

Soto ni Nahuluku
Minisirisu

MALI KUTA NATAHASILA X'A BEN SAN 2063 MA

Malidinnu ye
hagilijakabola alu la
duniyatotege xan

Desanburuxaru, 2024

VISION MALINKE

Gahe xɔɔkulu

Dana tɔsutuyanolu	6
Xatimulu	8
Sabeli lakoorinolu tɔxɔlu.....	8
Nabilaxan.....	9
Minisirinamɔxɔ ye lasili han dɔ	10
Sɔtɔ ni Nahuluku Minisiri ye xumanabila.....	11
Hagilinna waleyata xunbabalu.....	12
Nabiladantɛgɛli	9
Nabila	21
I. Talawula hɔlɔ : Hɛsɛhɛsɛlibaaralu	25
1.1. Hadamadinnu	25
1.1.1. Hasudinya ni dɛxasigi.	25
1.1.2. Silameya ye hangasɔtɔ jamana politigiku tɔ.	25
1.1.3. Jamana duguxululahaku geleya hadamadin na.....	25
1.1.4. Dugubalu bunyali tɔriya tɔ x'a tere yeɛma man dun sɔtɔku tɔ.	27
1.1.5. Sɔtɔku nata an'an ye tabiyalu n'olu ye tunpalataxa dusu dunna mɔxɔlu xɔɔ.	28
1.1.6. Kɛndɛyaku tɔ geleya hali n'a tereta baara siyaman kenin jamana kun	28
1.1.7. Lamɔ ni xarankutɔdɛsɛ ani xaran kɛtalɔ ni baaralu la talikɛbaliya i jɔxɔn na	29
1.1.8. Hantanya, laxapalibaliya ani mahɛmanyɔ.	29
1.1.9. An ye sinku n'an ye lonku tɔ wulixalɔ x'an ye jamana kilinya sabati.....	30
1.1.10. Hagilinnalu ni taxabulu gilinnu ani yeɛma tanxumanseerilu	30
1.2. Sɔtɔku	32
1.2.1. Sɔtɔ yiriwalibulu mɛnnu ye sinna, n'olu ye tali kɛla baarabuluhata hɔlɔ (sɛnɛ, bexanmara, mɔoli, yiridinɔ) ani baarabuluhata sabanan (jaagu, bululabaaralu, borihenku, adk) o mɛnnu hanga xa bun halibi	32
1.2.2. Sɔtɔ mɛn tɔ isinilabaara xa dɔxɔ.	32
1.2.3. Sɔtɔ mɛn tɛ sangajɔxɔnma kun	33
1.2.4. Woriku tɔ balannu.	33
1.2.5. Xa dugujuxɔtɔnahulubɔ buluhata siyaya ani xa sindun kusɔbɛ jamana sɔtɔku tɔ. ...	34
1.2.6. Lɔlimahennu xa dɔxɔ halisa jalahu xa jamana hanbɛɛ labɔ.....	36
1.2.7. Huntanilabɔ hanba ye kɛla halisa nimahennu bayɛɛmalɛ lɛ la (yirilɔ, bexannu, adk.) hantanibaju tɔkutayalitalu n'alu siyaya bɛɛ	36
1.3. Marasugu	38
1.3.1. Politigimara sila.....	38
1.3.1.1. Xalata mɛnnu na dɔlu mɔxɔlu ntɛ siyayala n'alu ye kɛla hitinnɛlu sababu ti tuma dɔlu.....Politigiku geleya, danxatili jamana lɔsinnu la, tɛmantɛtɛhanga sigisinxa	38
1.3.1.2. Tɛmantɛtɛhanga, yeɛma waxati ani yiriwasila kutalu jɔpinin	40
1.3.1.3. Yeɛmadunnu jamana lɔsinnu tɔ	41
1.3.2. Sariyaku	42
1.3.2.1. Sariyaku lataxasugu	42
1.3.2.2. Nikutadun Sariyaku yeɛma tɔ	42

1.3.3. Maraku kesugu	43
1.3.3.1. Hagilijakabo kukuta marawarawalanwalanni xan jamana marasugu n' a duguxulu labensugukuta hukumu xono	43
1.3.3.2. Soto yiriwali Maralu ni sigidalu Développement économique régional et local.....	44
1.3.3.3. Duguxuluku jalaboku, m e n y e k e l a h o n x o n x o siyaman sababulu ti	44
1.3.3.4. Jamana duguxulu jalabenku an'a kunxanku kunnahulennu tɔtɔli	45
1.3.3.5. Moxolu hagilinnalu yuruguyurugu xulugeleya xan	46
1.3.3.6. Yiriwali bululasugu n'a waleyasugu men xolob keta jamana lɔsinu basigibaliya ti	47
1.3.3.7. Mali xa xan xa i l o l w u l a j o n t o b i d u n i y a i n x o n o n' a b u l u h a t a k u r u l u y' a l a x a s i y a y a	47
1.3.3.8. Sahilijamanalu la buludipoxonmaton (AYEYESI « AES »)	48
1.4. Sigida n'a laminin	49
1.4.1. Waxatiyelema faratilu ani jiwaranxata mennu keta Mali xono	49
1.4.2. Sanjidoxya x' o h a r a a n a s u g u k e t e l u y e l e m a y e l e m a b a l u x a n s a n n u n' i j o x o n t e a n i s a n n a w a x a t i l u x o n o	49
1.4.3. Do harali kalaya ni sumaya hakelama xan.	50
1.4.4. Waxatiyelemalu xoloblu hadamadinya ni soto xan	50
1.4.5. Yirilu doxoyali xa taxa a he	50
1.4.6. Sanuyaku ni jipumaku ye xonotohiliku ti halisa	51
1.5. Hadamadinnu la hamunyalisugulu n'alu hagilinnalu	52
1.6. Bilasilalitaxabululu jamana duguxululabenku to	55
1.7. « Mali lahalaya » yelamadabarilu	56
1.8. Yiriwali kunxankulu	58
1.8.1. Mara kesugu Mali kuta xono	58
1.8.2. Jamana men lonsilalu n' a l a n b e l u n i t a b u y a l u y e x a t a l a l a	60
1.8.3. Soto men, n'o sinsinin kerengerenniya la : sene ni bexanmara ani jaagu ni bululabaaralu xan, bari mennu ye geleya siyaman kun	60
1.8.4. Sotok e baaradalu hak e x a d o x o h a l i s a j a l a h u x a j a m a n a h a n b e e l a b o h a l i n' a t e r e t a n o x o y a h e n n u y e j a m a n a b u l u	60
1.8.5. Waxatiyelema ye geleya ti men kunxanku xa siya	61
1.8.6. Xa xaranku latilin ; xa kendeyaku ani hadamadinyalakanta yiriwa	61
II. TALAWULA HULANAN : JAMANA YEBULUNAHOLI	65
2.1 Kuta yesugu : Mali kuta.....	66
2.2. Nɔtɔbilayesugulu	75
2.3 La Mali kuta yesugu ani yelema.	87
2.3.1. Mali kuta yesugu.	87
2.3.2. Yelema lonniya.....	91
2.4. Mali kuta yesugu ye talikela hen mennu la.....	102
III. TALAWULA SABANAN BILASILALITAXABULULU ANI YESUGU WALEYALI DAKUNNU.....	107
3.1. Bilasilalitaxabululu.	107
3.2. Yesuguwaleyali dakun	121
IV. TALAWULA NAANINAN : YESUGU WALEYALIH&ER&LU	139
4.1. Waleyali taxabululu n'alu kehukumu	139
4.2. Yesugu musagaku.	141
4.2.1. Jamana xonotoblu pininni hangadunni	142
4.2.2. Musaga sigili sinxan dugujuxotnahulukulu xanma.....	143
4.2.3. Xa hukumulu sigi sinxan men ye bankiwori masotokupuma noxoya sotok e baaradalu ye.....	144

4.2.4. Xa musagasotɔsilalu siyaya	145
4.2.5. Xa banki sigi sinxan jaaguku ni worisuxuku xanma	148
4.2.6. Kanamamusagabɔsila kutalu tɔnɔbɔli	148
4.2.7. Xa julutaliheere jɔnjɔn sigi sinxan	149
4.2.8. Hutubadeema yiriwali xanma	149
4.3. Yeɛma ɔsinnuu	150
4.4. Porose xuluma mɛnnu ye san 2063 pataxayesugu waleyala	151
4.5. Jaku ni kunnahulenku minannu	154
4.5.1. Jaku minannu	154
4.5.1.1. Jamana lahalaya jalu	154
4.5.1.2. Kuɲapininjalu	155
4.5.1.3. Sɔtɔku ja	156
4.5.1.4. Mali sinin yiriwalibaara bululanolu	156
4.5.2. Kunnahulenku heereɛlu	156
4.5.2.1. Lapininnu	157
4.5.2.2. Baarataxabulubalu	157
4.5.2.3. Baarabuluhatabalu	158
4.6. Silanyakulu ni faratilu	159
Haranaxannu	161

▶ DANA TOSUTUYANOLU

AYEYESI « AES » :	Sahilijamanalu la buludipɔɔɔnma Tɔn
AIGE :	Jamana Xalataku Nalabɔli Yereɔma Hangasuba (ESI)
AMO « AMO » :	Wajibilabanapasigi n'a madɛmalibaarada
ANISEDE « ANCD » :	Jamana ye yiriwaliku kunnahulɛnbaarada
AYENIYERE « ANR » :	Jamana tokuyaku sigixahɔba
« APEDE » APD :	Hutuba dɛɛma yiriwali xanma
BIRIKISI « BRICS » :	Beresilijamana, Irisijamana, ɛndujamana, Siniwajamana ani Afirikidisidi
CCNUCC:	Duniyatɔnba Benxan x'a nasin waxatiyeɛma ma
SEDEYAWO « CEDEAO »:	Afiriki Tiliboyihejamanalu la Sɔtɔyiriwadɛkuru
SEYISEBE « CICB » :	Banbaxɔ Ladɛsuba
SEYENIPEMU « CNPM »:	Mali Kenyerebaara Namɔɔɔbulun
SEYENITE « CNT »:	Hutant ɛ tohanga sariyatabulun
KOMATEKISI « COMATEX » :	Mali Hanubaara-isini
KOWIDI « COVID-19 »:	Koronawirisibana -19
SEPEYI « CPI » :	Yuruguyurugu hamunyasugu tanxumanseeri
K&R&DI « CREDD » :	Hagilijakabɔɔɔkuru sɔtɔ sabatili ani yiriwali kuntaxalajan xanma
SESIKOMU CSCOM :	Sigidalakɛndɛyasu
SETE « CT » :	Sigida lakulɔnnolu
DESEPEYENIDE « DCPND »:	Jamana ye Marawalanwalanni politigigahe
DESEYEFU « DGEF » :	Jiku ni kunku lakantali namɔɔɔsuba
DEY&NITESEPE « DNTCP » :	Jamana hutubanahuluku ani hutuba jatebɔku namɔɔɔsu
EDEYEMU ESIYA « EDM-SA » :	Mali kuranku baarada
EYAYESI « EES » :	Sigida n'a laminin jatemitali /jamana waleyaliheɛɛɛbalu jatemitali
EIES :	Walɛɔya papininni sigida n'a laminin ani hadamadinnu xan
EMOPU « EMOP » :	Galu xɔɔɔ lahalayapininxali la tuma ni tuma
ERI- ESI :	Maralu xɔɔɔ kupapinin baarasɔtɔku ni baara- mɛsɛnnu xan
FAYIPEDE « FAIPD »:	Nɔɔɔyadun tunɔalamɔɔɔlu la nahululabaaralu hasu xɔɔɔ
FCFA :	Afiriki worikudɛkuru ye wori
EFUDEYESI « FDS » :	Lahasali ni lakantali hangalu
EFEMI « FMI »:	Duniya worikutɔnba
GARE « GAR » :	Baarakɛsugu mɛn sinsinnin jaabilu xan
GDTE :	Duguxululu ni jilu ladunkupuma kuntaxalajan
IYA « IA » :	Hagili tɔbenno
IDE :	Xɔɔɔan worilabaara jamana xɔɔɔ
IDEHASI « IDH » :	Hadamadinya yiriwali tanxumanseeri
ISEYEMU « IGM » :	Mali Duguxulu jaku baarada
IYENIDese « INDG »:	Jamana duguxulu sigisugu kunnahulɛnku lɔlimahɛnnu ni minannu
INSITATI « INSTAT »:	Jamana ye jatemitabaarada
ITEMA :	Mali hanubaara – isini
LOPM :	Sɔɔɔdasiku taxabulu n'a baaralu bululalisariya
MPME :	Sɔtɔkɛbaarada jɛnɛxutɛndolu, dɔɔɔmandolu ani manxannu
MTA :	Hatahinbasi lapanolu
NBD :	Yiriwaliworibun kuta
NPI :	Isinimajamana kuta
NTIC :	Kunnahulɛndi ni kunnahulɛnhɛɛɛ kutalu
OCDE :	Sɔtɔku tɔ buludipɔɔɔnma ni yiriwali Tɔn

ODD	: Yiriwali kuntaxalajan lapininnu
ODHD/LCP	: Hadamadinya Yiriwali kuntaxalajan ani Haantanya keɛli koɔsili ni bilasilali baarada
OIM	: Duniya Tɔnba x'a nasin tunpalataxalu ma
OMVS	: Senegali Ba Nahaladun Tɔn
ONG	: D ε matɔn
PIB	: Jamana xɔnɔ san sɔtɔ mum ε hak ε
PNAEP	: Jamana ye jinumalasɔtɔ baara bululano
PPP	: Jamana ni kenyerεyelu la buludipɔxɔnma
PRODEC	: Xaran yiriwali san tanbaara bululanolu
R&D	: Nininni ni Yiriwali
RAMED	: Kendeɣaku deema kesugu
RAMU	: Banaku tɔ B ε ε d ε ε ma k ε sugu
SIPEX	: Tajjinin n'a Boli Baarada SONATARAKI « Sonatrach » (Aliseri Sɔtkεbaarada dɔ)
SNAT	: Jamana Duguxululabenja
STEM / STIM	: Lonni, Baarak ε h ε r ε , ansejɔrɔlɔnniya, Jatelɔnniya
TDRL	: Mara Sigida Yiriwali saganle
TIC	: Kunnahulenku ni Kunnahulendiheerelu
TVA	: Haranxansaganle
UA	: Afiriki Kilinyatɔnba
UEMOA	: Afiriki Tiliboyihemahan Sɔtku ni Woriku Tɔnba
UPA	: Bululabaarakelalu la Tɔnba

► XATIMULU

Xatimu 1 ^o : jamana xɔnɔ san sɔtɔhak ɛ mum ɛ talasugu baarabuluhatalu t ɛ k ɛ m ɛ k ɛ m ɛ sarala tɔ (%) « PIB » jɔnjɔn	32
Xatimu 2 ^{nan} : Sanu, duguxɔtɔh ɛ nk ɛ lu, ani n ɛ g ɛ bɔtalɔ hak ɛ bunyali	34
Xatimu 3 ^{nan} : Jamana sila bɛɛ lahalayalu x'a ta 2019 xa bila 2023 la kɛmɛkɛmɛsarala tɔ	36
Xatimu 4 ^{nan} : Jamana duguxululabɛnjalu baarabuluhatalu	52
Xatimu 5 ^{nan} : San 2063 nataxayesugu lapininnu xatimu.	102

► Sabeli lakooringolu

Sabeli lakooringin 1-1 ^o : Sihinnu la sigixahɔba	26
Sabeli lakooringin 2 ^{nan} : Mali duguxɔtɔnahuluku sariya kuta.	35
Sabeli lakooringin 3 ^{nan} : Jamana bwulabaaralu.	39
Sabeli lakooringin 4 ^{nan} : Sahilijamanalu la Buludijɔxɔnmatɔn (AYESI).	46
Sabeli lakooringin 5 ^{nan} : Jamana Tabiyalu ni Lanbelu Xaranporogaramu.	59
Sabeli lakooringin 6 ^{nan} : Xaranku Sigixahɔba.	60

Yiriwali yesugu hukumu xɔɔ, sayin
Hutanfela hangana n'a nanin a yanmaruyala xa
yelemadun baarabalu dayele xa tali ke
jamanadinu hamilu ta lakantaku, mara kesugu,
sariyalabaaraku, ani hadamadinyaku ni sotoku la.

Nin hutantetohangawaxati in ye taxabulukutawaxati
le ti men yen'a tu palamayama kuta losinnu ye
sigi sinxan Mali xanma. Nin waxati in xa xan xa tu
xa jamana lo kukuta hanga ye men na, n'a
banbannin ani n'a ye sin x'a yere ta ani men ye sin
x'a ye ketalu ke: i y'a ho xa lakantasabati, xa
kilinya yiriwa, xa hadamadin makupahen holo
nunmalu lawasa x'a sabu ke sotolu talakunuma.

Nin taxabulukutawaxati in xa xan, xoxansilanyaku
kunbenni silategela, xa dabari kendelu tege Mali
soto lakantali xanma duniya suxukilinya ma. X'a
sabu ke duniya taxabulukutayali men ye sinna bi
n'o ye hagilinnasiyamankurusigi ti, o xa ilan x'an ye
yereya sinsin ani xa baaraxoxoyasila kutalu yiriwa
n'olu ye beexadotsotolalu ti.

Nin taxabulukuta siyaman innu ye nasoto dennin
sihinu sindunniba le la politigiku,
Beexaranmasotokunuma, baarasotoyiriwa,
baarasigisinxan demali, tunpalataxa kekunuma ani
nahasotsilalu sigili sinxan bululabaara, sinku ni
lonku ani hatexulupalage hukumulu xɔɔ.

O to sigen, jalahu xa yelemadunnu waleya,
Mali kutayali te wa mennu xo ilan ye duniya
taxabulu in xɔɔ hagilisigi ni basigi nte men
xɔɔ, a xa xan kuntaxalajan bululalilu xa ke,
xa hagilijakabobalu sigi sinxan sinin
taxabululu xan n'o kunnabo ye ke

nataxayesugu miirili ti x'a ben yiriwali keli ma
san 2063

O nataxayesugu xa xan xa Mali lakantaku,
kuranku ani heereku sinnu latege. A xa xan xa
ke sabu ti hana xa yoxolu buludipoxonma
noxoya ani xa nahasotsilalu dun bala bori ye
ke mennu nohe x'alu nahalu bunya,
kerenkerenninyala senehen bayelematalu ani
bayelema-isinilu.

Nataxayesugu in xa xan hana xa i sinsin
nahasotsilalu ni sotsila ketelu xan mennu
ye kana xan xa ban, i y'a ho xo sihinu,
jamanadinu la galabukendeya ani sariyalu
tali mennu ye kenyerayelu dusu dun
nahululabaaraku to. A xa xan xa taxabuluba
lelu ta mennu ye jamana dusu dun xa wa
yeresagoya, yeremahoronya, ani sotoku ni
nahuluku yiriwali ma x'a sabu ke
nahasotsilalu ni sotokeasila siyamannu ti.

A laban, a xa xan xa maraku to nataxabulu
kuta ni lakantaku, waale mennu bee ye xa ke
jamana lahasali n'a lakantali hangalu la sinnu
makahuli to, Mali jamana ye yeresagoya
bunyali ani tolu te baaraxoxoyasilalu he ani
hagilinna mennu ye sinna a ye sotokehennu
koxsili n'alu bayelemaliku to.

Sahilijamanalu la Buludipoxonmaton
AYESITON (AES) sigili sinxan Mali, Burukina
Fasu ani Niseri kun, o yena a tu
dexalahasahereba ni joxondeemaheerele
xa sigi sinxan xa yiriwali geleyabalu wuli alu la
bululadekana in xan.

N lanin a la xo nataxayesugu in waleyali y'a tu
Mali yiriwanin baxame xa sigi, men kutayanin
ani n'a ye jamana hentigiba ti.

► Minisiripamoxo ye Lasili han do

Minisiripamoxo, Gofere nama jamoxo
Doxotari Sogeli Kokala Mayiga

San 2063, Nataxa yesugu ani jamana yiriwalihereba labenni, o ye « Mali Kuta » sigili sinxan o waleyadakunba do le ti, Mali kuta men n'o ye bee ye lapinin ti ani n'a jamanadinjoxolu deenin x'alu ni l'a xan a ye san siyaman bo, ani n'a lapinin mageleyata jamana kutayali dexahosigiba sinhe.

Nataxayesugu kuta in xa xan xa jamana yiriwalisila sa sanin sanjan 2063 te ani xa yiriwaliherebalu laben mennu ye jamana dusu dun xa wa sotoku yiriwali ma x'a sabu ke nahasotosilalu ni sotokesila siyamannu ti, geleyakunniba mennu keta jamana kun sotoku ni hadamadinyaku to waxatilu xono, baganma ni sariyacosonangililu lat'a xan mennu xono.

Nin... a bo waley... ali kuta baxame sig... ye. Ilan xa xan xa waleyali heere kuta sigi sinxan men ye welle xo « Mali lahalaya yelmadabarilu » wala « Mali ta joxonna ». O te ja ho xa ba dun yereyirihaweerelu miirilli to, hanjaabi kuntaxalajannu, o xoto ye xo jigi xa la Mali ye lonniyahaeerelu xan, x'a lon xo moxo si te na Mali yiriwa Malidinnu nola. N ye men ho holo, o ye le xo n nitodiyanin x'a sabu ke pininni in ye kela Mali lonnikela nana lelu kun Soto ni Nahuluku minisiri ye jamoxoya xono ani jamana buluhata bee ye deema xono a hadamadinyasilalu hara a baarakesilalu xan. Hutantelahanganamoxo, Koloneli Asimi GOYITA ye hamunyalikupuma xono, Mali Gofere nama t'a lahidu ta xa Nataxayesugu lapinin in waleya.

***Lasili men keta jamana ye san2063 Nataxayesugu an'a ye
 hakelamawaxati yiriwalihereba labenni dayelɛli sinhe
 desanbuurruxaru tili 21, 2023, SEYISEBEE « CICB »***

Soto ni Nahuluku Minisiri ye xumapabila

Maliddinno y'alu la tarixu waxxatti kerengerennin ne xono bi. X'a l'a xan waxatilanbi politigi men ye sinna o y'a la xa jiggisigi ke, wa a xoxotomadunnin Malidinnu kun olu menna y'a he bi x'alu la jalamaya laben alu han ye.

Hutantelahangajamoxolu, alu ketola xa Mali kutayali Dexasigixahoba lapininu kuntaxalajan waleyalibululali ke, olu menna nanin soto yiriwali jatemita xa si 10 ma kemekemekemesara to to san 30 natalu xono, alu tere te sin xa kupaninin lapinin ke xa tanbi nin xan.

San 2063 jataxayesugu kuta men sigita sinxan Hutantelahanga jamoxobalu la politigilapininu xono, o le yena ke sabu ti xa yeremahoronyasoto ni nahulu sigi sigi sinxan, ani soto men ye yiriwalisin xan Mali basiginin xono.

Jamana han bee lahalayalu jatemitasagesegeli jonjon ne keta holo xa xon nin jataxayesugu in ja o men ti bilasilalibalu soto o jatemitatosumanni olu to ani kewuya men hana sotota soto yiriwalikukuta ni yiriwali kuntaxalajan heerebalu waleyali (KEREDI 2019-2023) « CREDD 2019-2023 » sinhe, Mali jamana ye san 2025 kupaninin jatemitaba, ani miirinna juma do o do sigen n'o ye dema ke hagilijakabokupumalu la xa yiriwalitaxabulu kuta sigi sinxan Mali xanma, bee ye i yere ye men xono kuntaxalajan xono. A labennu ketuma, sinsinni keta geleyakun heerebalu xan Mali t'a yere ye menna xono san laban innu xono, pangililu ni geleyabuluhata siyamannu n'alu ta bee.

Kupanininjatemita ye hagilijakabominan ne tti men dabonin xa bilasilalijumalu jinin xa yiriwalibulujuma sugandi xa sin xa hagilinna geninnu ta hutubahennu ladunkujuma xanma.

Nataxayeesugu in yena i sinsin jamana soto le sigili la sinxan men ye tali kela yiriwalibulu bee la i y'a ho xo (i) marasottoyiriwabolulu menna jasinin nahamasotobuluhatalu ma; (ii) borihenku, kuranku ani kunnahulendi ni kunnahulunku yiriwalihennu lasili mara bee la; (iii) sinnu yiriwali menna ye tali kela baaradigixaranku ni baaraku la nahamasotobuluhatalu xan; (iv) jamanadinno la kendeyaku lapali la xa taxa a he, jalamaya ni ladamu lahalayalu ani (v) hanga kutayali an'a ye sinnu banbanni.

Porose xulumalu n'alu dayelenin porose ketelu ye, ani n'alu ye poroselu kahula, olu ye jinin x'alu lon ani x'alu waleya jataxayesugu yiriwali xanma, o men buluhatanin san 10 waleyalidakunbalu ti., Alu ye tali kela (i) marakesugu ni waleyalibululalisin nelu sinsinni la, (ii) minannu ni baarakesinnu yiriwali (kuranku, borihenku, dugubalabenku, xaranku, kendeyaku, kunnahulenhheere kutaku, adk.), (iii) sotossilaholo hennu boli n'alu bayelemali (senhennu, dugujuxotonahululu, adk.), (iv), sigida n'a laminin ani waxatiyelema.

X'a hara o xan, Mali Duguxulu jaku baarada ISEYEMU « IGM » yena ja siyaman laben ani jamana sotoku jalu xa sabe ke waleyalidakunbalu waleyalihake la si mana ke dakun o dakun ma (buluhatajalu, maralu jalu ani kahuja/jaba). Kunnahulenhheere hana siginin sinxan men ye waleyala jamana ye yiriwaliku kunxankukunnahulen baarada kun AYENISEDE « ANCD » jalahu a xa sobexoto jensen ani bee x'a ke i ta ti.

Daxutupalaban to, nin Nataxayesugu in labenta **Gahe Geman** labenya le ma, n'o ye jalamayanuma labenni to. A ye kela san binaani (40) le xono, x'a buluhata san tan (10) waleyalidakunba naani te (2024- 2033, 2034-2043 ; 2044-2053, 2054- 2063).

A te wa yelemadunnu keli xo, xa baaradalu hangadun menna tennin a waleyali, a korosili n'a waleyalihake jatemitali la.

► Waleyata xunbabalu

1. Nabiladantεgeli

1. Xa barin san 2012, Mali ye geleya buluhata siyaman xɔnɔ x'a sabu ke mɔxɔ murutinolu ni nijoxuyatɔsilanniwale tigilamɔxɔlu la boyinxannilu ti jamana sahilimaralu n'a temantemamaralu xɔnɔ. Nin lahalya in ti sɔtɔkesilabalu tɔ hagilimala sɔtolu buruja, wa a ye sin hana xa he la hutubahɛɛrelu la. Hali n'a ta tere san 2013 xɔlasaagili sariyabaju ma, o keta sinxutudapnakilin ti bɛn sila hɛ, geleyalu dunya ti gada ke mara kekupuma la. Sariyabaju sɔsoli mɛn keta san 2020 utixaru tili 18, ani Temantetohanga wabululatilin mɛn keta san 2021 mexaru la, olu ti yelɛmabalu nati politigiku ni lakantaku silalu hɛ jalahu xa jamana wuli x'a lɔ a sinxan.
2. Nahululabaarawula buluhata siyaman ye mali bulu, i y'a hɔ xo yiriwalibuluhata mɛnnu sinna sayin n'alu nahalu ye sin makahula x'a sabu ke yiriwali hennu lapali ti (silalu, kuran, kunnahulenku) ani isiniku ni jaagukulu. Xa nin sɔtɔkesilaba innu tɔnɔbɔ, san 40 yiriwalikuntaxala le tanin. Nin nataxayesugu ne ye sɔtɔsilabalu pininna x'a lon ani maku ye yiriwalihenba mɛnnu la xa sɔtɔku gerentelu wuli.
3. Nataxayesugu yena natasila lelu dayɛle Mali ye, mɛnnu ye sayin geleyalu xɔsagun ani xa bɛeyiriwali kuntaxalajan waleyɔ san 40 nata in xɔnɔ. Keta hanbalu ye nasinna marakesugu, sɔtɔ, kilinya, jamanadinnu la palamaya lahalayalu lapali, xa nahululabaaraba sugandinolu ke sɛnbɛlannu ti.
4. Hennu jatemitasɛgɛsɛgeli le t'a lankanamaya xo mara kesugu buluhatalu i y'a hɔ Hanga lowula ani yiriwali bululasugu, x'o lelu jɔxɔn ye nt'a ku tɔ. Nahululabaaraku ni kuranku, x'olu hana ye buluhatalu ti mɛnnu naha xa bun jamana basigili tɔ, xo bar'a xa xan kuranku ni nahululabaaraku politigilu xa ke hɛɛɛ miiryaninɗuma lelu ti.
5. Mali nataxayesugu bulutalanin waleyalidakun saba (3) le ti:
 - **Kunnahulenbajulu labɛnni** : Nin baara in ne t'a tu kunnahulen dɔlu xa sɔtɔ wabulu xan. Olu ye xa xɔheleli jatemitalu kutaya, xa jatemita ke jamanadinnu la lapininnu la ani Minisirisulu haminnalu ani sigidalatɔnnu ni kenyerɛyelu.
 - **kesugu ketɛlu napininni** : A borita hagilinna gelen nelu jininni n'alu jatemitali xan, waleyasugubalu labɛnni Mali sininpasigi xanma.
 - **Nataxayesugu ni hɛɛrelu latɛgeli: xa tɛsiti nataxayesugu labɛn mɛn sinsinnin geyaba lakulonɗolu ni jamanadinnu la lapininnu xan.**
2. Yiriwali kunxankulu
 - 6. Dakunba yiriwata lakulonɗolu ye balukugeleya, lakantaku, kendeyaku, xaranku, jiku, senɛku, hantanya, baarakugeleya, sɔtɔ labaarasugunuma, ani lolimahennu. Marakesugu, nahululabaara, duguxuluku ni kuranku, basigi te wa olu xɔ.
 - 7. Lanbewabululu i y'a tilinninya ni horɔnya, olu burujali xa tax'a hɛ, o le ye geleya holɔholɔ ti jamahagili yelɛmali tɔ xa wa jamana kanu la. O tɔ dun, hadamadinya tabiyalu yiriwali mɛnnu banbannin bɛɛ kilinkilinna sitili la hasujamana la, bari hana n'a sinsinnin keɗalu xan i y'a hɔ tilinninya ani laxapali, o lelu xa tori xa jamana kilinya sabati ani hadamadinya bɛn. Ani hana, goferɛnama ye ketalu xa xan xa sinsin hadamadinya bensabatilan nelu xan n'olu ye ladalapamɔxɔlu, diinalu, sinku ni lonku tabiyalu ani tiinniya.

3. Sininnu Yesugulu

8. Yesugu saba le jatemitanin Mali sinin xanma san maxajan 2063 :

♦ **Kutayali yesugu (MALI KUTA)** : nin yesugu ye sinsinna men xan, o ye le xo Temantetohanga nanin yiriwalisila men mita, tu keta o xan xa hanga d'a ma. Ate lawaleyalan ye Hanga le ti men meta x'a ye lapinin hita n'o ye xa duguxulu talabaliya lahasa ani xa jamanadin ye kilinya sinsin, x'a wajibiya Mali xohεbaarakεjoxo bεε x'a ye yeresagoya bunya ani xa jamana saba x'a bo yiriwalibaliya xono x'a sabu ke i kuntegeli ti a ma, o men yena i wajibiya sinsin soto ladunkupuma xan ani yiriwaliheere kεrenkεrenninnu waleyali.

Ate waleyato ye Temantetohanga ye yiriwalibulu le sinsinni la x'a sabu ke Hanga sigili ti sinxan men ye i sinsin a ye yeresagoya xan ani x'a duguxulu talabaliya lahasa ; waleyali buludjoxonmaton sigili sinxan AYEYESITON (AES) xono ; soto nataxanin sigili sinxan ; baarakela hamunyaninbalu laxaranni ani sigida n'a laminin lakantano.

♦ **Ilan-ilanni yesugu (jigimahabaliya)** : Nin yesugu in sinsinnin taxabulu xoto bilali le xan ilan-ilanbulu ma. Hagili lanin men ma ate to, o ye le xo Mali Hanga t'a sin ke ja o ja ma basigi sabatili to, hagilisigijaabi te soto : lakantaku ye tu a ye basigibaliya hukumu xono, hoxoxonxolu tuma ni tuma ani tuma bεε maramahεntigikurulu ni jahadikurulu. X'a har'o xan, politigiku to basigiubaliyakujoxu n'o kunnabo ye hangabosilu, siyalu n'i joxonte huruguhurugulu, o lelu ye yelemadunnu lakiritala, x'a tere hana yuruguyurugu ni marakesugukurunnu buluhatalu xono mennu nte wajibiba ti hanga xan, olu hana y'a la xa do hara maraku to geleyabalu xan. Ate waleyabulu ye xa sila xoto ilan-ilannibilali tu sinna ; xa nataxa lakirita jamana kilinya n'a marakesugu to ; soto ni hadamadinya yiriwali xa doxo.

♦ **Banni Yesugu (AN TE)** : Nin yesugu in sinsinnin Temantehanga ye taxabuluxotobila hagilinna laloli le xan. Ate ye waleyala Temantehanga ye nataxa lelu laloli la politigimara kesugu to ani sotoke ni lakantaku. Ate yesugu sinsinnan ye le xo Hanga ye n'a ye baara kela x'a ja, x'a ye i nasinna politiginamoxolu ni marajnamoxolu, alu la dinbayalu an'alu denkumajoxolu doxon nelu la heera ma.

Il s'articule autour : taxabuluxotobila hagilinna laloli ; hanga ye ketalu jeli ; lakantabaliya ni yuruguyurugu dannawarali ; goferenama teli ani jamana farafarali.

4. San 2063 Nataxayesugu

9. San 2063 nataxayesugu ye natalahagilinnaba le ti men dayelenin bεε ye n'a dabonin xa Mali yelemma xa ke yiriwalisinxanjamana ti sani san 2063 te. Nin heerebategehukumu ye malidin ne kela makudunnata holo ti x'a ke waleyalikela lahεrenin ti, men ye sin i nasinna a han ye jalamaya ma. Nin heereba in, n'a miirita ani x'a laben malidinnu kun, alu n'alu malidinjoxolu malidinnu xanma, a ye sinsinna bεεxadoke ni beemunahan ne xan.

10. A sinsinnin kutayali yesugu le xan. Mali ye lapinin ye le xa ke « jamana ti men y'a yere sago la x'a moo i joxonma », n'a maranin x'a lakanta x'a ja, ani soto hangatigi ni yiriwanin, hadamadinnu yiriwalihake yelenin, ani xa sigida n'a laminin kuntaxalajan lakantaliheerele tegeno tu ». Nataxayesugu in bulutalanin san tan (10) yiriwalidakun nelu ti ho xa si san 2063 ma. Mali ye 2063 Nataxayesugu in ye dakunba do le xosagunni ti Mali yelemalidakunbalu tema. Nin men, n'a miiryanin ani x'a laben kutayali ni silaxotobila hagilinna xono, a ye men lapininna, o ye xa:

- lakantali sinsinnin sigi sinxan : xa lakanta sabati duguxulu hanbεε he x'a sabu ke lakantaliheereba kilin sigili ti sinxan, men ye basigi kuntaxalajan sabati jamana yiriwai ni kilinya te wa men xo.

- Soto yiriwata : Xa Mali mayele x'a bila jamanalu he menna la yiriwali ye sinna x'a sabu ke yiriwalibulu ti men nasinnin bee ma, n'a yiriwalihake ye kemekemesara to 10 ti san xono, ani n'a sinsinnin sotokesilabalu ni sodayelelu xan. Yiriwali wabulu in xoto, jamana ye sin x'a ye lapinin waleya n'o ye moko kilin xa sin xa dolariwori 13900 ssoto san 2063.
- Yeresagoya sinsinta : xa soto ku ni nahuluku to denmoxola dodaya x'a sabu ke jamana xoncsotolu labaarali ti, kerengerenniya la, duguxulu xotola n'a xan sotolu ani baarakebaxalu.
- Tesiti ni kuntaxalajan geleyakun keta : xa hadamadin yiriwaliherebalu n'a kekupumalu hangadun x'a sabu jaabi sotoli ti hadamadinnu la geleyabalu, sigida n'a laminin ani hangalayiriwalibaara xulugelennu la.
- Sobexoto lilidun Buludipoxonmaton xono : xa sahilimara in ni lakantaliku, lahasaliku, ani jamana ketelu ni ton ketelu la buludipoxonma, an'a yiriwaliku sinsin ani x'a sabati.

11. Jalahu x'a ye natalabayelemalajinin in musaga soto, Mali xa xan xa heere kuta lelu tege menna ye nahulutigilu nataya x'alu kun la jamana xan. O to, soto wori ye wa i lo ho 80 joxon na kemekemesara to, n'i ti jamana xoxosoto mume jatemita, hen men ye soto yiriwalihake tanxumanseerilu ti bi, olu ye son xa ye ho xa sodun Sefawori miliyari 3 000 la x'a tere hana siyaman ye kahu toxomadinnu la worikiinolu ma san tan hula xono san'a xa sobexotojigi xa sutuya Sefawori miliyari 900 la san 2063.

12. Hali n'a t'a tere hantanya ye xonotohiliba ti bi kusobe Mali la, kemekemesara la to 44, siyamanba xa xan xa bo a la sani san maxajan 2063 te x'a ke doron 10 ti kemekemesara la to. Jalahu xa geleya in silatunu, jamana soto lelu xa xan xa bulutala holo x'a ja, menna tilinninya ni hadamadinnu laxajali ye lilidun. Xa tali ke soto bulutasugu JINI tanxumanseeri « GINI » 0,24 la, Mali ye sin xa ke jamanalu tema laxajali ye menna xono Duniya san 2063. Jijuma masotokupuma jamanadin bee kun san 2063, o ye lapininba do le ti, kemekemesara la to, moko 100 hake mume xa xan x'a soto.

5. Nataxayesugu waleyalidakunnu

13. Mali 2063 Nataxayesugu waleyali bulutalanin dakunba naani lelu ti :

- **Dakunba I^o (2024-2033)** : O to lapininba ye Jamana/Hanga kutayali le ti ani sotokesilalu bayelemali n'o lapinin kerengerennolu ye : lahasalihangalu ni lakantalihangalu hangadunni ti x'a tax'a he, nijoxuyatosilanniwalelu silatunuli, kilinya sabatili, yerebaluhereelu ni balukupumahereelu sigili sinxan, jamana soto yiriwali x'a sabu ke maralu sotoyiriwabuluhatalu dunni ma a to jalahu xa jamana isinitigiyali, marakesugu lajali ani hangalayiriwalibaara gilinnu sabatili latariyali. Nin waleyalidakunba in ne ye jaabiheere tegela geleyabuluhatasiyaman xanma x'a sabu k'a sababubalu keleti ti jalahu x'a kelesugukutalu soto ben ni lakanta sinsinni xanma, jamana sotokesilabalu basigili, musagasotosila ketelu jininni x'alu lon ani mara kesugupuma sinsinni;
- **Dakunba II^{nan} (2034-2043)** : Ate yena kerengeren x'a nasin nahasotosilaba lelu ma do ye kahu menna munnahan xan. Nin waleyalidakun in dabonin xa dakunba holo nataxa lelu sinsin, bari hana x'a tu jamana xa sin xa yiriwalisinxansoto hake lasoto n'o lapininnu ye xa : nataxalu, isinibalu ni herekutabalu yiriwali sinsin ;
- **Dakunba III^{nan} (2044-2053)** : Nin ne ye hadamadin sobexotoyiriwali dakunba ti, men dabonin xa mali jamanadinnu la kuntaxalajan yiriwalikupuma sabati x'a sabu ke hantanya sugu bee silatunuli ti, n'a lapininnu ye xa kende yabaaralu, xaranku baaralu, yiriwalibaara xulugilinnu ani hantanya keleti ;
- **Dakunba IV^{nan} (2054-2063)** : Nin dakunba in dabonin xa dakunba holo lelu nataxalu sinsin. Waleyalidakun in ye baara ye xa isiniyiriwa le to lasi x'a latariya x'a sabu ke isinimahennu lawasali ti x'a tariya, a buluhatabaaralu yiriwali i y'a ho xo jaaguku, borihenlabaaraku ani nadamuyaalanku.

6. Yelema hagilijakabo

14. Hagilijakabo in ye sinsinna yiriwali hagilinnakuta le xan (Mali Kuta Taxasila) men ye waleyala yiriwalibulu kutalu la :
- Jamana hangatigi ni hakelabatu jamana yiriwali men ye hutubahanga waleya a ye sariyala ketalu sinhe, ani n'a y'a ye mara n'a ye namoxoyajuma sinsinna men y'a tu a y'a ye nataxasilabalu yiriwa a yere ye ;
 - Hasudinnumaya geregere sabatili ani namoxolu ni hutubanamoxolu ani maranamoxolu mennu ye ke misalilu ti ;
 - Xaranku taxabulu janbeyelema jalahu xa hasudin ladamunin laben men y'a lowula ha, lanbenumalu ye men na ani n'a ye hamunyalisinnu y'a tu a x'a ye nalamaya totege nin duniya naxamininba in xono ;
 - Jamandinku hamunyalisugu halinni mennu yena jatemita sigen x'alu ke munnahanmahennu ti, kerengerenninya la lowulaba men xa xan xa ha dinmesennu kun ;
 - Sinsinni keli Jamana ye yeresagoya xan kanamabaarakexoxolu ye, kerengerenninya la dugutonahulubo n'a tonolu totalali sinhe olu mennu ye ke yiriwali musagalu ti.

7. Waleyalihereelu

15. Nataxayesugu in waleyali ye kela bulu in ne xoto :
- Hanga lowula sinsinni ;
 - Lannaya sinsinni jamana loxulubaaradalu xan ani jamanadinnu la waleyalisinnu labilali ;
 - Kupajininsinnu ani heerebululasinnu hangadunni ;
 - Bululalisugulu ni jatemitasugulu hangadunni ;
 - korosili ni waleyalitotsumannihereelu sigili sinxan ;
 - jamana kunnahulenku hereelu tegeli xa waleyabaxalu dusudun ani xa nahululabaarakexoxolu lanataya ;
 - jamana xononahululu n'a xohenahululu laboli noxoyali musagaboporoselu ni kahuporoselu musagaku xanma ;
 - jalakorosilihereelu sigili sinxan.
16. X'a hara o xan, Nataxayesugu in waleyali ye kela hana musagaboporoselu /porosexuluma lelu la ani jalu :

• porosexulumalu /musagaboporoselu, kahuporoselu ani sindunniporoselu

Jalahu xa Nataxayesugu in waleya, Mali Gofere nama ye lapinin ye xa musagaboporoselu /porosexulumalu, kahuporoselu ani sindunniporoseba lelu bulula, mennu xa xan xa Mali jamana yiriwalihereelu kilinkilinna xoxotomadun waxatihakelama xono.

17. Xa musagaboporoselu /porose xulumalu, kahuporoselu ani sindunniporoseba ke Nataxayesugu in waleyaminannu ti, a xa xan tere kupajinin hagilijakabo xa ke a poroselu xan jalahu xa dabilalisugujuma jinin dalinnan buluhatawaleyabululu la mennu tere y'a la xa labaara kuntaxalajan xono, ani x'alu xonokulu halin xonoku kutalu la mennu ni Nataxa yesugu ye tali kela i noxon na men xa xan xa waleya. O le xanma, yelemabulu kuta tere xa xan xa sigi sinxan men ye janbeyiriwa hagilinna ni sindunniyiriwa kanu xa wa buluhatawaleyali hagilinnalu ma n'alu tere tali kela moxokilinporoselu la. A kun ye le xa lapininbalu dannatege mennu xa xan xa waleya yiriwalihukumulu kilinkilinna xono mennu ni Nataxa yesugu ye tali kela i noxon na x'alu yelema x'alu ke porogaramubalu wala porose xulumalu ti. A porose sinnalu, musagaboporoselu /porosexulumalu, kahuporoselu ani sindunniporosebalu, alu hake ye tan ni kilin (11) ne ti :

Porose 1° : « AFIRIKI JIGINE » xa Mali n'a lamininnu balu

Porose 2° : « YEREN KUTA » xa Mali yeren

Porose 3° : Xa Mali ke isinimajamana ti

Porose 4° : « KANKU MUSA SAAGITA » KANKU MUSA ye sanubatigiya waxati xolasaagili

Porose 5° : **Xa Mali ni duniya bulu dun i joxonbulu**

Porose 6° : « SIGIDA YIRIWA » xa balu x'a na Banbaxo ani maranamoxosulu la

Porose 7° : **Xa Mali ke hereyiriwajamanaba ti a laminin xono**

Porose 8° : «SANKORE Porogaramu» Baarakela kendemannu, laxarannijumalu

baarakelonniyasini lakuloninnu ye mennu bulu

Porose 9° : Mali Nugujilama an'a Laxanfiyanin

Porose 10° : Yelemadun nahamalu, kutayalilu, kunnahulenherekuta labaaralu

- **Jalu ni kunnahulennadεεmalu**

18. Jalahu yiriwalibulu xunbabalu kunnahulennu xa ye x'a na, Soto ni Nahuluku Minisirisu ti lapinin ke Mali Jaku Baarada he, n'o ye xa san 2063 Nataxayesugu jatemitajaabilu ke kupanininjalu ni jamana Sotoku jalu xan.
19. X'a hara o xan, san 2063 Nataxayesugu, jangu a xa sin x'a ye lapininu sabati, a maku ye waleyabaxa bee le ye tesiti la. Jalahu xa bee su x'a ke Nataxayesugu waleyali xan, xumapoxoyahεεε le labenta men ye waleyabaxa bee ye wulixalo noxoya ani x'a sinsin menna yiriwalilapinin men kenin, o ye sabati.
20. Bari hana, x'a ben porosexuluma innu yanganni lapininu ma, san 2063 Nataxayesugu waleyali te wa jamana xonxotolu n'a xohesotolu xo. O soto olu laboli dennin jamana ye xumapoxoyanuma le keli la tumabee, men faranfasiyanin. A lonni xo Mali ja ye hεεε ni nahululabaarakexoxolu lanatayakun do le ti ani nahululabaaralalu, o hεεε le ye sin xa Mali yesugu lapa xa tax'a he jamana xono, a lamininnu to, Afiriki ani duniya x'a sabu ke maxanxutuhεεεlu labaarali ti ani yiriwali kunnahulennu n'a xumapoxoyalu.

8. **Koxsili ni Waleyahaketosuman Labennu Sariya la**

Kupanininbaaralu ni Hεεεbululawalelu keli, o ye namoxoyanuma le kuhola, i y'a ho a lapininta namen Malidinnu n'i noxonte sigixahoba sinhe, n'o ye xa Kupaninin ni jatemitakuru sigi sinxan hεεεbalu xanma men ye siti jamanakuntigisu la. O hagilila xono, san 2063 Nataxayesugu waleyali hukumu an'a koxsili n'a waleyahaketosumanni ye sin kela politigiku ni hεεεku to bilasilalidekuru kun. O le weleto xo **San 2063 Nataxayesugu Bulunba** n'o ye baara ye xa wasilabalu sugandi kupanininku hukumu xono, ani Jamana ye Waleyalidekuru n'o ye baara yena ke xa koxsili ni waleyahaketosumanni bulu di i noxon ma.

**MALI SAN 2063 NATAXAYESUGU ANI JAMANA HAKELAMAWAXATI
YIRIWALIHÆERE LABENNIBAARALU DAYELËLIKANA SEYISEBE
(CICB) LA, DESANBURUXARU TILI 21, 2023**

21. Xa tali ke Temantehanga Kuntigi, jamanakuntigi, SENERALI DARIME Assimi GOÏTA ye bilasilalibalu la ? Soto ni Nahuluku Mininsiri ti Mali Nataxayesugu kuta labenni baaralu dayele. Jamana Hanbee hescheselibaara le keta holo xa xon Nataxayesugu kuta in ja, a ti bilasilali jumalu ni ladilixannu soto men buluhata do waleyalibaaralu dantegesabelu xono n'o ye KEREDI ti (**KEREDI « CREDD »**): Hagilijakabodekuru soto sabatili ani yiriwali kuntaxalajan xanma), Mali jamana ye waleyali kujapnininu 2025 ani hagilinnajuma do o do, kerengerenninyala, Jamanadinu Ni Sisulu Danni 5^{nan} ERESEPEHASI 5 (RGPH5), men keta, o jaabilu, Sotoku to Sotokedalu Danni EREGÉ (RGUE) ani heere siyaman kete menna teginin buluhata mesennu xanma n'olu ye deemali ke hagilijakabo la xa Mali beesyiriwalibulu kuta sabati.
22. A labennibaara sinhe, nin sabe in nelu labenta : (i) Heerejinin hescheseli ; (ii) waleyalikujapnininbaaralu dantegelisabe « Mali Kuta Nataxayesugu
23. x'a ben san 2063 » ma; (iii) Jamana ye Heereju Soto wulixaloli ani Yiriwali kuntaxalajan to SINEDI 2024-2033 (SNEDD 2024-2033); (iv) porose xulumalu sabe;(v) Waleyalikujapninin Jalu Ani Jamana Soto Ja ;(vi) Xumajoxoyahere.
24. « Mali Kuta Nataxayesugu x'a ben san 2063 ma », o waleyali delennin sababu do lelu la. Kerengerenninyala politigi keli x'a ke i doni ti ; Hanga, baarakelalu wala Malidin « kuta » keli x'alu lowula ha, Heere in musaga boli.
25. A xoxotomadunni politigi kun, o ye Mali Kuta Nataxayesugu x'a ben san 2063 ma, o waleyalikujuma sarati le ti. O politigi xoxotomadunni xa xan xa ke jamana politigijamoxoba lelu kun, olu menna t'o hita Temantehangakuntigi ni Minisirijamoxolu la lasililu la xa barin a labenni baaralu dayeleli sinhe. Nin y'a yoro le ti a x'a ho xo kunba menna t'a tu san 2025 waleyalikujapninin man sila soto, x'o do ye politigi ye xoxotomadunbaliya ti.
26. Mali Kuta Nataxayesugu x'a ben san 2063 ma, a labenni n'a waleyali, o y'a tu ilan x'an yere jininxa hanga lowula ma ani bilasilali ni lonniya menna sotota san yiriga xono sotolu labaarali ni yiriwalibulula to. Jamana le xa xan xa ke musagabola belebele do ti. O le xanma, yiriwalibulubalu xa xan xa waleya wala x'alu korosi hanga le kun.
27. Jaamana xa xan x'a ye yeresagoya bori yiriwalibulubalu siyamanan xan. Olu ye x'a ye yeresagoya bori lakantaku, xaranku, baluku, kuranku, kunnahulenheere kutaku, kendeyaku ani basikulu to. H'o x'a tere le jamana bariganin, wa hanga y'a la sotoku sila he. Jamana men ye yiriwalilowulaba haxan sotoku, sototalaku, ani senbewulabalu korosili n'alu lawabulukujuma duniya lowulamakankanbahukumu, sotoku ani hadamadinyaku hukumulu xono. Jamana lowula sinsinnin xa xan x'a tu yereyirwahere xa tege men ye hanga di worjnininsilalu ma ani xa Mali kenyereyelu deema sotokebululu xono. O y'a tu soto xa sigi sinxan yeresagoya xono x'a yiriwa ani xa wasasotolu ke menna ye ke xa Mali jamana ye yiriwalilapnininbalu ni lonsinxan musagalu bo.
28. Mali Kuta Nataxayesugu losin do hana ye Malidin kuta le ti. Hasudin ne ku ye men y'a lowula ha, men hasu kanu y'a la ani n'a ye lanbelu bunyala, a ye baara kela, a hagili xa bun an'a dayelenin, n'a ye baara kela yeresagoya ni bee laheereleli xanma. La vision se fonde aussi sur un nouvel Homme malien (Malidin kuta). Malidinkutaya dabonin Malidin laxarannikujuma n'a yelemali le xanma (sariyalabatu, wabulujuma ni kesugujuma) men y'a tu hadamadinya taxabulujuma ye sigi sinxan « ladamu ye men xono » x'a sabu k'a bayelemali ti, a wabulu yelemali ani Mali kuta sigili sinxan. Nin Nataxayesugu in ni lanbelaxaranporogaramu ye tali kela i joxon na n'o ye xa walelu ke kilin ti jalahu hasudinjumaya sabati. O te wa laxaranniporogaramu hamunnikujuma xo (laxaranni lanbelu la, taxabulujumalu, hasudinjumaya, baaralu ni heereju yiriwali la), sinkulu ni lonkulu ani hatexulupalagekulu (taali, donkili, tiyatiri, ani siniman).
29. Musagaku hana lowula xa bun Nataxayesugu in lapininu waleyali to. Duniya kenin musagakugeleya tili le ti, noxoyalamusagasotolu sobexoto doxoya musagabolakurulu bulu, ani jamana yiriwanolu sagolakulu wajibiyali. O hukumulu xono, Mali 2063 Nataxayesugu musaga sotoli ye sinsinna jamana xoncsoto lelu laboli xan (O le silatege la, Mali goferenama nanin yelemadun nahamalu ke xaban menna ye hagililatege ke musagasotoku to. X'a hara jamanadin hanba ye sihinnya n'a galabukendeya xan, sotokesila siyaman hana ye Mali bulu, tili, ji, senekeduguxululu, bexannu ani dugutonahululu. Lowulaba ye mara kekujuma bulu, kiiti bulutalakujuma, o men ye hadamadinya wabulujuma yiriwalan ti).

30. O le xanma, yelemadun mēnu keta dugutonahuluku tō, kērenkērenninya la, a kunxankusariya mēn tata san 2023 ani sigida niwulaku sariya ani hana hutubasotōkēbaaradalu sigili sinxan yiriwalibuluhatabalu xōnō, olu ye bulumalawulaba lelu ti Mali Nataxayesugu yiriwalimusagabōku damitali tō. Dugutonahulubuluhata lelu ye sōtō nahama hōlōlu bola mēn y'a tu yiriwalipuma ye damita. Nahululabaarata sōtōnolu (sefawori miliyari 500 n'i xō san xōnō) ; baarakenahuluxanhara sōtōnolu (sefawori miliyari 100 n'i xō san xōnō) ; baara hake kēnolu sigidalu kun dugujuxōtōnahulubaaratigilu makulu lapali tō (Sefawori miliyari 5000 n'i xō san xōnō) ; jaaguhēnlabōnolu sōtōlu lanatili jamana xōnō (Sefawori miliyari 10 000 n'i xō san xōnō) o lelu ye kela nahulu labaarata hanbalu ti, xa hutuba ni kēnyēēye buludipōxōnmatalu (PEPEPE) « PPP » kahu o ma, ani jamana xōnō xōhēnahululabaaratalu ni hēēreladēmalalu ni nahululadēmalalu la musagalu.

31. Mali ye jamana le ti men ye sototo xa doxo, n'a ye sotoku to isininahulu xa doxo ani n'a hanba sinsinnan ye soto buluhata holo n'a hulanani ti a ye jamana xoncosoto geregere sumannan xono PEYIBE « PIB ». Soto in ye geleya siyaman ne xono menna y'a la x'a bayelemali n'a yiriwali xotan. jaaguhen labotalu buluhata man siya, a hanba bee ye kotondi, sanu, ani sene ni bexanmara tobooto n'alu man bayelema. Sigidalasoto labota innu la jigixayele x'a ben waxatiyelema xolololu ni latege ketelu ma (sanjiku, jaku, tonku, adk.) ani hen bayelematalu sanjolu, o lelu ye basigibaliya natila jaaguhen labotalu to sotoku to.
32. Xabarin san 2012, Mali ye geleya nasugu siyaman xono menna nanin he lala a ye nalamaya han na, x'a sabu ke moko murutinin maramahentigilu ni tosilanninijoxuyawale tigilamoxolu ani jahadiketekelalu la boyinxanniware siyamannu ti maralu xono holo i y'a ho xo Kidali, Gawo, Tumutu, o xo Muti, Segu ani Kurukoro. O lahalaya o le y'a la xa noya la jamana Sotoku lapininbalu la, wa a ye sin hana xa he la hutubapolitigilu waleyali jaabilu la.
33. Mali Soto nanin garasige siyaman ne dayelela nahululabaaralu silategela n'olu ye tali ke baaralu la menna y'a la xa yiriwa ani n'alu sotolu ye sin xa xanhara ni hangalayiriwalibaaralu keta (silaku, kuranku, kunnahulunku, adk silalu he) ani jaaguku lawabulujuma sigili sinxan.
34. O nahasotosila o dolo hele :
 - Sene, o ye buluhata ti, sigida n'a laminin lakantasene heerele xa siya men xono, senekeduguxulu xa siya, ji walangatatalu xa siya, bexan sugu siyaman n'a bexandomuniwula siyamannu, jitohenlamandiwula /senewula siyaman menna ye sinxa laben, jamanadin men sihin xa siya n'alu ye seneku baaralu to, seneku baarakuru siyaman labennolu puyili, nataxabalu sotoli sariyaku, benxanku an'a baarakewulakulu to seneku ladunkujuma xanma, kerengerenninya la, sariya tali seneku yiriwali xanma an'a faranfasiya waleyalisariyalu ;
 - Bexanmaraku n'a munahanbululu soto makahuli, kerengerenninya la, « subuku », « xonoku », « gulu xuluno n'a xulubaliku », « xonamaraku », olu menna ye i bulu dila baarabuluhatalu ni lonku siyaman ma ;
 - Senehen-isinilu, hukumu menna xa xan xa yiriwa, kerengerenninya la, a nahasoto bayelemasilalu xan, menna ye tali kela sene ni bexanmara yiriwali la ;
 - Hanuda-isinilu, sotossilabalu n'i ti jatemita ke kotondisoto hake xan, o men kemekemesara toku to, 5 doron ne bayelemato ye jamana kun ;
 - dugutonahulubo-isinilu, o men buluhata man siya, bari x'a sabu ke nahasotobuluhatalu siyayali ti, marakesugu lapali, dugutonahulubo-isinilu keli x'alu kuntege lageninya ma, ani Mali dugujuxotola lonni x'a na, olu ye ke sabu ti xa garasigelu dayele nahululabaaraku hukumulu xono ;
 - baara menna n'alu yiriwali xa tori olu ye kunnahulunku, jaaguku, ani baarada kete menna ye sotokedalu ti, o lelu garasige xa bun baarasigisinxanku.

35. Xa sin xa nin sotoŋsila siyaman innu bee nahabo, wabulu sanuman ne xa xan xa laben kuntaxalajan yiriwali xanma. O hagilinna kuta o le ye yiriwalisila sigila sinxan san bi-naani (40) nata xanma, xa sin xa jamana sotoŋsilaba bee pinin x'alu lon a duguxulu xan, an'a makulanahen lotalu ni latalu jalahu xa soto yiriwali balan bee wuli.
36. **Temantehangapamoxolu keli xa jamana dexasigixahoba lapininnu waleyali ke bululalibaaralu ti kuntaxalajan xono, na kete tere ye nte bitugun ho xa waleyalikupapininbaaralu ke.** Nin kupapinininsugu in, xa hagilijakaboba ke mali jamana sinin lategelelu xan an'a yiriwali hagilinna labensugu, olu ye (i) sababu le ti men sinhe, jatemala ye ke hagilijakabolu xan, mennu keta jamana kutayali dexasigixahoba sinhe, n'o ye Malidinnu ye Mali sinin na men ma he x'o lon ani (ii) hana a keta dema ti xa Mali kutayali in hagilijakabo xanhara x'a ben yiriwalihagilinna sigili ti sinxan, Mali jamana bee ye tugun men xo, a buluhatalu n'alu siyaya bee.
37. Nin kupapinininnibaara kuta in ni keli xa xan hana x'a ben (i) Mali jamana ye san 2025 waleyalikupapinininnibaaralu kutayali ma, olu mennu y'a la xa si alu dan ma ; (ii) kuntaxalajan waleyali bululalihukumu sigili sinxan nahululabaarabulu siyaman xanma ; (iii) jamana yiriwaliheere kuta labenni, ani KEREDI « CREDD » men n'o sita a dan na san 2023.
38. Xa tali ke kuntaxalajan waleyali bululalihukumu la nahululabaarabulu siyaman xanma, yiriwaliba papininni la san bisaba (30) nata xono, o ye Mali kutayali Dexasigixahoba lapininba do le ti. O yiriwaliba balan do ye sin xa ke, yiriwalidemalanbalu deseli boninxo je, hagililapuma genin ntanya ti o yiriwalidemalanbalu yiriwaliheere labenni n'a waleyali to, ani jamana hanbeebila i xoxon ma an'a hanbee mitali, n'o ye sin xa sigidalu buludijoxonma noxo, a sotokeuwulalu n'a jama makupawulabalu.
39. yiriwaliheere kuta (KEREDI « CREDD » tanbix 2019-2023) o xa xan xa i noya la, xa i bo tanbinolu ma, x'a sabu ke hagilinna kutayalibalu ti, xa « jamana sotoŋpolitigiku to heereba tege men ye i bulu di soto janbee ma » n'a sinsinnan ye sotoyiriwabuluhatalu ti mennu nasinnin sotokesilalu nahalu yiriwali ma, mennu lakulonnin xa ban. Jamana ye sotoŋbuludijoxonma politigi in lapinin yena ke le xa do hara sotokesila buluhatalu nahalu xan a buluhata bee xono ani xa baaraku noxo jamanadinnu laxanhiyali xanma ani maralu laxaliyiriwali xanma. A xa xan hana xa hagilinnabalu miiriya, mennu ye jamana nata bunya sotoŋku ni nahuluku to yeremahoronya sila he, yereya ni lonsinxansoto satabili xa tali ke sotokesila siyamannu ni garasigesiyaya dayeleli la, geleyakun xono soto ni hadamadinya yiriwali, geleya mennu sabuyata pangililu la mennu man ta sariya xono, n'alu ni keli tere man xan ani n'alu wajibiboyita jamana xan.
40. Jamana ye sotoŋbuludijoxonma politigi in ye waleyala wabuluba saba le xan, n'olu ye :
 (i) maralu sotoyiriwabuluhatalu satabili n'alu ye baara kela sotokesilalu xan mennu naha xa bun ani jamana ye yiriwalipoligilu lapali ; (ii) borihenku, kuranku ani kunnahulenku yiriwalihennu lawasali jamana xono xa sotokesila nahamabalu xoxotomadun ani xa jamana hannu bilanxoxonma sobexoto sabati ; (iii) xa sinnu yiriwali mennu ye tali kela baaradigixaran ni sotokesila nahamabalu kuntilinyabaaralu la. Xaran, heere xaran ni baaradigixarannu xa xan xa ke jamana ye yiriwaliheere loxuluba do le ti. Alu xa xan xa tali ke sotokesila lakulonnin nelu la. Nin buluhata in men, n'o ye tali kela baarakelalu la, hukumu kete hana xa xan xa hara o xan, n'o ye tali kela baarakelalu la lahalayalu la(mahemanninya, sanuya ni lakanta baarakewula)

41. Jalamahen siyaman ni soto ja lelu labenta xa soto kesila siyaya ni soto kedalu an'alu san tan yelemasugulu, san binaani nata innu xono, ani lapinin hake menna dannategeta, x'olu korosili n'alu waleyalihaketosuman ke xa sinsinni keno tu jaabilu ni noyala tanxumanseeri geninnu xan. Nin ye wabulu kuta le ti men ye duguxuluxaran to jalakunnahulennu labaarala men y'a tu soto lapininnu ni duguxululabennu xa tali ke i noxon na jalahu xa jamana laxanaliyiriwali ke men ye do bo yorolu holila i noxon xo yiriwali silategela jamana hanbee he.
42. Xa namalali ke Duniyatomba ye 2030 ani Afiriki Kilinyaton ye 2063 bululalilu ma, Gofereña ye tu a ye silalu xan n'o ye jamana bariganin sigili ti sinxan men tesitinin hutubabaaradalu to yelemalubalu xanma, an'alu la taxabululu n'alu waleyasugulu jalahu xa ni kuta dun hutubabaara to. Nin yena ke xa tali ke jamana ye kanamapolitigi yesugu n'a lawabulu le la, n'o ye hagilinnaba saba ti menna tanin Temantehanganamoxolu kun : Mali ye Hansagolaya/yesesagoya bunyali ; Mali ye Hesebatengenolu n'a ye Baarakejoxo sugandinolu bunyali ; Malidinnu la munahannu matangali hagilinnatawula bee.
43. Nin hagilinna innu yen'a tu hanga xa sigi sinxan men y'a lowula ha ani men ye ke jamana yiriwali kuntaxalajan sabatila ti. X'a sabu ke geleya buluhata siyaman men wulita jamana xono x'a ben jamana hanga burujali ma, a te na ho xa hanga kuta losinnu sigi sinxan, men ye lakanta, yesemahoronya ni hangolaya makankan ani men ye yiriwalibulu kuta waleya n'a ye jamanadinnu la nalamaya lahalayalu an'alu la laxanhiyali lana xa wa a he.
44. Nin sabeba in bulutalanin Talawula naani (4) lelu ti. A **Talawula holo** ye Heseheselibaaralu ti, **Talawula hulan** ye Jamana Yebulu Naholi xan, **Talawula Sabanan** sinsinnin Bilasilalitaxabululu ani Yesugu Waleyali Dakunnu nelu xan, **Talawula Naaninan** ye Yesugu Waleyaliheerelu le ti.

Mali 2063

Nataxayesugu

2063

Talawula holo :
Hesheeselibaaralu

I. Talawula hollo: Hescheshelibaaralu

45. Hescheshelibaara innu kun ye le Mali xoto wabululu jatemita a buluhatalu bee xono jalahu x'a hamunya ani x'a lapa Soto ni Hadamadinya yiriwali xanma. A dabonin xa « Mali Wabulu » hanbee le ninin x'a lon an'a hukumu, xa kesugulu heshese menna t'a bila lahalaya in xono, xa hagilinnalu ni wabulu gilinnu ninin x'alu lon, menna te yelama ani yelama munjalayanin menna la.

1.1. Hadamadinnu

46. Geleyaba men ye Malidinnu xan bi, o y'alu la lanbelu ni sinkulu ni lonku lelu burujali ti x'a wa a he.

1.1.1. Hasudinya ni Dexasigi

47. Afiriki Hagilinnapininsegesegele (taku 9^{nan}) t'a hita xo Malidinnu han belebeleba sitinin alu la jamanadinya le la xa tanbi alu la siya xan wala xo jamanadinya n'alu siya bee ye jate kilin to alu bulu. A mana ke siya wala mara do o do ti, o hagilinna o ye moko 85 bee miiranin ti kemekemesara tola to. O le y'a tula tumabee, ben ne ye malidinnu la dexasigi xono.
48. X'a hara o xan, joxonkun men ye diinalu n'i joxon te, siyalu, toxomadinnu, ani politighagilinnalu, o hanga xa bun kusobe. Misaliyala, san 2022, Malidinnu 88, kemekemesara tola to, t'a ho x'alu sigijoxolu keli diina ketelu mokolu ti, x'o te fosi tija alu ye. Hen men ye siyakuru tolu ti, toxomadinnu, ani moko menna ye politigiton ketelu kanubaxalu ti, olu la jaabilu ye 93%, 86% ani 81%. **Kemekemesara la to, Malidin 92 ye nt'a he ke ni ke n'o nte musu ni musu joxonkanubaxalu xa ke alu sigijoxolu ti. N'i ti jatemita ke nin bee xan, i y'a hamun xo sayin jamakurulu la hoxoxonxolu juba ye ku labennin nelu ti menna y'a la xa waleya basigibaliya sabatili xanma duniya sintigijamana dolo n'a tonnu kun.**

1.1.2. Silameya ye hangasoto jamana politigiku to

49. Silamecina keli xa Mali hanbee labo, o nan'a tula silamelu te sin kela buluxohemoxolu ti jamana hadamadinya geleyalu to. X'a sabu k'alu tesitininba ti sigidalatonna xono, silamelu, n'alu nanin diinadekurulu sigila sinxan, ate lelu ye hanga lowula hala bi telu to, a nan'i sinbola menna to, n'o nte a ye ketalu hanga xa doko te menna to.
50. Ate le ye mokyasilalu xarala i joxon na bi, menna tinata demokarasisigi lahidulu tiimebaliya kun, duguba n'a tokulu ani jamalawulalu talali mokolu la. Kerengerenninya la, hanga men y'a la bi hadamadiyasilalu he, o bee le y'a tula a xa lowula soto politigiku hukumu xono (Duniya Kuru Sigino Hoxoxonxolu Xanma.San 2017).
51. Mali ti diinaku to yelamadun hagilinnatigilu ye san keme laban in temante n'a laban ne la x'a sabu ke « wajulikela kuta dolo puyili ti ». Lapininkutatigi lelu ye. Alu la lapininba dolo ye xa hutuba kanalu ke ladamu kanalu ti, ani hadamadinnu « silameyali kukuta ». Nin kuru innu ye nte danna bitugun a walelu lagosili ma bari, alu ye wale lelu kela sigen, n'o dolo ye nte kelekewalelu ti, jalahu xa hadamadiyataxabululu xolasaagi wala x'alu yelama x'a sabu ke hasudinyawalelu keli ti Alabatusilalu xan.

1.1.3. Jamana Duguxululahaku Geleya Hadamadin na

52. Mali jamanadin men, n'o jatemitanin xa ke miliyon 22 395 489, san 2022, duguxulukana xan n'o ye kilometrikaare (km²) 1.2 41 238 ti, o y'a hita xo Mali duguxulu labonin ye nte moko la x'a ja. Moko hake men tere ye kilometrikaare kilin xono san 1960, kemekemesara sigi to, n'o tere ye 2,9 ti, o keta 7,9 ti san 1998, xa na 18 la san 2022 kemekemesara tosigi to. Hali n'a t'a tere do y'a la xa hara moko hake xan kilometrikaare kilin xono, jamanadinnu bulutalasugu honin i joxon xo kusobe i man'a hannu sanga i joxon ma. Jamana sahilihemaralu ye Tumutu, Gawo, Kidali, Tawudeni ani Menaka lelu ti, olu menna hanbalu ye yirintanmakanabalu ti. Kemekemesara tosigi to, mara innu nanin 60 le ta jamana kanaxulu to, bar'a moko kemekemesara tohake ye 7 le ti jamanadin mume hake to. Mara innu moko hake sobexoto xa doko, a man moko kilin soto kilometrikaare kilin xono, o men, n'o y'a yorolu sigili geleya lankanamayala.
53. Jamana mara innu duguxululu munahannu xa siya: ji, senekeduguxululu, nahamasenehen siyamannu ani dugotohennu.
54. Mara innu jamanadinnu siyayalibaya jatemitali xa ke yiriwaliku geleyalu ti xa bari tumajan, Mali Gofere nama ti « lasili ke san 1991, n'o ye tali kela jamanadin yiriwalipolitigi la ». Jamana ye politigi in tere dabonin x'a jamanadin ye jalamaya lahalaya lelu lapa xaransilalu he, kendeysilalu, balukunumasilalu, sisukulu, baarakulu, adk..
55. A waleyata porogaramu le kun n'o ye PEPIPU « PPIP » ti, Jamanadin Yiriwali Nahululabaaraporogaramu Waleyata Hololu (PEPIPU « PPIP » 1996-2000) n'a waleyalitsumanni keta san 2001. O waleyalitsumanni ti

danoya la hen men na holo, o ye jamanadin segesegeta hake le ti, n'o tere yen'a tu a xa baara ke yiriwaliku to geleya hanba bee xan. A ti men hana lankanamaya, o ye lapinin dolo « hake dannategebaliya » ti, ani jamanadin yiriwalipolitigi dunbaliya Jamana Yiriwalipolitigilu n'a Heerele to, ani baarakejoxolu makudunbaliya a baaralu buludjoxonmabaarada musagakulu la.

56. X'a hara o xan, jamanadin siyaya te ke balan ti soto ni hadamadinya yiriwali to ni dabarilu teginin xa jamanadin hanba ye sihinnya tonobo. X'a la xan, a xa xan jamana le x'a ye jamanadin k'a ye yiriwali kebaxaba ti : xa musagaba dun a ye sihinu ni musulu la lahereli da he jalahu alu la sotoyiriwaxotodun hake xa yele, ani xa karesinnu la yelemayelemakunuma dema a xa tu sinna. O geleya o te sin wulla ni baarabululaba do man ke, ani kunnahulensilalu labarakunuma ni duguxululu a jamanadinu siginin mennu xan.
57. Ani hana h'a xa lon xo jamana yiriwanolu ni yiriwalisinxanjamana hanbalu jamanadinu xa siya kusobe, wa alu la duguxululu n'alu la sotole sobexoto xa doxo xa tanbi Mali talu xan. Jamanadin ye jatemitala xa ke hanga ni soto yiriwalan ne ti. O le xanma, a xa xan wabulu xa yelema jamanadin yiriwaliku to.

Sabeli Iakoorinin holo (1°) : Sihinu toxolasigixahoba

X'a ta desanburuxaru tili 1lo ma x'a bila a 22 la, Mali jamana ti sigixahoba do ke sihinu kunxankulu xan, xa kunnahulennu soto alu la lahalayalu xan, ani xa lapininu dahita alu la geleyalu noxoyali xanma. A kun ye tere xa sihinu dun jamana kutayali temante to n'o ye sinna bi. Sihinu toxolasigixahoba in keta sigixahoba saba lelu sinhe : komininsigi, marasigi, an'a kunhaxasigi. Komini 600, marabulu 19, ani Banbaxo Haaba, jamana 31, Mali tunpalamoxolu ye te mennu, o lelu tereta Sihinu toxolasigixahoba in to. Sihinu hana sinta x'alu miirinalu ho kunnahulennegejulusalalu xan. Sihinu toxolasigixahoba in kana xan, hadamadinya buluhata siyaman hana tereta a to. A sihinbuluhatalu ye (wulaxonotalu, dugubaxonotalu, dugumaxarandolu ni sanhetalu, lahasalitonnun talu, a lanjurutolu, adk.), sigidalatonnun toxolamoxolu, politigitonnun toxolamoxolu, tunpalasihinnu toxolakiidinnu, buluhata demabaxa sugu bee, ani hagilijakabolanjanalu xa bo tarijamanalu xono.

Sihinu Toxosigixahoba in kun tere ye men ti, o ye xa kunnahulennu soto alu la lahalayalu xan, ani xa lapininu dahita alu la geleyalu noxoyali xanma. Kerenkereenninya la, a dabonin tere xa (i) sihinu la dema hangadun mara kesugunumaku to, jamana politigiku n'a sariyaku to yelemadunnu, mennu y'alu la ketalu waleyalikunuma noxoya alu bulu jamana kutayalibaaralu sinhe ; (ii) xa sihinu la walelu xoxotomadun, mennu digita lakantakubaaralu ma, ben sabatili, hoxaben, hadamadinya kilinya, Mali lonsinxan xanma ;

(iii) xa kulawabululu ni heerele yiriwa menna ye sihinna la xaranku, baaradigixaranku ani baarakunoxoya lahalayalu lapa, men na alu ye tere sotoku yiriwali to ani jamana kuntaxalajan yiriwali.

Xa porogaramulu ni hagilinnalu sigi sinxan menna ye sihinna la sinna makahu, kerekenenninyala musu dinmesenna men y'alu sinna sobexoto dun hadamadinya sabatilisilalu to ;

Xa walelu ni heerele damita menna ye sihinna tereli noxoya Mali kutayali to, hatexulupalagesilalu he, sinkulu ni lonkulu, bululabaaralu, xa i tu hasudinnumaya xono ; ani (vi) xa sihinna la lahalayalu segesege ani xa lapinin jonjonnu dahita alu la geleyalu noxoyali xanma, alu la tonnu ti geleya menna soto, men na, alu ye lowulahajuma hutubakulu to.

Hagilinnahalinhalin nahamaba in kunteta lapinin 256 lelu tali ma n'alu tere ye tali kela hagilinnajakabota 6 la, olu menna to, 5 tere hagilinna bonin Mali kutayalisigi wabulubalu to. Hagilinnajakabota innu menna n'alu hagilihalinhalinbaaralu tere korosito ye lonnikelanjalanu kun (sannayelaxaranku, baarajamoxolu ni sigidalatongamoxolu), alu hele : (i) sihinna, marakesugu, politigiku ni sariyaku to yelemadunnu ; (ii) sihinna, lakantaku, ben, hoxaben, hadamadinya kilinya ; (iii) sihinna, baaraku, soto jataxa ani kuntaxalajan yiriwali ;

(iv) Sihinna, baarakesinna, suguya ni hadamadinyasilalu todunni ; (v) sihinna, hatexulupalage, bululabaaralu ani sinkulu ni lonkulu ;

Sihinna, tonkulu ani hutubakulu. Lapinin menna bota sihinna toxoladexasigixahoba in to, o lelu nanin dinmesenna la lowulaha tesiti hitala jamana kutayali hagilinna in to.

1.1.4. Dugubalu bunyali toriya to x'a tere ye lema man dun sotoku to

58. Mali la, dugubalu bunyali latoriyali kemekemesara la to (22.5%), o sabu ye baarakugeleya le ti baarasuxu to, sisukulu, ani sonsotibugulu baraxapuyi.
59. senekebaaralu ye nte yiriwaxan toriyato i y'a ho xo dugubalu. I y'a ho Afiriki kerehuxajamanalu worodugumahannu, baxutubata to, dugubayiriwa ni soto jataxalu ye nte tali kela i joxon na, hali sotokesilalu yelemali ye n'a hitala (ani jataxa sabatilanu). Hoxoxonxoba men ye Mali duguxulu hannu n'i joxon te, o ye soto doxoyali xololo le ti duguba manxannu xono, Banbaxo Haaba keli bee masabawula ti.
60. Duniya hagilihalinhalinba sinhe, Mali sotoku wulili x'a lo ani jamana yiriwali xan, (Mali-OSEDEYE « OCDE », 2015), Gofere nama t'a lakulon xo moxolu nali yena latoriya le baarasuxu to x'a tere dun jamanadin siyayali ye n'a la xa xotege : o le xanma, a wajibiyano le Mali xan sayin xa baara siyaman sigi sinxan toriya to (sihinna kanu la). Nin baara siyaman sigi sinxan in xa xan xa ke hukumu lelu xono, menna ye maralu yiriwalannu ti (dugubalabennu). Sabe in y'a la xa hita hana xo baarajininna kutalu yena sigiwulama hula le ti baarasuxu to san 2035 ani xo sigiwulama saba kete san 2050.
61. Hen ye Banbaxo ta ti kerekenenninya la, heseheseli do (Duniya waxandeba, Bankimunjali ani dugusegesege nininnikebaarada) t'a hita xo hali ni Banbaxo kilin lowula ye 34 ne ti Mali sotoku to, (Name dun ni Konakiri talu ye 27 ti), xo bari x'a ye n'a lowula hala n'o ye soto galabulan ti :
 - X'a sabu k'a ye soto kesugu ti, n'o sinsinnin jaagumesenku xan ani sene n'a masutunnalu, baaralu to sotota xa doxo kusobe xa tanbi Afiriki kerehuxajamanalu worodugumahannu la hake lamalu xan ;
 - Hadamadinnu makulajahen hololu masotoli xa doxo dondin ;
 - Nahulabaaralu o hennu (borihennu n'alu la silalu, makulajahen hololu) masotolikunuma xanma an'alu bulutasugu, olu lowula xa doxo x'a sabu k'alu kesugu ti (ani duguxululu mitasugu moxolu bulu) dugubalu xono an'a moxolu siyayali toriyakujoxu.

1.1.5. Sotoku nata an'an ye tabiyalu n'olu ye tunpalataxa dusu dunna moxolu xono

62. Tunpalataxaku, kerekenenninya la, x'a wa jamana xohu, o hanga xa bun kusobe Mali ye palamaya wabulu xono, x'a ben moxo hake siyaman bota ma, ani x'a sabu k'alu la nahulu ladunta hake ti jamana xono. Tunpalataxalalu la nahulu ladunta jamana xono, do le ye hara o xan tumabee ho n'a keta san 2019 ti, o san men ni dondin bota a la xa bo sefawori miliyari 440 san 2018 xa jigi miliyari 433 san 2019, ani xa na si miliyari 652,50 ma, ani xa tanbi o la ho xa si sefawori miliyari 508 ma san 2022.

63. Moxolu xa xan x'a lon hana xo Mali y'a la le sigen xa ke luntanu bisimilalijamana ti, kerengerenninyala Afiriki tiliboyihejamanalu talu. San 2023, luntan mennu tere Mali la, olu tere ye moxo 209 774 le ti. Xa barin san 2012 politigiku ni lakantaku geleyalu, janinaborilalu hana ye tunjalataxalalu hanba do le ti. San 2023, Mali janinaborilalu sita 66 722 ma, mennu t'alu sigiwulalu bila jamana xono, olu tere ye moxo 354 539 le ti, n'olu hanbalu tere ye musulu ni dinmesennu ti.
64. I y'a ho jamanadinu la jamana xono toxomalu, (olu mennu jatemitahakelu ye hankilimalu ti), jamana xohetaxa n'a nali ye son xa hanga soto, x'a ben jamana hadamadinya n'a sotoku to geleyalu ma, ani sahilimaralu : haantanya hangasotokujoxu, laxajalibaliyalu, baarantanya, balukugeleya ni nilakantaku geleyalu, waxatiyelemalu...
65. Tunjalataxa porogaramu (PONAMU « PONAM ») labenni n'a waleyali n'a ta bee, Tunjalataxaku ye halisa Namoxolu haminnakuba lelu he.

1.1.6. Kendeyaku to geleya hali n'a tereta baara siyaman kenin jamana kun

66. Jamanadin ye kende ya ye jamana soto yiriwali sababuba do le ti. EMOPU ye holi to a ye tanbiliku holo sinhe san 2022, jamanadin kemekemesara to, bana do tere ye 33,9 % la wal'alu tere banxa jogilida soto xaru saba laban xono xa xon segesegeli na. A hake siyayata musu lelu he xa tanbi kelu xan 36,5 % musulu, kelu 31,1 %. San 60 moxoxunbalu talante n'o nte men xa siya o ti, bana tere y'olu la wal'alu tere ye banabaxantolamoxolu ti. Sumayabana wala gandixunan nelu tere ye banalu hanbalu ti mennu tere ye jamanadinu la 64,4 %.
67. Halisa, o EMOPU kilin ye san 2022 segesegeli t'a hita xo hen men ye kende yaku to demaku ti, jamanadin, kemekemesara to, 4,3 % doron ne tere ye kende yadema o xono. O kende yadema kemekemesara hake o 12,9 % ne tere ye Banbaxo Haaba le xono. Dugubaxonoxomoxolu xa siya kende yadema xono xa tanbi wulaxonoxomoxolu xan. O kende yadema kemekemesara hake to tanin xaranna lelu he (33,1 %), moxoxunbalu mennu si ye san 60 la, n'o nte i xo la, kemekemesara la to, olu ta ye 6,4 % le ti.
68. O EMOPU kilin ye san 2022 segesegeli xono, kunnahulen mennu dinin jamanadin ye kende ya xan, kende yasulu la, a wato ye mennu la banasegesegelu xanma an'a ye geleya mennu sotola olu sinhe a ye xumala o bee le xan. I man'o kende yaku kunxankunnahulen olu gosi haantanya talu la, o jaabilu y'a hitala le xo jamanadin mennu man dali xa bana holo, olu 50.7% ye haantan nelu ti x'a tere dun jamanadin mennu to, moxo kilin tere man kende tanbili do sinhe, olu ta ye kemekemesara to 46.8% le ti, mennu to moxo kilin tere man kende a doxoyaninba tanbiliku hula sinhe, olu la kemekemesara tohake ye 38.8% ti. Jaabilu y'a hitala hana xo kende yatigilamoxolu haantannu xa tori xa wa mennu bata n'alu man kende n'o nte n'alu joginin, olu ye sigidalakende yasulu lelu ti, « SESIKOMU CSCOM » (67,3 %), laadalabasilikelalu wala morilu (9,7 %), kenyereyekende yasulu (5,6 %).
- 69.

70. Hukumu kete hana xono, san 2023 EDESEMU IVnan « EDSM VII » ye jaabilu xono, men korosinin, o ye din ni ba ye kendealahalayalu lapali ti xa wa he baxutubayebulu ma x'a ta san2006 xa na 2024 la. O le to, musu kemekemesara tohake men nanin sinya naani ke kende yasu la jabilamahelili xanma i y'a ho a lapininnin ja men ma, o bota 35 % san 2006 xa na 51 % san 2024. Hen men ye bangelu kemekemesara hake ti, menna keta kende yasu kilin na, o bota 45 % san 2006 xa na 81 % san 2024.

1.1.7. Lamɔ ni xarankutɔɔɛɛ ani xaran ketalu ni baaralu la talikebaliya i joxɔn na

71. Xa Malidin kilinkilinna bee dema alu xa sin xa kunholoxaranjuma do ke. O men, n'a ye waxatijan bo sigen, o y'a la xa ke Mali goferenamalu la haminnakuba do ti. O le xanma, jamana ti xaranku santanyiriwali porogaaramu hulanan sigi sinxan san 2019 (PORODEKI « PRODEC ») ho xa waa si sigen san 2028 ma, men noyalu xa xan x'a tu xarannalu la lontalu xa bunya xa tax'a he ani xa porogaramu tanbininnu nahabo menna burujata geleya buluhatasiyaman ku xa barin 2012. Xaranku ni Baaradigixaranku minisirisulu la xaranku nataxayesugu ye le xo san 2028 y'a tere Mali ti xaran kesugunuma sigi sinxan, men dayelenin bee ye n'a ye jamanadin hasudinjumalu laxaran, menna y'alu lowula ha, xa yiriwallibaaralu ke ani x'alu hagilinnaku kutalu sigi sinxan alu yere ye menna ye jamana sotoke n'a hadamadinya yiriwa.
72. O n'a ta bee, porogaramu kuta in waleyali, o men hanga doxoyanin politigiku, kende yaku ani lakantaku geleyalu kun, o man sin x'a tu yelamadunba lapininnu xa waleya menna ye xaranku lapa ani xa dugumaxaran walanwalannibaaralu sinsin. Halisa, xaransugunuma sigili sinxan x'a ban bee ye, men sinsinnan ye heere jalama ti n'a ye xaran ni baaraku buludi i joxɔn ma, o ye haminnakuba le ti, i mana jamana geleyabalu mahעה, an' ye duniya lahidu tanolu Mali kun, kerengerenninyala, xa tali ke san 2030 xaranku to bululalilu la ani Afiriki Kilinyaton ye san 2063 bululalilu.
73. Geleya innu to, Mali xaranku ye men dolo to, olu ye xaranku porogaramulu ni munahanmakahu bayelamabaaralu ani baarasuxu. Kunnahulenheerekutajaabilu labaarali n'a ta bee, xarannin hake siyayali temantexaran ni sannayelaxaransulu la an'alu la joxɔnxotobosikunuma geleyalu (n'olu ye xan xa dan xati dabarilu la menna jasinin nahululuku yiriwali n'a ladunkunuma heere lu ma). men ye hara'o geleyalu xan, o ye xaransudeɛɛ, xaranhajuma/karamoxojumadeɛɛ xaranbuluhata hanbee la, ani geleyaba kete men y'a hukumu ketelu xono : a marakesugu n'a lowulahaku to.

1.1.8. Haantanya, laxapalibaliyalu ani mahemanyalu

74. A hukumu bee xono, haantanya xololo keta jigixayele le ti, san 2011 ho xa si 2023 ma. Xutu hula haraxo kemekemesara tohake ma 2011 ani 2013 te, xa bo 45,1% xa yeɛ 47,1% na, a xololo ti xutu 0,2 le bo a kemekemesara hake la san 2013 ni 2014 te. siyamanba bota a la 2016 ni 2020 te le, kemekemesara hake to, xa bo 46,8% xa jigi 41,9 % la. A kemekemesara hake basigita ixotugundin 2020 ni 2021 te xa na 44.6% la xa tala xa yeɛ 45.5% san 2022, a yeɛ hake keta xutu kilin ne ti a sangano 2021 ta ma, a kemekemesara tohake jigita 2 xutu la a sangano 2015 ta ma. Nahululabaara men xa xan xa ke jalahu xa haantanya silatunu, a tosumanno a lilidunsugu ma, jaholibulu ma, haantannu la musagalu deseta men ma hutuba hakelamabulu ma, a sangano bee ye haantanya jatemitahaake ma, o ye 14.0% san 2022. San 2023, xa tali ke EMOPU « EMOP » ye jaabilu la, haantanya xololo kemekemesara hake puyita 43,9% le la, ni sinbalu man labaara xa lakantaku, kende yaku an'a sariyaku xolololu kunben, a ye geleya Mali x'a ye lapinin soto, n'o ye 24% ti haantanya xololoworiku to san sanjan 2030.

75. A tsumanno SINI « GINI » la, laxaapalibaliya y'a la xa dɔxɔya Mali la, xutu 0,42 san 2011 xa na 0,33 la san 2022, n'i t'a jatemita, a ti hakelama xɔlasaagi ke san xɔnɔ xa ke -2.4% ti. A jigili ti hangaba sɔto san 2011 ni 2021 ne (kemekemesara hake to 42%, a san kilinkilinna) ani 2019 (40%). Yaala, san 2020 yena ke san ti men ye tsumannihake tanxumanseeri jigi xa na 0.38 ba , san'a xa ye le xa na 0.42 san 2021 ani xa jigi ixɔtugundin xa na 0.32 la san 2023 x'a tere 0.33 le san 2022 ta ti . Laxaapalibaliyalu majigili, o te wa tilinninya xɔ hadamadinnu n'i jɔxɔn te baari hana xa jataxa yere le ke jamanadinnu la lahalayalu lapali to mennu mahemanba ye.
76. Geleya buluhatasiyaman in men n'a kunnabo kenin tumabee lakantakugeleya ti, a xɔlɔlɔ dɔlu ye jamanadinnu siyaman nelu bɔli t'alu sigiwulalu to, jamana xɔnɔ PEDEYI « PDI » wala xa wa jamana ketelu xan janijabori la. A jamana xɔnɔ bɔnɔtɔbaxalu PEDEYI « PDI » n'o hake sigiwulamata, 2019 ni 2022 te, xa bɔ mɔxɔ 207 751 xa na 412 387 la, dɔ bɔta o mɔxɔ hake la a sinya hɔlɔ xa jigi mɔxɔ 354 739 san 2023. Nin san 2023 hake in, kemekemesara hake to, olu ye 56,98% le ti, kelu ye 43,02% ti, xa tanbi a talante xan, olu bee ye dinmesen nelu ti kemekemesara hake to (58%), mennu si y'a ta tili/san ma xa si san tan ni worowula ma. Mɔxɔ hake majigili in bonin jamana lakantaku lahalaya lapali le to.

1.1.9. Sinku ni Lonku to Wulixalo xa Jamana Kilinya Sabati

77. Yɛrɛmahɔɔnyalu dugusage, wale siyaman kɛta jamana xɔɔ mɛn na an yɛ lɔnkulu n'an yesinkulu y'an dɛma hagilijakabɔlu ni walelu silalu hɛ. O lanbe olu dunta dala le xa jamana kilinya sabati x'a sabu ke sihinnu tɔxɔlalɔxɔkunnu ni san hula o san hula sinku ni lɔnku kanalu sigili la. O sinkulu ni lɔnkumahita olu tɛrɛ y'a tula le malidin siyaman x'a lɔn alu ye mɛn ti (i yɛrɛ lɔn), xa tɛtɛgɛbɔlɔnnilu kɛ, ani xa tɔlu lɔn, x'a la xan, alu tɛrɛ ye arajolahɔla le tuma siyaman. Nin waxatilajɔxɔnyelu ni sannajɔxɔnyelu, alu waxatilu sutuya n'a ta bɛɛ, alu tɛrɛ y'a tula le a waleyabaxalu, alu mahɛɛbaxalu n'alu lamɛbaxalu « xa sin xa i jɔxɔn lɔn xa ja, xa Mali jamana lɔxululu banban, x'a la a xan hɛn mɛn ye jamana kɛla bɛɛ hasu ti, o yɛ « ilu xa dɛ tarixu kilin na, xa gɛɛya kilinnu kun, bari hana wulixalɔkun kilinnu, dɛkun kilinnu ni jaxalikun kilinnu » (Fujiyɛrɛ 2012).

1.1.10. Haqilinnalu ni taxabulu qilinnu ani yelɛma tanxumanseerilu

78. Xa tali ke hadamadinya la, haginlinalu ni taxabulu gilinlu ye in nelu ti :
- Bangebaxalu la sinnu boyili : bi-bi in, bangebaxa siyaman ne ye je sin ye nte menna ye bitugun x'alu la dinnu donilu bee ta alu kilinkilin wala alu jamalu. I mana makunahenbalu jatemita baluku silahe, bangebaxalu hanba te sin alu la ludinnu makulu lapala bitugun nimisiwasabuluma, n'i t'alu la lapininnu jatemita. O dese o le y'a tula alu te sin alu la bangebaxasinnu wajibiyala bitugun, wa a yena bunyabaliya ti x'a ben sinnu hake ma ;
 - Lu suguyakutataxabulu men y'a la xa sigi sinxan bi, wulaxanola hara dugubaxanola xan, o ye ke n'a musukilinnu le ti, o men y'a la bi x'a kunku kaka bee ben a yere ma jalahu men na a ye sin x'a ye palamaya kunku bee palabo an'a xa xan na men ;
 - Hadamadinya korosili dese, bangebaxalu la bulujigi dinnu lamoli hukumu xono, olu y'a la bi xa lakulon jamakurulu la korosilibaaralu sinhe x'a nasin alu la dinmesennu ma. Bangebaxalu hanba te sin alu la sinnu waleyala bitugun lu ladamuliku to, o le xanma, moxolu xa doxo sigen menna y'a lon x'alu xa xan x'alu lowula ha woliketadinnu lamoli to. O bee-bulujigi o le y'a tula a xa hamun na do ma, munna dinmesennu xa siya bi bolonnu xono.

79. Sinku ni lonku hukumu xonoxo, hagilinnalu ni taxabulu gilinnu ye sin xa hamunya x'a ben korosi innu ma :
- hoxoxoxoxoxo men ye sinku ni lonku lakulonxolu ni lun o lun hadamadinnu wabululu te, sinku ni lonku hoxonya ni yeredi lanbelu, n'o ye donkililala tilin mume, olu ye ladugula le, n'a hoxa xo x'alu labaara i y'a hoxa wajibiyanin na men. O ye gada yereyere le ti yiriwali waleyalibaaralu to ;
 - « Moxoya » hagilinna burujaninba, o ye jaabi le ti, men bota hoxoxoxoxoxoba to men ye hoxa ni wale te.
80. Hukumu in xonoxo, yelemata tanxumanseerilu ye korosila bulu in nelu xoto :
- Jamana sinkulu n'a lonkulu dunni dala, x'a sabu ke janingelu lankanamayali ti ani tesiti sobe keli xa ilan ye halala sinku ni lonku hen dolo kunnabo kukuta x'a sabu ke sinku ni lonku kana siyaman sigili ti (fesitiwali) jamana hanbee he, dugulu kilinkilinna, kominilu kilinkilinna, sigidalu kilinkilinna mennu y'a he x'alu toxola sinku ni lonku kanalu sigi sinxan ;
 - Sinku ni lonkuma hennu baaralu labenkukuta. Sinku ni Lonku Minisirisu baarakejoxolu t'a dema xa sinkulu ni lonkulu baarakebaxalu labenkupuma damita.
 - Nin kunhoxobaara in nelu yena ke sinku ni lonku yiriwalibaarabalu damitalu ti, n'alu buluhatalu n'a xonokulu xa siya.
81. Xa Mali hasudin kuta sigi sinxan, moxoya lanbejumanabalu ye men na, o le ye lahalaya ti sotoku ni hadamadinyaku yiriwali te wa men xo. O lapinin ne xanma Mali sonta lanbelaxaranporogaramu sigili ma sinxan san 2024 (PENEWU « PNEV »), xa sinsin keno tu lanbelu ni wabululu xan, mennu xa xan xa nahabo, x'an ye waxati geleyabalu wuli n'o dolo ye hoxonya ni labelu sinsinni, duniya ben sabatili, jamanalu keli alu hansago la, ani jamanadinnu la jigiwasalapininnu sabatili, alu la jigila laxanhiya ni soto xan, ani hana, hadamadinnu bugili, duguxulu n'a masitilu toptolikupuma ani waxatiyelema, duniya lowulabajinin ni nahajinin heerele tegeli a sotokesilabalu (diyaxuya) jininni xanma x'alu ke i tigi ta ti, xodinateri tilikuta in ani hadamadin burujalifarati n'a hantatija.
82. adamadinya xonoxo, xa tali ke yelemata tanxumanseerilu la, o dolo ye :
- Hagilinna wali hutudin hula lahereli la, dinmesennu xa siya bi, mennu y'a lapininna, hali n'alu man kekilin ni musukilin ga sigi sinxan, alu xa ke lulu xonoxo, mennu galu moxolu man siya. O le xanma, dinmesen siyaman nelu ye je bi mennu y'a he xa k'alu yerebakun ye jalamaya labenbaxalu ti an'alu la moxoxulaga. O le y'a tula, alu y'a la xa lowulahalu damita xa barin junna. Taxabulukuta olu mennu ye xan bi xa i noya la hanga la, o le y'alu lasula alu x'alu lowula lon hadamadinya ni politigi kulu to, alu keli hadamadinya buluhata do ti men ye sin a han jalabola ;
 - hutuxoxoxo sugandili hutudin keman wal'a musuman kun, ga sigili la sinxan, dinmesennu la lapinin ye tali kela alu hannu la sugandili le la sigen tuma siyaman alu kanuxoxoxo keman wala musumanku to. O hagilinna o ye xa waleya kusobe jamakuru lelu to, mennu ye hutu kela jamakuru ketelu to ;
 - habun xonoxo koxoxo keta, o yelemalu tanxumanseeri do ye, Mali hadamadinya silategela, ke minanmahennu talali. Bi-bi in na, wajibi ye nte bitugun bee-doxondo xa xotokeba ke ta. Din nelu y'alu bangebaxalu ke tala sigen.
83. Lapinin lategeno n'a ye waleyala:
- (san 2009-2013) hasudinnumayalaxaran porogaramu labenni jamana kun, o men waleyalibulubalu to, hasudinnumayalaxaran dunni bato an'a lilidunni hutubaherele waleyali to ;
 - San 2011, jamana ti Politigi do sigi sinxan hasudinnuma labenni xanma, « n'a dabonin xa Malidinkuta laben men y'a ye hakelu n'a ye ketalu bunya, n'a ye sariyalabatulaba ni tabiyabunyabaxanana ti, adk. »

1.2. Sotoku

84. Sotoku tsumannitanxumanseerilu heseheseli, garasigelu ani jamana soto jensenni geleyalu wulili, sotoku labaarasugunuma te wa olu xo.

1.2.1. Soto yiriwalibulu mēnnu ye sinna, n'olu ye tali kela baarabuluhata holo la (sene, bexanmara, mawoli, yiridinbo/tege) ani baarabuluhata sabanan (jaagu, bululabaaralu, borihenku, adk) o mēnnu hanga xa bun halibi soto ku to

85. Xa bo san 2015 ho 2022, o waxati men xan kunnahulennu ye jamana jateboheere kuta xono (ESISEYENI « SCN » 2008), Mali sotoku hanba sinsinnin buluhata sabanan ni holo lelu xan, kemekemesara tchake to 70%, (39% buluhata sabanan ani 31% buluhata holo), buluhata hulanani lowula siyaninba ye 23% ti, lanpon

geregere hen tolu xan. Nahulusototsugu sigili sinxan Mali xono, o bonin hen metaba la. Hen men ye soto nataxali hakelama ti san xono, kemekemesara hake 0.9%, buluhata hulanen ye nataxa man tanbi 0.3% ma kemekemesara tohake to san xono, x'a tere dun buluhata holo lahawulatajigita xa na -0.1% kemekemesara tohake to, -0.4% kemekemesara tohake to, o le benta lanponnu geregere ta ma hen tolu xan, hen men ye buluhata sabanan ti, o kemekemesara hake keta 0% le ti.

san	2019	2020	2021	2022	2023
buluhata holo	37,3	36,2	35,7	35,8	35,6
buluhata hulanen	20,9	21,2	20,6	20,2	19,5
buluhata sabanan	33,5	34,4	35,4	36,2	36,7
Saganle sototsila ketelu (demaba ye nte mennu xono)	8,3	8,2	8,4	7,8	8,3
Mume (PEYIBE « PIB » suxu da la)	100	100	100	100	100

Sotowula : MME_DEYENIPEDE « DNP » INSITATI « INSTAT »_jamana xono kontilu _Awirilixaru 2023

1.2.2. Soto Men To Isinilabaara Xa Daxo

86. Domunihen bayelemaku hukumu xono, buluhata siyamannu ye sin xa dema xa sotoku yelama, n'o dolo ye, malu, kotondi, tiga, yiridinnu (i y'a ho xo mangoron, se, somon, ben), komitere, bexan, subu, gulu xulubali n'a xuluno, kono ni yegge. Nin hennu isinilabayelemali hake man mayele holo, o le xanma, a sotobuluhata hanga xa daxo kusobe. Hen men koni ye kotondi ta ti kerengerenninya la, o isinilabayelemali ye san 1960-1970 waxati damita talu juxoto, n'o isinilu tere ye KOMATEKISI ni ITEMA doron ti, olu mennu tere ye jamana kotondi sotoho han siyaman beyelemala x'a ke meterelahanu/ hanumunxu ti, gare ani hanu jalamalu ti.
87. Isiniku xa xan xa yiriwa waxati men na, o waxati kilin ne la seneku hana maku ye nahululabaara la x'a soto yiriwa xa baluku to lakanta ni balukupuma sinsin. A hukumu xono, munahanmahen siyaman ye jamana bulu mennu xa xan xa labaara. Bi, men dusuxasi ye jamana xan, o ye sotokeheleru la dese le ti, n'o kun dolo ye (i) a heleru / minannu hanga doxoyali ti n'o nte a hennu labarawaxati tanbili n'alu y'a la xa labaara hutu doxomannu xono/lukilinkalanu to, (ii) nininnilu ni sotokeheleru la talikebaliya i joxon na, (iii) Sotokeheleru ladunni sinnasumayali suxulu to, (iv) seneku hukumu nahululabaara hanga doxoyali, (v) laxajalibaliya duguxulu sotoku to, n'o ye hoxoxonxo wuli duguxuluku to, kerengerenninyala, moxolu tema mennu maheman kusobe, (vi) senekelalu la xaranhake an'alu la baaradigihake doxoyali.

1.2.3. Soto men te sangarjoxonma kun

88. Duniya sotokebaaradabalu la kunbenba ye san 2017-2018 lowula dannategeli xono, Mali lowula ye 123nan ne ti jamana 137 tema x'a ben a ye sangarjoxonma yiriwalihake tanxumanseeri ma, a ye xutuhake sotoho ye 3.3, i mana sumannilan labaara men hake ye bola 1-7 la (o y'a ye hake sotota ke 4 ti 7 to). A ye sangarjoxonmahanga doxoyali sabu ye sotokebaaralu ni minan nelu ti, (xutuhake sotoho ye 2.8) ani hana sariyalu (xutuhake 3.3), kende'yaku ni xaranku (xutuhake 3.1). Soto baxutubaku to basigi hake manxan (4.1) te sin jamana si ye burujali kesugu in xolasaagila toriya to. Sangarjoxonmahanga sinnu hake tosumannitanxumanseerilu t'a hita xo Mali xa jan halisa dugumalajininnu la n'olu ye tali kela soto sabatli sotokebaaralu n'a yiriwalihennu la, a sariyalu an'a baarakebaxajumalu (kende'yaku ni xaranku). A ye soto maxajan halibi soto la men sinsinnin galabutigiya xan, n'o nte kutayali hagilinna xan. Nin hukumu bee xono, Mali ye hakelu sobexoto xa daxo.

1.2.4. Woriku to balan xulugelennu

89. Bululadewori Sefa man sin jalama xa Mali ye jaaguku to buludijoxonma noxoya, n'i t'a jatemita xo Mali ye laboxahiiri SEDEYAWO « CEDEAO » jamana tolu xono, o siyaninba ye 8% le ti kemekemesara hake to, n'i t'a ye hiirihenlabota bee hara i joxon xan, x'a tere dun Afiriki mume ta ye 48% ti kemekemesara hake to,

hiirihenlabota bee kahuno, hen men ye duniya tolu ti, hiirihenlabotalu kemekemesara hake ye 52% le ti. Mali ye makupahennu n'a ye jaaguhentawulalu xa siya. Afiriki le ye gun holo ti, men ye hiirihen ladunta xa siya Mali xono, a kemekemesara tohake 81% ne ti, n'i ti Mali ye hen ladunta bee hara i joxon xan san 2020, o kemekemesara hake o to, 78,8% ye boxan SEDEYAWO « CEDEAO » jamana lelu xono, 2,2% daron ne ye bola Afiriki jamana tolu xan. Duniya tolu (EREDEMU « Rdm ») ta ye 19% le ti kemekemesara hake to. X'a hara o xan, men hana korosita o ye Afiriki hen laduntalu daxyali ti Mali xa duniya talu tolu talu siyaya x'a 2015 ma xa si 2020 ma, xa tali k'alu sabeli nasugu la, kemekemesara tola to 85,6% xa na 81% ani 14,4% xa na 19% la.

90. woriku to balan heseheseli xa xan xa i jantu hana duniya woriku taxabulu la men ye sinna sayin. Bi, siga nt'a to, an ja ye men na, o ye duniya worikuheere kete lelu sigili ti sinxan, mennu yena dan sigi Dolariwori ye yangan na (ani Erowori hali n'a t'a tere jate bete nt'o xan). Nangili mennu tanin Irisijamana xanma Etasuni ni Erputonba kun, x'a sabu ke lkereni keke ti, ani, n'a dabonin x'a ye halinkulu lalo holo Dolariwori ni Erowori la, o lelu ti Dolariwori ni Erowori sanga boyili latoriya, jamana ketelu hana x'alu la lannaya wulu x'a bo nin halinwori sinnalulu xan. O le xanma, (i) Siniwajamana t'a jinin ani x'a yanmaruya soto duniya taji laboxahiirilabalu he alu te hiirilibenxannu xa ke Yuwani renminbi la (Siniwawori) x'a xoxotomadunna ke sanu ti, (ii) Irisijamana nan'a wajibiyala le sigen Erpujamanalu a y'a ye gasi n'a ye taji hiirila mennu ma, alu x'alu san Urubulu la (Irisilawori), (iii) jaaguku mennu ye tanbila BIRIKISI jamanalu ni jamanalu te mennu y'a he xa dun BIRIKISI la, a jaagubaaralu xa ke a jamana sinnalulu la worilu la, ani (iv) BIRIKISITON nanin xoxotomadunwori le laboli baaralu damita men yena senbe alu la jamanalu worilu la.
91. Duniya woriku lawabulu kuta men y'a la xa i kunbo, wori yena xoxotomadun sawuramahen nahamaba lelu la i y'a ho sanu, taji, litiyomu (batirikuru) pilatinomu, adk. a xana ke bitugun sabehita kunkutun gansan daron xan, n'o te jigimalawula bo.
92. SEDEYAWO ye bululade worikutaporoseku n'a toxo ye Eko ti, o tere dabonin xa Afiriki halalawori sigi sinxan. Bali, Faransi ye lapininjoxu n'o xoxotodunnin Afiriki jamanakuntigi dolo kun, o le y'a la xa baara in tina dibito men y'a tu a ye korosili ye tu Sefawori xan, o men ye xan xa nahabalu lasi a ma. A ye wajibi le t'an xan, ilan ye sotoku ni hansagoya yiriwaliba xanma, ilan xa bo Sefa to. Lapinin holo xa xan xa ke le xa Ekoworiporoseku lasi a siwulajuma la. N'o man sin kela, kesugu hula ye je mennu ye mahele: (i) ilan ni jamana xa de xa wori kuta labo an ni mennu hagilinnalu ye kilin ti (ii) wala jamana xa sin x'a han ye wori labo.
93. Jamana kilin wori wala jamanakuru bululadewori sigili sinxan, o laanayasaratilu ye sin kela ninnu ti :
 - Sotota mumu ni sanu maranolu jatemitali, mennu ye sin xa bila wori kunxoto, ani, xa sanu siyaman mara (a ye sin kela sanu bonolu lamarali ti, n'o nt'a sanni duniya sanusuxulu to sotohen ketelu la) ;
 - hennu ladunni daxyali jamana xono, mennu nte makupahenbalu ti ;
 - jamana han ye hen botalu labaarali sabatili, kerengerenninya la, makupahen hololu, balu, hanu dunhanulu, adk.
 - worilabaarasugujuma sigili sinxan.
- 1.2.5. Xa dugujuxotonahulubo buluhata siyaya ani xa sindun kusobe jamana sotoku to**
94. Sin siyaman labaarani dugujuxotonahuluku buluhatalu siyayali n'alu yiriwali to jalahu xa tobontosotolu lapa x'a sabu ke dugujuxotonahulu ketelu jininini n'alu boli mennu ye nte sanu ti.
95. hen men ye dugujuxotonahuluboku baarada doxomannu yiriwaliku ti, jamana tesitino le Malidin dugujuxotonahulubo baaradatigi natalu xa siyaya a hukumu xono, x'a sabu ke dugujuxotonahuluboku yanmaruyasabelu labotalu siyayali ti a nahululabaarala hanga daxonnu xanma, olu mennu hanbalu ye jamanadinu ti. O heere o y'a tu munahan sotota xa bugi jamanadinu bulu, ani x'a ke kepa ma jamanadin hanba xa sin xa dugujuxotonahulubo tonobo.
96. Hagililajigi to, sanu le ye Mali dugujuxotonahulu ti men boto ye kusobe. San 2022, hutubasoto men keta sanuku to, o sita ho Sefawori miliyari 763,7 ma (n'o nte Dolariwori miliyari 1,3) (men joxon tere man soto holo), kemekemesara hake to a yeleta xa ke 35 % n'i t'a sanga san tanbibaxa ta ma a waxati kilin na.
97. Jaabi kendelu hana sotota hen lotalu minannu yi to, kerengerenninya la dugujuxototakuru «doloriti» ani kepekuru/karokuru «marbre».

dugujuxɔtɔnahulubɔ baaradalu /sannu	2019	2020	2021	2022	2023
sanu (tonilama)	71 190	71 237	69 461	72 228	72 593
Sanu kɛmɛkɛmɛsara hake	6,43	0,07	- 2,49	3,98	0,51
Manganɛsi (tonilama)	8 185,44	13 588	12 660	35 402	68 771
Manganɛsi kɛmɛkɛmɛsara hake		66,00	- 6,83	179,64	94,26
doloriti (m ³)	209 055,50	581 820,00	376 678,00	282 557,00	381 989,89
Doloriti kɛmɛkɛmɛsara hake	- 33,24	178,31	- 35,26	- 24,99	35,19
Hatasu/tuxa (m ³)	432 770,13	461 711,00	447 644,00	137 374,06	1 089 795,40
Hatasu/tuxa kɛmɛkɛmɛsara hake	33,90	6,69	- 3,05	- 69,31	693,31
kɛɲɛkuru/karokuru «marbre» (m ³)	9 421,42	9 104,61	1 649,00	-	-
kɛɲɛkuru/karokuru «marbre» kɛmɛkɛmɛsara hake	8,49	- 3,36	- 81,89	- 100,00	
PIMIKO-ESIYA “PIMCO- SA” (nɛgɛ)		52 306,00	296 000,00	90 387,05	221 204,66
NɛGɛ kɛmɛkɛmɛsara hake			- 465,90	- 69,46	144,73
Saragosa sarili “Zaragoza SarI”					56 000,00
NɛGɛ kɛmɛkɛmɛsara hake					

Bɔwula : san 2023 dugujujɔtɔnahuluku ni kuranku baaralu dantɛgɛlisabe

98. Sila keṭe hana he, waleyalikupapinin men hutubayata desanburuxaru la san 2021, batirikuru/ litiyomu men yeta Bugunin, xa xan xa sin taxanijahē, xa « sipodimeni » sinbino toni 726 000, aliminyomu ni litiyomu silika kilin baara san xonɔ, kemekemesara tohake to. A dugujuxotonahulu in xa xan xa bo san 21 ne xonɔ, men xonɔ, a ye bota ye yeḗ waxati do xa si ho toni 880 000 ma san xonɔ. A boli xa xan xa damita san 2024 le.
99. Jamana sariyatabulun (SEYENITE « CNT ») ti jamana Dugujuxotonahulusariya Kuta ta talata, utixaru tili 8, san 2023. Dugujuxotonahulusariya Kuta in men n'a yanmaruyaxala tata wasadin bee kun mennu ja tere ge to, o le yen'a tu sotomakahunahulu xa soto n'a hake ye wa ho Sefawori miliyari 500 la (Dolariwori miliyon 803) a doxoyaninba.
100. Sariyakuta tanolu to, jamana ye sin sigen kemekemesara hakeku to xa 30 soto tonɔ to, dugujuxotonahuluboporoselu to, x'a tere dun san 2019 ta tere siyaninba ye 20 ne ti. Sariyakuta in nanin goferenama ye gansansoto kela 10 ne ti, kemekemesara tohake to, bar'a y'a tu a xa 20 keṭe soto tonomakahu to, a dugujuxotonahulubobaarada sinna ye botalu hiirili damitali xo san 2.
101. Sariyakuta keṭe hana tata Sariyatabulun kun n'o weleto ye xo Dekere, n'a ye tali kela dugujuxotonahulubowula sigidalu niwula la. O le yen'a tu sigidalamoxo siyaman xa ta baara la a baarada sinna kun, x'alu bila namoxolowulalu la, xa jamana baaratigilu lawusaya dugujuxotonahulubobaaradalu makupahennu lasili to alu ma, ani xa dugujuxotonahuluboku lonniyalu n'a heereḷu latanbili lanoxoya jamanadinnu ma.
102. Hen men ye tajiku ti, Mali siginin taji ni gasimawulaba lelu dala mennu man papinin kupuma halisa x'a ja, n'a ye kilometrikaare 900 000 bo n'alu bulutalanin dugujuxotodinxaba luulu (05) te : Tawudeni, Tamesina, Iwulemeden, Gawo ani Nara, n'alu buluhatanin taji ni gasimawula 52 ti, olu mennu to, 38 ye nte moxo toxola, xumapoxoya y'a la 12 xan. A kupapininnu sinhe, a yoro dolo lakulonta xa ke telu ti mennu tajihake ye wa i lo ho tajisumannan (barili) ja miliyari 1 na xa si 2 ma, gasi jatemitanin xa ke metirikibu miliyon 28 ti.

Sabeli Iakoorinin 2^{nan} : Mali Dugujuxɔtɔnahulusariya Kuta

Jamana sariyatabulun (SEYENITE « CNT ») ti jamana Dugujuxɔtonahulusariya Kuta ta talata, utixaru tili 8, san 2023. Dugujuxɔtonahulusariya Kuta in men n'a tata wasadin bee kun mennu ja tere ge to, alu hutubasigi sinhe, o le yen'a tu sɔtomakahunahulu xa soto n'a hake ye wa ho Sefawori miliyari 500 la.

Sariyakuta tanolu to, jamana ye sin sigen kemekemesara hakeku to xa 30 soto tono to, dugujuxotonahuluboporoselu to, x'a tere dun san 2019 ta tere siyaninba ye 20 ne ti. Sariyakuta in nanin gferenama ye gansansoto tula a nola x'a ke 10 ti, kemekemesara hake to, bar'a y'a tu a xa 20 tono kete soto, a dugujuxotonahulubobaarada sinna ye botalu hiirili damitali xo san 2.

Hen ye men y'a yorokuta dita innu benxankulu ti, sariyakuta ladunta men y'a tu jamana xa suxu dayele alu xanma, wala n'a yorc naha xanma, ani xannabilalisuxu dayeleli xa xan, n'o nte sarati kerengerenninnu wajibiyanin jamana kun.

Dabari kuta tēgenolu misali dō ye: (i) gōferenama ye nōxoyadalu wulili tajiku tō, x'a sabu kē labēnnu sabatino ti a bōli xanma, (ii) Sōtota yēlemali x'a ben sanu ani dugujuxōtonahulu ketēlu sanjō ma a waxati xōnō, (iii) sanu ani dugujuxōtonahulu ketēlu lanpōnnu yēlemali x'a ben alu sanjōlu jigixayēle ma, (iv) Hiirida xan lanpōn yena jatemita sigen a dugujuxōtonahulu sinna hiiriwaxatijuma da le xan, (v) halinnikedalu sariyalu bunyali wajibiya la, an'a (vi) wajibiyali duniya jaaguku tō halinniworī mēnnu mana sōtō dugujuxōtonahululu labōxahiirili tō, x'olu nati jamana xōnō.

Sila kete hana he, a sigidalakenyereyelu hana ye sin xa 5 tona soto a dugujuxotonahulubobaarada in to, kemekemesara hake to, baxutubatonosoto to, Mali jamana ni kenyerayelu niwulalu yena ke 35 le ti, kemekemesara hake to. Dugujuxotonahuluboku in hukumu xono, a baara hanba bee y'a la xa ke luntanu / jamana kete lelu la dugujuxotonahulubobaaradalu kun (kerenkerenninya la, kanadajamana, angilejamana ani Ositaralijamana), sariya kuta menna tanin nin ti, olu xa xan xa tu dugujuxotonahulu niwula xa ke 20 ti, kemekemesara hake to, jamana PEYIBE xono, x'a tere dun 9 le ye sayin waxati in. Segesegeli kenin xo, o le t'a hita xo Mali ye nt'a la x'a niwula jonjon soto dugujuxotonahulubo ye soto yeyeyeye to, xo sariya innu yena ke sabu ti xa dugujuxotonahuluboku to yanmaruyasabedi damita kukuta.

Dugujuxɔtɔnahuluku tɔ, dɛkɛrɛ kuta hana tata jamana sariyatabulun kun x'a nasin sigidaniwulaku ma. O le yen'a tu sigidalamɔɔ siyaman xa ta baara la a baarada sinna kun, x'alu bila namɔɔɔyalɔwulalu la, xa jamana baaratigilu lawusaya dugujuxɔtɔnahulubɔbaaradalu makupahennu lasili tɔ alu ma, ani xa dugujuxɔtɔnahulubɔku lonniyalu n'a hɛɛrɛlu latanbili lanɔɔɔya jamanadinnu ma.

Hagililajigi to, sanu le ye Mali dugujuxotonahulukuku to botaba ti. San 2022, hutubasoto men keta sanuku to, o sita ho Sefawori miliyari 764 ma, n'a joxon tere man soto holo, kemesarahake to, a yeleta xa ke 35 % le ti, n'i t'a sanga san tanbino ta ma, a waxati kilin na.

87. Xa ja tu nahasotosilaba in na, Mali sinta xa tajiku ni gasiku baaralu hana damita, kerengerenninya la x'a ben gasisugu do yeli ti Burakebugu, Kati serekali xono, n'a ni Banbaxo te ye kilometiri 60 ti, n'a gasima sinna ye welela xo idoroseni «hydrogène ». Idoroseni «hydrogène » geregere in n'a y'a la xa bo a yere ma ani n'a maheta san 7 xono x'a ke kuranlabolan ti.
88. Xa barin san 2012, Mali tajiku jabininni lalota x'a ben lakantakugeleya ma, sahilimara ye men xono, kerengerenninya la, ilan ye jamana. O lakantakugeleya o keta sabu ti, tajikubaarada bee xa mali bila, ho n'a keta Aliseri ta do ti, men ye welela xo SIPEKISI « SIPEX » ani IDOROMA « HYDROMA ». O sigamawula menna tere dayelenin tajikujabininni xanma, kemekemesara tohake to, 4% daron ne tanin, x'a tere 65% tanin, san 2010.
89. O keta sabu ti, jamana jamoxolu xa Tajikusariya toxaran, men na, tajikubaaradalu y'a nigila, kerengerenninyala, a sariya in L° 2015-035 n'a tata suluyexaru tili 16 san 2015, n'o nanin yelemadun kela sariya la n'o ye 2015-035 n'a tata suluyexaru tili 16 san 2015 x'a tajiku jabininni, a boli an'a madonili.

1.2.6. Lolimahennu xa doxo halisa jalahu xa jamana han bee labo

90. Mali lowula ye, i y'a ho Lolimahennu sangarjoxonma tanxumanseeri nan'a jahola ja men, 118nan ne ti jamana lowulatigi 137 tema, a ye hakelama xutu soto no ye 2.7 le ti, x'a tere jigi tere lanin xutu 4 le xan. O hennu to, jalomahen holo ye borimahenku le ti, x'a ben jamana sigisugu ma, ani xoxoji ye nte danbonin wa a danlajamanalu han aye 7 le ti, an'alu dantelu bee ye wa ho kilometiri 7000 la, a jamana duguxulu xono ye kilometirikaare (km2) ye 1 241 238 le ti. Dugumasilalu, jixansilalu ani sanmaxulunsila lelu ku ye.
91. Sila lakulonolu ye kilometiri 89 024 (km) le ti (bilanjoxonmatalu ye 4 621), alu to, baara dalinin xa ke kilometiri 24 828 xan, kemesarala to, 28% a kuru mumε to. A ye le xo kilometirikaare 2 km/100 km2 baaranin alu to, x'a tere men jabininnin, o ye 7 km/100km2, i man'a ta x'a sanga duniya ta ma, a y'o duguma kusobe, o ye 25 km/100km2. A sila tjanano xa siya a junma ti, a gitonoma xa doxo a gitonontan ti.

xatimu 3^{nan} : sila mumε keja x'a ta san 2019 xa si 2023 ma (a kemesarama %)

Tanxumanseerilu	2019	2020	2021	2022	2023
Sila gitonmajumalu kemesarahake	37,58	42,18	38,25	39,42	38,09
Sila gitonoma wusamannu kemesarahake	32,38	34,50	37,12	35,14	35,11
Sila gitonoma tjananolu kemesarahake	30,03	23,32	24,62	25,44	26,80

Bowula : silaku jamoxosuba 2023

1.2.7. Huntanilabo hanba ye kela halisa nimahennu bayelemali le la (yirilu, bexannu, adk.) huntanibaju tokutayalitalu n'alu siyaya bee.

92. Mali huntanilabohenku hanba sinsinnin, nimahennu bayelemali le xan kemesarahake to, ate ye 72 % le ti huntanilabohen hololu to, xa tajimahen laduntalu la o xan, kemesarahake 26 %, ani kuran, kemesarahake, 2 %. (SIYE-Mali « SIE-Mali, » 2020) kuranlabolannu buludili i joxon ma 2020, o le ti kuran Megawati (kuransummannan) 408,69 MW labo.
93. Mali ye kuranlabaara hanba ye kela haamasisu lelu kun, san 2020, bete ma ge kemesarahake to 71 % ma. Borimahennu ni isinilu xa tali ke sablesugu la, 20% et 3%. jaagukewulalu ni hutubabaarawulalu 5%, a tolu ta keta kemesarahake to 1% (2020).

94. Nimahēnnu tōbōntolu bayēlemali bōxō je, a hanba dēlennin tajimahēnnu la, kuranlabōhēnnu tajiladuntalu y'o lelu tō, borimahēnnu, isinilu (duguxōtōnahulubō-isinilu), dō koni y'a la xa hara olu xan tuma siyaman x'a bēn sōtōku nataxa ma ani jamanadinnu la lapininnu xanharali x'a sabu k'alu bugili ti a hē.
95. Xa jaabi sōtō kuranku lapininba in na, Mali gōfērenama nanin lahidu tala xa kuranlabōhēnnu buluhata lelu siyaya ani dō hara kuranlabōta hake xan xa tanbi sayin waxati ta in xan. Gōfērenama ye lapinin ye mēn ti, o ye bēē xa sin xa kuran sōtō le, kēmesarahake tō, 100 % sani san 2040 tē (mōxōlu xa sin xa i tugun kuranlabōwula buludijōxōnma-eresolu la, kuranlabōwula-ereso dōxōmannu, a kilinmalu, ani mōxōkilinjaabilu).
96. Mēn hana ye kōrōsila, o ye taji hake mēn xa xan xa san kuranlabōmansinnu x'alu la baara kē, o ye doniba le ti jamana kun x'a hara hēn ladunta tōlu xan, wa ate le hana ye kuran sanjō geleyaliba kun ti Mali la.
97. Jamana n'a ye sōtōkēmahēnnu siyaya bēē, huntanibaju tōkutayalitalu yiriwali sinnasumanin. Huntanibaju tōkutayalitalu la kuranlabōli tugunni eresoba la, o keta sabu a xan kuran mēgawati 81,6 GWhs labō, (hakeku ni jikuranku hanba bōno je) san 2020(Mali kuranku baarada « EDM-SA » ye jatemita tō). Tilikuranlabōwula mēn lōta, o hanga sinta xa kuran mēgawati 45 MWh labō san 2020.
98. Tilibōli hanga xa bun jamana sahilimaralu xōnō xa tanbi a woroduguhēmaralu xan. O tilibōba o nahabōli tē wa kuranmadonijulujannu xō jalahu a xa si woroduguhēmaralu xōnō. O n'a ta bēē, o tilikuran o ye sin kēla xa sahilimaralu dugubalu kuranku nōxōya (SEDEYAWO/ « CEDEAO », jamana ye kuran kuntaxalajan porogaramu wulixalō bēē xanma, 2015-2020/2030, 2015). Panolu ni tilikuranminannu sanjō jigili, o y'a la xa kē ku nahamaba le ti kuranlabō xanma.
99. Hēēre kutalu musagadōxōnnu yiriwali kuranlamara xanma, ani jikuranlabōwulalu ni jilamarawula y'alu bulu, olu ye sila ketē lelu dayēlela tilikuranyiriwa xanma Mali la.
100. Jalahu xa jamana hanga bunya, gōfērenama nanin kuranku yiriwalihēēre le labēnna ani xa bēn a ma waxati xanma, 2022-2026, mēnna a ye sin xa jaabi kuntaxalajannu sōtō kuranku la, EDEYEMU ye musagaku xa basigi, xa buluhata in marabaarakesugu laja ani kuranlabōsugusiyaman musagasōtō nōxōyali. A hēēre sinsinnin nahululabaara porogaramuba le xan mēn yena huntanibaju tōkutayata dō bōli ti, kuranmadonijululu n'a lawaslihēnnu tutuli mēnnu ye dō bō tajimahēnnu labaarali la. Hēēre in waleyali yen'a tu : tilikuranlabō xa hangadun ; mōterikuranlabō dōxōyali ; a labaarali ni nahuluku tanxumanseerilu lapali a hē x'a bēn kuranlabō-ereso ye hakelamasōtō yeḗli ti ani kilowati-ēre kilin sōtōda dōxōyali ma.
101. Hēēre in pōrōselu mana waleya tuma mēn, o y'a tu (i) kuranlabōsugusiyaman xa laja a hē x'a bēn dō harali ti kuranladunta ma x'o sabu kē buludijōxōnma-ereso, 9% san 2022 ho xa si 26% san 2026, kuran hake labōno bēē ladēno tō, tilikuranlabō sinsinni, o ye kuranlabōta jatemitanin xa kē 3% san 2022 ho xa yeḗle xa si 22% n'i xō la san 2026, mōterikuranlabō dōxōyali xa bō 30% san 2022 xa na 0% san 2026 sannilu sila hē ani xa bō 26,4% xa na 15,8% jamana han ye bōta silategela, ani (ii) a labaarali ni nahuluku tanxumanseerilu lapali a hē x'a bēn kuranlabō-ereso ye hakelamasōtō yeḗli ti ani kilowati-ēre kilin sōtōda dōxōyali ma xa bō
102. Sefawori 149,1 (FCFA) la san 2022 xa na 100,5 (FCFA) san 2026.

1.3. Marakesugu

103. Halisa, Mali y'a ye maraku, Sōtōku an'a ye sariyaku lapaliku geḗyale lelu xōnō.

1.3.1. Politigimara sila

104. Demokarasihanga sinsinni hukumu xōnō, waleba mēnnu keta o dōlu ye :

1. Xalata mēnnu na dōlu mōxōlu ntē siyayala n'alu ye kēla hitinnēlu sababu ti tuma dōlu

105. X'a ta san1992 ma x'a bila 2018 la, jamanakuntigisigi xalatalu ni wasadinsigixalata mēnnu keta, olu keta sariya xōnō, hali n'a dōlu bōta a lōxō hōlōlu ma, x'a bēn waxatilu n'alu kēpalu ma (san 1997 wasadinsigixalata hōlōlu bōli a ma x'a bēn a sariyasōsowalelu ma, san 2012 jamanakuntigisigixalatalu ni wasadinsigixalatalu bōli a ma x'a bēn politigiku ni lakantaku geḗyalu ma adk.).
106. Hēn mēn ye jamanakuntigisigixalatalu ti, a xalatalalu kēmesarahake dōxōyata. Alu man dali xa si 50%. O kunba dō tēre ye, jamanadinnu n'alu la lannaya lali bēē demokarasi tō, alu tēre man la kusōbe politigitōn nelu la, i y'a hō jamanadinsegeḗsege nanin mēn hitala, alu la yesugulu n'alu la lapininnu, alu 5 sarasigi tō, 4 t'a hita x'alu nimisi man wasa politigitōnkulu tō. Wasadinsigi xalatalu kēmesarahake dōxōyata ixōtugundin xa tanbi jamanakuntigisigixalata xan.

2. Politigiku gɛɛya, danxatili jamana lɔsinnu la, tɛmantɛhangha sigisinhan

107. Jamanakuntigisigixalatalu waleyasgujɔxu san 2018, kɛrɛnkɛrɛnninyala wasadinsigixalatalu, o lelu kɛta sabu ti xa jamananitɔxuyahita wulixalo siyaman waleya, n'alu kunnabɔ kɛta hanga boyili ti, x'a bɛn lahasalihanga ni lakantalihangalu sindunni ma a ku tɔ, ani jamanakuntigi ye hangabila. Nɔxɔnhagililapinin sigixahɔlu sinhe, Taxasilalu ni Tɛmantɛhangabɛnxannu latɛgɛta, Tɛmantɛhangha waleyali xanma.
108. Waleba mɛnnu kɛta Tɛmantɛhangha kun, olu hɛɛ :
109. SEYENESIPE « CNSP » ye Tɛmantɛhangalatin, xa jamanakuntigi ni minisirijamɔxɔ bulu bɔ baara tɔ ;
110. Mexary tili 28 san 2021, Sariyabajulakantabulun t'a latɛgɛ Kolɔneli Asimi GOYITA xa kɛ Hangajamɔxɔ ni Jamanakuntigi ti ;
111. Nɔxɔnhamunyalibaliya dunta dɛkurulu ni politigitɔnnu xɔnɔ, mɛnnu t'alu la xɔxɔtɔmadunni hita x'a nasin Tɛmantɛhangha ma, hali EMU 5-EREFUPE « M5-RFP » ;
112. Jamana kutayali dɛxasigixahɔba t'a mahita Tɛmantɛhangha xa tu sinna a dɔxɔyaninba xaru 6, a siyayaninba san 5 ;
113. X'a sabu kɛ gɔfɛrɛnama ye lapinin ti xa Tɛmantɛhangha tu sinna san 5 xɔnɔ, SEDEYAWO « CEDEAO » ti nangilijɔxulu ni sariyasɔɔɔnangililu ta Mali xanma san 2022, sanwuyexaru tili 9 ;
114. Malidinnu la hamunyali xɔnɔ, nangili innu kɛta sabu ti y'o xɔ alu xa i mɔ i nɔxɔnma xa Tɛmantɛhangajamɔxɔlu lakanta, kɛrɛnkɛrɛnninyala, jumalun sanwuyexaru tili 14, san 2022, alu la lahawuta wulixalɔba sinhe, jamanaxɔnɔmalidin hara a xɔhɛmɔxɔlu xan, hal'alu tarilu ;
115. X'a sabu kɛ nataxa mɛnnu sɔtɔta tɛmantɛhangha lawabulu tɔ, SEDEYAWOTɔN Jamanakuntigilu n'a Gɔfɛrɛnamajamɔxɔlu la laadala jamɔxɔɔɔɔnɔye 61nan mɛn kɛta suluyexaru tili 3 la Akara, o t'a hagilinna ta xa nangililu hanba bɛɛ wuli, mɛnnu tata alu la jamɔxɔɔɔɔnɔye labaranin sinhe sanwuyexaru tili 9 la Akara, san 2022.
116. ɛn mɛn ye jamana lawabulu ti tɛmantɛhangha waxati in, Afiriki ye san 2022 sɛgɛsɛgɛlibaara mɛn kɛta, o t'a hita xo Malidinnu hanba kɛmɛsarahakɛ tɔ, (68%) t'a hɔ xo Mali y'a la xa taxa sila nɔma hɛ, x'a tɛrɛ san 2014 ta tɛrɛ ye 48% ti kɛmɛsarahakɛ tɔ, san 2017 ta tɛrɛ ye 28% le ti kɛmɛsarahakɛ tɔ, san 2012 ta tɛrɛ ye 24% x'a tɛrɛ dun 2020 ta tɛrɛ ye 14% dɔɔɔn ne ti. O san 2022 kɛmɛsarahakɛ yɛɛba o lakɔɔɔsita hadamadin yiriwalitanxumanseeri labaaranolu bɛɛ la i y'a hɔ sigiwula, nin ye kɛ/musu ti, si hake, haantanya xɔɔɔɔɔlu mɔxɔlu xan, adk.

Sabeli Iakoorinin 3^{nan} : Hanga lowula

Jamana ye san 2063 Nataxayesugu labenni n'a waleyali ye bee bilala le xa i yere mapininxa Hanga lowula xan, xa bilasilalihagilinnalu soto Sotoku lawabulu holololu la ani yiriwalibulululu la. Korosili mennu keta lawabulu hololu xan, olu y'an laxaranna le xo Mali tanbita sila lelu he holu, n'olu ye taxabulukorosiha ye silalu ti, ani yiriwalibululasugu kilin, men tata yeremahoronya hangalawabulu xo, n'a ye lapinin ye hadamadin yiriwali ti, xa na dun hangalawabulu to, men ye jamana dayelela wanwaran, a bulu bee xan, jonya kutayalipolitigili, n'alu y'a la xa waleya sotoku bayelemaliporogaramulu kun, mennu siginin sinxan duniya Woribunbalu kun, n'olu ye « EFEMI NI BANKIMONJALI TI ». Jamana ye yiriwaliherekutapinin hagilinna xono, a xan ladilisilalu xa bo waxati tanbino olu nataxalu n'a xomataxalu to, jalahu lapininba mennu faranfasiya bulutalanin Mali Jamana ye san 2063 Nataxayesugu xono, olu waleyali xa noxoya.

O le xanma, kujapinin toriman keli Sotoku hagilinnalu xan mennu ye tali kela Hanga lowula la, o y'a tu hagililajigi nahama xa ke Duniya Sotoku wabulubalu xan, ani xa san 2063 Nataxayesugu waleyali bulula hagilinnalu xan Hanga bulu n'alu y'ani sahaba ben.

Benxan kilin ye nte je, Sotoku lonbaxarjanalu bulu Hanga lowulaku to Soto hukumu xono. O mana ke ja o ja ma, hagilinnawabuluba saba le honin i joxon xo benbaliyakun hula xan, ni Hanga xa xan, wala n'a man xan xa Sotoku wabulu dannatege, (Pirimi ani Peresi, « Primi et Peres », san 2009). Benbaliyakun holu ye tali kela soto kesugulu hake le la. Soto doron, o hagilinna tigilamoxolu man son Hanga sindunni ma Sotoku lawabulu dannategeli to, o to, alu ye Sotoku ni politigiku xannabilali le lahasala.

Benbaliyakun hulanan, o ye le soto baarakebaxalu la hagilinnalu ye mun ti, sotoladunsugulu xan, kerengerenninyala, o hagilinna olu noya. O benbaliya o lelu ye hagilinnahalinhalin kunnu ti Hanga sindunni n'a sindunbaliya xan Sotoku lawabulu dannategeli to, hagilinnahalinhalin men xono, yebulu saba y'a la xa i joxon hagilinnalu lagosi, (i) Sotowabuluxannabila ja bee ma, ni bee bilanin i han ye ; (ii) suxu hililu latilinni, ani (iii) wabulu men sinsinnin Sosefu SUNPETERE ye hagilinna xan, nataxahagilinnatigi, a baxtubajatemitahagilinnatigi.

Mali xanma, moxo ye sin x'a ho xo sila men xa xan xa mita, o ye xa tu a hula lelu n'i joxon te, « A Bee Hanga » ani Sotowabuluxannabila ja bee ma, ni bee bilanin i han ye, Hanga sin te dun a to mumu. Hanga ye lowulahaku hagilinna bima ye hamun x'a la xan, bulu do xoto, a ye yiriwalisinxanjamana le ti bi, bulu kete hana xoto, x'a ben kerengerenninyala, a ye geleya buluhatasiyaman ma, a ye men xono a xa siya san tan ti bi, xa barin san 2012.

O silatege le la, sotoku bayelemaliporogaramu mennu sigita sinxan duniya Woribunbalu kun, n'olu ye « EFEMI NI BANKIMONJALI TI », jatemitajumabaliyabuluma, jamana xono, san tan yiriga tanbininu xono, o lelu keta sabu ti, yiriwalibululahere mennu tere siginin sinxan, x'olu wuli, x'a sabu ke bulunerenni ti hagilinna la, n'o ye x'a ni xannabilawabulu te tali ke i joxon na, ani hana xo halibi, x'a ye hangalawabuluxoto le ye sila xan, men ye korosi ye hen bee xan, ani n'a ye wabulu sinsinnin hadamadin yiriwali xan. Baxutubaho to, nin hankilimayeremahoronya politigi innu, n'alu y'a la xa waleya halisa, o lelu ti demadun Hanga burujali to an'a ye bunyali (Hanga xana ke je wala a lowula xa doxoya, n tena a ho x'a xa ke lowulabatigi, ani x'a bo sotoku hukumu xono, x'a labila kenyerayelu ni waleyalibaxa ketelu ye, mennu ye nte Hanga ye moxolu ti, n'alu man sin herele, yelemabululu, ani nahulusotossilalu si sigila sinxan xa Hanga lowula ha a xulumawulabalu to i y'a ho xaranku, kuranku, borimahenku, kunnahulenherekutaku, adk.)

O bulu xoto, haantanya doxoyali heeresabelu (DESİYEREPE « DSRP »), n'olu ti heerele notobila a tere honin mēnu ma x'alu mesegemesegē xa bun, olu man sin x'a geleyalu bē wuli mēnu sotota x'a sabu ke xannabilawabulu ani heerele ni nahululademabaxalu (PETEFULU « PTFs ») la baaralu xololoxoxulu ti. O le xanma, heerele ni nahululademabaxalu (PETEFULU « PTFs ») siyaman y'a la xa i sindun ilan ye yiriwalipoligilu ni magelenmayiriwalita hololu dannategeli to, olu mēnu tumadoluma te wa son keli ma alu hagilinnalu siyaman ma, n'olu tere yexan xa he la jamana ye hansagoya ni yeremahoronya la.

Bulu kete hana xoto, marawalanwalanaku politgi men y'a la xa waleya xabarin san 1999, o yexan xa geleya dun jamana ye baarakenahuluku to, x'a sabu k'a ye nahululatanbi ti sigidalakulonolu ma, bali halibi, a man sin sinjuma dunna maralu ni sigidalu sotolu xoto, mēnu sinsinnin a yoromasinnalu la bululalisugupumalu xan, baarakenahululu labenni n'alu waleyali, mēnu ye jigi ha, xa yiriwali ke, n'alu nahululu ye xa bo sigidalu hannu ye halala sotokedalu to.

Baxutubaho to, a ket'a hula hen o hen ti, Soto xannabilali wabulu wala baarabuluhatalu walanwalanni, hanga le yexan xa lo bē jigi xoto geleyaku hanbē to, mēnu ye i sinna halisa nin hagilinnabalu waleyali to, n'alu tata jamana namoxolu kun a ye san tan yiriga bo sigen. Nin wabulu in misaliyapuma do ye men ti, o ye xaranku ladunsugu ti marawalanwalanbuluma, ani yelemadun mēnu keta a to x'a ben xaranku to kenyereyelu la musagakulu ma. Da ye sin sila hana Dematōnu ani heerele ni nahululademabaxalu (PETEFULU « PTFs ») dōlu hana ye sindunni ma xaranku to maranamoxolu ni sigidalanamoxolu pinama, tuma dōlu han yere, bululu ma, mēnu ni jamanadinnu makulu n'alu la magelenmahen yiriwalita hololu ye nte tali kela i joxon na.

O to, a xa xan, wajibiya xono, wabululu xa tali ke i joxon na, x'a sabu ke jamana ye nasinni ti a buluhata sinnalu ma, x'a ben a ye marabori hagilinna kutalu ma, n'o y'a han wulili ti xa i lo x'a lowula ha, ani xa hutubapoligilu miiriyali kukuta x'alu ke « bē-xa-do-soto » wabulu ti, hanga kanu la, kerēnkerenninyala, jamanadinnu.

Bi-bi in na, x'a sabu ke hagilinnaba saba ti mēnu y'a la xa korosi jamana n'a heereledemabaxalu ni nahululademabaxalu la baaraxoxoyalu sinhe, Hang axa xan xa ke lowula le la, n'o ye xa dusudunni ke, xa ke jabila ti, xa kulu noxoya ani x'alu xoxotomadun, jalahu yiriwali kuntaxalajan geregere, bē ye i yere ye men xono laxa xono, o xa sin xa waleya.

Bilasilali mēnu sotota duniya Woribunbalu « EFEMI NI BANKIMONJALI » ani hankilimayeremahoronya politigi tigilamoxolu sotoku bayelemaliporogaramulu waleyali to, n'olu tere ye tali kela san 5 yiriwilihēerele waleyali la, n'alu jaabilu man ke nimisiwasabalu ti, Mali ye san 2063 Nataxayesugu y'a he xa ke lapininnu waleyalihukumu le ti, men tēgenin xa bo sotoku dugulimawulalu n'a taxabuluhagilinnalu la, bari n'a sobexoto sinsinnin Mali jamanadinnu la munahannu bunyali n'alu lahasali xan.

1.3.1.3. Temantetshanga, yelēma waxati ani yiriwasilakutalu papininni

117. Mara kesugu silahē, Temantetshanga y'a la xa ke yelemakutalu waxati le ti. Nin yelemakutadun in men, n'a lapinin kusobe malidinnu kun, alu la Dexahosigiba sinhe, an'alu la sigixaho kete mēnu keta o xohē, a lahalaya xan, a y'a la xa i kunnabo hagilinnawabulu siyaman hē :

- Sariyaku ni baaraku yelemadunnu xono ;
- Xalatasariya tokutayali ani Hanjalaboxalatawaleyadekuru sigili sinxan ;
- Yuruguyurugu ni hutubanhulupanamu kelesi sinsinni ;
- Xa ke hagilikutatigi ti lakanataku marabaarasila hē ;
- Baara mēnu keta lahasali ni lakantalihangalu hangadunni to : mōxokutatalu, baaramadigilu, minannu dili alu ma ; adk. ;
- Mali ye hantigiya hitali kukuta a xohēbaarakējoxolu la ;
- Hagilinna kutalu tali jamana sotokēhennu korosili to, kerēnkerenninyala, duguxotonahululu ;

- Bilasilalilu ni sotokehennu bayelemaporwoselu ;
- laadalapamoxolu lowula bunyali sigidalakulu kesugunuma to ;
- Sahilijamanalu la buludijoxonmaton (AYEYESI « AES ») sigili sinxan ;

118. Hagilinna innu n'alu la yesugunuma n'a ta bee wabulu in xono, hen siyaman hana nan'a magela :

- Kiitiku men, n'o ye n'a la xa ye bulunuma xoto halibi ;
- bululalihereelu hanga doxoyali ;
- jaaguku ni isiniku taxabululu mennu ye nte dusuba dunna moxolu xono ;
- jatemitaku to kunnahulenhereelu hanga doxoyali ;
- lanponsotolu doxoyali an'alu sotoli geleyano ;
- marakesugulu n'a baaralu sinnasumano ;
- yiriwaliku najininnibaaralu musagabo doxoyali ;

119. Namoxolu xa xan xa i sinsin a munahan nelu xan xa do bo magelu la. O misaliya do ye jamanadinnu sitiliba do ti jamana ye hantigiya la, o ye ke dema ti, lanponnu jininxasoto noxoyali to.

120. Wabulukuta in y'a la x aye hana Mali xoxan lulu to. Duniya wabulusiyaya men y'a la bi xa sigi sinxan, o ye garasigeba le ti Mali bulu x'a ye hantigiya sinsin ani xa i nasin kujuma a ye yiriwali ma, x'a sabu ke baarakejoxoyalu siyayali ti, mennu sinsinnin bee-xa-do-soto xan. A xa xan xa tu Mali sotoke lakantali xa bo faratilu ma, mennu ye tali kela duniya xannabilaliwanwaran na.

1.3.1.3. Sariyabajuba tokutayli

121. Sariyabajuba xoto waleyali san 30 n'i xo tanbixu, san 1992 Sariyabajuba ti deese dolu hita hanga lawasugu to, marawalanwalanku to, bari hana, a ye nte jaabinuma ti bitugun Malidinnu la lapininnu la.

122. San 2020 utixaru hangayelema xo, Mali namoxolu t'i sinsin san 1992 Sariyabajuba tokutayali le xan. Desanburuxaru tili 11-30, san 2021, Dexahosigiba men keta, n'a lapininba tere ye xa jamana hanbeehesheeseli ke ani xa Hanga kutayalibaara geregere damita, o lelu t'a lapinin Sariyabajuba xa kutaya Mali xanma.

123. Jamanadin hagililapinin xalata men keta suwenxaru la, san 2023, Malidinnu t'a hita o sinhe, x'alu sonta Sariyabajuba kuta in ye, ani x'o xala ta. Sonmaxala kemesarahake tere ye 97% le ti, x'a tere banmaxala ta tere ye 3% ti. O to sigen, Malidin xalatalu, Mali xonola hara a xoxanla xan, alu ti Sariyabajuba kuta in tigitigiya. Sariyabajulahasabulun hana ti xalata jaabi innu hutubaya o hagilinna kilin xono, suwenxaru tili 21, san 2023. Jamanakuntigisariya tata Temantehangakuntigi kun suluyexaru tili 22, san 2023, a limoro ye Lo 2023-0401/PT/-RM xa sariya in yanmaruya, o le keta sabu ti xa Xalatahanga naaninnan sigi sinxan.

124. San 2023 Sariyabajuba kuta in nanin Malidinnu la lapinin bee tala, n'olu ye : Mali jamana ye Hantigiya tokutayali, a sinsinnin xalatahangaya ni diina-bee-laxaja le xan, Mali lategesotolu labaarali hansagoyabuluma, Hanga ye ladunnisinnu hangadunni x'a ben baarada dolu sigili ma sinxan (wasadinbulun 2nan /SENA) ani mara sodunni maradinnu la.

125.

1.3.2. Kiitiku to marakesugu

1.3.2.1. Kiitiku lataxasugu.

126. Kiitiku ni hadamadinnu la hakeku ye lowula xa bun Mali Jamana ye tokutayiliku to. X'a ta yeremahoronyama xa si bi ma, kiitiku yelemu dun hagilinnalu ti nataxa hankilimalu lelu soto ani alu man waleya na kilin ma. Kiitiku san tan yiriwali porogaramu (PORODESI « PRODEJ ») a waleyali heree, Kiitiku Tabiyalu Benxan ni Kiitiku Tokutayali Benxan, Kiitiku Toriyato Tokutayali Porogaramu ani Mali Basigi ni Hoxaben Benxan n'a bota Alise hukumu xono, olu bee ye hutuba hangalu la tesiti hola hutuba baara ye lowula n'a ye lannaya sagito a ma.

127. O xanma, Kiitiku to, nataxaba dolu sotota kiitikumara, yuruguyurugu keke, sotoke ni woriku njanamulu, nijoxuwale, bobloxan nijoxuwale ani nangilibaliya keke to ; hadamadinnu la hake sabati, baarakelalu sinnu hangadunni ani xomasagi naholi Gofere nama ni jamanadinnu ye.

128. Nin nataxabalu ye tali ke kusobe sariya sabelu ni benxan sabe lelu la, Kiititege wula kutalu, baarakelalu tali ani kiitiku ye loxokun kerengerennin holo laben.

129. kiititegekupuma sabatili, o le ye lapininna ninnu x'ono :

- a. kiitiku baaradalu n'a demabaxalu la sinnu lapali a he x'a ben kerengerenninya la, kunnahulennu ani kiitikubaaralu buludili i joxon ma ;
- b. kiiti tegexannu waleyali lapali ;
 - c. kiiti sodunni kiitidinnu la x'a ben laadalakiititege sigili ti sinxan kukuta ;
 - d. nangilisugu ketelu sigili sinxan mennu ni kasoladun ye nte kilin ti jalahu xa kasoxonoxolu hake d'oxoya, ani xa hagilinnajoxutalu bali ;
 - e. kiitiku ja waleyali tuli sinna ;
 - f. kiitiku lowula hamunyali lapali hasudinnu kun ;
 - g. Dabarilu tegeli an'alu waleyali xa danxatiwalelu kele mennu sinsinnin kesugu xan.

1.3.2.2. Nikutadun Sariyaku yelama to

130. Ho xa lon, xo ni yelemadun innu kilinkilinna ti ja do lana kiitiku to, alu man noxoya dun kiitiku geleyabalu to ; o xanma, kiiti tegexumaku waxatibee geleyaba in man bo a no to halisa. Geleya nin nanin xannabo ni tokutayali d'olu soto x'a ben Mali hadamadinku ni lakantaku geleya ma, a keta o men sababuba do ti. Tonja la, kiitiku noba sin ye jamana ye sugubeegeleya lanoxoya to. Hadamadinnu la telakulu dalaben minan ne ye ani hadamadinku basigi sinsinno jamana sariyatigi xan.
131. Hutuba kiitiku lapali ye jamoxobalu la lapinin belebele do ti. O lankanamayata Temantetohanga jamoxolu la kuntilinnalu di to ani Temantetohanga Goferenama ye Waleyali Porogaramulu dakunnu to (2020-2022), Waleyaliheere Magelemannu (2023-2025) ani Magelemendahalu (san 2025 x'oh'e).
132. Waxati do, Kiitiku Hangadun Toriman Porogaramu ni Basigi ni Hoxaben Benxan waleyali, men bota Alise hukumu x'ono (PU-YERESESI-EMUOYA 2015-1018), o ti baara jalama waleyatalu totonbon x'a ben Kiitiku ni Kasolamara yelemadun sabe kendemawulalu n'a hemaniyawulalu ma, an'a te mennu ye yelama wala tokutayali kuh. A ti sariyasin 46nan hana kuh, Mali Basigi ni Hoxaben Benxan x'ono men bota Alise xumajoxoya hukumu x'ono, ani kiitiku ni kaso Maralu wajibi x'osaagi Mali sahilihemahan to.
133. O x'oh'e, Sariya Lo 2019-072 desanburuxaru tili 24 san 2019, n'a ye tali kela kiitiku Kuntilinnaku n'a Porogaramuku la (LOPESI 2020-2024) o tugunta PU-YERESESI-EMUOYA la ; a y'a he xa Kiitiku hutuba Baara yiriwa, a musaga jatenin ho sefawori miliyari keme ni bi x'ononto ani miliyon kemenaani ni muxan la (190 420 000 000) la. Sariya in lapininba ye san luulu x'ono, xa hutuba kiitiku baara laben, men masoto, kende an'a ye no bo ; jangu, a xa sin xa na hasudinnu ni kiiti tigilamoxolu la lannaya ti.
134. LOPESI 2020-2024 y'a he xa Kiitiku geleyabalu wuli, kerengerenniya la n'olu ye : yuruguyurugu ani sotoku ni woriku ladunkujoxuya kelesi ti ;

- Yuruguyurugu ani sotoku ni woriku ladunkujoxuya kelesi ti ;
- Lakantaku lapali x'a ben nijoxuyawale ni nangilibaliya suguya bee kele gelen ma ;
- Kiitikuhanaga ye yereya sanxototali ;
- Baarakelalu, lolimahennu ni minannu hangadunni

1.3.3. Hutubabaaradalu mara suguya

1.3.3.1. Hagilijakabo kukuta mara walanwalanniku xan jamana duguxulu mara labenkukuta hukum x'ono

135. Mara silatege la, Mali dunta jamana duguxulu labenni yelemaba x'ono x'a damita san 1990 xxonolalu to ; o la, xa mara walanwalanni sugandi sigidawiriwa xanma. San siyaman waleyali x'oh'e, a yeta xo geleyabalu ye yelama in to, O d'olu ye sinni ni minannu dili ti sigida lakulonnolu ma, mara kesuguya sigida la, sigidalamoxolu terebaliya/makudunbaliye xalatalu la ani woriladunbaliya/saganleworiladunbali sigidalu la.
136. Hali n'a tereta baara numa dantalu keta, a korosita xo geleya siyaman ye mara walanwalanni waleyali geleyala. O d'olu ye :
 - Nahulumahen xa d'oxo komoni hanba la, a buluxotohen/hanga xa d'oxo m'oxoku ni nahuluku silatege la ; o ye lahalaya ti men t'a tu alu xa yiriwali baaralu damita ;
 - Sigida la baarakelalu han man sindun kusobe sigida lakulonnolu baara to ;
 - Geleya mennu ye tali kulategehangabundalu sigili la ani sigida lakulonnolu baarakelalu
 - Baarakejoxo siyaman y'a senbenteya xo m'oxo sugandinolu mennu ye sigida lakulonnolu kunna, x'alu baaralon hake xa d'oxo ;

- Nanneyasiti/hagilinnajumata hake xa doxo sigida lakulonnolu n'i joxon te buludijoxonmaku to
137. Jamana ye lasigidin mennu ye jamana xoxo (gofereɛɛɛlu, perefelu ani superefelu), hali n'a tereta xaran dantalu keta alu kun x'alu la lonniyalu tosin, a ye ta xo sin betɛ nt'alu ye, baara mennu xarihata alu ma jamana kun, alu x'olu waleya a nama.

138. Mara walanwalanni waleyakuntaxala kuta men damitanin, o ye lahalaya ti jalahu xa nikuta dun baara t, xa h̄ēēɾɿ ɲinin baara gɛ̄ɛ̄nnu waleyali la n'olu ye woriladunku ti, xa jamana ye lasigidin s̄odun sigilalu la, xa ɲɔɔya dun sinlatanbiku t̄o sigida lakulɔnnolu ma, adk.. . Kɛ̄ɛ̄nkēɛ̄nninya la, a ye sin xa laɲinin (i) xa sigida lakulɔnnolu woribaaralalu la sinnu t̄osinsin ; (ii) Jamana ye lasigidinnu (mara k̄ɔnsayilu ani Banbax̄o Disitiriki) ni sigida lakulɔnnolu la ɲɔɔɲxumaya x̄ɔɲɔ, xa sigida la lanɲɔnnuku /saganleku jatemita kupuma ; (iii) xa lanɲɔnsara/saganlesara taxabulu t̄osutuya (iv) xa sangaba dun sigidala worilabaara la (s̄ɔt̄ɔkɛ̄h̄ɛ̄n nahama n'alu bayɛ̄ɛ̄maliku) jalahu xa sigidayiwa ɲɔɔya, o la xa hutubamakun̄ah̄ɛ̄n siyaman bila sigidalu la bulu xan, ani (v) xa baarakɛ̄ɲɔɔya hutuba- k̄ɛ̄nyɛ̄ɛ̄ye yiriwa jalahu xa sigida makun̄alɔ̄h̄ɛ̄nnu/sulu ni s̄ɔt̄ɔkɛ̄h̄ɛ̄nbayɛ̄ɛ̄mawale d̄olu waleya sigidalu la.

Mara walanwalanni keta sababu ti xaban jamana marasin dantalu latanbi sigida lakulonnolu ma

139. O sinnu ye tali kɛla kɛrɛnkɛrɛnninya la, xaranku, kɛndɛyaku, sanuyaku ani latɛgɛ sɔtɔhɛn/kunkuxɔnɔhɛnnu nahabolɪ. Taxabulu in naha siyaman ye Mali ye. A t'a tu hutubabaarada xa sutuya sigidalamɔxɔlu la, xa hasudinnu sindun jamaladɛxumalu tɔ. Mara walanwalanni kɛta sababu ti porose siyaman xa waleya dugumɔxɔlu la duniyatɔtɛgɛ nɔxɔyali xanma. O porosebaara dɔlu ti tali kɛ lekolisu ni kɛndɛyasulo la ani lɔlihɛn dɔlu n'alu ye tali kɛla sɔtɔ la, i y'a bexansugulu walantɛ sugu gansannu. O hukumu xɔnɔ FENASITI « FNACT » kɛta sababu ti xa porose 64 68 waleya san 2015 ni san 2019 tɛ. Kɛmɛkɛmɛsara tɔ, ni Jamana tɛrɛ xa xan xa 30 latanbi sigidala lakulɔnnolu jamana baarakɛnahulu tɔ, a ti 19,7 tanbi san 2023 la x'a tere a tɛrɛ ye le 24,4 ti san 2022 la, o hake ye lapinin kɛno juxɔtɔ kusɔbɛ. Bari, a kɛta Jamana ye Mara walanwalanni Politigigahe ti o, mɛn kuntaxala ye 2015 – 2024 (lapinin kɛrɛnkɛrɛnnin l°5.1) ; Alise Bɛnxansabe mɛxaru -suwɛnxaru 2015 (sariyasɪn 14), Hagilijigisabe n'a ye tali kɛla hɛɛrɛ ni ni dabari tɛgɛtalɔ la sinlatanbiku sigida lakulɔnnolu ma, ani hana Gɔfɛrɛnama Sinlatanbibaarabululano sigida lakulɔnnolu ma (mɛn ku latɛgɛta ɔkutɔburuxaru la san 2016), olu bɛɛ ti t'a pasigi, xa Kɛmɛkɛmɛsara tɔ 30 latanbi sigidalakulɔnnolu ma xa bɛn 2018 des recettes budgétaires aux Collectivités Territoriales à l'horizon 2018, jamana woriladunno tɔ.

1.3.3.2. Mara ni sigida soto yiriwali

140. Sotokenahamaku silatēge la, a ɲi a xa hita xo hēn siyaman y'an ye jamana bulu mennu y'a ye yiriwali sabati. O hēn dōlu ye ji (balu, dalalu, haralu, xōlu ani dugujuxōtojilu), sēnekeduguxulu ani yiritulu. Dugujuxōtonahulu naha xa siya (a suguya hake ye taxa 30 la) wa a hake xa siya. O dugujuxōtonahulu dōlu ye : taji, sanu, nēge, fōsifatiiraniyōmu, litiyōmu, manganēsi, bōkisiti/huxan, adk... O la, a xa xan dugujuxōtonahululu ni sēnehennu ni bexanmahennu ni jixōnōnōhennu ni wulaxōnōyiridinnu bayēlema-isinilu xa lo ; i y'a hō qaaredila-isini, quludila-isinilu, nōnō n'a bōnnalu ; adk.

1.3.3.3. Duguxuluku men nōhehōxōxōxō xa siya, o palabōsugu

141. Duguxulukuhᵗᵒᵗᵒxᵒᵗᵒlu ye hennu ti mēnnu ye sigidadekuru la kulu tēma. Bisigiliku mēn ye a ku xan, o xa siya (yuruguyuruḡu, worifudila, duguxulu hiirikulula, honiyaxantiqiyali, adk.) .

142. Duguxuluku palaboli toriya to, o kun me ye dugumoxo bee ye lapinin ti.

143. Duguxuluku ye jamanadinu la maxasiku hanba ti mēnu keta Jamana Segesegelikēba ye san 2017 la.
144. A lanpōnsaraku/saganlesaraku mana bō je, xa duguxuluku jalabo a ja xan, o ye ku mēn lowula xa bun kusobe jamana ye yiriwali tō soto ni hadamadinu silategege la. Duguxulu ye hitinxan ne ti duguba n'alu lamininu xōnō, o n'a hōjōxōnō siyaman. Duguxuluku tō benbaliyalu xōlōlōlu ye jamana soto yiriwali ma n'alu dunta bexanmaralu ni mōōlikelalu ni senekelalu tē (misali la, le buruguku tō hōjōxōnō mēn ye Mōōti mara xōnō). A xa siy'a la, hōjōxōnō innu kunnabo ye hadamadinkasara lelu ti n'alu yelēmata xa kē jōxōnhaxakelēlu ti sigidadekurulu n'i jōxōn tē.

1.3.3.4 Jata ani Mali duguxulu kunnahulēnku nahasugu

145. Bi-bi in na, duniya han bēē, jata, jangu ja mēn ye tali kēla duguxulu la, keta hēn ti tanbi tē kē mōn xan soto, hadamadinu, sigida n'a laminin, sinku ni lōnkulu ani basigi yiriwali tō.
146. O xanma, wajibi le xa tiginalu/ pilannu ni duguxulujalu laben x'alu bila buluxōtō ; o xa kē jamana han bēē, xa kunnahulēn bēē ta, hali mēsenmanndolu mēnu ye lategege talu ti wo, mēnu ye hadamadinu ta ti wo, n'alu ye jamana xōnō, i y'a hō sulu, lōlihen mēnu ye tali kēla silalu, jisilalu, kōnkōlu, dalalu, yiritulu, senekewulalu, sōtōkewulalu, mara duguxulu danboli, adk.. O minannu y'a tu xa lōn buluxōtōsōtōhēnu ye yōrō mēnu tō tigitigi.
147. Tiginalu/pilannu ni jalu labenni sinsinnin kunnahulēnu xan mēnu sōtōta duguxulupēgenta ni hēsēhēsēlilu sinhe jamana xōnō ani kunnahulēn mēnu ye tali kēla hadamadinyaku ni sōtōku la ;
148. Duguxuluja, n'a ye hōla a ma hana xo jabaju wala malanma, ye minan ti yiriwaliporose si labenni tē kē mēn xō wa a maku ye bēē ye mōxō o ni duguxulu dō ye bulu x'a labaara. A ye labaarala lakulōnni xanma, kujapinin xanma wa bululali, jixanbori xanma, silabo xanma, ani lōlihen hangan jatemitali, adk..
149. Jata ye kunnahulēn ni kunnahulēndihēēlū han dō le ti. Ate le ye jamanaxaranku kunnahulēnku baju ti ani duguxulu kunnahulēnku.
150. Mali xōnō, Mali jamanaxaranku Napininnibaarada (ISEMU « IGM » (IGM) le ye jamana baarada ti mēn ye baara ye xa jamana jalu ta. Baarada in sigita sinxan san 2000 la, o keta x'a sabu kē Jataku ni Duguxulutiginaku Baarada xōtō labenkukuta sinhe jamana jataku ni duguxulutiginaku politigi ye lapinin xōnō mēn lategeta setanburxaru tili 23 san 1998. Nin politigi ye lapinin tēre ye ja xa Mali duguxulu bēē lasi. A tēre ti hēsēhēsēli dō kē Mali duguxulu jaku xan. O ja hōlōlu (1 :200 000) labēnta Faransi ye Buludijōxōnma dēma xōnō x'a ta san 1958 xa taxa san 1960 na. Olu ni jamana lahalaya jōnjōnnu tēre tē i jōxōn ta.
151. Ha duguxulutiginalu xōtōliku mana bō je, PENISETE ' « PNCT » t'a ye x'a hō mōxō siyaman ye jata kēla ku suguya siyaman xan, mēn nata baara kilin kēku siyaman ti, jatelu jōxōntabaliya, kunnahulēnu siyaya kujōxu jamanaxaran xan. O le xanma lapinin keta xa Jamana ye jamanaxaran kunnahulēnku Politigi laben.
152. Jamana ye jamanaxaran kunnahulēnku Politigi lategeta Gōfērenama kun sanwuyexaru tili 25 san 2012. Politigi in ye kun jōnjōnnu tēre ye xa baarada sigi sinxan mēn nasinnin duguxulu kunnahulēnu ta (ENDESI « INDS ») ani jamanaxaran kunnahulēn labarakujuma dēxabaara xōnō. IGM ye baara xuluma keta PESISE « PNIG » waleyali n'a kōrōsili.
153. PNIG 2012-2016 baarabululapilan hōlō waleyali hukumu xōnō, IGM ti baara dantalu kēli kōrōsi/latōxōma, o dōlu ye :
154. Tōkutayaliporose / saagili Mali duguxulu jata xan x'a kē sabehita 118 ti Eseli 1 :200 000, musagabōbaxa Iniyōn Eropeni (EU) ;
155. Banbaxō n'a laminin jataporose enfōrōmatiki la Eseli 1 :5 000, musagabōbaxa Sapon ye
156. Buludijōxōnma dēma xōnō (JICA) ;
157. Porose Ereso Seodesiki Mali damitali (RGRM) a bōrōrilu tutuli ma
158. Minannu sōtōli Jamanaxaran kunnahulēn labaarali Baarada waleyali xanma, musagabōbaxa Mali baarakēnalū
159. Mali jamana duguxulu labenkukuta xōhe san 2023, IGM ti jamana mara ja kuta di Sigidala kulōnnolu Namōxōyasu ma (DESESETE « DGCT »)
160. Taxaninpahe, IGM y'a hē xa ni kuta dun baaralu tō. a y'a hē xa yelēma dun PNIG tō ani xa baara bululaninni (2024 – 2028) waleyali, o tō xa sōnin sinsin INDS waleyali xan ani duguxulutiginalu labenni x'a Eseli kē 1 : 50 000, eseli mēn dabōnin yiriwaliposelu waleyali xanma.

161. Mali ye yesugu 2063 xanma, kujapininjalu ni sotoja do labenni maxononin kusobe.
162. 1.3.3.5. Moxolu hagilinnalu yuruguyurugu banbanliyaku/ meeliku/ to sinna
163. Hali n'a tereta baara siyaman keta, yuruguyurugu tanxuman yelenin halisa Mali la, wa x'a xabirin 2015 ma, a xa yele le xa taxa a he, x'a bo, kemekemesara to, 65 la xa taxa 71 san
164. 2021 la, o ye Afiriki ye hake ni sante, wa a ni duniya hake manxan xa jan joxon na, o men te, 60 soto, kemekemesara to. Kuntaxala 2003-2021 xono, Mali t'a ke xa tanbi Afiriki xan san 2004, 2008, 2012 ani san 2015.
165. Yuruguyurugu ye haminnakuba ti. Ate le ye kujoxu bee to belebele ti men ye mara kesugu ni soto nataxa gelaya. A ye jamana heyala xa gelaya dun yiriwali ni basigi to. A xololo ye sila jamakuru han bee ma, a ye hutubabaara lanxola, xa lannaya bo jamana xan. X'a la nin lahalaya joxu innu xan, Hutantetohanga namoxolu ti nannaya siti yuruguyurugu keleti xanma, ate men jatemitanin bee kun mara kesugu joxuba ti, ni heere man soto men na, a ye sin xa baara hanba dun boxo la.
166. O xanma, sariyalu labenta xa xapa bi lahalayalu ma. O la, yelama dolo keta Nangilisariya/Kodi Penali ani Nangili kesugu Sariya xono (mennu lategeta Minisirikonsayi kun okutoburuxaru tili 11 san 2023), sariyalu tali xa nasin Soto ni Nahuluku Poli sigili, a labenni an'a baarataxabulu ma (PNEF) ani Baarada men nasinnin Woriladun ni buhen mitanolu toptoli ma (ARGASC). Nin ku danta innu ye kuba ti yuruguyurugu keleti to, alu ye jatela hen holo-holo lelu ti Hutantetohanga goferenama baarabululanolu xono.
167. O bee xohu, Segesegelikelaba ye baarada ye baara ye xa demadun hutubabaaradalu la baarakesugu segesegeli to. O la a han herema, a ye hutubapolitigilu tosuman. Baarada keta sababu xa yuruguyurugu mahita jamana losinnu xono. Hali n'a tereta xo BVG ye dantegeligahe ye yelemakulu dahitala, siga nte men to, alu nte waleyala a nama.

168. Men ye OKILEYI « OCLEI » ti, a ye baara ye xa heere tegino bee waleya menna ye tali kela kunbenni, segesegeli ani kele bululanolu jamana, lamininjamana, Afiriki xono ani duniya xono xa nasin nahulusunyali ma.
169. Soto ni Nahuluku Poli ye segesegelikabaarada kerengerennin ti soto ni nahuluku silatege la. A signin Kitisulu ketche Banbaxo, Kayi ani Mootti. A ye baara ye xa yuruguyurugu kele ani sototija ni nahulutija.

170. 1.3.3.6 Baarabululataxabulu ani yiriwalikupalabo gestion du développement marqué par une instabilité institutionnelle

171. Pila Minisirisu basigibaliya xololo sita bululali ni jatemita baaradalu ma. Les structures de Men gezanin, bo keta Minisirisu hangama le la, n'a tere minisirisuba ti nasinnin soto ni nahuluku ma ani hana sotoku »alabo ni nahulukupalabo ma ho xa na si 1980 mahannu ; xa na misirisu doxon na n'o ye Pila minisirisu ti. A laban na misirisu yere bota je pewu. San 1992 tanbino, Pila ni Kujapinin Minisirisu sigita singaxn. O xoh, yelma-yelma nata toxo danta ti xa bo, Pila ni Duguxulabən ani jamaku Minisirisu, xa na Pila ni Duguxulabən.
172. Ni taxasila ye taxanisaagi men hitala, o ye sonin sigila bululali geleya lelu xan, hali n'a tereta a naha lonnin an'a keli wajibiya
173. Bululali taxabulu toconin baara kekujoxuya lekun i y'a baara kilin kebaxasiyaya, souffre yeltoxonsinxan, baara suguya kilin hara-harali ani baarapalabaliya. Baara xulugelen men ni keli xa xan bi-bi, o ye moko xarannin lahamunyaninnu sotoli ti olu xa nin baara innu latoxoma n'olu ye hutubapolitigilu bululali, labenni, korosili ni tosumanni. O baara ye kela baaraketoxoyaba la hukum xono men hannu ye nahasotosilatonna, kenyereyelu, sigida lakulonna ani Bajunmakelu. Baarakeminan bee ni yelma xa xan, x'alu xonokulu tokutaya. KEREDI « CREDD » labenni hukum xono a tere xa jin xa mokoxaranporogaramu tokutayanin dun o xono jalahu xa bululali yiriwali tofoto taxabulu baara tosin.

174. 1.3.3.7. Mali labenni lahayala duniya duguxulu xan men taxabulu xa siya bi-bi in na kujuma
175. Babirin Esipiti xoto Firawuna tili, Mali sigidadekuru dolo tere lakulonna, kerengerennin la jinemorilu ani Sankore ni Tumutu moko xaranninbalu. Duniya moko bee tere sila alu ma makupaku to lonniyaku sila. O keta sababu xa sila dolo sa x'a bila. Ninnu keta sani Alimorawiku ni tubabulu la marali xa ke.
176. Hagililajigi nasila he, Mali yeta ton siyaman xono, lamininjamana innu xono, Afiriki talu xono ani duniya han.
177. Hatagela santomoxoya le hitanin Duniya buludjoxonmasilalu xono men kunnabo ye Amerikenjamana ni Eropujamanalu la hanga joxu tali ti x'a nasin duniya han tolu ma, x'o waleyalannu ke boyinxannilu ni jagu ni nahuluku nangililu ti.
178. O Eropuhanga joxu nasilanja xanma, jalahu x'alu la heratokulu n'alu la basigi sabati, hangatigijamana tolu ti nanneya siti x'alu la julu maxaya. Bi-bi in na kanalakanta ni worikudekuru kendebe signin sinxan men ye (BIRIKIS)jamanalu ti BRICS, n'olu ye Irisijamana, Sinijamana ani Airikidisidi. Mali ye sin xa lowula juma soto a ni o dekuru ye buludjoxonma xono x'a sabau k'a ye lategenahulumahen siyaman ti mokolu ja ye menna ma kusobe.
179. hutantetohanga xono, Mali ni jamana tolu ni joxon te buludjoxonma Minisirisu keta minan ti men t'a lowula ha kusobe jamana basigi to, ani Mali jamana tolu ni joxon te baaraketoxoyasilalu la.

21.3.3.8 Sahilihejamanalu la buludjoxonma AESI (AES)

180. Nin ye kun ne do ti, jalahu xa jamanadinnu la buludjoxonma yesugu laben kukuta ani xa bee debasigi sabati a jamanalu xono.
181. L'AESI ye lapinin x'a ben sariyasin ma n'a bulunobilata setanburuxaru tili 16 san, 2023, jamana 3 kun ani wala jamana ketelu n'alu ye geleya in joxon xono (i) xa beede lakantalitaxabulu sigisinxan ani joxondema a jamanalu xono x'a ben sariyasin (sariyasin 2nan ma) ; (ii) xa jatgewalekelalu kele a ja bee ma ani kujxubakelalu la dekuru labennolu buludjoxonmakana in to (jamanakuntigisariya 4nan) ; (iii) xa lakana sabati, labaarali ani mokomurutinin marahatigilu la kulu jalaboli walante baxabaxali wale ketelu, n'alu ye sin xa danxati dugulu totalabaliyakulu la ani jamana kilin o kilin ye yeremahoxonya la, jalahu x'olu kunben, sinsinni ye ke jalabosugulu xan ben xono n'olu ye talikela sigixaho jamanadinnu n'i joxon te

wala jamanalu n'i ɲɔɲɔ tɛ n'olu si man ɲa, xa hanga labaara xa geɗɗalu kunben n'alu ye sin kɛla sababu ti xa hɛla ben ni basigi sabatilikulu la (jamanakuntigisariya 5nan) ani (iv) xa jɛtemita boyinxanni ti, n'a ɲasinta jamana kiln o kiln wala tɔlu, wajibiyaɗemali xa kɛ xa ɲasin o jamana wala jamalu ma keɗbululu y'olu tɔ jalahu xa ben ni basigi sabati AESI jamanalu xɔɔ (jamanakuntigisariya 6nan).

Lakanta ni basigi xɔ hɛ, Aliyansi t'a ye sinkana labunya xa si jamanalu n'i ɲɔɲɔ tɛ xumaɲɔya (dipolomasi) ani yiriwwali ma.

182. O tɔ, a jamanalu ye sinsinna hake xan n'a ye tali kɛla jamana kiln na kanta la wala jamana tɔlu olu ye :

- ◆ X'i ben duniya tɔnba ye lakantalisariya,, Afiriki tɔnba sariya ani SEDEYAWO ye benxansariya tɔkutayano ;
- ◆ Xa la a la, xɔ jamanadinu ani Afiriki jamanalu la kɛɛ ye i sinna x'a ɲasin polotigyɛmahɔɲnyaku, hadamadingasi ani sɔtɔku yiriwalilu ma ;
- ◆ Xa i ben lipitago-guruma ɲamɔxɔ dekurɔ ye lapininu ni hagilinnalu ma n'olu yr tali kɛla badinya, kilinya ani tariya jalahu xa jamanadinu la tɛsilalu hangadun ;
- ◆ Xa ku bɛɛ kɛ ani xa i hagili tu jamana ye yɛmahɔɲnyaku ani xɔ xan;
- ◆ Bɛɛ xa i tɛsiti xa jamana ye kilinya lakanta an 'a ye duguxulus ;
- ◆ Xa hagili sɔtɔ xa i la jamanadinu la kulu la .

183. ESI sigibenxan sabe bulunɔbilata Name suluyexaru tili 6 sa, 2024 SEDEYAWO tɔbɔli xɔ hɛ sanwuyexaru tili 28 san 2024. .

Setanburuxaru tili 16 san 2023, bulunɔbila kɛta waxadugu, Name ani Banbaxɔ Lipitago-Guruma benxansabe, n'a ye Sahilijamanalu la buludɲɔɲɔmatɔn (Aliyansi) sigili kuhɔla, a jamanalu ye : Burugina fasu, Mali ani Niseri ; laben baarada n'a labaarali ye i y'a hɔ haranxan ani hɛɛɛ baaraɲɔɲɔya .

Nin jamanalu jamanadinu la bɛɗɗalakanta xɔhɛ, benxan in ye xɔn baaralu ma n'olu ye, haraɲɔɲɔxan ani yiriwali jamana 3 innu la buludɲɔɲɔma yesugu hukumɔ xɔɔ.

Xa hita xo nin haranxanyesugu ye nte kukuta ti Afiriki tiliboyihɛmahan jamanalu bulu bawo, xabarin san 1970, jamana saba innu ti musagaku sigisinxan n'o wele tɔ ye xɔ Fon – batisimo Lipitago- Guruma (ALG) x'a ben benxan sabatili ma desanburuxaru tili 3 san 1970, o xɔ benxan kɛtɛ sabatita desanburuxaru tili 16 san 2000 ani xa tɔkutaya sanwuyexaru tili 24 san 2017.

1.4.1. Waxatiyelemakulu faratilu ani jiwalanxata yenolu Mali la

- **Jaa meeli i sinna**

- **Jiwalanxalu keli siyayali**

1.4.2. Sanji hake madoxoyali x'a hara yelemalu xan sannu n'i xaxox te ani waxatilu n'i xaxox te.

1.4.5. Yirilu madaxwala a he

193. Fara lowula xa bun kusobe jamanadinna la hadamadinya, soto ku ani sinku ni lonkulu to. O bee to, a ye jamanadinna buluhenkulu ni baarakulu makulu jalabo keme sarala 93% joxon, maku sabenolu (PANA, 2007). Nin san labannu to, korosili keta yelemalu, lategehen xarannu (furelu) x'a sabu ke kerengerenniya la waxati jaalilu, jaalu keli i joxon xo kerengerenniyala tobennibaaralu.

194. Xa tali ke kuranku jamoxosuba ye hulu la, yirilu tegeli, x'a ben doron kurankumakulu jalaboli towasali hukumu jatemitata x'a ben toni 12 761 565 ma san xono x'a tere yirikutaboli jatemitanin benta ton milyan 7 ma san xono (MEA- TEU, 2001). X'a hara olu xan, yirilu ni binna tegalibu (seneku, minanku, duguxululaben, isininnu, adk.). Sinsinnin yirimahennu xan tobennilu bulu ma olu hana la toriyali x'a ben waxatiyema xololo ma, olu ye ke sababu ti xa fureku madaxwala, n'olu jatemitanin kunnahulen bowulalu kun x'a ke **100.000/ha/san (DGEF, 2023)**.

195. O xo he, tasuma ye tari miliyari siyaman netipala fara to san xono. X'a ben san 2023 baaralu lasililu ma DGEFkun, x'a ta san 2019 la x'a si 2023 ma, tari 24 106 603 fara kana le janita kunkuxono tasuma kun, a hake manxan ye tari 4 821 682ti san xono, sanubobaaralula tipalibu sin ye nte innu to.

196. O kulu xanma, jamana tere nanin sarati doli ta kerengerenniya la kodiforesi sariya doli tokutayali jalahu xa fara labaarali taxabululu yelemadun ani x'a korosi. O xoto ye le fara labaarali delen labenni heerele la.

1.4.6. Sanuyaku ani jiruma sotoli n'o ye halisa xonotbiliku ti

197. Sanuyaku gelayu ye halisa haminanku lelu ti wulaxonolalu to ani dugubalu to, x'a ben tonyala yorolu noxoli ma han bee he.

198. Jamana bulu, sanuya t'a han mahita xa ke taxabulu dannategeeniin ti, x'a jate xa ke baara holo do ti, o ti san soto kusobe san laban innu xono. O to, sanuyakulu waleyaliyaiya ye kasarabalelu lasi la jamanadinna ma kendeayaku to ani hana a ye sigida n'a laminin tina sugu bee to i y'a ho duguxulu na, ani jirumaku kerengerenniyala

199. Hali n'a hoto xo ntaxalu keta san 10 laban innu to, Mali y'a lon xo sanuyalasotoli hake xa doko kusobe halisa, dugubalu to, a hake majiginin xa si keme sara la to ye 45% x'a tee, wulaxonolalu to a sinin kemesaral a la 37% ma. Banaxotaxalu keli kanama, olu ye i sinna, a kebaxalu ye wa keme sarala to 5% jamanadinna to (OMSI-UNISEEFU, JPM 2022). san lasililu 2021, DENASEPENI t'a hita xo dugu 6 515 moko mumelu ye 3 664 564 olu lakulonna FDAL san 2009 ani 2021n'i joxon te. Nin sigidamoxolu ti sutara 112 161lo ani xa 34 679 tokutaya.

200. O bee xo, isinibaara hanbalu sinsinnin isinibota lelu xan Mali xono. O to, Sanubu ti hanga soto nin san tan labannu xono a n'a ti Mali bila lowula 2nan Afiriki sanubojamanalu to. O sanubowula hanbalu ye Kulikoro, Sigasu ani Kayi. Jinxo menna boto yen in baara innu sin he, henjoxu ye olu to n'alu xolobolu xa joxu kusobe sigida n'a laminin ma ani hadamadinya to kendeaya; o jinxolu lamaranin dinxabalu xono menna dayelenin menna y'alu la sanuya. O jilu to henjoxulu ye sin kela sababu ti xa banalu yelama hadamadinnu, bexannu ani yirilu.

201. Bululabaara jinxolu menna bonin gulubaara, garadun, adk nin henjoxulu ye o jilu to, o jilu ye laborila siilalu he, wulwuludinxalu xono, jilaborisilalu ani xolu ni balu. Jaagukuto jinxolu wala isinilabaarajinxolu, olu siyaman hana ye laborila nin na kilin na ma. Bari, a xa lon hana oteli doli la jinxo ye laborila waxatito yorolabennolu ni kolekiterelu adk, alu to sanuyalilu xo he wala alu sanuyabalilu.

202. Men ye jisanuman sotokulu ti a juma n'a siyaman, lapaliporoselu sigitasinxan jiku xanma, o doli ye i sinna ani doli banta. Bari jirumasoto hake ye mataxala dondindondin ani san xono keme sarala to kilin ye hara a xan jamana xono, n'o ye tanbi 68,8 san 2018 xa si 72,1 san 2023. O kenin x'a ben lamarali minannu madaxwala le ma ani jirumasotobalya, worobinetegelu, jilabori minannu xotoli, jisanuman heseheseli adk

203. Hen men yela GIRE sigili ti sinxan, o ku ye haminanku ti bawo, ntaxa si man ke x'a ben tanxumanseerilu ma « GIRE waleyali hake ». A tuta a noto waxati doli xono. Ani hana a tuta a noto x'a ben

52 san 2021 x'a si san 2023, x'a ben tanxumanseerilu la tsumanni waxati ma n'o ye san hula o san hula ani jilaba ara baarada sigibaliya sinxan o me xa xan xa jiku korosi..

1.5. Jamanadinnu la yesugulu

204. Mali ye yesugulu mennu xa xan lo, mitali ye k'olu ma x'a ben jamana ye ye tokutayali ladaba (ANR) jaabilu ma o men keta kunnahulen ladabaaraba ti jamanadinnu la yesugulu xan n'olu ye tali kela : jamana kesugu, an'alu haminankulu

205. Hagilihinhalin ni xumaxoyalu sin he, lapinin ni jaabi kuhonolu 517 labenta a lade maxolu kun maralu to ani jamana xono. .

206. Jaabilu ye juxoto n'alu dantegenin xa be kunnu ma :

1. Polotigiku ani sariyaku -xalatalu laben kupuma

- Jamana sugu (kilinyajamana, walanwalanni, haraxan jamana) ;
- Marato yeama (xa polotigibo hutubabaaradalu to ani xa korosili taxabulu puma sigisinxan xa yuruguyurugu kele ani jangilibaliya, danmatanbiwalelu ; yuruguyurugu ani wori domu kujoxuya, xa do bo korosilibaaradalu la ani jamana losinnu xa jamaxolu la sotolu jatemta kukuta ani xa saralu laxana) ;
- Xa yeamadun polotigitonnu taxabululu to (xa polotigitonnu la benxansabe jatemta kukuta ani x'alu hake madaxoya kusobe xa ta 2la xa si 5 ma, xa jamanawori dili dabila olotigitonnu ma) ;
 - Feburuyexaru tili 25 san 1992 (saiyasunba tokutayali) ;
 - temantetofanga kuntaxala (xa ta xaru 6 la xa si san 5 ma).
- Lakanta ani basigi – yereya jategewale keleli — jamanaduxulu n'a kunxakulu ani duguxulu ni polotigiku
- LOPM ; tokuta yali
 - Xa arime sigisinxan polotigi ye nte men to, xa tokutaya, sorodasi siyaman ta, xa bee sindun a ku to (dugulu/xabilalu, komini, serakili).

2. Kiitiku ni hadamadinya hakelu mara yeamadun kunnahulenhakutalu to kunnahulendisilalu

- Kiitiku yeresagoya ;
- Kiiti lasotoli n'a laxanali ;
- Musagabalu jininni kiitiku makulu xanma ;
- Yuruguyurugu kelili kiitiku to ani xa kiitibaarakelalu lowula bunya alu la baaralu to (xa nahadun ladalajamoxolu la kiitiku to) ;
- Xa bololo xan kujoxu kelu kele (bolooxan sariya soco).

3. Luntannu la politigi Duniya dexabaara Malidinnu sigita jamana xoxan Afiriki dexabaara

- Hera, sigijoxonyanuman ani here sigili dipilomasi (dipilomasi kariti xaranni tokutayali xa jatemta ke duguxuluku silategakuta la) ;
- Malidin mennu sigita jamana xoxan, olu labenni n'alu lakantali ;
- Malidin mennu sigita jamana xoxan, jamana xa tonnu xono, olu xa kidinnu n'alu xa dema dunni Mali yiriwali ma (xa sin xa lowulalu sotu alu la baaradalu la an'alu sugandili jamana losinnu xono).

4. Sosiyete xa batu, kupalu, gelayalu ani jatemitalu- sigida labenni-hutuba baara-xaran-sihinnu xa baara-baarakelalu xa baarakesugu

- Sosiyete Siwili tonnu (baarakelalu xaranni ani Sosiyete Siwili labennipuman an'alu la politikiku kebalila) ;
- Baarakelalu lahasaya tonba ni politigi ;
- Sigidabasigili ani lahasya tonba ;
- Hutubabaarakelalu xa baarakesugupuman (maraku sabelu niserixan na ani lanpon ni takisi, silaku sariyalu ani heseseli sinsin, korosili ni hutubabaarakela lage alu la baara to) ;
- Lujuratolu mara, desebaxatolu, siladaladinmesennu, boloxonoxarandinnu (lujuratolu la marabuludahere labenni xa ben dun baarala ma ani xaransulu dayeleli, dema musaga, ladunsulu ni kende yasulu siyayali lujuratolu ni bulunxonoxarandinnu toxola).

5. Labenni, sotoku ni isini yiriwali- toxodala yiriwali-sotoku ni woriku kupalu-lanpon-hutubamusagalu :

marabulu wula ni duguxulu baarasugu taxabulu (xa mara wula kariti numannu kutaya ni wulalu ni nahulu weleli hitali ye seneku silatege la, seneku silatege la, hensotossilalu yiriwali walasa xa da wuli menna be ben sigida ma, seneehennu sigili menna be ben duguxuluku ma)
sotoku saaginni - lanpon - hutuba musagalu (sotoku ni woriku politiki numan labenni men sinsinnin be heere xan men be se xa ke sababu ye xa PIB bunya hake danmado soto men xa siyaya ni 10% ye san xono san 30 natalu xono).

- marabulu wula ni duguxulu baarasugu taxabulu (xa mara karati numannu kutaya ni kanalu to naha boli ani musagalu temante menta, daboli eresu minannu yiriwali xa ben hukumu ma men sigita sinxan senekewulalu mabenni xanma;
- Sotokusaagini-lanponku- hutubamusagaboni (sotoku ni woriku politiki numan labenni men sinsinnin be heere xan men be sin xa ke sababu ye xa PIB bunya hake danmado soto men xa siya ni 10% ye san xono san 30 natalu xono).

2. Kendeya ni sigidaku-hadamadinya kupalu-lakantabaxalu ni jamana xonoxolu menna bota alu xa wulalu la

- Heere men be ke xa kendeayaku baarakesugu ja ;
- Kendeya sabatili ani hutuba kendeayaku baarakesugunuman (kendeya silatege labenni ani hutakelikesugu kerengerennin, lonniya ni basiku pininni, kendeayaku lasigidin, biyomedikeli noxolu ladunni, xaran, hadamadinya walelu)

3. Jamana marasugu-marabuludasugu kuta- kalatabuludalinnu latege-marabuludasugu-sigidaku jonjonnu sotoli- duguxuluku kupalu

- Heere menna be ke xa nasin marabulutasugu ma benxan xono ;
- Geleya men be sinku ni lonku latanbisugu marabululu namoxolu ma.

4. Here, benxan ani sigida dexabaara – bulumahata Benxansabe men be ben hera ni benxan ma Mali xono men bota Aliseri taxabulu la – haranxanbaliya – Mariha

boli xa bila– Saagin-xa-tali

- Laadala benbaliyakulu jalaboli n'alu jalabosugu heerele yiriwali ;
- APERE (APR) xaranni tokutayali .
- politiki menna be ke xa hatixulupalage baara ke Mali xono.
- sinku ni lonku yiriwali ;
- sinku ni lonku baaralu yiriwali xa ke kilinya ni naxami sababu ye ;
- turisimu baaralu yiriwali;

5. Sihinnu - hatexulupalage – hasudinnumayaxaran – husudinnumalaben

- Jamanadinnu ni jamanadinnu xa xaran sabatili ;
- hatexulupalage ;
- jamana la sihinnu xa baara ;
- geleya men ye duguli to xa taxa tunja la ;
- sihinnu la dunjoxontowalelu yiriwali .

6. Yiriwalikuntaxalajan-sigida laminin- sanuya

- xa noxo ni haminnakulu keke, xa sigida nahulu marasugu sabatili mee sinna, ani xa kunnahoniku, xaranku, ani sigida kunxankukunnahulennu yiriwa.

7. Xaran – lakoli, iniverisite kupalu ani lonniya pininnilu

- Xarankukesugu numan an'a be sin x'i sindun sanxaxoxoya to;
- Xa xaranku taxabulu lage walasa xa benxan soto sigida ni baarakewulalu te (jamana xa xaranku ladeba, jamana xa xaranku joxon ye ba, jamanaba menna nasinnin be xaranku ma, a joxonnalu)
- xa hara ANERI(ANR) xan, Malidinnu xa hagilinnalu hamunyata san 2022 xa sababu ke Aforobarometere xa heseheselilu ye. O sugu la, nin heseheseli in ye jamana yiriwali geleyalu hesehese jamanadinnu ja na. A be i n'a ho o geleya tan joxon be Malidinnu hami kerengerenninya la, n'o ye, xa kapa n'alu naha jigisugu ye, baludese (malidin 50% ta), lakantabaliya (48%), kendeayaku (35%), xaranku (23%), jiku ni seneku (19% kilin-kilin), haantanya

ni baarakebaliya (18% kilin-kilin), sotoku jalaboli (14%) ani hensotasilalu (12%). Ku hula be tuxu o ko ni jatedinnu ye 7% kilin-kilin bee la, n'o ye yurukuyuruku ni politiki basigibaliya ye. Geleya mugan to mennu tuta, olu hele benbaliya, bee- de-hanga, kuran, soto, borihen, musulu xa losariyalu/ hakelu, Covid-19, a joxonnalu ye. N'an y'an hesehehe maralu kilin o kilin xono, a be i n'a ho domuniku geleya le ye haminanku holo ye Kulikoro ni Sigasu, n'olu mara moxolu xa siya kusobe. Jamana han tolu he, lakantabaliya le ye geleyaba ti men tooro sinni be moxolu ma. Xaran ye haminankuba le ye Banbaxo , n'a xa siya kusobe mara tolu t'alu ye. Baarakebaliya hana be nin mara danhata xa bo maratolu la. Duguxuluku gele ya be sin kerengerenniyala Banbaxo ma (seneke duguxuluntanya) ani Sigasu (seneke duguxuluntanya), ja be woroduguyanhan he ani dooni Segu.

1.6. Taxabulu bilasilisilalu xa nasin marabululu labenni ma

207. Duguxulu baara buludasugu politiki mēnu be waleya walasa xa duguxuluku ni sigida ni soto ku balanbaliyabalu latilin, olu te sin xa naha dahalin soto, n'alu m'alu sinsin sigida sagu dekurru xan. Ani hana, an xa xan xa be deduguxuluku sabati Mali xono, ni sigidabaarada barikamalu sigili sinxan ani xa jamanadinnu xa hanga sabati ni marabululu sindunsuguruman ye hutubajoxuku jalaboli la. Jamana la sigida ni soto ku labenni te sin xa miiri tuxun i n'a ho taxabulu men be wajibiya « xa bo san he », nka a be bo duguma xa taxa sanhe.

208. Jamana lowula men be marabuludasugu politiki laben, o te sin xa soso. A xa xan xa ke heerebola ye ani sariyasunbatigi ye. Jamanakuntigilu, xa da hakelu xan an'olu madunni sigida taxabululu la, olu xa xan xa ke sigida ni soto yiriwali senewula ye men jaholin dun ni heere kunbabalu ye mēnu jaholin dun Jamana he.

A labenna xa nasin hen xuluma damadolu ma

- Mara hanga bunya i n'a ho a kololo ye jamana sigisugu kuta ye heere tege silatege la ;
- marabululu xa benxan nininni walasa xa do bo karilu ni wulalu danhata la mēnu be na ni benbaliya ye ;
- mara mēnu be moxo sama ani mēnu be sin xa joxon soto, olu yiriwali n'olu boli sigida ni soto ku silatege la, mēnu labenna xa ja ani mēnu be ji bo ni hensotosilalu ni eresulu ye ;
- hadamadinnu xa nahulu yiriwali minannu ni sigida porogaramulyu tanbili he waxati xono ;
- sigida nahulu lakantali waxati kilin na ni senekesugu kuta ye.

209. Jamana yiriwali politiki xa xan xa heere lu bo kene xan, mēnu b'a tu duguxubalu, kerekenenninya la, mara haabalu, xa jamoxoya lowula lakika ta, xa Banbaxo hanga balansi kukuta naha la, ani xa hen di marabulusigisugu numan ma, men be sin xa mara bee ta.

Nin kunnahonidilan in be benxan hita men xa xan xa jalabo, han do he, toxodala jamanadin siyaya kujogu ni joxon te, walasa xa nahulusotosilalu tinjali musaga bo, hen ketelu siyaman, ani han ketelu he, dugubalu xa "naha" walasa xa dugubalu xa siyaya keke xa ja, men te sin xa korosi. O hukumu xono, dugu

mesenninnu "siyaya" be sin xa ke lowulaba ye men xa di.

210. Jamana ye duguxululabentigina «yesugu 2041 » ye : «xa marabululu sigi sinxan mēnu hadamadinnu ye jabo mēnu he ani mēnu ye sangajoxonma kun joxondannu bo kana xan mēnu be moxo sama ani mēnu be sin xa joxon soto, mēnu be jamanadinnu xa sin soto li benxan sinsin di kende yaku, xaranku, baara, lakanta ani o ma baara jonjonnu na yiriwali sabatili porogaramulu mēnu be dema ni hadamadinnu xa nahulu numan ni hensotosilalu ye mēnu be baara ke soto ku la men be bee ladelin na ani men barika xa bun sigida here la, x'a soto olu be politiki silalu tija mēnu no danma lon.".

Katimu 4 : Jaman axa mara yiriwali buludalin xa akisi dannu

Dakun xulumamu	Dugu ni toxodalu xa sigida dɔ hɛsɛhɛsɛli
Dugu yiriwali wulalu lɔnni ani x'alu yiriwa walasa xa balanbaliyakulu latilin mara dɔlu xɔɔɔ	• Xa dugulu kɛ baarakɛminannu sɔtɔku dɛmali ye ani heerekɛlalu xa sugu barikama : • Xa xumaɲɔɔɔɔɔɔ hɛɛɛ benninnu sigi sinxan mɛnnu kun ye xa dɛɲɔɔɔɔɔɔ yiriwa ni dugulu ye : • Xa dugubalu, dugu manxannu, dugu mɛsɛninnu xa eresulu labɛn walasa xa jamana xa mara siri ɲɔɔɔ na walasa xa yiriwali wulalu gɛnsɛn xa ɲa; • Xa dugubalu yiriwali sabati yiriwali marabulu danhatalinnu lamini na, alu kɛtɔ xa baara dahalinnu di • Xa dɛma du duguba xɔɔɔ eresu baarakɛta dɔ bɔli la wula o wula magu bɛ wula o wula, n'o ye xa sugulu ni baarakɛminannu di alu ma : • Jabalu ni sanuyabaarahɛɛɛɛɛɛ waleyali yiriwa walasa xa dugubalu duguxuluku labaaarali mara xa ɲa ani xa dɔ hara alu la yesuguhukumu xan • Xa jamana lɔsinnu la sinnu sinsin xa bɛn dugubalu mara yiriwali ma hake bɛɛ la ;
Banbaxɔ lɔwula barika bunya i n'a hɔ marabulu hitinin ani duniya duguba	• Duguxulumamina baara hɛɛɛ labɛn jalahu xa duguxuluku marali ni labaaaralikuɲuman sabati ; • Xa sigidawula yiriwa ani xa han lakanta mɛn tɛ sigidawula ye • Hadamadinyamusaga minannuku sinsin Banbaxɔ n'a lamini dugubalu walasa alu xa kɛ dugubakilin jalahu a bɛ sin xa dugukunbaba lɔwula baarake y'a mɛn xan ; • Xa hadamadinya marahukumu dɔ haranxan walasa xa labɛnniku ni sanuyaku baarabuludahɛɛɛɛba waleyali, kɛrɛnkɛrɛnniya la • Minannu di ani baarakɛsugu ɲuman dɔ haranxan • Xa Univerɛsite lɔwula sinsin i n'a hɔ sanxaxɔɔɔɔɔ ma minan • Baarakɛwulapumannu dayɛɛ walasa xa sihinu la baaraku gansi • Xa dɛɲɔɔɔɔɔɔ walelu kɛ Banbaxɔ n'a dante kominilu tɛ walasa xa sigida nahasutunnu mara
Xa marabulu haabalu barika bunya walasa alu xa sin xa lɔwula ta xa ɲasin dugubalu laxaɲali ma	• Xa baarakɛlalu la lɔwula musagalu sinsin xa bɛn musaga minannu ɲininni ma, n'olu ye kanajalannu, mobililɔwulalu ani nɛgɛsila, • Minannu n'alu laminilu • Pilatiforɔmu baarasiyamannu • Minannu dɔ haranxan • Xaran ni ɲininni • Duguxulu labaaarahɛɛɛbuludalin
Xa toxodala santirilu yiriwa walasa xa dɛɲɔɔɔɔɔɔ sabati dugubalu n'alu xɔxankulu tɛ	• Marahɛɛɛɛɛlɔwula • Taransiti lɔwula • Xa buludɲɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ sigi sinxan dugubalu ni toxodalu tɛ jalahu xa ɲɔɔɔɔɔɔɔɔ kɛ alu n'i ɲɔɔɔ tɛ walasa xa ɲasin kɛ xɔxanbɔli ma: • Hadamadinya ni sinku ni lɔnku laminin sinsinni • Minan hiiritalu • Minanku sinsin

« Mali Sisitemu » xa hanga dantɛgɛlannu .

211. « Mali kɛsugu » sigisugu hɛsɛhɛsɛli mɛn kɛta Mali yeli 2063 kuta labɛnni hukumu xɔɔɔ,

o ye kesugu kuholin in xa hanga hita.

212. Yelema mennu be Mali n'a kanama sigida hita, olu lonni keta baarakedekuru do xonoku ye. O dantegeli in keta sababu ye xa men ke san 2018 CREDD 2019-2023 yiriwali waxati la, waxati men na a tun ye Mali 2040 nata jinxali ye hali bi, wa hen siyaman b'a la xa hen 71 mara. O sugu la, hen 63 tuta, mennu talalin dun yoro 5 ye, n'olu ye : 1. jamanadin hake ni hadamadin xa nahulu yiriwali (daje 16); 2. sotoku ni yiriwali woriku (22 hen siyaman b'a la); 3. maraku (14 hen siyaman b'a la); 4. sigida ni waxati yelema (5 hen siyaman b'a la); 5. dɛɲoxɔnya ni duguxuluku (6 variables).

213. 212. Nin segesegeli in kera sababu ye ka nin dantigeli ninnu ke :

214. Yelemahennu talatalali, ni hen siyaman b'a la mennu be noba bila moxolu la kusobe, wa alu be tali ke joxon na kusobe, o b'a hita ko "Mali sigida" xa siya ni "dantegelin" ye. O koto ye ko wale keli sisitemu hen siyaman b'a la, o te harati ye, hen bee be ke kilin ye, xa no jugu bila (boomerang now). O le y'a tu nin suguya in be sin xa ho ko "a sabatiliin dun kusobe", ho xa sin a dan na, wale o wale be ke a xan, a xa c'a la, o be na ni no ye men be sin xa ho ka ja. Nin jaabi in be hami kusobe lategebaxalu ni hana bululabaarakela tolu la, o koto ye ko kun t'a la xa soto makononinnu soto ni latege wajibiyalinnu keta ani ni wale mennu be tali ke o la, olu keta. O la, a xa xan xa politikitonnu naha jatemita kusobe. Nin ye jinxali ye men be saagin-xa-bo, n'o ye xa sigida numan sigi sinxan hutuba politiki buludasugu n'a jatemitali xanma ;

215.

216. Yelema mennu be bori kusobe, olu ye maraku hen siyaman ye, kerengerenninya la, jamana lowula ni yiriwali buludasugu. O koto ye ko sigida ni sotoku ni sinku ni lonku politiki hanba be jini, walasa xa soto makononinnu bo jamanadinnu xa nalamaya kesugu jalaboli silatege la, xa kon sariya siyaman ja, mennu hanba be tali ke maraku hen siyaman na. mennu be soto sanhe. O hen siyaman b'a la xa hen siyaman hesehese, o be na ni nuance (nuance) ye, walima hali xa soto makononinnu bali. Xa hara o xan, nin suguya ninnu xa gelen xa tanbi holo xan bawo nin politiki ninnu be sigida ni sotoku silatege la (hantanya ni benbaliya, kendeya, musulu hanga bunya, baara, soto yiriwali)

217. Nka, dipenatige walima sigida ni hatahinna de-xa-baara walima hali Nasiyon sini xa sigixaho lowula be i n'a ho a be noba bila duniya xono men be xa ke jamana siyaman ye, wa a be sin xa ke hen nahamalu ye walima geleyabalu ye an xa sotoku la. O sugu la, an be xa do hara kendeyaku hanga xan ni duniyalatege ye ani Nahulusotossilalu xa baarakejoxonnu lowula. A be iko a xa xan, walasa xa naha siyaman soto o kanama dantegelannu na, xa an jigi da (i) xan. de-xa-baara taxabulu men xono jamana xa xan xa lowulaba ta han bee la, sotoku, sigidaku, laadalakulu, heerebo, sigida, lakanta ani (ii) baarada barikamalu ani Jamana dannamoxo men lowula xa bun kusobe. Xuma sutun na, kendeyaku silatege la, o be xa ke kuba ye. A be ye jamana xa nalamaya han bee la, politiki, sotoku, sigida, laadala ani lakanta. A xa xan x'a laben jamoxoya barikama he, xa do hara tesiti xan walasa xa politikikulu dun a xono, xa xumajoxonya sinku numan ke ani xa jamanadinnu xa lahaamuyali ni jamanadinnu xa dexaho yiriwa.

218. 213. Xa hara o xan, hen saba b'a hita xo olu ye ku nahamalu ye sigida in na, n'o ye woriku, duguxulu ani hanga ye, mennu be tali ke olu la sugu men na, olu be sin xa no bila sugu men na, wa mennu korosili be sin xa sigida sabati. A be iko olu be ke sababu ye a sigisugu wajibiyalin dun sigida xa nataa xanma, o le xanma, a magu be hanga politiki la men jatemita ka ja ani men be waleya ka ja, ani woriku politiki men jasinnin dun kujuman.

219. 214. Xa hara o xan, ghereenaman xa walelu xa xan xa sinsin sigidamoxolu xa dɛɲoxɔnya leviers xan mennu ye laadala sariyalu ye, dinalu, laadala nahalu ani tilinninya.

220. 215. A xa xan hana xa sinsin sabatili basigi xan men be soto jamanabuludasugu-marabulusigi, moxolu xa tunjala ani sigida-politiki sabatili he.

221. 216. A be iko a xa xan xa jamanadinya ni jamanadinnu xa miiriya yiriwa, kerengerenninya la, xa politikitonnu ni siwili tonnu bila alu lowula numan na alu xa walekelalu xaranni n'alu ladeli la.

1.7. Yiriwali kupalu

222. 217. ANERI (ANR) xa ladilikannu, heseheseli suguy mennu keta yiriwali hololu haamuyali xan ani sigisugu heseheselilu, olu b'a tu yiriwaliku kunbabalu lon Mali xono.

1.7.1. Xa mara bila tokutyali temante to

223. 218. Naxolimaya be tu xa siyaya. O ye geleyaba do ye men be mara numan ni soto yiriwa Mali xono. A be Jamana hanga doxoya, xa yiriwali ni sabatili tija

224. 219. ANĒRI (ANR) mineni kun tun ye xa hešhešeli ke ani xa hagilinannu di walasa xa Mali marasugu ja walasa xa demoxarasi walelu sabati. O la, xumaŋoxonya, benxan, benxan i n'a ho goherenaman heere ani deŋoxonya jonjon mennu be marabaxalu ni maradinu te, olu naha xa bun.
225. 220. Xa hara o xan, sigida yelibaliya ani politiki porogaramu gelin sotobaliya politikitonnu xono ani sosiyete siwililu xono walima pangilibaliya walima sigida tilinninya deŋe tija, o bee ye an xa marasugu joguya ye.
226. 221. Jamanakuntigiw xa bulumahara taxabulu men keta kabiri san 1999, o ye nataxa kerengerenninu soto ani a nohekulu xa xan xa hara joxon xan nka a be tu xa ke woriku geleya yeminisiru siyaman mennu te hadamadin ni woriku, sinku ni lonku soto men b'a tu alu be sin xa yiriwali walelu damita ani sigidamoxolu sindunni barikama sigidalu xa baarakesugu la
227. 222. A be iko sisan Tanbisila in ye tijali waxati ye, kerengerenninya la ni Mali xa yeremahoronya hitali kuta ye kanjama deŋoxonlu jakoto. Tija na, jiginni men be sinna xa taxa duniya jamana siyaman na, o ye sababu barikama ye Mali bulu walasa x'a xa yeremahoronya sabati ani x'a xa yiriwali jalabo xa ja, n'o ye xa dekaholu yiriwa mennu be sin xa soto. A xa xan xa ke sababu ye xa do bo kusobe duniyalatege ultraliberal xa baxabaxali la Mali sotoku la.

1.7.2. Sosiyete min be ka bone a ka dantigeliw n'a ka nafaw la

228. 223. Laadalata nahalu tijali danbe ni danbe la, o ye geleya holo ye dexaho hagilijaxabo la jamana xono. Tija na, jamana nahalu yiriwali men sinsinnin be moxo kilin-kilin bee xa notoli xan ni timinandiya ye hasu la, nka a be ke hana ni jogunumanya sariyaba ye, n'o ye tilinninya, tilinninya, tilinninya ani tilenninya ye, o be sin xa jamana xa deŋoxonya ni sigida here sigi sin xan.
229. 224. A ye jogunumanya nahalu sene ni hana xo ye mara ni jamana xono, jogunumanya hagilina gelen men be ke ni danbe ye, jogunumanya tilinninya, ani jamanadinu xa naha bunya, xa kaja ni sigida ni laadala nahalu ye mennu be harati la xa tunun.
230. 225. Sosiyete siwili hangama do boli sinsinnin be hadamadinu xa nahulu sotoli xan, men lakulonnin dun a xa baara gelennu na, jamanadinu xa laadalakulu ni sigida tilinninya xa hara mara juman xan hutubakiyenku jalaboli la.
231. 226. Mogoya be boneba la, nin ku in suguya in ye danhataba le no ye xuma ni walelu te. Ani hana, xa Mali jamanadin do da men ye ni jogu jumannu ni hadamadinya ni sigida jogu kotolu ye, o ye sarati nahama ye sotoku ni sigida yiriwali xanma.

Sabeli Iakoorinin 5 : Jamana Tabiyanalu ni Lanbelu Xaranporogaramu

Jamana xa nahalu xaranni porogaramu (PNEV)2 n'a xa san 2024-2028 baarakenahulu dabota san 2024 zanwuyexaru tili 31, sariyasin No. 2024-0060/PT-RM fe. Porogaramu kuholin in be sariyasunba kuta dolu hagili jigin3 i n'a ho (i) jamana xannu kotota xa ke xannu ye; (ii) laadala sariyasunnu lonni ; (iii) an xa jamana ni naha ketelu lakantali. Sariyabaju ni 2022 san feburuyexaru tili 25 benxansabe koe, a xa sariyasunnu jaholi silalu be Kurukanhuka Mansamara sariyasun (1236), xa hara "Do Kayidara" xa damita xarannu xan, Dina xa "Seku Amadu sariyalu" (1818-1844) mennu be ba tegesugu jalabo saxakurulu he xa hara sigidamoxolu ni sigiwulama tesilalu lahiyalu xan, ani Tinbukutu xa sariyasabelu. N'a sotola nin kunnahoni kotolu halin be hennu na, mennu ye kupumannu ni jogumannu ye, temantela waxatilu ni jamanatigiya jahe, x'a soto kutalu be sin xa yeremahoronya ni yeremahoronya kelesi dahabaliya heere.

Naha mennu be sabe in xono, olu xa siya ni tan ni hula ye, x'a ta baara la xa taxa a bila moxo yere lonni na, o la, moxo ketelu lonni, i n'a ho danbe, bunya, joxondema ni kululi, a joxonnalu. Ani hana, alu tun talalin dun naha suguya 5 ye, n'o ye (i) naha jonjonnu walima naha jonjonnu, mennu nasinnin be moxoya, danwula, laadalakulu ani hadamadinya ma; (ii) dusukun nahalu, mennu be hagili, hagili ani jogunumanya deŋoxonya hita; (iii) wale nahalu, mennu nasinnin be dusudun, jogunumanya ani hagilinata ma; (iv) jamanadinu xa nahalu, walima jamanadinu xa nahalu, jamanadinu xa nahalu ani hasu kanu

(v) duniya bee xa nahalu, mennu kerengerennin dun siwililu bee ma. Naha suguya 2 hololu be xuma moxo xan, hadamadin ta, tanbina xa bo sigida la xa taxa laadalakulu la, 2 natalu be Jamana haamuya, Repibiliki men sinsinnin be sariyalu ni hagili xan, laban bena ke dante ye men be jamanalu tesiti, jamanalu ni joxon te deŋoxonya, hagilina ni benxannu xa kurunnu xa prisma koto.

Naha mennu maralin be, olu bee xa xan xa ke sababu ye xa an xa waxati geleyalu kunben, n'o ye han do he, hadamadin xa danbe, duniya here, jamanalu xa yeremahoronya ani moxolu xa jigiya jininni n'alu xa nataxa ni nataxa nege ani han ketelu he, jamanadin siyaya, sigida laminiku ni waxati jiginni, duguxulukulu silatege la,

nahulu marali xanma, niseri heerebo hanga ani siwili men te hadamadinya ye, men be a yere tija. Olu nahota xa koto ko alu ye sariya hagilitigilu ye tinakulu kesugu n'alu jatemitali, moxo kilin-kilin bee ni dekuru xa walelu, xa kapa ni puman ni joguya, jogunumanya ni kujogu hagilina ye, sigida dekuru do xono ani a naholi waxati. Xa da ladamu ni ku kelinnu xan, nahalu be moxo kilin-kilin bee xa lonniya ni a xa kewalelu namita, menna be hita miirili ni xuma la, ani don o don kewalelu ni walelu la. Olu be ye hagilina numannu, sariyakululu, dannayakulu sugu la, olu be ke dantegelilu ye moxo kilin-kilin bee bulu olu xa sigida panamaya taxabulu la, wa olu be tali ke joxon na, wa olu be sigi sinxan i n'a ho nahalu sigisugu. Nahalu xaranni heere be baara ke xa bo denbaya, lakoli, jamana ani jamana nahulu geli hangama silatege la, xa xanku, hagili ni dusukunnatalu ani kewalelu jatemita. Porogaramu in xa yelihen, san 2030 xono, o ye ko "Mali jamanadin kunkankulu, hasu kanubaxalu ani nahalu bunyabaxalu, dusukun baarakelalu, hagili dahalinnu, menna be baara ke bee xa yeremahoronya n'alu xa nataxa xanma

Ani hana, a xa lapiniba ye "mali jamanadin loli ye kukuta, men be kunkanbaaralu ke, men be nahulutigi, hasu kanu ani men be baaradalu bunya, dusukun baarakela, men hagili dabolin dun, men be sigida kanu ani men be baara ke bee xa nataxa xanma, nataxa kebaxa timinandiyalin", n'a hota sugu kete la "xa jamanadinnu xa jogunumanya ni hasudinnumanya xaran yiriwa men sinsinnin be nahalu bunya xan ani xa jalaboli puman ke hutuba kupalu". Heereba luulu be PENEVE (PNEV) nahu, (i) jamanadinnu xa xaran yiriwali, jogunumanya ani hasu kanu; (ii) jamanadinnu lawulili wula do daboli; (iii) bangebaxalu xa hanga demali; (iv) xa sigida ni sigida politiki baarakelalu xa sinkulu sabati, (v) xa walelu de-xa-baara na xa taxa a he sigida baarakelalu ni joxon te.

1.7.3. Sotoku men be tali kerengerenniya la kuta holo ni sabanan men te hen siyaman ti, nka sinba men be men na xa sin xa geleya siyaman korosili

227. Mali sotoku sigisugu ma yiriwa kusobe. A be lon ni sinku holo ni sanhexaransubalu siyaya ye nahulu sotoli la. Sinkoto hulanan te dema doonin doron le dun PIB sigili la (20% joxon) wa ku be joguya ni hen dilanni sinku ye men be dema dun 6% joxon doron na. O koto ye ku a ye sotoku ye men te hen siyaman sementiya, men xa doxo kusobe, men be isini soto.

228. Soto yiriwali, men be namita kerengerenniya la sinku ni lonku holo ni sanhexaransubalu he, o be lon a basigibaliya he, ni bunya hake be joxon halin halin ni do harali ni doxoyali te xa bo waxati do la xa taxa waxati kete la. O ye bunya ye men xa xan xa bunya bee ladelin na walasa xa do bo kusobe haantanya la men be tu xa siyaya hali bi ani xa sin xa baarakewula numannu dabo.

229. Nka, hali ni geleya siyaman b'a la, Mali sotoku be sinbaxayaba hita xa nasin mupuli ma. Tija na, san 2019-2023 xonona na, PIB bunya keta 5% ye ni kotondi ni Covid-19 geleyalu ma hara a xan wula men na a jigita xa sin - 1,2% ma.

230. Xa hara o xan, seinku ni lonku buluhata girinya xa bun kusobe. O sinku ni lonku in le ye baarakewulaba ye, nka o baara ninnu be lon ni hen do ye men te sin xa ke. O tanbili xo, soto men be tala nin sinku ni lonku in he, o naha xa doxo ni sinku ni lonku silatege la.

231. Jamana sotoku ye saaginxanni doonin soto sotoku baaralu la san 2019-2023 xono, hali ni sigida basigibaliya ani goherenaman b'a he xa dema dun politiki ni heere suguya siyaman na walasa xa sotoku buluhata danhatalinnu yiriwa. San 2019-2023 waxatilu keta lakanta, kendeya (Covid-19), kotondi geleyalu, sigida basigibaliya, sotoku ni woriku geleyalu ye xa bo UEMOA ni CEDEAO he ani Irisi ni Ukereni geleyalu. O sugu la, bunya o waxati xono, o keta 3,1% ye.

Sotoku silatege la, hali bi, alu ma sin xa mara in dahasugu puman na hali ni sinku be yen

232. Mali hanga suguya be lon ni hanga balansi ye men biyomase be 68% hita, o koke, tajihennu be 23% mita ani kuran men be 9% doron ta hanga laban bee ladelin na. Ani hana, a xa xan xa ho xo jamana xa hanga tasugu ka doxo kusobe, a be sin sinkoni 0,32 ma/sotodin/san ni i y'a suma ni duniya xono san xono, sinkoni 1,88 ye. Kuranku ta han he, a ye kilowati 160 ye dugudin kilin-kilin bee la n'i y'a suma ni duniya xono kilowati 3200 ye.

233. Hali ni tesitilu keta TIKI (TIC) silatege la, Mali wula xa jan a xa lapini na san 2020 na, n'o ye xa ke Afiriki tilibinyanhan heerebowula do ye, waxati kilin na, x'a soto a bena niseri ke heerebolan ye sigida ni sotoku ni laadalakulu yiriwali xanma

234. Mali be, xa kapa ni hensotoku joxondan hitalan ye, a be lowula 118nan na jamana 137 siyaman, n'o ye 2,7 ye, x'a soto a makononin dun, n'o ye 4 ye. O hensotosilalu siyamannu, borihenku ta be wula kerengerennin na, n'i y'a jatemita ku jamana lowula be duguxuluku la tigitigi, a te duguxulu xan ani a be dante bo jamana 7 ketelu la, a xa siya ni kilometer 7000 ye, a bunya ye kilometer 1.241.238 ye. Olu ye silalu, negesilalu, ba ani awiyoibunda borihennu ye.

235. Bululabaara, hanga ani kunnahoniku silatɛgelu bilali sin xan ani x'alu barika bunya, o naha xa bun walasa xa sotoƙu siratige layidu talinnu dema.

1.7.2. Waxati geleya be tu xa ke joxɔndan ye men be sin xa ke hen siyaman ye

236. Nanamaya kesugu ni sigida ku ye xo gelenba ye Afiriki jamanalu bee ladelin bulu ani Mali kerɛnkerenninya la. Hali ni jiku sariyasun do dabota san 2002 ani jamana xa jiku buludalin PENAYEPE(PNAEP) san 2006, ji minta sotoƙi ye geleyaba ye hali bi Mali bulu. San 2012 ni 2016 te, a bee ladelin na, an An b'a korosi ku lu mennu be ji minta soto, olu hake be doxoya jamana xono ani dugu talante, dugubalu ani toxodalul la. Tjina na, sotoƙi jamana xono, o siyata xa bo 68,5% na xa sin 66,9% ma o waxati xono.

237. Hali ni saniya baara njetaa ni sabatili sotoƙi taara je, a be to ka dafa, a jolen be 27% la san 2016. Hali bi saniya siratige la, an te dan fensorɔsiraw deɛɛ dorɔn ma, nka an b'a kolosi fana ko seko ni donko do te yen. nɔgow boli ni u furakeli, a kera dugubaw kono wo, a kera togodaw la wo. Tjine na, nogo gelenw be dalaje marayorow la minnu te korosi, kerɛnkerenninya la Bamako, yoro min na, temesira yamaruyalenw ka dogo kosebe..

238. Sahel, ka keje ni goferenamanw ni joxon ce jekulu ye min jesinnen be waati jiginni ma, o ye dije mara do ye min ka gelen kosebe ni no minnu kofolen don sanfe, k'a sababu ke...faantanya ani jamanadenw ka joxorɔba sotoƙi nafolosoro siratige la, jenamaya kecogo nogolen, fensorɔsiraw lakanani ani donniya ni feerebo seko danma.

239. O la, waati jiginni bena taa a fe ka noba bila nin yoro in na, o bena ke sababu ye ka sene sotoɔa dogoya ani ka jibo caman yeli ke. bajiw ni jibolisira werew n'u ka bogobogoli ka taa a fe, kungo-kono-fenw falen-falenni, jamanadenw ka boli u ka yorow la kosebe (klima-lakolidenw).

Kalan siratige min ka kan ka latilen ani keneyako ni sigida lakanani ka bonya

1.7.3. Xaran silatɛge men xa xan xa latilin ani kendeɣaku ni sigida lakantali bunya

240. Moxo/Baarakela ye moxonahama le ti Mali yiriwali to. Da sita xuma mennu ma, moxobaarakela la yiriwali kunxan. Olu be talikela : (I) Hadamadinyabaaradalu la soto ye mennu ye xaran, kendeɣa basiku nali, jimita ani yalamayahukumu laxanhiya (II) hadamadinyalakanta sinsinni (III) xa moxosiyayaku jatemita ani (IV) moxolu xaran silasiyamannu he an'alu bila jamana xa bilala.

Xaran ni baaradigixaran be tooro men xono, o le ye naliku geleya ani xaran ni jamana musagamagulu latilinni geleya xa ben baarakebaxalu. Xaranbuluhatalu yiriwa heereɣaran xaransu ye laxanabaliya mahitala Isiniku xaran ni terisiyari te. Nin labannu, mennu man siya, olu ye xarandinu bisila, ni isini buluhatalu, mennu be baaralu garisekelu dila baarasotohukumu xono

Sabeli lakoorinin : Xaranku Sigixahoba

San 2023, Mali ti xaranku Sigixahoba sigi sinxan men sinhe Xaranku Sigixahoba baaralu ti moxo 3 028 kahu i joxon ma Mali jamana xono ni moxo 2 387 bota maralu ni Bamako hanba xono la, moxo 641mennu bota jamana xono ni Tunjaladin 10 y'a to. Hagilinna 67 lameno ni sabeno bota Huntantelahanga jamoxobulun moxolu, demabaxalu, minisiri xotolu, politiki tonnu, minisirisu siyaman ye baaradabalu, heere ni nahulukumademalalu (PTF), laxoli xaranmoxolu la ton, ton suguya siyaman, diina ni ladala tonnu ani siwili ton ani x'o hara politiki tonnu la bulumahasabe 40 xan. Baara borita xanra buluhata naano lelu xan (saridin, duguma xaransu, temato xaransu ani sanna xaransu) ani xaran sugu naanolu (balixu xaran, lujuratolu la xaran/ xarankerenkerenno, baara xaran ani baara digi Nininkalisabe kilin labenta kun 18 ani jininkali 65 ye men xono la n'olu t'a tu demabaxalu la hagilinalu soto ta.

Xaranku Sigixahoba sigita losin 9 le xan jalahu xa xaranku nataxa kuta lapininnu sabati, n'a ye sin xa jate i y'a ho xa moxo xaranni waleya, xa dinmesen xaranni waleya men sinhe, a hatexulu n'a hagili ye la xulu jamen a ye sin xa walanwala a ye duniyatotege xono. Nin xaran in ye yelemali jonjon sila le ti men ye xendeɣa ni soto silalu sabati ani xa hadamadinya sanxotota ani soto yiriwali kuntaxalaja. Jalahu in xa sin xa ke, in yiriwali kuntaxalajan lapininnu kilin kilinna xanta xa waleya : (i) jamanadin xaran Lonku ni Sinku ladalu la ani jamana xono Lonniyalu ; (ii)

jamanaxɔnɔdin bɛɛ xaranni (iv) xa baarake xannu bɛɛ yiriwa xaran sin bɛɛ xɔnɔ; (v) curricula (hasuxannu xaran porogaramu) yiriwali mɛn sinsinnin jamana xɔnɔ tabiyalu n'a lɔnnilu, baarake xannu, lɔnniya ni hɛɛɛ xaran xan xaran sin bɛɛ (vi) xaranmɔxɔlu ni laxarannilalu laxaranni n'alu la kulu jalaboli (vii) lɔnniya jininnin hadamadinku yiriwali baara la, sɔtɔku, mɛn ye tali kɛ la lɔnku ni sinkulu la, ani sigida lamini (viii) baarada labɛnno ja ani (ix) nahulukuto yɛɛsagoya

Nin xaranku yiriwali porogaramu in sigili sinxan jalahu xa baara tɔrima ani gɔlɛnma 80 waleyali sigi sinxan (2024-2026), sefawori miliyari 752.7 l bɔ ta.

241. Hali ni baarabalu ye xan xa kɛ yɛlɛma sinhɛ, gɛlɛya ye kɛndɛyaku tɔ, dɔgɔtɔrisu lataxa sin ntɛ bɛɛ ye, bɛɛ ntɛ basi xan dɔgɔtɔrisu la bari na ni din ye kɛndɛku tanxumanseerelu ye xa taxajɛ x'a sabu kɛ hadamadin laxantali politiki ti ani basili hulama bari a ye lapinin juxɔtɔ tumabɛɛ. Tupala, lapinin kunbaba lɔnninu ye tali kɛla : musu saya jigili sinhɛ ani dinjɛnɛ mɛnnu mɛn san kilin bɔ saya siyayali, bana yɛlɛmatalu ani bana mɛnnu tɛ yɛlɛma, dasalu baarakɛla ku tɔ, ani kɛndɛyaku tɔ musaga ni marasugu dɔxɔyali. Dan xatinin hana baarakɛla jumaku la x'a sabu kɛ baluku gɛlɛya ani dinmɛsinnu la balukujaguya ti. Sin xanta xa kɛ hɛɛɛɛ bɛɛ ma jalahu xa kɛndɛyaku buluhata sinsin ani xa jaabi jonjon di jamanadinnu la lapininnu la.

242. Hadamadinyalaxanta lahalaya tanin jamana lɔsinnu xɔnɔ in laxantali in ku. Ni ja in ma, IYENIPEYESI « INPS » la, san 2021, mɔxɔ ba 500 le ɛ'a tɔnɔbɔ kɛmɛ kɛmɛ sarala tɔ musu 25 (25%), tɔndin ba 306 kɛmɛ kɛmɛ sarala tɔ musu 21 (21%),

ola	laxajali	la	tɔndin	1.4	le	y'a	tɔnɔbɔla
-----	----------	----	--------	-----	----	-----	----------

IYENIPEYESI « INPS » tondin hanbalu ye bola kenyeraye baarada lelu la keme keme sarala to moko 91.5 (91.5%) xa jigi keme keme sarala to moko 9 (9%) juxoto menna ye baara ke la jamana baaradalula. Tondinnu ye dema sugu siyaman soto ani sara Tondin hanbalu ye bolo baaradalula la bari o kilin te bawo kabari san tan, tondin yerukuhoninu ye IYENIPEYESI « INPS » kerengerenniyala bululabaarakelalu (keme keme sarala to tondin 8 (8%) nin musu 18 keme keme sarala to (18%)

243. Mali jamanadin hanba bee sihin ani jama ye siyaya xan xa taxa a he, an maxu ye xa baarakelalu sigi sin xan jalahu xa soto lataxa ja. Nin jamanadin in tala sugu hana man ke xa ja awa hana moko ye xan xa siyaya duguba xoko, xa tere yelama ba ye nte xa dun soto ku baarada xoko n'o ye soto sila suman ti. In ye xa jamanadin sihin ye soto sila tontoko an hana xa lapinin kuntaxalajannu bulula i tokon he.
244. Ladaba sinhe jalahu xa soto lakutaya ani x'a yiriwa Mali xoko (OSEDEYE « OCDE » Mali, san 2015), Goferenema sonta a ma xo baara kadara xoko dunni hake ye na taxaja hukumu xoko hadamadin yelamali (hadamadin ya ni soto sila xan) sumanma men ye na Mali bila xa baarawula siyaman sigi sin xan (sangu sihinu xanma). Sahe y'a hita xo moko kuta dun ta baara la ye na ke sigiwulama hula ti san 2035 ani xa ke sigiwulama saba ti san 2050. Baara siyaman sigili sinxan xanta xa sin xa ke nin (silalu, barasilu, ponnu adk) yiriwali ni tobenni ti maralu xoko.

**MALI KUTA NATAXASILA
X' A BEN SAN 2063 MA**

**TALAWULA HULANAN
JAMANA YEBULU NAHOLI**

**Ilan maxu ye Mali sugu jOn na xa ben
san 2063 ma ?**

TALAWULA HULANAN : JAMANA YESUGU JAHOLI

247. Yesugulu laben ta jininni sinnen sinhe lonnibaxadekuru siyaman kun ladelelu sinhe. a. O ye xa jininkali jonjonlu « kunbabalu » lon ani x'alu sinsin kusobe;

b. Xa jaabi sugu danharaninnu laben jininkali jonjon kilin kilin na bee xan xa ben san 2063 ma;

c. Xa yesugulu losinnu laben;

d. Xa yesugulu sabe

a) Jininkali jonjonnu lonni

248. Xa damita yelamabalu lahalaya labenni men ye sangu mennu kun jaholi ye lawaleya xan, o ye yelamalu ye n'i lala siyaman y'a jataxa xono, jininkali kunbaba damado ke ta

- Lala kunbabalu wala jininkali kunbabalu x'a jasin duniyatotege xan, olu lonni x'a sabu ke kunnu wala yelamalu n'alu ye lonna ni hen hula kahuli ye i jonxon ma: Naha y'alu la xa la alu noya xan lahalaya labarasugu la wala geleya lakulonno ju wala lasumayali kun ti o le y'a tu alu xa xan xa jate jalahu xa kon duniyatotege ma;

249. Lala siyaman ye alu xono bawo alu lahalaya xa ben san kuhono ma lonni te awa bensinmanku le ye ani sigi ye sin xa k'a ti. Hagilinnalu tobenni jininkali kunbabalu « jonjonu » jabilu xan Labensugu ketennu wala jaabisugu danhataninnu ye jaho, x'i hagilinna di alu xan ani x'alu mara baarakedekurulu xono baara do sinhe

b) Jininkali kunbaba « jonjon » kilin kilin na bee xan ma, an ye « losinnu » to ben mennu ye ben jaabi suganditalu hake ma mennu ye sin xa ke.

250. Kesugulu losinnu ye kahujonxonmalilu ti mennu ye tali kel'i jonxon na ani labensugu mennu ni tupa be boni n'alu ye mahita la ni lo sutu teli ye (ja kesugu) men ye labensugulu bulu dila i jonxon ma xa bo labensugu tobenninu na xa taxa labensugu mennu ma toben xa ja la.

251. Yesugu ja wala losin labenni ni hagilinnalu mennu ni tupa boni ye jininkali kunbabalu « jonjonnu » kilin kilin na xan

c) Yesugulu labennin

252. ye laben ni hagilinnalu kahunin ye i jonxon ma mennu ye jininkali kunbabalu jaabilu ye. Nin hagilinnalu kahuni i jonxon ma, olu ye ke wala kesugu ye men xono ku siyaman ye soto i y'a ho hagilinna hake sototalu jininkali kunbaba kilin kilin na bee to. O wala kesugu in xan ta xa doxoya xa kapa ni benxannu ye.

253. Segesegeli heerebono y'a hita xo maraku silatige la, Temantelahanga ye jate i y'a ho xo yelama waxati. Nin yelama baara in ye malidin hanba ye hagilinna le kuhon la mennu ta ta Jamanatokutayaku sigixahoba sinhe.

254. Kepa men bululanin nin xan ma, ye na a ye sinijasigi dannatege. Yesugu mennu kuhon ta, olu ye laben xa xapan ni sinijasigi ti men marani ye xa jasin yelama baarasugu kunkede ma. An ye soto xa yesugulu walanwalan nin xa jinikalilu ni lahalaya mennu ye dahali ke la jaabi ani x'alu dun, dun dunsugu numan to yesugulu jaholi xono.

In jininkalilu ani lahalaya mēnu ye dahali ke la ye bo xan lahalayalelu la « variables dépendantes », waleyalibaxadolu ye ku keta, jatekudolu wala lapininu y'a tu yesugulu jaholilu xa hamuya noxoyala. Naholisugu kilin ye laben xa xapa ni yesugu kilin kilin na ye ni hagili ye tu yesugu nasugu la.

2.1 Kuta Yesugu: MALI KUTA

Nin yesugu in sinsinnin ye hagilinna xan men y'a hita xo temantetohanga ti baara men sigi sin xan, o lasi ta an'a ti hanga soto.

A hanga ye Jamana ye men t'a hita a meta xo a y'a he xa jamana ye duguxulu borotobaliya lahasa ani xa jamana ye kilinya sabati, xa Mali ye yesagoya bunya xoxan depxoxonnu kun ani xa jamana bo yiriwalibaliya to a ke to xa yelema ke mēnu ye ke xan kujuma, k'a da a ye jininkalilu xan sotoku jalaboli numa ani yiriwali heere benninu waleyali.

Sahilijamanalu la Buludjoxoma Ton (AYEYESI) « AES » benxan sigili sin xan ye ke sababu ye xa dekuru do sigi sin xan men ye kilin ye ani men ye baara ke xan. O marabulu deka baara in y'a tu laxanta xa sabati, xa jategeliwalekebaku keke, ani xa sotoku ni sigida yiriwali sabati Saheli jamana bee xoxo.

Nin yesugu in jahola ni (i) Jamana do yesagoya loli ani a ye kilinya a ye lonku ni sinku an'a ye diina xoxo; (ii) jamana maranin kujuma ani (iii) sotoku yiriwanin (iv) hadamadinnu na yiriwali sanxototanin ani sigida laxantanin

258. Nin ja in ma, Temanteto hanga ye jate i y'a ho yelema waxati. Nin yelema in men lapinta a meta malidinnu he Jamanatokutayaku sigixahoba sinhe ani joxonladeba tolu sinhe o ku in xan o ye hita, kerengerenniyala, ni :

Jamoxo barixama kuta ni tesitinin ani xa yiriwali heerele ta ba la Jamana kun ;

Yelemadun politikulu to nahakabun ; Yelemadun politikulu to nahakabun ;

Jamoxo kuta laxantaliku to ani tesitibalu jalahu xa lahasalitōnu ni laxantalibaxalu ye sinnu sabati : moxo ninin, xaran, minannu adk.

Xa hanga dun yuruguyurugu kekele la ani nahuluku yuruguyuruguli ;

Mali ye yesagoya sinsinin kuta ye lankanamayali kanama depxoxonnu jaxoto ;

Heere mēnu ye tali ke la jamana nahuluku xoxosili la, kerengerenniya la, dugujuxoto nahuluku ani bilasilalilu ni poroselu mēnu la baara ye xa nin nahululu bayelema ;

Xa do kahu ladalakulu ni ladala sariyalu lowula ma sigida jalaboliku to. Nin baarakesugu sanxototani in Temanteto hanga kun tu ta sinna ani hanga dun ta a la jamoxolu he mēnu bo ta kalata hololu to temanteto hanga xoxe. Nin ja in ma Mali jamana y' a hita xo a y'a he xa Mali dugukulu borotobaliya laxanta ani xa kilinya sabati, xa Mali ye yesagoya la bunya kanama depxoxonnu jaxoto ani xa Mali bo yiribaliya sila xan nin yelemalu ye mēnu wajibiya signin sin xan soto jalaboli kujuma xan ani yiriwali heere benninnu sigili sin xan.

259. Xa kahu o ma, Mali ye sindunni kusobe Sahilijamanalu la Buludjoxoma Ton (AYEYESI) « AES » to, o ke ta sababu ye xa dekuru kilin sigi sin xan, n'a y baara la. Jamanalu la buludjoxoma ye dema dun laxantali sabatili la, xa jategewalekebaxalu keke ani xa sotoku ni sigida yiriwali sabati Sahili jamana bee xoxo.

260. Murutili dan ye bali, jategeliwale ani hatiyaku jaxu n'olu ye jamana kilinya, laxantali ni jamanadinnu la basigi bila harati la kabarin tuma jan, sayin, o ye hagili lajigin jaxu le ye. Jalahu xa jategeliwalekebalu keke xa ja, Jamana ye laxantali hangalu ni lahasali hangalu la sinnu bunya (i) ni baarakelalu nininin n'alu laxarannin ye ani (ii) miran kutalu la. Jamana han bee labonin ye alu bulu ani hana xoxosili ye ke xan.

LAHASALI-LAXANTALI-YERESAGOYA- JAMANA KILINYA

261. Kabarin kidali dugu lamitali nowanburukaru tili 14 san 2023, jiyadike dekurulu ni moxo murutininu la daxe ani jamana ketēnu bee la hanga taxali n'o ye Barikani, Takuba ani MINISIMA « MUNISMA » xa bo a ye jamana xan, laxanta politiki kuta men bila ta sin xan o y'a tu jamanadinnu xa dali lahalayala n'o ye jamana ye

laxantali baliya sugu siyaman ye jamana men xono

262. Jategeliwale ani hatiyaku jaxu kelesi men y'a tu a kelesi ta x'a ban ye a baban hana nin xan (i) : baara sarama di li sihinnu ma x'a sabu ke soto yiriwale ye ; (ii) sigidala moxolu la dexasigi sagili xa na, dexasigi, n'olu ye o sigi sin xan kabari san keme yirika ani (iii) dinaku jalabolisugu (iii) une di- plomatie religieuse.

263. Mali sagi ta xa ke Afiriki tili boyi he mahan sorodasilu la hanga tigiba holo ye n'a tere y'o ye xalatahanga holo ni hulanan xono. X'a sababu ke lahasali hanga ni laxantali hanga innu ye sinnu bunyali ye, Mali sin ta ni na in ma x'a ye yeresagoya hita a ye jamana han bee

264. Xa hagililu soto jamana ye laxantalisugu temani na ani x'a lon xo basigibaliya silanyakulu jalahu xa sotodalu segesege, Jamana ye laxantali hangalu ni lahasali hangalu sinnu to bunyali ke a ye politiki taxabulu basiginin ye. San 2063, Mali ye na jate duniya kebulu balu he men ye sin xa bun kusobe nasigili to ani miirili heere to, baarada siyaman mennu ye dema dun lahasali ma ani hanga men ye lasilanni ke la.

265. Jamana lahasali siginin ye hana siginixanya numa politiki xan, jamana mennu ye danboni sorodasilu ye dexabaaara, siginixan jamana duguxululu borotoli baliya bunyali, Benbaliyalu jalaboli sariya sila xan sigili sin xan ni dexeho ye bari hana ni yiriwale siginin sixan ye « jamana mennu ye dan bo la ». Lahasali hangalu ni laxantali hanga ye jamana dinnu la lanaya ni alu la dema soto xa sabu ke alu ye hadamadinya dema men na si xan alu ma.

266. Nin huxumu xono, AYEYESI « AES » sigili sin xan setanburukaru san 2023 la Bamaxo, o ye dexaho ni joxondema jusigilannu sigisugu sigi sin xan n'o ye hangalu kahuli i joxon ma latege.

267. Laxantali ta sila tege la, o ye sin na awa a ye wula siyamanKujagu ke mantarahanin dugubalu xono ni wulaxononalu la. Sigida laxantanin tobennin ye jamanadinnu ye, n'o ye alu la hagilinna taninnu lawaleyalin xoxoya. Jamanadin lanin ye laxantali mirannu la awa a y'a jate hana i y' a ho laxantali heere bari a nte a jate xan i y'a ho lasilannin ni bere.

268. Jamana ye yeresagoya sagili sin ta xa ke xa sabu ke hana xoxan politiki ye tesiti ye, ni kumajoxonya ani Mali ye yeresagoya lahasali sinba ye a ye duniya xono la. A ye Jamana ni jamana ketelu te kulu jalaboliku sila bee he : politiki, sotoke, dina, hadamadinya, lonniya, lonku ni sinku, adk. Duniya men ye ke xan jamana buluhata siyaman ye, a ye baara ke xan kerekereeniyala Afiriki kuru do nataxa xanma, Mali ye namoxoya la ku lon men xono O ke ta xa na ni Mali jamana xoxan politiki ye yesugu n'a ye taxabulu ye, sariyakulu jonjon saba laminin na, n'o ye (i) Mali ye yeresagoya bunyali (ii) Mali ye heere sugandininnu ni a de joxon sugandininnu bunyali ani (iii) xa Mali jamanadinnu la hakelu jate hagilinna ta talu sinhe

269. silatege la, AYEYESI « AES » Tonba sigili sin xan y'a tu Jamana saba in xa duxoxontoli xa sinsin laxantali silatege la AYEYESI « AES » dugukulu bee xan .

270. Jamana ye kilinya ni de joxonya sabatili ye a sinsin sinku ni lonku misali nahalu xan. Sinku ni lonku naha jalamabalu ni ben ye kenin a xan, olu lapininni ani olu lalonni y'i y'a ho sigidala moxolu y' alu banbani hen mennu xan : baara, sanaxunya, moxoya, hadamadinya ani joxondema, moxobalu bunyali, ni tilinniya, jatigiya, luba, lonku ni sinku ke (bun lo, hanudunya, holi), adk. Hasuxannu tali bala ye demaba dun wale in ma.

271. Dinalu ye dexasigi sigi sin xan ani x'a labaara dinalu n'i joxonte ani dinalu xono Dinalu ye xa sin xa basigi ni de joxonya sabati ani xa sayin de joxonya sabati, o xoto xo dina kilin kilin n'alu ye de xa sigi xa tere kelesi ni sosoli nte, alu ye baara ke la nin makulu, lapininnu ani politikiku hukum wala sigida sotoke ani lonku ni sinku Dinalu kilin kilin na ye xa sin xa heerele ni sigixaho wulalu sigi sinxan mennu y'a tu alu ye sin baara walanwalanninnu xe ani x'i joxon ye jininkaliba xan mennu ye sigida bee kunku

272. Hadamadin kuta labennin ni malidin ladamunin nelu ye, mennu ye alu la hakelu n'alu la ketalu lon, mennu ye ilan ye lonkulu ni sinkulu bunya xan, mennu laxantanin xa bo tijali silalu xan n'olu ye jinsinnin jamana dolula kunahulendi silalu he, mennu ye hamina kusobe jamana marasugu numa la ani hutuba hennu laxantali ani mennu ye baaraba ke xan ben ni de joxonya sabatili la ani mennu ye sigida soto ni hadamadinya yiriwale lasabati ani sigida bee ye balukunumaya han bee he.

273. Kunnahulendi silalu ni bolobolu ye kunahulen di xan sayin jamanadinnu ma sugu men y'a tu do ye bo jamana ketennu la kunahulendi silalu ye tijali da la nin kunahulendi baarada tobenni ye kuta ye jalahu xa ben

ni waxati taxabulu ye keɛnkeɛnniyala bololo yiriwali jalahu xa baarajumalu di. Hamalu ye kunahulendi silalu ni bololo xonokulu xorosi jalahu xa kisi ke

kunnahulen kurunnu latinali nolu ma sihinu la mara xono.

274. Mali jamana ke ta heereɛge jamana ye, jamana yiriwanin ye, o xoto ye xo. A ye baara ke la a hula bee xono la (i) i y'a ho moxo men ye moxo tolu la baara nigi lawuli la ani xa dusu dun tolu xono, wala latinin heereɛlu sigi sin xan jalahu xa ye sigida soto ku lapininnu sabati ani (ii) i y'a ho baarakela men ye sin xa soto dadolu mita n'o ye Kuranku baarada ni Jugujuxoto nahuluku baarada ye wala xa kahu baarada keɛnnu ma jalahu xa soto dalu yiriwa Nin soto da lowula in ye nte a sin bola a ye jamanadin laxantali ni lahasali lowula la ani alu ye mirannu n'a ye olu

laxantala ni hanga ye.

Nin ja in ne ma Jamana ye a ye namoxoya to sinsin, a ye a la hanga bori jamana dugukulu bee xan ani x'a banba Mali kuta jataxa sila x'a ben san 2063 ma lawaleyali ma han bee. A y'a xa sotoku hagilijaxabo sinnu yiriwa men y'a tu a ye tu a lowula to duniya xonon men ye tali ke la a ye sotoku nahalu lahasali n'alu yiriwali la. Heeretegge jamana ye heerele tegge jalahu xa ye baarabululasugu sinnu sabati, baarabululanin jamana kun, baarakela siyaman n'a juma ani baarake mirannu. A ye baara juma ke ni nahulu sotoninnu ye, a ye duguxulu xan silili to ben ani baarali. A ni hana, maralu ye yiriwali buluhatalu ye mennu siginin sigida sotoku joxondan ma. Nin Jamana in Sotoku Politikali Sindunni in ye n'a banba: (i) maralu sotobuluhatalu yiriwali n'alu ye bori la sotocsilalu yiriwali xan ani sotoku politikali mennu ye tali ke la i joxon na yiriwali; (ii) borihenkulu, kuranku ani kunahulenkulu bilali sin xan jalahu xa sotoku silategelu (iii) Sinnu yiriwali men sinsinin baarakelalu la baara xaran ni baara xan sotoku silategge la. A ye Baarada Kuta ni Sinsinin ta jalahu xa Baara ben a ma, men Nasinin Jabilu ma (GAR) ni heerele siyaman ye mennu ye boli ke la ani heere jumanu jalahu xa dema dun xa nasin jamanadinnu la lapininnu ma.

275. X'a sababu ke yelemadun men ke ta jamana ye politikali ni baaradaku xonon, n'o ye saribaju kuta tali ye san 2023, Mali demokarasi «bedehanga» taxata ja kusobe. A ye bee kahu i joxon ma, xa bee sin dun a to, ani men sinsinin a ye lanbe xan ani a lonni ni hanga talasugu juman ye, politikali tonnu hake dodoxali ani politikali tonnu la taxama balili, halin-halinninu ye sin xa ke ni xalata jaabi bunyali ye, sigidalatonkuru ni ladamoxolu sindunnin kusobe ani jininkali ba mennu ye jamana kun xan benxan.

276. Jamana ye baaradalu ye dema dun x'a nasin politikali ni sigida lamini laxanhiyali ma x'alu tu alu lowula to n'o ye hutubatija jalabobaxalu Halin-halinnin ye sin xa ke, xa sabu ke buludijoxonma mennu ye sin na. Depitebulun moxolu ta nin xa ja, o men ye benxan waxati do nali noxoya jamana ye lapinin balu tali la Jamadinnu hagilinnalu ta nin bala an' alu jalabonin kupuma ani sigidalatonkuru ye politikali tonnu ni jamana sin dun kulu jalaboli to benxan xonon. Nin ja in ma, Jamana ye a lo a lowulalu to ani xa ye layidu taninnu latime jamanadinnu ni sigidala moxolu mahan. A ye jalaboli ke ni tilinniya ni kapaninya ye depxoxonya mennu ye jamanadinnu n'i joxon te ani depxoxonya mennu ye a han n'a ye baarakelalu ni joxonte.

277. Yelemadun kiititegelalu la ku to ke ta sababu ye xa kiitiku baaradalu lakutaya dadin dadin ani xa lanaya lasagi xa na ti. Kiitiku to tilinniya taxa ta ja awa a sinsinin kusobe ani a ke ta tupa ye kiitidinnu bulu **Dugukulu jalaboli ye ke xan kupuma kana xan.** Heere siyaman teke ta, kerengerenniyali kiitiku silateke la, jalahu xa ben ni sigidala moxolu la depxoxonya sabati.

278. Bedehanga «Demokarasi» sabatili, jamanadinnu lowulu sinsinin alu kunxankulu to, kiitiku labennin baarada mennu nasinnin segesegeli ma olu dunnin sariya xonon, Tilinniya jamana kulu labaarili to ani sariyalu bunyali ani sariya mennu tanin yuruguyurugu sagili la ani nahulu yuruguyuruguli. Ninnu man siya kusobe bitugu. Mitali ni segesegeli baara mennu sigi ta sin xan hanga xa bun

Hasudinjumaya xaran ye demali ke xan, jabi sotoninnu yuruguyurugu kelesi ani nahulukulu yuruguyuruguli xan ye moxo nitodiya. San 2023 marabulutobenni kuta ke ta sababu ye xa sigida sotoku lakixalu sigi sin xan jataxa siyaman sababu la marawalanwalanni silategge la. Jalahu xa sin ke nin politikali in to yelemaba in ye xa sin xa mara ni sigida yiriwali gelehalu jaabi kupuma ani xa jamadinnu la sigida la moxolu lapininnu sabati nin ja in ma, heerele tegge jalahu xa (i) taxabulu dahabaliya jatemita ani x'a latilen (ii) sigida marasugu lataxali ja ani (iii) maralu ni sigidala sotokulu yiriwali **A ye yeresagoya toxutayali hukumu xonon,** Mali ye depxoxonya ke sila bee he. Duniya buluhatasiyaya, n'o ye xa lowula kenten ani woriku dekuru n'a losinnu tobennin BRICESI «BRICS» jamanalu kun sigi sin xan tubabudugulu nasoto, o ye sababu siyaman di Mali ma xa ye yeresagoya sinsin ani x'a ye yiriwali jalabo kupuma, ni depxoxonya ye bee ye i ta soto men to. Nin y'a tu do bota silanyala men ye duniya bilali i joxon ni moxolu kilin kilin na ye hahye ye Mali sotoku ni hadamadinnu ye. Mali ye a banban xan nin harijike in ne xan jalahu xa ye yeresago sinsin xa taxa a he ani xa Afiriki hanga buluhata namoxoya lowula ha. Xa la ye benxan jalabolisugu xan, Mali ye namoxo lowula le to Afiriki sindunni na kela la jalahu xa (i) duniya baaradalu yelama wala xa

hitabaxa kutalu to ben duniya yesugu kuta la, (ii) xa laxalisugu jaho kulu xan i y'a ho jatɛgewale ani (iii) xa benxannu mahɛɛ kuta ti, kɛrɛnkɛrɛnninyala hadamadinnu la losariyalu, moxo mɛnnu xa doxo lahasali ni olu ye taxa jalahu xa ku kurunnu sanxotota mɛnnu ni an ye lonku ni sinku nte tali kɛ la i jɔxɔn na. **Buludjɔxɔnma silatɛɛ la, SEDEYAWO "CEDEAO", IYEMOA "UEMOA" ani YE5 Saheli "G5 Sahel" ku kɛsugu**, n'o ye xa ban x'l sin dun jaman kɛtɛnnu la hangato, y'a tu Mali ye buludjɔxɔnma sila kɛtɛnnu bo mɛnnu hagili ye yɛrɛsagoya ni jamanadin mɛnnu kunku ye, olu la hahɛlu la. A ye jamoxoya ta nin ja in ma buludjɔxɔnma sila kuta "xa bo jonya la" xa hagilinna ta jalahu jamana danta kahu i jɔxɔnma dɛkuru kuta xɔnɔ n'a ye tali kɛla a ye jamana mɛnnu kun xan la

SOTOKU YIRIWALI

olu yɛrɛsagoya tabiyalu la ani alu la nahalu lahasali. Nin ja in ma, Burukina Hasu, Mali Jamana ani Niseri Jamana ye Sahilijamanalu la Buludjɔxɔnma Tɔn (AYEYESI) «AES» sigi sin xan setanburulukaru tili 16 san 2023. Taxanin ja ani nin kɛɛ in naha lonin ye, jamana kɛtɛn siyamannu kahu ta nin taxabulu in ma. Hanan, Mali ye baara kɛ xan ni AYEYESI «AES» Tɔndin tolu ye jalahu xa politikilu yiriwali hɛɛɛlu ben i jɔxɔn ma, xa marabulu baaradalu yiriwa ani xa dɛjɔxɔnya noxoya, xa jagu ni nahuladun sabati mara xɔnɔ ani xa sigida nahululu labaara kujuma ani x'i ben waxati yɛɛma ma Sahili hake la.

279. Hɛɛrɛtɛɛ jamana ye wori dun baarada losinbalu to ani hɛɛrɛbo silatɛɛɛlula ani xa moxolu killi xa na baara kɛ alu yɛɛye jamana xɔnɔ ani jamana xo xan sinnu yiriwa.

280. Yiriwali laxanyano taxamaku lahalayalu la (sila, ba, nɛɛsila ani sanna «hojɔ») sabatinin. Silaku yiriwa ta kusobe awa a ladunnin sabatinin. Bamaxo, mɛn nin mara haaba bɛɛ ani jamana mɛnnu ye dan bonin haabalu bɛɛ bulanin i jɔn to ni silaba gudɔɔnmalu ye, o jate nin i y'a ho sila gɛɛman ye jalahu xa taxa Afiriki tiliboyihejamana tolu la. Silanin mɛnnu bilani silabalu la jalahu dugubalu xa labila (laganhiya) yiriwanin.

281. Nɛɛsila taxama yiriwata xa sabu kɛ jamana nɛɛsila do sigili ye sin xan n'o ye sila labɛnni ye jalahu xa dugujuxoto hennu labaara, xa Dakari ni Bamaxo sila la kutaja, xa jamanalu ni i jɔxɔnte buludjɔxɔnma porɛɛ papinininu SEDEYAWO «CEDEAO», IYEMOYA «UEMOA» ani AYEYESI «AES» hɛ labaarali.

282. Bajilu xan taxamalu (borilu) yiriwa ta ala ni Niseri ba borili toɛnnin sababu la (Kuluxɔɔ-Gawo, Bamaxo-kurusa, Bamaxo-Konakiri) ani OYEMUWEYESI «OMVS» buluhata borili labɛnta jalahu xa Senɛgali ba bulu mɛn ye bori xan xa taxa bila Anbidebi la to ben.

283. O silatɛɛ la, sanin san 2063 tɛ, a doxɔyanin ye kɛ kɛmɛ-kɛmɛ sala la to (%) sila gudɔɔma 64 ye labɛn, nɛɛsila kilometiri (km) 3000 ye la ben, ani bajisila borita kilometiri (km) 2334 ye la bori.

284. X'i sinsin noxoyalu xan mɛnnu ye (i) awiyɔnjigi su ni awiyɔnjigi xana mɛnnu dabota hutuba awiyɔnu jigili xanma 32 ye na dayɛɛdayɛɛ; (ii) Mali duguxuluku suguya mɛn ni jamana worowula ye dan bo nin ani kɛrɛnkɛrɛnniya la Bamaxo mɛn ye sin xa kɛ jamana tolu tuluma ye ani (iii) x'a sababu kɛ malidinnu ye taxamakɛla njanalu ye, Jamana ye sana taxama baarada do dayɛɛ mɛn labɛnnin kujuma an'a ye taxamasila xa bun duniya han bɛɛA ye hana awiyɔn labɛnsugu, a borisugu an'a jataxa juma labɛnnin isini do yiriwa.

285. X'a la Jamana ye hanbo politiki xan, huntaninbajuku sabati ta. O ja ma, Jamana ye huntaninbaju juma do, mɛn ye bɛɛ labo awa n'a musaxa mɛn siya bila jamana bɛɛ ye bulu xan. O kɛ ta sababu ye xa jamana yiriwali kuntaxalajan sabati. Huntaninbaju julu taxata ja kusobe ani a ye lowula bunba di huntaninbaju tokutapalitalu ma ani huntaninbaju tolu mɛnnu songo man siya i y'a ho huntanninlabo masin mɛnnu ye labalu la huntanninbaju iraniyɔmu la.

286. Nin danhatali politiki juma ye, Jamana ye sɛnɛbaaralu ni bɛxanmaralu yiriwa ni hukalu labɛnni ye, sɛnɛkɛsugulu ni sɛnɛkɛmirannu yɛɛmali Nin ja in ma, jamana sɛnɛkɛsugu yɛɛma ta, Le pays dispose ainsi d'une Agriculture moderne, a ye sanga ani a ye sigida lamina bunya xan jalahu xa jamana ye domoliku yɛɛmayɔɔnya sabati, xa sɛnɛkelalu la sotolu sanxoto ta, ani xa Mali kɛ sɛnɛkɛ

jamana ye men ye senhennu ye bo xa taxa jamana ketennu xono.

287. Dugujuxoto nahuluku ani petoroliku ani dugujuxoto hen nahama dolo (litiyomu hidoroseni adk) ye dema dun jamana yiriwali ma, nin a dunnin ye jamana ni sigida sotoku to, nin dugujuxoto nahulu isini loli ye, jamana ye baarakexoxonya sabatili n'a yiriwali, nahasoto sila sabatili nin nahulu labaarali, jugujuxoto nahulu labaarali soto sila he ani xa yiriwali kuntaxalajan la taxana, nin sigida lamini laxantali ye, baarakela jumalu xarannin ani yiriwali baaralu xa nasin moxolu ma mennu siginin ji dalu la..

288. Dugujuxotoku nahuluku sariyabaju men sigi ta sin xan san 2023 ye lapininu ke jamana ye soto yiriwali la. Sila keten he, Jamana bota jugujuxoto nahululu tona maxononi la, ni dugujuxoto nahulu labaarannin sarama ye baaradadolu he sigili ye sin xan kuta ye jamana ye baaradalu la: taxamaku huntaninbajuku, kunnahulenhene.

289. Xa sababu ye hanbo politiki ye men nasinnin sotoku bayelemali sigisugu, isinilabaara keta soto losin ye. A damita san tan xono, san 2024-2033 ni sotoku baaradalu sigili ye sin xan ani dugujuxoto nahuluku isini sigili ye sin xan, isinibaarada ku ye hanga soto, a la bunyana o xo, xa nasin hene buluhatalu ma nahaba ye mennu na jamana han bee xono.

290. **Mali dun ta hene tegenninu to duniya xono.** X'a sababu ke a ye dayeleli sugandili ye xa dun duniya men ni joxonlan y'a xono, men hene xa bun, kerekereenniya kunnahulenu ta, xaran kerekereenninu ke ta mennu y'a tu jininin ye taxa na.. Nin na in ma, sotoku bololo ani TIKI ye wiribuluhata ye ani baarakemiran ye sigida ni woriku sindunnin la.

299. Mali sin dunnin in duniya xono hene kuta kerekereenninu la, sin ta xa ke lonnin ni hene yiriwali ye xaran sin xono, n'o ye (i) sanhexaransu juma men y'a tu Mali sin ye dun ani xa sintigilu soto duniya jatebo (matematiki) joxondan to; (ii) sin ni hene kerekereenninu xarannin (iii) xaran kerekereenni men taxanin na sin dolo xono; lonniya jininin jonjon ani waleyanin yiriwali (v) ani hene nahamalu teginin labennin, alu hirili an'alu sotoli

300. Bululabaara ye x'a lowula ha n'o ye sigida jalaboli lowula ye, xa baara juma siyaman sigi sin xan ani xa bululabaarakelalu la baaralu ye xa nasin isiniku ma. Men ye nadamunyaalanye, a ye jamana ye nadamunyaala wula bee labaaara xan, jamana xono nadamunyaala yiriwa ta xa kahu nadamunyaala xan men ye bo jamana xo xan. O tanbi nin xo, sinku ni lonku baarada juma do yiriwa ta, o ke ta sababu ye xa kahu kusobe lonku ni sinku ye baaralu ma PEYIBE « PIB » sigili la.

301. Mali ye isiniku yiriwali sabati ta Jamana ni keyereye baarada ye dexoxonya xono n'a ye wori dun xan isiniku to ani sotodalu hana sigili la sin xan i y'a ho hene buluhatalu

302. **Sigida ye hen labenninu xa joxonlan sotoli jamana ni marabulu sugulu la, o ye sabati** jamana ye jataxa heerele tali xohelalahu (i) xa baarada juma labaarali n'a ladunnijuma dudu dun ani xa nigi dun moxelu la,

(ii) Xa nigi dun ani x'i banba hirili politiki labaaarasugu xan ani sugulu mitali,

303. Xa jamana ye jagoku ketalu laben ani xa baarakelalu sin dunni sabati maralu ni duniya ku ketalu la ani (iv) jamana lamininu ni duniya sugulu jininin n'alu mitali Xa la nin baara nahamalu xan, Jamana sin ta xa jataxa barikam ani sabatinin n'a ye sutiya keme-keme sala la (%) 10 ye a doxoyanin ye san xono, n'a sinsin nin baarada siyaman xan, soto ni joxonla buludijoxonma kuta hukumu xono ani duniya buluhataku siyaya.

304. O ye tesiti jinin Jamana he jalahu xa sotoku musaxa jalabo kujuma. Tuna la, a kenin xo xa sotoku woriku doxoyali lon, men ni jataxa barikama ni sabatinin lapininu ye nte tali ke xan i joxon na, Jamana ye soto siyaman segesege ani x'alu yiriwa mennu y'a tu woriku **hake n'a kepalu ye sin xa la nin jamana yiriwaninu ma.** O na ma, nin sinu segesege ta: do boli sagale sarata la labaarali; bilanxoto ladeli ni beedebuludijoxonma yiriwali ye; Jamana ni kenyereyelu la buludijoxonma (PPP); tupalataxalalu la taxali bilasilali ku juma; kesugulu sigili si xan men y'a tu baaradalu ye wori sotoli banki la ye noxoya; woriku musaxa kuntaxalajan sigili sin xan, misali la; woriku labaarali sigili sin xan; bilakunxoto nahulu, wori mara ninu mennu sinsinnin dugujuxoto nahulu ku xan, adk.; nahulu sotowula kuta mennu ye jaman xo xan, olu nahaboli, kerekereenniyali la ENIBEDE « NBD » (Yiriwaliworibun Kuta), adk.

304. O ja ma, juludunna sotoku to xan ta xa si hake ma men ye ben PEYIBE « PIB » keme keme sarala to (%) 80 ma, sayin IDEYE « IDE » hake xan ta xa bunya sinya tan xa si SEFA wori miliyari 3000 ma joxon ma x'a tere tujalamoxolu la bulumaharalu xa xan xa siyaya siya naani san tan hula xono sanni xa jiginninba la ku lon men ye si SEFA wori miliyari 900 joxon ma san 2063 la.

305. A ye yeresagoya lakulonni hukumum xono ani x'a lanin tu a la xo dema man dali xa jamana husi bo noko to, Mali ban ta nin dema sugu in ma x'a nasin jamana xono dema ma ani dejoxonya bee ye do soto men to nin a sin yiriwali ye n'o ye xa jamana keten moxolu kili xa na baarake.

306. Nin ja in ma, a ye baarada menna nin dugujuxoto nahuluku baaradalu lade heere la kenyeraye baara sin xono wala losinnu ta: dugujuxoto nahuluku labenni joxonyelu hukumum xono ani jamana ketennun baaradalu te, a ye lowula holo di baarada men ye dugujuxoto nahuluku baara ke xan ni a ni kunnahulenheree baarada do bulu dinin i joxon ma, taxamaku borimahennu ani jamana ye silalu, barasilu, ponnu adk wala baarada do kenyeraye baarada buluhata.

307. Nin kun siyaman jatemitali ye, n'o ye (i) a ye woriku tariku xarannu tumadolu dimima ; (ii) dexawori (FARAN SEFA) ye todahalibaliya jamana mennu y'a tila xan i joxon te, olu la yiriwali silatege an'alu la buludjoxonma jagu sila he (iii) xoleya mennu ye SEDEYAWO « CEDEEA » ye dexaworiku bilali la sin xan n'a nin labennin ani (iv) duniya woriku silatege kuta men ye sin na sigili sin xan, ni wori ye na juxoto dun ni kanaxan nahulu ye i y'a ho sanu, petoroli, litiyomu, platini, adk. Mali ye wori kuta laben ni an dahe jamana dantalu ye, wori kuta men ye madema nin alu ye nahulumahennu ye.
308. Porose kulumalu Temantetohanga xono sigili sin xan xa damita san 2020 ma nin dexoxon kutalu ye (Sini, Risi...) buluhata heereba balu xono (huntanibaju, sigida ni sotoku losinnu...) olu ke ta sababu ye xa jataxa dun jamanadinnu ye jalamaya to ani sotoku yeema siyaman n'o ye baara siyaman sigi sin xan nin ja in ma n'alu saranin xa ben joxondan buluhatalu ma ani siyayali sugu xono ani baarada sugu bee.
309. **Benbaliya jamanadinnu n'i joxonte ani hangatanya** doxoyali kusobe x'a la moxo kilin kilin bee ye soto yeeli xan, sotoke baaradalu yiriwali, ani kenyerere baaradalu yiriwali xa tax'a he ye sotoke baarada mennu lakulonni te baaradala lakulonninnu he doxoya kusobee.
310. Baaraketalu siyayali ye baaraku goleya lasi moxolu ma mennu ye na nin kulu yesugu yelemali ye jamanadinnu ye politikiku toJamana ni marabulu mennu moxo man siya ye yiriwali lapinninnu y'a tu jamana jamoxolu ni marabulu mennu kuhonnin ye dexabaara xono xa politiki sigi sin xan jalahu maku ye baarakela mennu la di marabulu mennu moxo man siya olu ma alu ye sinnu labaarali to. Nin politiki innu mmennu ye ke ta sugu siyaman ye olu ke ta sababu ye jamanadinnu siyaya xa tanbi jatemala kesugu xotolu xan kusobe.
311. **Xaranku Sigixahoba lapinnu sigili sin xan ye xaran sin juma ani bee ye men xono la do sigi sin xan** men ye sin xa hasudinnumannu, lowula tigilu, sigida lada tigilu, baarakelalu ni mennu ye hagilinnalu ta xan , xaran mennu ye dema dun jamana ye sigida ni sotoku yiriwali ma. Heerele ye nin xaran sin in bulu mennu hake sanxotaninnu ye xaranku hukumu xono (xarankemirannu ani heerele labenta, baarakelalu ye lonniya sanxototanin an'alu timinanxadi, baarakela doketennu sindunnin adk.) awa men ye jataxa sabati xaranku silatege bee la.
312. Politiki men jasinnin kendeyaku ma, y'a tu kendeyaku silatege do xa sigi sin xan, men ye sin xa soto jamanadin bee he nin musaxa dogoman ye, ani xa kendeyaku baaradalu sigi sin xan ni baarakemiran jumabalu y'a xono ho xa ke mennu ye taxa xan alu bali la jamana ketennu la xa ke hagili lajigi xoto ye. Nin kendeyaku sin in, n'a ye lowula holo di la banakunben ma, saniya ni beseya balukujaguya xarannin na o keta sababu ye xa bana sinsinninnu ni balukujaguya kele.
313. Kendeyaku sin segesegeli lowula bunya lonnin, Jamana ye heerele tege jalahu xa jamana ye kendeyaku yeresagoya sinsin duniya xono nin kendeyaku sinnu duniya bilali i joxonna lapinninnu ye xa mahela xa kendeyaku segesegeli ke jaha ku ye. A sinta xa ke kendeyaku baara xa na tu duniya dekuru dolo ni duniya moxo mennu bulu y'i joxon bulu olu bulu, xa sin do yiriwa men ye jangaro « bana » walanxatali toriyato jamana wala dugu xono ani jangaro walanxatali toriyato jamanalu n'i joxonte jalabeli xan, xa basilu labennin to siyaya ani xa basili ani xa basi mennu ye kili xan xo hatahinbasilu yiriwa.
314. Heere mennu tegete jalahu xa duguba sigi bilasila, n'o ye (i) dugubalu yiriwali ; (ii) dugubalu xono saniyali ; (iii) wori siyaman ani juma dunnin hutuba baaradalu to, lolimahennu sigida ni sotoku silatege la ani tamamaku silatege la ani (iv) bun loli yeema politiki, n'o keta sababu ye: jalamaya kesugu juma yiriwali kusobe dugubalu xono ; bun juma sotoli jamanadin mennu ye soto man bun ani baara siyaman sigili sin xan.
315. Mali jiku sinnu lonni ye, laddenin ani labaarannin sugu sabalinin na, jalahu bee xa bedaji soto wulalu lasoto, jalahu xa dema dun jamana yiriwali sabatili la.
316. Hagilinna sigini sin xan Sahara ni sahili xono jalahu xa waxati yeema xolololu kele n'a sigita sin xan, sin ye wula xono la tinali keleli to. Ni sigida n'a lamini xaran juma sababu ye ani

bede politiki labennin kujumalu ye, heere sotonin sigida n'a laminilu goleyalu la ani sigida n'a lamini kisinin kujuma. Haratilu ni tinalilu « balawulu » Kunbenni n'alu jalabolikujuma sinnu sinsinnin ani sigida n'a lamini labensugulu (silatεge la) diginan ni mujun sin ye jamanadinnu ye, sotokulu labensugulu (silatεgelu la) ani sigidalu silatεgelula x'a jasin waxati yelemma xolololu ma. Nin mujuli in xa jasin waxati yelemma ma ye hita la hana nin sene ni bexan mara labaarali laxanano ye ani molu ninnu sinhe: (i) jamanadinnu sin dunni; (ii) ji xarosili (iii) domoliku bankilu yiriwali; (iv) senekuluto jinininnu yiriwali; (v) bexan ni yiri kendeyakuto yiriwali ani (vi) senekewula ni wula laxantali.

317. Xa kahu o ma, sebennu labaarali kujuma ani saniya porose balu lawaleyali ye deme dun xa kendeyabaliya doxya, wogokulu ani xoleyalu doxya jamanadinnu ye jalamaya sigida xono kesugu sabatinin na nin jigolu yelemali ye, ni saniya baara kuntaxalajan sabatili ye.

318. . Sigidalatankuru laxanfiyani ni sigidalu hagilinna taninnu ye, nin ton siyamannu y'a xono mennu ye hakelu lahasali, musulu ni dimensendolu yiriwali, sigidalamoxolu la sotoku ni sigida yiriwali nin sigidala hennu yiriwali ye. Nin Sigidalatankuru banbannin in, ja ye jamoxolu to ani duniya marasugu sin. Xa kahu o ma, musulu ni dimensendolu ye sinnu toyiriwali, olu ye baara soto sila xan dunni ye kanaxan ku le ye men ye sin di alu ma x'alu sin dun kusobe sotosila dayeleli to..

319. Wulaxono musulu bulu, luma baaralu ni sene baara doxyali ala ni lumaherele lasili o ke ta sababu ye xa do bo suxobe senebaaralu ani saginxanni baaralu waxati la. Nin hukumumu in ye dusu dun moxolu xono alu xa sin x'alu sin dun kusobe dugu jalaboli la, ani alu la xaran, alu la woriku yeremahoronya, alu la duguxulu ani julu sotoli to.

320. Dejoxonya yesugu ye sabenni buludijoxonma juma xono ni ladala sugulu ni dejoxonya baarada sugulu n'i joxonte. Dejoxonya sugu kutalu ye bori la ladala dejoxonya losin kunbalu la n'a ye o la si la baaradalu ni heere kutalu to.

322. Soto yiriwali ni sigida jataxa ye wale do doxya men ye san keme siyaman bo, n'o tere ye jate nin Mali jamana ye lonku ni sinku hen do ye ; o ye jamanadinnu la **tupalataxa** ye. An y'a ye xan xo jamanadin mennu sigini jamana xo xan, alu ye xa sagin alu la jamana xono.

323. Malidin mennu sigini jamana xo xa, jatigila jamana kilin kilin na bee ta ma han, alu y'alu laben x'alu sin dun jininni la ani sila labenni jalahu xa Mali yiriwali madema. X'a la alu ye hanga xan, alu ye xan xa sin xa nahulu siyaman bila xa taxa jamana ye marawalanwalanni baaradalu xono n'olu ye xa labaara x'a taxa a hee jalahu xa baara ke jamana xono. Alu ye dekuru n'alu ye woriku hanga sababu la, noya ba y'alu bulu Mali politikikulu jaholi n'alu taxabulu la.

324. Demaba hana ye bo xan jamanadin xaranni mennu sigini xo xan xa jasin jamana sanhe xaraku ma.

325. Sotodalu to bunyali baarata binxanni wale doxyali to, xa baara siyaman tu sin na, mennu ye sihinu bila baara la, jalamini mahennu (dolo, doroku) ani wale latonninnu (yerchiri). Hangatanya sagili kusobe xohi ani sotodalu to bunyali ye laxantali to sinsin dugubalu ni wulalu xono, n'o nata nin sigida heera ye.

326. Sigida ye baarakesugu, x'a la ladamoxolu sin dunni na a to, o sigini ye bitugun joxonye, kumajoxonya, mujun, bunya, teben ani tilinniya silatεge xan

327. Nin tabiyalu ni lanbelu y'a tu a ye sin xa heerele soto a yere xono a yere ye yiriwali xanma ani xa dejoxonya sabati jalahu bee xa sin x'alu sin dun jamana tilinniya, laxanyali, juma ani yiriwali loli to.

2.2. Notobilayesugulu

328. Notobilayesugulu keli kun ye xaranku ye, n'alu ye moxolu hagili saba xa si lasobili tanxumanseerilu ma an'alu kesugu mennu ye sin ke, xa lapini xa heerele tεge jalahu x'alu gen.

JIGITEGE YESUGU

Nin yesugu in sinsinni yelɛma hanga xan mɛn ye tuguxɔli bɛrɛbɛnni ye. A ye hagilinna jaabi losin ye Mali Jamana, hali nin baara siyaman kɛta tobɛnni « malali » xan, jaabi numan ntɛ a bulu la : laxantaliku hanga xa dɔxɔ hali bi, nin kɛlɛlu ye tuma ni tuma ani maramahɛntigilu ni jatɛgɛwalekɛbagalu la lasilanni tuma bɛɛ.

Xa kahu o ma, politiki basigibaliya banbali, hitanin ni hanga dahiti ani siyaku xɔlɛgalu ye, ye danxati yelɛmadun baaradakulu tɔ, x'a tɛrɛ yuruguyurugu ani baarada dɔ ye baarakɛbaliya kujuma baaradalula mɛnnu ye ntɛ lahasali baaradalu ye Marasugu ye lapininnu xɔlɛya. O tanbi xɔ, Mali sin dunnin AYEYESI « AES » tɔ tuta kuma dɔrɔn ma, ni daɛ jamanalula la dɛrɔxɔnya dan dɔxɔman ye ani sababu dɔlu mɛnnu ntɛ sɔtɔ, o ye kɛ sababu ye jamana kɛ buluxɔɛ hɛn ye AYEYESI « AES » xɔnɔ.

MARASUGU

329. Tesiti mēnnu keta san 2021 tēmatchanga xōnō lahasali hanga ni laxantali hanga sinnu sabatili la, olu keta nin hulan hulan ye.

330. Laxantaliku hanga xa dōxō, nin kēlelu ye tuma ni tuma marabulu dōlu xōnō, hali nin baara siyaman keta tōbenni « malali » xan. Maramahentigilu jatēgewalekēbagalu ye basigi ye silanyaku ye mēn ye sinna

331. Jamana sariyatigi y'a jantu baarada ye baara kēsugu kēsugu numan dōron ne la lahasali baaradalu la. A ye lahasali hēere dōxōmandinnu ta la, laxantali, kiiti awa a sin xa dōxō kusōbē sōtoku ni sigida yiriwali baara tō.

332. Jamana ye tu nin politiki basigibaliya xōnō waxati ni waxati nin hanga dahili ye wala hitinalu siyalu n'i jōxōn tē n'olu ye marasugu jataxa sintōsumaya. Baarakuto yelmalu ye xa taxa ja dōndin dōndin, awa yuruguyurugu ye gōleya hanba ye.

333. Bari, yuruguyurugu sila sanxōtaninnu ye kēni. Hali nin hutuba baaradalu ye baarabalu kē jalahu xa yuruguyurugu kēle, kuru dōlu ye ye awa alu babenni kujuma. Alu ye hēere lu tēge mēnnu y'alu kē Jamana lakika ye Jamana xōnō. Mēn ye nin yurugurugu sugu jahō la, o ye hirili worilu hake xōtōta nin ye labarali mōxō danta bulu mēnnu ye a naha sōtō, tuma dōlu n'alu xōxōtōmadunni jamana mēn ye baara la sayin hē.

334. Sariku silatēge la, yelēma bululaninnu jalahu xa kiitiku tilininya lasagi olu man jaabi jiginnu di. Bari, sariyaku tilininya ye xa hisaya dōndin-dōndin. A ye kē basigi sila ye awa a ye kulu yiriwali nōxōya x'a sababu kē a ye yelēma ye o mēn y'a tu kiititēgela ni kiitidin ye xan kilin hō xa si wula dō tō ye bali ani a ye kunnahulen nēgejulu silaxan walejaxulu ni sōtōlu bōli kēle kusōbē.

335. X'a tere a ye nte x'a maku dun kusōbē yiriwali kumalu la, Jamana ma a hagili tu kusōbē bululasugu la, mēn barika xa dōxō hali bi. A ye sēge dējōxōnnu na bilasilalilu hē ani a dēlenni ye jamana kētēnnu ye dēma la xa tanbi hōlō xan. A ye nte jataxa la sabati xan mēn ye sin xa jamanadinnu ye jalamaya kēsugu ja kusōbē mēnnu hanba ye tōrō hangantanya bulu.

336. Hutuba baarada buluhatalu sigili sigida la kulōnnolu xōnōye a nō tō. Jamana ye nte xa sin x'a ye lahidulu latime nahululu ni sinnu yelēmalu ku tō. Sigida la kulōnnolu hannu nte sin xan xa nahulu kahunolu maku ye mēnnu la labaara awa a jigi lanin kusōbē xōxan nahulu lelu xan. Jamanadinnu sin ye nte hagilinna ta tō kusōbē.

337. Dugukulu labaarali nte mōxō wasa xan tuma bēē. Sariya mēnnu tanin dugukuluku baaralu lawaleyalu tō xa dōxō. Baarada in lakulōnnin ni dugukulu nanbarali ye, yuruguyurugu ani hangalu ye sin baliya xa dugukulu ku manxannu kun bēē ani kiitiku ye sariya tanolu labaara. Dugukuluku kēlelu ye xa jaxuya awa alu ye xa baara kē n'alu ye kun kētēnnu xan ma.

338. Jamana ni jamana kēlelu tē kulu jalabōliku tē han bēē, a dannin ye laxantali baara le ma ani dējōxōn dantalu ani sigida ni sōtōku ni lōnku ni sinku baarada lelu ma. Jamana ye politikiku ni sōtoku sugandininnu y'a la tu dējōxōnyalu xōnō mēnnu xabun ilan dahe dugulu xōnō, Afiriki xōnō ani duniya xōnō. Nin lahalaya in y'a ye jaguku walanxatali bali duniya sugulu xōnō nin dan y'a la, tōnōlu ani hēn kētēnu. Mali nte hēere husi yiriwanin jalahu xa naha sōtō duniya buluhata siyaya tō jalahu xa ye yēesagoya hita xa taxa a hē..

339. Bēdēhanga taxabulu ye sabati nin xa kē nin Jamana haminanku ye xa hadamadin ye hake bunyalu dun da la ani xa sariya bunya.

O la baaradalu lakulōnni ni sariya ye hōlōya ye x'a la baaradalu sariyabajulu xan Sigidalatōnkuru ye xa lamē xa taxa a hē bari hanga kēlēbaga jōnjōn ye nte hōlō

Politiki tonnu lanin alu ye hanga doxoya la xa taxa a he xa kun ke alu talatalali ye awa alu ye ladelu damita nin man sin xa hake lapininno soto men y'a tu goferenaman men bonin goferenaman tolu to ye porogaramulu ye soto

SOTOKU

340. Jamana ye lowuladin xa nasin yiriwali kulu ma ye a tu a xa na sotoku politikilu mennu ye nataxa kuntaxalajan ye la ben ani x'alu bila sin xan. Nataxa yelema ye ke a kesugu la Soto yiriwali ye hakema ye, a tunin a noto nin politiki basigibaliya ni laxantali baliya kunSene ni dugujuxoto nahulu ku baaradalu ye xa lowulaba ha xa taxa a he, bari walanxantali tanya ye dan sigi sotoku silategelu la. Nin lahalaya in ye jaho sotoku buluhatalu xono nin : **Huntaninbaju lahalaya men te moxo nitodiya ani hanga doxoya haratilu.** Huntaninbajulu maku kilin kilinnu nitodiya xa bun bari a y'a banban yelema haratilu xan kuran dita xono xa sababu ke laxajalibaliya labenin xa nasin moxolu ye pininta ma ani/ wala a sotobaliya x'a la a sonxo xan wala kuran dita mennu ye bo xan xo he jululu delennin ; **Taxama sila men ye tija xan, awa a man tobén kumuma.** Tobunyali poroselu segenin woriku xoleya bulu. Negesila xan taxama saginin ye tu sumayanin xa sababu ke negesila la labenbaliya ye ani miran kutalu sotoli baliya ye (kunkululu ani wagonnu). Baji xan taxama ye xa tija xa sababu ke miranku ni lolimahenkulu ye. Silaba xanna men ye ye bee tobennin te ani baara kutalu ye segenin tumabe jumaya silalu he ni y'a suman ni duniya benxan sariyalu ye. Taxama sariyalu te labatu xan kusobe. Jamana pankurun « awiyon » baaradalu ye sinayanin kusobe xa sababu ke pankurun « awiyon » doxoya ye ; **Seneke lakulonni nin balu ani xotidin sene ye.** Senehennu siyayali delennin kusobe sanjiku, kanalu bunyali le la xa tanbi sotolu tobennin xan. Masinasene ani senekesugu kuta ketenun dannin wulalu la mennu ye sariya xono. Bexanmara ye xa ke wula siyaman bari a nte yiriwa xan kusobe, o ye do kahu xan senekelalu ni bexanmaralu te keke ma ; **Dugujuxoto nahuku buluhata men ye hanga soto xan xa taxa a he nin dugujuxoto hen danta boli ye, kerengerenniyali sanu, hali n'a ye dugujuxoto nahulu xa siya.** Sanu boli men ye taxa toni 60 la san sono ye la bo xa taxa jamana xo xan x'a tu ja ma, xa tere a man la saniya, o nte na la naha siyaman kahu a ma. Dugujuxoto nahulu heere sila ketennun i y'a ho litiyomu, olu baarali ye na damita bari a siya a la nahulu nte na la bo la kusobe. Dugujuxoto nahuluku sariya kuta ye na sila dun moxolu xoto jamana ye nahuluku kahumali silategu la ; Isiniku buluhata men nin hanga y'a la xa la dugujuxoto hennu boli isini xan ani senehennun bayelemali. Sanu, xotidin ani bexannu, miran labota hololu bayelemanin nte kusobe awa alu ye tu xa mita o ja ma ;

♦ Mali xa dun duniya heere kutalu to mennu kun bonin dannin buluhata damado ma. Lonniya ni heereku men kun bonni xaranni nte ke xan kusobe temate xaransu ni sanna xaransu xono x'a sababu ke miranku ni hadamadinku dasa ye. Lonniya pininni kun holo ni waleyani yiriwali y'a damita la. Nin kun hula innu ye dan sigi heere mennu kun boni lasotoli la wula dantalu la (kendeya ni lahasali) ;

♦ Yelema dunni waxatiyelema to ani sigida n'a lamini tinali ye xa geleyabalu lasi lapinnu xono, n'o ye xa do kahu nin ja in ma ja ni jiwalangatali mahemanya yeleli xan. Ani hanan, ilan ye sene ni bexanmara nahululu labaarasugu manjin kusobe n'o ye alu tinali sababu ye. Sigida nahulu labaaalisugu tanya ye na ni alu labaaarali ye xa tere alu man laxocosi. Xa kahu o ma, moxolu siyayali ye degunba lasi xan o nahulu kilinnu ma, mennu ye tija xan juna ho xa si alu lasilali ma alu ye palamaya xono. Nin tinali jagumanba in men ye wula bee ye na hita ni jiku geleya ani jagama mennu sotoli ju xa siya siyayali ye ;

♦ Turisiya « tourisme » sagili dodin dodin men nasini ladala wulabalu ma awa a ye tu jamana ketenu moxolu le bulu ;

♦ Bululabaara ye a luwula to men ye sigida jalaboli ye, xa baarada jumalu sigi sin xan xa taxa a he bari miran baaraninnu ye hana bululabaaranolu ni luma baaranolu ye ;

♦ Kenyereyebaarada tuni baarabuluhata holo le xono kerengerenniyali jagu. A sinduni baarabuluhata tolu xono ye tali kela kerengerenniyali dugujuxoto nahuluku, senehennu bayelemali xan ani taxamaku. Sigida hen labenninu sin nte jamana ni jamana ketenun joxonlan sugu to kusobe. Baarada mesendinnu ye bayelemali buluhata sanna tumabee. Mirannu labenni ani baaradalu n'a nte ke xan kumuma ani n'a nte jamana ketenun talu tosoto xan, nte alu ye joxondan sabati xan ;

♦ Kenyereye baaramsensu naha ye tu a no to awa a ye hangantanya suguya kutalu lawuli menna ye na ni a ye sabali ye ani yelma kutalu ye a xono. Danxatili suguya kutalu menna ju ye sotolu dogoyali ye, olu ye xa baara suguya kutalu sigili sin xan sabati n'o ye mirannu labenni ani baaradalu menna sigini nte kupuma

JAMANADINNU LA LAHALAYA ANI SIGIDA

♦ Xa kahu o ma, kun siyaman man a tu do xa kahu kenyerere, jamana keke ani jamana ye nahulu dunta ma, kerekereenyala (i) nahulu duni yiriwali politikil menna nte dusu dun moko xono; (ii) jaabi dogoma sotoninnu sotoku ni baarada yelmato; jamana ye bilanxoto dogoyali ani jululu nasinni sotoku ma xa nasin baarabuluhata sabanan ma, juluku sariyalu naha xa dogo x'a nasin PME soto buluhata ani PMI ma ani kenyerere baaramsensu ani bulumahara menna ye bo xan Mali jamanadin menna siginin jamana xo xan nasini kusobe xa taxa sigida demawalelu ma xa tanbi soto buluhata xan.

♦ Lowula din Jamana men ye xa nasin yiriwali politikilu ma ye ye xan hana sigida xono. Ani hana, jataxalu nte kilin ye xaranku ni kendeayaku to, ni jataxa ye dodin-dodin nin hadamadinnu ye yiriwali hitalilannu ye. Benbaliyalu ye ye halibi, kerekereenyala dugubalu ni wulaxonolalu n'i joxon te.

♦ Jamanadinnu ta mahan, ni yelma bilasilali tanya ye, jataxa taxabulu keme keme sarala to (%) 3 lamini (3%) ye taxa ja n'o y'a si lahalaya to ni jama man siya wula menna to olu ye tu o ja ma, o ye ke xololo ye men ye alu ye sinnu labarali ni alu dunni dala bali, wula dolo moko siyayali xa danmatanbi (i y'a ho Bamaxo) n'a ye wulalu labenni n'alu saniyalu tesitilu lasagi xo.

♦ Naha ye xaranku silatege to bari a nte tali ke xan i joxon na. Xaranku silatege jaabilu xono moko menna xaranta, olu hake dahani ye soto bari olu nte ben sugu ye jinini ma. Tupa la heerele (hadamadin, woriku, miranku, xarankulu ni xarankesugulu) bilaninun sin xan nte moko jumalu laben xan ni soto buluhata kilin kilinnalu maku y'olu la jalahu xa yiriwali juma bila sin xan.

Sin menna ye bo xan jamana ketelu xan jinini heerebaarada dolo la ye sin na Nin geleya hukumu sugu xono, jamanadinnu ye kendeayaku ni baluku nte lawasani. Duguba bunyalu xa taxa a he ani baara menna ye ke xan balikuxaranku ani laxolixaranku to y'a tu dugudinnu xa bo kunnahulen baju kutalu menna ye kendeayaku ni baluku xan kalama. Nin ye yelmalu dun taxabu to (taxabulu men ye bana ni baluku dasa kunbenni xan) menna ye ke sababu ti xa jamanadinnu ye kendea ni baluku jaBari nin jamana in ye tu dasa ja ma xa sababu ke jamanadinnu ye soto dogoyali ti ani jamana ye baarake nahulu niwula men bilani ye buluhata xanma ani bana kutalu boli xan menna ye heere siyaman wajibiya, han. gantannu nte sin xa menna soto. Dugudinnu ye nasin xan hatahin jarali ma xa taxa a he, n'a basilu ye labenni kupuma x'a sababu ke tubabu hitakelilalu ye dema ti n'o ye sin xa soto. Bari, a ye na baara ke ni basi mayelamaninnu ye ani menna man segesege.. Hangatanya ye sin na awa a nani nasugu kuta la. Jamana nte sin xan xa hangantanya kun keke kusobe o le y'a tu geleyalu ye tu sin na menna ye jamanadin hanba toore ni danxatili suguya kuta xocosi ye alu ye jalamaya kesugu xocosi la.. Waleya menna keta jalahu xa hangantanya keke, olu man hen bo a yanga na wala talali ladugukulu xan awa an y'a ye xan xo hangantan suguya kutalu ye xa bo xana xan, n'o ye nin lahalaya in jininkali sariya benxannu bila lala miran xono. Malidin kuta sihin ye xa jamalali ke xo xan jamana wale jagulu ma i y'a ho doroku jagulu tali, dansago wale, yerhiri, ladigili, adk. A ye nte baarabulula xan kusobe awa a ye nitodiya soto baarakebaliya ni soto noxoya xono la. Nin geleya in nte ben suguya kuta sanxototali bali ja si ma. ben hangantanya ni duguba sigili hukumu do xono, ye suguya ketenu jinin menna ye baara ke xan kusobe hukumu kuta xono. A ye xa i ben a ma ani xa taxa suguya ketenu mahan menna benni kusobe hukumu kuta ma bari a ye tu ni dema losin kunbaba jonjonnu ye. Sigidalatankuru labenni kupuma. Politikiton wa siyaman menna ye baara ke xan han bee, olu ye xa olu ye tondinnu la nahalu sigi sin xan ani x'alu la hasa jonjon yiriwali juma sila xan. Alu ye dejonxon siyaman ye dema soto: Jamana, demabagalu, sigida jamoxolu, adk. Alu ye sigidalatankurulu ye kunkendea hita, ye baara dolo di ani alu ye do kahu alu la tondinnu la jamana kanu ma. Alu ye xa alu han mahita xa taxa a he i ja ho hanga kelebaxa. Kunnahulendi silalu bololo xan ani Bololo ye xan xa siyaya Jamana ni jamana ketenu ye hangatannu ye baara ke xan n'alu ye, awa alu ye kunnahulen di xan men nte geyani n'a nasinni jamanadinnu ma ja men alu ye tu x'alu mara sann'alu xa tu alu xa duniya hamuyali ani x'alu sin dun jamana ye yiriwali to xa kapa o ma. Nin baara in ye xa sin xa ke ni jamanadinnu ye ku lon ni xaran hake ye. O ja ma, jamana jamoxolu ye xa jageleya heerele tege xa taxa a he jalahu xa wale in noxoya .

baaraku to ani hanan nahuluku sotoli silatege la (kerenkerenniyali dugukulu). Sariya I°2015-052/ men tata desanburukaru tili 18 san 2015, n'o ye heerele sigi sin xan jalahu xa xe ni musulu laxanyali sabati, o ye danhataba tu musulu ni xelu te hali bi kalatalu ni bilali lowulalu to sin he.

343. Wulaxono lutigimusu ye baarakewaxati ye hakedin di a ma baarakutaku hagilinna xono men y'a tu a y'a ye yeremahoronya lasabati sotoku ni sigidaku to i joxon he.

344. Wulaxono musulu bulu, waxati men ye ke xan sene ani bayelemali la ye danxati alu sindunni la sigida baara la xa taxa a he, ani alu ye baaradigi.

345. Tunjalataxa ye sin na. Sotoku yiriwali ni sigida nataxa man sin xa do bo hangantanya la kusobe ho xa sin xa noba bila jamanadinnu la tunjalataxa la. Heere wajibiyano mennu tata Erpu jamanalu ni Afiriki worodugumahan jamanalu kun ye nin nahulu labaarata innu nasin kusobe jamana ketenu ma mennu ye yiriwali sila xan ani mennu ye baarakela ninin xan kusobe, baarakela mennu songo man siya.

346. Sigida n'a lamini sotoku ni hadamadinya ye yeremita ani ni lanbelu ni tabiyalu sagili kuta ye latege. Jotenanku mennu ye kenii xa nasin lanbelu ni tabiyalu tununi ani yelemali ma, siya wala marabulu dolo la hamuyali mennu y'a miiri xan xo kujagu kenin alu la, xo danhata y'alu ni tolu te, x'alu tunin buluxohe (kun kilin mennu keta Xoton to keke sababu ti) olu keta dalamita kalalu ti. Nin kun hula in hanga xa bun kusobe jalahu xa lahalaya do bila sin xan ni nin sigida innu ye bo alu hannu to, men ye alu ni tolu bol'i joxon to la lapini, ye lapininu ke xa nasin alu la danhatalu ma ani x'alu sigi sin xan i y'a ho moxotolu bilali bulu xohi sari ta talu doron. O ye ke sababu ye xa hanga mennu ye sagi xan xo n'alu banni sigida ye buludijoxonma hagilinna bee ma ani n'alu tuni alu lowula to olu ye yiriwali latege. Marawalanwalanni ye wula juma do di : « dugurinnu » banni ye moxolu la boli to, olu ye mennu jate xan i xo lutannu : nin moxobo in sin ye tu moxo mennu jateni dugurinnu ye bulu.

347. Ladala namoxolu labenni ani alu sin dunni dugu jalaboli to ye kumajoxonya sabati sigidala moxolu n'i joxon te. Xa kahu o ma, kumajoxonya ye tetobenni ke diinalu n'i joxon te ani buludijoxon ma sigida la ye alu n'i joxon te. X'a tere alu ma alu sin dun joxon ye sariyaku jonjon hahelu to, diinalu kilin kilin na ye xa sin xa kepalu toben ni xa kumajoxonya wula sigi sin xan men y'a tu alu ye sin xa kuma walawalaninyala ani joxon ye xono kumalu xan mennu ye sigida bee moxolu kunkun ti, n'a keta sigidaku ti, politikiku wala lanbe ni tabiya. Alu ye sigidala moxolu la buludijonma ni ben sabati i joxon he, bee ye tabiya bunyali xono.

348. Mali jamanadinnu lanin a la xo heere, hali n'a ma sin xa sotoku ni sigidaku yiriwali jigiyalu daha, mennu kuho ta Jamanatokutayaku sigixahoba sinhe, nahalu y'a la mennu ye nininxan a ye dema ye.

349. Nikutadun yelama men sigita sin xan tematetohanga bulu man sabati hangatigilu bulu mennu bota kalata kilin kilinnalu xono tematetohanga xo he Nin hangatigilu ye tematetohanga ye baara keninnu xa nasin marasugu ma dun banku to, n'o ye sagixolali latege dondin-dodinO tanbi xo, Sahilijamanalu la Buludijoxoma Ton (AYEYESI) « AES » boyita xa sababu ke xonoto talali ti ani namoxoyaku dasa. Laxantali baliya ni yuruguyurugu ye xa to jaguya jamana xono xa taxa a he, a ye na ni nagamili ye han bee. Gofereneman ye xa boyi awa jamana ye xa tala tala. Maramahentigilu ye xa dugu siyaman tigiya mita. Mali keta dahejamanalu basigibaliya wula ti ani taxama siyaman ju

350. LAHASALI- LAXANTALI- YERESAGOYA- JAMANA YE KILINYA

351. Laxantali silatege la, baaraba mennu keta tematetohanga marabagalu bulu jalahu xa jamana ye duguxulu borotobaliya ye sagi a ma man sabati. Lahasali ni Laxantali heerele lota a damita la san'alu xa damita xa tjna kuta ti men nte sin bali. Mali sorodasilu sagita xa ke sorodasi tjaninnu ti, mennu man digi kupuma ani miran yalama nte mennu bulu, a hanin joxondema ni yuruguyurugu la. Jategewale kebagalu ye sin sotoli FEDESE « FDS » ni sigidalatankurulu xan ye dugumoxolu ye wulili lasagi jamana xono ani jaman xo xan, n'o ye sixa dun FEDESE « FDS » han xono ani jamanadinnu ni i joxonte.

352. Jategewalekebagalu ye xa hanga soto nin ja in ma, alu demani ye alu ye xo xan demabagalu he. Nin lahalaya in ye na ni hanga nte ye mune wala a nte jamana wula dolo to wala yiriwali buluhata dolo to. Tupa la, maramahentigilu ye xa sin xa jamana bila a noto ni hake dolo dili ye alu hannu ma n'olu ni olu xa xan.

353. Nijaguyawale tigilamoxolu xa kahu alu ye wale jagulu ma, ye yiriwa xan x'a sababu ke jama hanba ye hangantanya, xaranbaliya ani sihinu na baarakebaliya ti n'o ye sila nogoman ti jalahu xa tali ke xa dun jategewalelu ye ton to.

354. Sorodasilu nte sin xan bitugun x'alu nasin alu ye baaralu ma awa alu ye dun xan hangala tumadolu politiki kanalu xan ni muritili sila ye ani hanga dahiti. Ni Nijaguyawale tigilamoxolu ye nataxa ti ani FEDESE « FDS » ye sin baliya xa nasin alu ma, Hanga ye kilili bila xo xan hangalu ma n'olu y'alu lo dugukulu borotobaliya kunku xoto

SONTÈKÈ MÈN MA YESUGU

Nin yesugu in sinsinni ye nikutadun yelma bilali men sigita sin xan tematetohanga bulu xan. A ye hagilinna losin ye xo Jamana xa nogo awa a ye miiri xan politiki maradin namoxolu n'alu la lulu ani alu denxonnu ye kesugu numa doron ne la. Hanga husi nte a bulu awa a ye namoxo kilin kilinnalu ni sin nte a ye xa sariyata alu xan ma ho n'a keta moko dolo ye mennu nte lasilali hen jonjonnu ti hali n'a keta jamana sigini sabe ni sariya mennu xan ani mennu ye baara ke xan te denxonnyaO tanbi xo, Sahilijamanalu la Buludijoxoma Ton (AYEYESI) « AES) ye boyi xan xa sababu ke xonoto talali ti ani namoxyaku dasa. Laxantali baliya ni yuruguyurugu ye xa to jaguya jamana xono xa taxa a he, a ye na ni nagamili ye han bee. Gofeneneman ye xa boyi awa jamana ye xa tala tala. Maramahentigilu ye xa dugu siyaman tigiya mita. Mali keta dahejamanalu basigibaliya wula ti ani taxama siyaman ju.

Nin yesugu in sagixoli ta le ye A ye naho xan ni tamatchanga ye sotoninnu sotoli ye a la politikiku, sotoku ani laxantaliku silatɛgela Kun kilin nelu nani ni xololo kilinnu ti, politikiku, sigidaku, sotoku ani laxantaliku gɛɛyalu ye sagi xan xa na na ma nin lasilali labenni ye xan nasin jamana ye basigi ni kilinya.

357. Ani hana, Jamana ye noxoya ye jamana ye dantɛlu lasi taxa ni xa sagi « trafic » sugu bɛɛ ma ni maramahɛn taxa ni xa sagi sin y'a to (n'o ye sin xa na ni kɛɛ ye Jamanalu n'i noxon tɛ), dɔrogu taxa ni xa sagi, awa a ye jamana la nahalu bɛnni noxoya ni jamana kɛɛnu nahalu ye, n'o ye Jamana losinnu dogoya nin na in ma.

358. Mali kɛta nin na in ma dahejamanalu basigibaliya wula ti, ni maramahɛntigilu ye kɛɛ jaguyali ye, dantɛlu xono nijaguya ani jatɛgɛwale.

359. Jamana xono, sotoku gɛɛya ye jamanadin dɔlu ye kɛɛhɛdin latoriya mɛnnu y'a xotobo x'alu la nalamaya sabati ni hɛɛɛ jagulu labaarali ti.

360. Hali ni sɔɔdasiku bɛnxan sariyalu ye kɛni, lannayabaliya dunta ilan ni sigijoxon jamanalu tɛ mɛnnu hagili la xo Mali « hanga xa dogo » dantɛlu xono nijaguya kɛɛli to. Nin moxo innu ye ju di alu hannu ma tumadɔlu la xa kɛɛ kɛ jamana dugukulu xan xa tɛɛ alu ni Jamana man kuma.

361. **Jamana ye dugukulu bɔɔɔɔlibaliya lahasali, jamana ye kilinya sabatili, Mali ye yɛɛsagoya bunyali xo xan dɛnoxonnu na xoto, alu sagita xa kɛ kumatokulunnu ti.** Mali jamana ye xa taxa sigida ni jigo tɛnali sila hɛ, ilan ye tabiyalu ni lanbelu mɛnnu ye ye a xa siya san kɛɛ ti ni husu mɛ olu yɛɛma no sotonali ti an na. Xaran ni lonku ni sinku tɛnanin i y'a ho malidin, sangu sihinu, xa nasin alu ye jamana tabilalu ni lanbelu lonbaliya jagu ma. Damatanbiwale ni nijaguwale tigilamoxolu ye xa sin soto.. Sigidalatɛnkurulu ye lapinin balu n'olu ye Xaran hakɛlu (laxolixaran, balikuxaran, lonku ni snku) jigita kusɔbɛ ho xa kɛ alu nte sin xa yiriwali lataxa na ani xa dɛnoxonnya sugulu laxanta..

362. **Nin hanga in nte Damatanbiwale ni nijaguwale tigilamoxolu siyayali ani sigida tɛnali tu ye.** Diinaku damatanbi wale ye xa yiriwa ani hojoxon xo alu tɛ diinalu kilin kilinna xono jaguyata. Tonnu ni labatulilu dogoyali ye do bo noyalu kanalu la. Diina tolu losinnu bilali sixa to ye kɛɛ ni noxonkunbaliya kun bo n'o ye sigida ye ben ni basigi bila harati xono.

MARASUGU

363. Jamana ye xa marasugu dasaba soto sigida ni politikiku, sotoku ani laxantaliku buluhatabalu la. Hanga nte Jamana noxoma bulu awa a ye moxolu tu alu hannu ma. A ye namoxo kilin kilinnalu ni sin nte a ye xa sariyata alu xan ma ho n'a kɛta moxo dɔlu ye mɛnnu nte lasilali hɛn jonjonnu ti hali n'a kɛta jamana sigini sabe ni sariya mɛnnu xan ani mɛnnu ye baara kɛ xan tɛ dɛnoxonnya. A ye miiri xan politiki maradin namoxolu n'alu la lulu ani alu dɛnoxonnu ye kesugu juma dɔron ne la.

364. A ye nagamini sigi sin xan mɛn hitanin ni jamanadinnu ye jamana xanubaliya ani lananyabaliya ti, sigidalamoxolu diyaguyali jamana ye baaradalu la n'a ye damakasike xan nɛgɛya sugulu la, x'a tu demadunna lahalaha dɔlu nabali ma mɛnnu y'a xa baaralu xono.

365. **Politikiku silatɛgɛ la, yɛɛma bululaninnu AYENIYERI « ANR » sinhe olu man lasi n'o ye gɛɛya dun bɛɛhangaxono.** Politiki tonnu, n'alu ye xa siyaya xa taxa a hɛ, olu ye nasin xan haniyahoma awa bɛɛ y'a pinin xan xa sutuya hanga mɛn be ye la . Kunnahulendi hɛɛɛ ye taxa xan majalagili ma han. A ye bɛnxan labɛn politiki moxolu ni namoxo sinsinni dɔlu n'i noxon tɛ mɛnnu ye moxobalu ni diina namoxolu noto bila la. Sigida marawalanwalanninnu ye baarakɛsugu bila nin kasu la nin hula innu hɛ ni lahasalilu hulan hulan nanɛya ti. Nin baara innu ye jamana sotoku baarasugu jagu sanxotota.

366. **Xa kahu o ma, yuruguyurugu ni woriku yuruguyurugu ye kɛ xan tuma bɛɛ.** Alu ye kana xan i y'a ho hɛn mɛn ye sinna luwolu ni moxo si nte miri xan a la bawo a ye sigida baarada bɛɛ le ma. Alu ye hutuba baaradalu garanti do naha soto n'a nte hɛɛɛ husi tɛgɛ xan jalahu xa nin naxatan sugu in kɛɛ ni a ye xa taxa na bari hana a ye kɛ xan jamanadinnu taxabulu hulanna ti n'alu ye xa alu bɛn a ma. Alu ye baara kɛ ni baarada namaruyaninnu nalaboli ye (mara, kiitɛgɛlalu ye hanga, politiki hanga, sotoku buluhatalu,

ladalabaaradalu, adk.) awa alu y'alu bila xan alu noto x'a sababu ke sotoda nogoma ti n'alu y'o lamita xan alu nohemoxolu la. Yuruguyurugu ni woriku yuruguyurugu sugu in danhata ye jamanadin kilin kilinna ye sin xa ke yuruguyurugu kebaxa ti wala do xa yuruguyurugu ke xa jasin a ma xa la a ye nahalu xan han do he wala han do in he.

367. Kiitidinnu lanin nte kusobe sariya la ni miranku ni hadamadinku heereleu man to sinsin kusobe. Sariya ye xa mahita ni yuruguyurugu ye, taxabululu jajali x'a sababu ke kerekerenniyala baarake moxoku geleya, a ye dunni ye masi xono ani sariya ye sariyataninnu labaara baliya ti. Kiititegelalu delenni nte kusobe baarada tolu la, kerekerenniyala gofereneman « namoxoyasu » ani politikiBaara kenin ni sariya sugu ketenu mennu nte sariya xono hanga ye xa bunya.

368. Jamana noxoma man maku ye heere mennu na ta jalahu xa mara lakutaya. Nin bennin nte a ma awa hangaba nte a la. Dejoxonya mara ni moxo mennu ye na xan alu ye baaralu jalabo xan ye jaho xan ni yeresago ke, hanmoxo dema, yuruguyurugu ani sabelu labenni sumayali. Mara sigisugu i joxon xan labenni baarakelalu he, baarake mirannu ni heereleu, sariya taninnu depite bulun ni goferenema kun, olu ni mennu ye na xan alu ye baaralu jalabo la ye lapininnu nte tali ke xan i joxon na. Komin taxabulu lasaginin xa xana ni toja ye, a geyanin xo jabilu (n'a xa tere alu be ye) te dantegeli ke kusobe

369. Jamana ni jamana ketelu te kulu jalaboli silatage la, sariyakulu mennu sigita tematetchanga namoxolu kun ye, san natalu, ye bila lowula hulanen na. Jamana ni jamana ketelu te kulu jalaboli hanga ye xa dogoya ni benxannu ye mennu nte jamana ye dema xono kusobe, kumajoxonyalu man laben kujuma, jamana ye nahalu man lahasa kujuma. Jamana nogo nte i miiri xan kusobe xa jamana pada yesugu to ben. Politiki jonjon husi nte bululanin jalahu xa Jamana ye keli hake sotoninnu xono ani xa konku ni sinku ani sotoku manamanali sabati. O nata ni jamana ye men ye yeretigiya sotonin a la nin ja in ma n'o sin ye jamana ja nogoman hitali la xo xan dejoxonnu na.

370. Mali man naha soto duniya buluhataku siyaya to n'o ye ke nin ku kenin sabatinin ti kabari a sigi tuma, xa jasin Eröpu dugu dolo ma, jamana dekuru dugukuluku heereba ani woriku nin losin labenni ni BIRISESE « BRICS » jamanalu ye. Toja la, Mali man heere husi yiriwa jalahu xa naha soto nin sababu in na jalahu x'a ye yeresagoya hita xa taxa a he.

371. Baarabululasugu ye i y'a ho a te ye. A segenin ni baarakebaliya siyaman ye, i y'a ho demabagalu siyayali, sabelu holi i joxon xo, baarabululasugulu boli i joxon to ani baarakelalu ye sin dogoyali. O ye sotoku ni yiriwali xorsili ye. Bari a ye sigida la awa a ye baaradalu bulu mennu xa sutu i joxon na i y'a ho OYENISE « ONG » ani kenyereye baarada.

372. Marawalanwalan taxabulu dasata. Yelema juma men tu ye xononin jamana jalaboliku la, x'a sababu ke marawalanwalanni sigili la sin xan ani sababu men sotota xa hutuba musagalu tala ni sigidala moxolu ye, o man ke. Jamana ye wori bilali hahe ye dogoya xan, xo xan dejoxonnu ye demalu ye jinin xa lo, sigidajaxoxolu nte sin xan bitugu xa musagalu ta. Sigidala moxolu tunin xo baara in to.

373. Dugukuluku ye i sotonin goferenema na ani sigidalakulonolu. Duguxulu labaarali hagilinna in barika xa bun ho sariya nte sin xan xa sabelu baara ke tugun x'a sababu ke alu bunya ti. Kele mennu ye ke xan sigidala moxolu n'i joxon te, olu xa siya awa alu ye moxo hanga. Kenyereye woribolalu ni jamanadinnu lanin te sabe labenninnu la mara kun ani sariya ye jabi mennu di.

SOTO YIRIWALI

374. Sotoku silatage la, geleya ye Jamana bulu xa sotokuba ni baarakenahulu jalabosugu numan jusigilannu sigi sin xan. PEYIBE « PIB » bunya hake ye AYENIYERI « ANR » ye lapininnu juxoto kusobe, awa a nte sila di fangantannu demali yiriwali ma.

375. Soto yiriwali dogoyali sababu bota labennihennu siyayalibaliya la, heere ketenun tanya ani sotoku jalaboli jaxu Mali sotoku ye xa boyi nin ja in ma, men ye jaxuya xan ni laxantalibaliya ye ani gofereema ye sinbaliya xa nahululu mara ani xa dasa xa nahululu la dun.

376. Woriku politiki silatage la, Mali ye tu FCFA nataxa taxabulu xo. Nin wori in ye tu demani ni jamana ketenu la wori ye n'o xololo ye woriku politiki jaholi ye moxo ketenun kun.

377. **Xo xan kenyereye nahulu labaarali ani jamana xono geleyalu ye sin na.** Hali n'a soxonin ye do ye kenin, alu ye mahita ni sin ye men ye nahulu jinini n'a laxantali sin taxabulu dogoyali ye, x'a sababu ke sonko yeleti ye men deleni baaradalu ye baarakebaliya la, sigida sariyaku, sotoku, baaraku jamana xono ani jamana xo xan n'o benni nte sigida ani politiki suguya ma (laxantali baliya).. A xololo ye innu ti :

(i) **Kenyerere buluhata dogoyali.** Kenyerere buluhata yiriwali heere lu man daha. Kenyerere buluhata baarakela ye baara ke xan Jamana mara baarakelelu noto n'olu ye jamana ye baaralu soto xan. Xo xan kenyereye nahulu jinini ye jinin xa tanya.

(ii) **Kenyerere baaramensinnu yiriwali.** Hangantanya jaxuyali ye na ni baaraketalu siyayali ye mennu nte labenni kujuma. Baarada mennu ye baara ke xan sariya xono olu ye boyi xan x'a sababu ke tilinnibaliya ti joxonlan xono ani impo doni.

(III) kenyereye nahulu jinini dogoyali n'o sababu ye sin ye men ye nahulu jinini n'a laxanti sin taxabulu dogoyali ye, x'a sababu ke sonko yeleti ye men deleni baaradalu ye baarakebaliya la, sigida sariyaku, sotoku, baaraku jamana xono ani jamana xo xan n'o benni nte sigida ani politiki suguya ma (laxantali baliya).

(iii) **Bankilu ye dunni hake dogoyali ani woriku to yeretigiya.** Sotoku to wori hanba ye bo xan bilanxoto le to ani joxondema. Jamana men xono nin hangantanya hanga xa bun (a ye sin xa ke moxo kilin ye moxo hula ho hula to), xo sotoku baarakela danta doronnu ye xa sin xa baara ke sotoda buluhatalu la n'olu ye wori siyaman lapinin ;

(iv) **Jukuku to hanga dogoyali,** xa Jamana nogoma tu xo xan dejoxonnu la bila to kerengerenniyali Biritoni Wudisi (Bretton Woods) baaradalu mennu y'alu la yesugu ni porogaramulu wajibiya xan x'a tere alu man hami moxo mennu ku ho nin olu ye sonni ma. O de koson, Jamana ye son woriku dema suguya bee ma xa bo demabagalu wula, o ye kahu a ye julu xan nin ja in ma. Sin nte nin julu in ye xa yiriwali la taxa ja xa sababu ke wula do to sotoku politikilu geninnu tanya ti, ani wula kete he baarakelelu sinnu ani Jamana ye baaradalu dogoyali ti ;

(v) **Tunpaladinnu ye dema jiginni.** Mali ni duniya to tesila geleyalu keta sababu ti xa do bo tunpalataxala hahelu la awa o y'a tu soto men ye bo xan tunpalataxa xono dogoyata. Nahulu mennu ye sagi xan alu la jamana xono sotoku geleya xono, olu nasinnin kusobe dinbaya ye musaga holo lelu ma (Kendeya, xaran ani domoli).

378. **Mali sin dunni duniya heere xaran mennu kun bonin to dannin hake do la.** Lonniya ni baarakeheere xaran nte ke xan kusobe tematetoxaransu ni sannaxaransu la x'a sababu ke miranku ni moxoku ti. Lonniya kun holo ni labaarano pininin yiriwali y'a damita la. Nin kun hula in ye dan xati baarakeheere men kun bonin lasotoli la baarada dantalu xono (kendeya ni lahasali)

379. **Baarakeheere danhata to bunyata xa taxa a he hana jamana ni duniya jamana tolu n'i joxonte bari hana jamana xono.** Malidinnu ye TIKI « TIC » lasotoli xa dogo awa a danni duguba lelu xono ani sigida sugu dolo la. Fiburu opitiki ani kunnahulendi sila miran tolu ye tjanin, alu nte wula siyaman awa alu nte soto xan.

386. Sigida nahululu nte labaaraniin kujuma. Sigida nahululu labaarali politiki nte sene ni bexanmara nahululu tinali tolo xan ani deseri nali kusobe. Jamana man yelemali politiki husi bila sin xan yiri nokulu labaarali la i y'a ho luxono huntaninbaju Ani hana, haratilu ni tinalilu kunbenni n'alu jalaboli sinnu man sinsin awa dalina ni mujnu heerele nte jamanadinu bulu.

380. Sida nahululu labaarali nte ye kusobo, n'o ye na ni wula tinali toriyali ti, xonxolu ani sigida n'a lamini tinali hanbe. Waxati yelemali ye xan xa hadamadinya geleyalu jaxuya xa taxa a he. Waxati yelma tina to la xa taxa a he jaxuya sugu la, jiku nahululu ye xan xa dogoya xa taxa a he awa alu labaaraniin nte kujuma. Sama to sene ni bexanmara ye xan xa dogoya.

381. Hali ni sene ni bexanmara sinnu xa bun, Mali sene lakulanni ni balu ni xotidin sene ye. Senhennu siyayali ye bo xan sanjiku, senewulalu bunyali to xa tanbi sotoluhennu yiriwali xan.

382. Jiku politiki mantarahali dahabaliya ye sene soto mahennmaya ni waxati yelma xolobolu ti n'o ye na ni baluku dasa ye

383. Masinabaara ani senekesugu kuta tolu lanni senewulalu labenninnu xono. X'a sababu ke sanjiku geleya ti, xotidin nte sin xan bitugun xa a lowula soto laboli xono. Bexanmara ye ke xa wula siyaman bari a nte ke xan kusobe, n'o ye do kahu xan senekelalu ni bexanmaralalu ye kele mali heleta hake dogoyali ye moli baara jigin kusobe.

384. Nin huntaninbaju politiki jonjon tanya ye, huntaninbaju baaraniin ni dita nte sin xan xa moxolu la bo mennu maku ye huntaninbaju la Huntaninbajuku geleya nte ban xan. Huntaninbaju dili la tegetegli banbali ye dan jaxuba le xati xan maralu, , baaradalu ani luxononalu ye baara la.

385. Mali isiniku buluhata ta mahan, dolo sanga n'a ma kusobe awa nahulu jinini kuta tanyaba y'a la.. Nahulu heermalu (Kotidin, sanu, bexannu, adk.) balelemanin nte kusobe wula kilin n'o ye na ni baaraku geleya ni sotoku geleya ye.

386. Dugujuxoto nahuluku buluhata nte sin xan xa jigilu ma ha. Sanu sotoli ye jigin xan xa sababu ke sanu dinka dolo segeli ti, dugujuxoto nahulu kuta mennu xan ta xa makahuli balu ke jamana soto buluhata sin dunni to, olu nte labaarali lahalaya to men xa husa wala Jamana man sin xa hagilinnalu ta jalahu jamanadinu x'a tono bo.

387. X'a sababu ke nahulu dunni dogoyali ti borimahenku to, taxama sila tipani kusobe awa a hanga xa dogo ho a ye nte sin xan xa lo moxolu ni alu buluhennu ye taxamaku xoto san waxati siyaman ani jamana han siyaman. Sila to benni, sanhesila, nege sila, ji sanna taxa ni xa sagi. Sotoku baara naxaminni kusobe.

388. Lonku ni sinku, bululabaara ani padamunyaala man yiriwa kusobe hali bi. Alu y' alu lowula to men ye baara namaruyani ni namaruyabalilu sariya tali ti, alu ye baaralu sigi sin xan laban nte mennu na ni lu ye baaralu ye n' nasinni nte kusobe isiniku ma.

389. Sigida hennu ye joxonlanku silatege la jamana ni ilan dahe jamanalu sugulu to, jamana nte joxonlanba ke xan. Baarada mesindolu ye bayelemali buluhatalu sanna. Miran ni heere mennu nte jumaba ti labenni ani mennu naha man bun n'alu la ta jamana kete talu ma n'alu ye joxonlan sabati.

397. Delenni xa nasin xo xan jamanalu la hanga bunyani. Dahe jamanalu ni jamana ketelu dunjoxontoli hukumu xono, jamana keni jamana tolu ye soto yiriwali daka ti, nin ja in ma, a ye da yele hen sugu bee ye mennu ye bo xan nin jamana innu xono. A ni hana, soto buluhata kilin kilinna ye na labila joxonlan jaxu ni basigibali ye. Sigida hennu ye na la lo awa jamana ye ke domoli ke sugu ye.

390. Jagukehennu jigili ni duniya tolu ye nte ban xan. Jagu jigili xa tugu i joxon na n'a ye bo xan senehen baarali la boyili la ani isini naha kahuni i joxon ma, wori men ye bo xan tupalataxalalu mahan, o bilali xa tere hen man bila a kunxoto jigili kusobe ye ke sababu ti xa wori sarata hake tina.

JAMANADINNU LA LAHALAYA ANI SIGIDA

391. Sotoku ni laxantaliku silategela, hangantan ye xa tojaxuya. Moxo mennu ye

fangantanya xonko hake ye hele xan ni dasa suguya siyaman ye n'o ye innu xonko : kende'ya, xaran, lu, ji, saniya, adk. Digi keni hadamadin ni wula mahemannu la. Les

392. Jamanadinnu ta mahan, beladeni taxabulu ye bange jigili ye n'o ye ke xan ni xo xan jamanalu ye hagilinnalu ti ani xa ben duniyatotege taxabulu maNin ku in ye na ni jamanadinnu ye siyayali hake jigili ye.

393. Xaransin labenni no'oya la ye jaabi nahamalu di moxo xaranni hake hukumu xonko bari moxo mennu jinini baarada la, innu nte o miran ha xan Tupa la, heerele (hadamadinnu, nahululu, mirannu, gahelu ani xaran taxabulu) bilani sin xan nte moxo jumalu laben xan ni sotoku buluhata kilin kilinna maku y'o la jalahu xa yiriwali jonjon bila sin xan.

394. O xoloko ye ke kerekenenniyali, kende'ya ni balu tinjali Nahulu dunni kende'yaku to dogoyali ani jamanadinnu ye hangantanya ye alu la kende'yaku ge'eya.

395. Lonku ni sinku losinnu tununi ge'eyani ni hangantanya ni xaran hake ye. Ladala lonku ni sinku losinnu n'o ye tabiyalu ni lanbelu ti no'ya jumalu ye xan xa tunu awa alu nte sin xan x'alu lowula ha n'o ye sigida ye basigi ni ben xa tu sin na : jamana men sigisugu tinani ye a la ladalu tinato ye xan, dindinnu ye kujakuke, moxobalu bunyali baliya ani sigida namoxolu ni lulu jaxamili, joxondema tununi, x'a tere basi jini alu la.

396. O xoloko ye ladala tabiyalu ni lanbelu hanga dogoyali ti ani kilinnatuli hanga bunyali Ladalaku joxondema sugulu nte keni bitugu xa ben waxati ma. Basi jonjon husi man soto alu la. Alu hanga ye dogoya xan xa taxa a he awa kilinnatuli hanga ye bunya xan xa taxa a he.

397. Sigidalatankurulu dun ta politiki to ani alu talanin ye taxa ni sagi ke xan hanga buluhatalu ni i xonko te. I y'a ho politiki tonnu, a lonni ni siyaya ti n'a ye lapinin ye xa tugu hangalu xo jalahu xa ton ni moxolu ye hakelu lahasa. A lowula n'o ye xa bila hanga bilani ketehe.

398. Kunnahulendi silalu boko xan ani bokoboku ye xan xa siyaya awa alu ye laben xan jamana ni xo xan jamana baaradabalu he. Alu ye kunnahulen basigi balilu di awa a jasin jamanadinnu ma sugu men alu ye tu alu bulu xonko san'a tu alu xa sin xa duniya hamuya ani x'alu sin dun jamana yiriwali to. Nin ku in jabali ma, hanga nte namoxolu la.

399. Musulu ye yereta ye sagi xan xo. Sotoku lahalaya ye na xan ni nahulu dogoyali ye baaralu xonko mennu naha xa bun musulu ye sinyere'xoto la. Sariya l° 2015-052/ men ye ta ta desanburukaru tili 18 san 2015, men ye heere sigi sin xan jalahu xa xelu ni musulu laxan'na bilani Jamana nogoma kun.

400. Ladala sariyalu labenni bayelemani. Hangatigiluye baara ke xan ni Ladala hangantigilu ye jalahu alu ye tu hanga la i y'a ho sigidalatankuru ni politiki tonnu. Alu ye nahululu ni mirannu soto o noto bila ye, n'o ye yuruguyurugu jaxuyali ni Jamana ye sintanya hita.

401. Tunpalataxalu ye xan xa jaxuya jamana sotoku n'a laxantaliku jabali ma. Hamidin men ye Namoxolu la xa jasin jamana soto yiriwali ma ye baarakebaliya ni hangantanya jaxuya, n'o ye sihin siyaman jasin xan tunpalataxa sila ma xa taxa a he jamana mennu yiriwani to xa tanbi alu ye taxa xan jamana mennu xan xotoni.

402. San 2063, taxabulu husi nte Mali jamanadinnu bulu. Hangantanya jaxuyani ani baaradaba hololu lasotoli (xaran, kende'ya, jamanadinlaxanta, adk.) dasa ye o to. Hasudinjaxumaya ani ladalu tinjali jensen ta. Nin lahalaya in ye do kahu dimi ma, xa kahu joxonkubaliya ma ani xa do kahu kilinnatu hanga ma n'o ye laxantalibaliya danmatanbini sabati. .

403. Jamana ye no'oya xanma lahasali ni duguxulu borotobaliya ani Mali ye yer'esagoya bunyali ku to x'a jasin xo xan de'joxonnu ma, jamana talali harati sagita.

404. Mali ye lahalaya ni jamanadin husi nte son a ma.

2.3 Mali kuta yesugu ani ye'ema Lonniya

2.3.1. Mali kuta yesugu

405. Nin yesugu in sinsinni ye Kuta yesugu le xan « Mali kuta ». A ye a ju ta hana segesegeli heere labenni la Mali xan ani Jamanatokutayaku sigixahoba ye lapini mennu ke xonko Sonni ni xonkuma jigo men ye yesugu in na bilani sin xan kun siyaman na: Yesugu ye men kuntaxala ye sanji binaani ye n'a ye na tali ke hulansin siyaman na ani malidin hanba, o xoto ye xo mennu ye na ke sanji binaani jusoto san 2063

xoɔ, olu man bange hoɔ ; O ye sanji keme talante ye xa si san tan masutun ma awa tariku y'a hita xo jamana yiriwani talabe ye sin soɔo o geleya in xan waxati joxonɔnalu xoɔ. Tupa la taxabulu kilin nte keni x'a tobenni ke ani hana lahalayalu nte kilinnu ti xa bo jamana do to xa taxa do to ani xa bo waxati do to xa taxa do to. Bari xoroɔsili hula ye keni :

(i) yesugu men ye xonkuma keni ye ani (ii) nin yesugu in lasisugu jamoxo hangatigi do he, politikulu jamoxolu n'alu ni soɔoku jamoxobalu ye i joxon bulu ; Jamanadin mennu si te sanji 15 bo n'olu ye keme keme sarala to % 47, 2 ku ho la (ani mennu ye sanji 18 juxoto, n'o ye sin ke keme keme sarala to % 53,6 ye jamanadin bee la deni na. Jamanadin mennu si hake sini baara ma ye ke keme keme sarala to % 49,9 ye jamanadin bee ladeni na, o ye do kahu hana jamana ye sin ma xa jamanadinnu la lahalaya nihula lasoto ni baara siyaman keta sihinu ni musulu la sinyexoto silatege la ani baarakelaku yiriwali silatege la ; Soɔoku nahamabalu siyayalilu n'alu soɔolilu keni ye, Soɔoku to mupun sin jamana ti men hita geleya ni sege sugu bee sinheBuludijoxonma baara jigiya AYEYESI « AES » xoɔ, n'o ye xonola soɔoku yiriwali sila jonjon di nin kana in ma.

406. O la Mali ye sin xa nin yesugu laben n'a ye bedefanga hangama baaradalu soɔo ani jamoxo hangama ani yelema waxati jan xoɔ jamana marasugu bee xoɔ.. A pahoni nin ja in ma :

MALI, JAMANA MEN Y'A YERESAGOYA LA ANI N'A KAHUNI A YE LONKU NI SINKU SIYAYA SONO, DEMANXOYA JAMANA MEN TILINNIN, JAMANA MARANIN KUNUMA ANI LAXANTANI, SOTO HAGAMA MEN TAXANI JA, HADAMADINYA YIRIWALIHAKESANXOTOTANO ANI SIGIDA N'A LAMINI LAXANTANO KUNTAXALAJA YEREXONO SABATILI.

407. Nin yesugu in ye hitanin juxoto :

MALI, JAMANA MEN Y'A YERESAGOYA LA ANI N'A KAHUNI A YE LONKU NI SINKU SIYAYA SONO

- Duguxulu lahasali sabatini lahasali ni laxantali hangalu kun n'olu y'a tuni Mali ye jate xan soɔodasi juninu he duniya xoɔ ni hennu y'a bulu (i) baarakela numannu n'a siyaman men ye bolike xan ; (ii) miran mennu benni waxati i ma ani mennu lapinini (iii) kunbenni ni miiri heere sin bunba ; (iv) lahasali isini nahama do ani (v) lasilali hanga do (v) ;
- Duguxulu lahasali sigini hana sijoxonya politiki numa xan, soɔodasi hanga dexoxonya jamana mennu ye baara ke xan i joxon he, duguxululu borotobaliya bunpali jamanalu n'i joxon te, keɛle banni sariya labaarali junna ni sigixaho ye bari hana ni « jamana mennu ye danboni » ye joxonye yiriwani. Nin wula in laxantali lonsin bangeta AYEYESI « AES » le kun men ti bedel lahasali ni keɛ wula sigi sin xan ;
- Mali ye yeresagoya jamana ti awa a kahuni i joxon ma a ye lonku ni sinku, xan ani dina siyaya xoɔ ;
- Jategewale ani nijaxuyawale mennu ye jamana ye kilinya, laxantali ni jamanadinnu ye basigi bila geleya xoɔ, nte do kete nin mirana jaxu tanbini te
- Jamana ye yeretigiya hagilinna to sinsin ta awa jamanadin kilin kilinna ye dexasigi numa soɔo n'alu tun lonni n'o ye ;
- Kilinya to sinsini ani jamana ye dexoxonya ti banba tabiyalu, lanbelu, sinku ni lonku losinnu xan ani hasuxannu dunni da la ;
- Dinalu ye sigijoxonya ben xoɔ, dinalu n'i joxon te ani dinalu xoɔ sabati ani x'alu tu sinna ;

- Laxantali sabati ta awa a ye wula siyaman. Kujaxuke mantarahani duguba ni wula xonolalu la ;
- X'a sababu ke jamana xaran porogaramu ye men nasinni 2024 nahalu ma, sigida kuta ye labenni ni malidin ladamuni ye, men maku ye a ye hakelu n'a ye ketalu la kusobe, men ye ilan ye tabiya, lanbe, lonku ni sinku bunya, men laxantani xa bo kujaxulu to menna jensinni xo xan kunnahulendi sila dolo he, A hamini kusobe jamana marasugu juma la ani hutuba hennu lamarali ani a baara ke xan kusobe ben ni depxoxonya sinsinni na.

Mali Jamana ke ta heere Jamana ti, yiriwalijamana, o xoto Jamana ye xa kahu a lowula holo ma ye makudunni yiriwali hagilinnalu maA ye baara ke xan joxon he (i) i y'a ho baarakela men ye tolu la baara nigi la wuli xan an'a ye heere lu ta menna ye moxolu galabu kende ya, wala xa moxolu latilin jalahu xa ye sotoku ni sigidaku lapininnu sabati ani (ii) i y'a ho baarakela men ye heere buluhata dolo xoxsili tigiya ta wala xa kahu baarakela dolo ma jalahu xa baara dolo ke naha ye menna na. Nin lowula nahama in nte a sin bo xan a ye baara

JAMANA MARANIN KUNUMA

xotomannu to o ye jamanadinnu n'alu buluhennu laxantali ni lahasali ti n'a ye o ke xan ni hanga ye ;

- Mara kuta ni juma y'a bulu ni heere lu siyamannu ye menna ye boli ke ani juma ni moxo menna ye taxa xan hutuba baaradalu la nimisi wasali ti xa sin keme keme sarala to % moxo 90 la ;
- Sariyaku sila danmakejenni, ani hutuba kumapxoxonyalu ye sigida ni sotoku yiriwali lahalaya jumalu to ben (baarake wula, yuruguyurugu keeli, adk.) ;
- Mali bedehanga ke ta benxan ye xa taxa a he ani a ye mahita la ni hangalu boli ye i joxon na kusobe, politiki tonnu hake dogoyali, yelama ye sin xa ke, sigidala tonkuru sin dunni a to kusobe ani benxan jamana jininkali balu xan ;
- Sigidalakulonno yiriwali sila ye baara la ni maralu ni sigidalu sotolu nataxa sila ti ;
- Duguxulu kulu jalaboli ye kana xan kusobe. Heere siyaman, kenenkerenniyala sariyaku to, tata nin sila in he jalahu xa ben ni depxoxonya sabati ;
- A ye yeresagoya mahitali ti kuta ye hukumu xono, Mali ti a ye depxoxonya la siyaya buluhata bee xono ;
- Mali ye Afiriki hanga buluhata do jamoxoya lowula le to ;
- Mali ti buludijoxonma sila kuta do le jamoxoya ta jalahu xa dekuru kutalu sigi sin xan menna ye tali ke la
- Mali ye jamoxoya lowula le ha xan Afiriki sin dunni to kele la jalahu xa (i) duniya baaradalu to ben kuta ti wala xa kutalu la ben menna ye hita duniya xo xan; (ii) jaholi kesugu yelama jininkalilu xan i y'a ho jatagewale ani (iii) benxannu to kutaya i y'a ho men ye hadamadin ye hake xan, moxo menna xa dogo lahasali n'o ye labaara xan xa taxa a he jalahu xa kujaxulu sanxotota n'o ni ilan ye tabiya ni lanbe nte tali kela i joxon na.

SOTO HAGAMA MEN TAXANI NA

- Yiriwali juma bululali ni labarali sin ye Hære Jamana ye ;
- Taxama mirannu ye jamana ye bilankanamali hake sanxotota ni yiriwali xananin ye taxama sugu naani bæ to (dugumasila, negesila, jixanna ani sannasila) ni a dogoyanin ye keme keme sarala to (%) 64 ye sila gudonronmalu, xa si km 3000 ma negesila labennin na, ani km 2334 jisila borita xan ;
- Seneke sugu kuta ye jamana bulu nin ja in ma, men ye joxonlan kun ani men ye sigida n'a lamini bunjanin jalahu xa jamana ye baluku yeragoya sinsin, xa senekelalu ye sotolu to sinsin ani xa Mali ke seneke jamana ye men ye hanga xa bun hen labo to xa taxa jamana ketenun xan ;
- Huntanibaju juma, a siyaman men ye boli ke ani sonko nogoman jamanadin bæ ye. Huntanibaju jaxaminin lowulaba tanin huntanibajulu he n'o ye huntanibaju mennu ye sin xa tokutaya ani huntanibaju tolu songodiman iya ho nikileyeri ni keme keme sarala to % 70 ye huntanibaju labenna ;
- Isini keta soto losin ti : sotoke baaradalu dahelennin, dugujuxoto nahulu bayelemali isini do ye kenin ani isininabaara to bunyata xa jasin haaxaran buluhatalu ma mennu naha xa bun. Nin ja in ma, baara buluhata hulannan ye PEYIBE « PIB » ye lowulaba ta keme keme sarala to % 40 masutunyala, n'a ye demanin kerengerenninyala dugujuxoto nahulu baarali ku ani bululabaara to bunyali n'o xanta xa PEYIBE « PIB » lowula ha ni keme keme sarala to % 26 masutunya la,
- Mali dun ta baarakeheere mennu kunbonin duniya xono ani jininin holo ni waleyanin baaradalu ya bulu buluhatalu kilinkilinna to : TIKILU « TIC », nimahen bayelemahere (heerewaleyata mennu sinsinnin nimahennu xan), robotikilonniya, fisikilonniya, adk ;
- Dugujuxoto nahulu labo sin ye jamana ye yiriwali to, nin a sin dunnin ye jamana ni sigida ye sotoku to ;
- Bululabaara ye x'a lowula ha xa taxa a he, a ye baara juma siyaman di xan ani bululabaara hennu ye xa jasin isiniku ma xa taxa a he ;
- Sigidala miran labenninu ye joxonla kun jamana xono ani an dahe jamanalu sugulu to ;
- Sotokuto woriku hake n'a lahalayalu ye sanga jamana yiriwanolu talu ma n'o ye si keme keme sala la% 80 ma PEYIBE « PIB » la ani wori ladunta bakurubala keme keme sala la% 60 ma PEYIBE « PIB » la ;
- Mali ni ilan dahejamana doli ye wori kuta sigi sin xan ni alu ye sigidala nahululu ye lo a xoto

HADAMADINYA YIRIWALI SANXOTOTANO

- Xaranku taxabulu banbannin, a dahelennin bæ ye ani a ya tu jamanadin jumalu, jamoxolu, sigida tabiyalu n'a lanbelu xorsili baxalu, baarakelalu ni hagilinna di lala, xa laben,
- Kendeyaku taxabulu ye lasoto jamanadin bæ he ani sonko nogoma na ani kendeyasulu ye kenin ni miran jumalu ya xono ho xa tu jangarutolu ye taxali wula kete ye hagililajigi xoto le ye. Nin ja in ma, jamanadin hake men ye taxa xan kendeyasulu la mennu nte tanbi km 5 xan tanbita keme keme sala % 59 na xa si keme keme salala % 95 ma
- Bana mennu ye kenin tumabe ani balukujaxulu keleta ni balu ye sin xa ke xa si sanji 76 ma ;
- Jamana kendeyaku to yeragoya sinsinni : hurutelibanalu keleti sin, basilu labennin ani kendeyaku ni hatihin basilu yiriwali ;

- Nin hake yeleli ye ni da hula, jamana tere xa xan xa si x'a ye lapinin sabati n'o ye xa soto jamanalu xono menna kun xototani, ni dolari wori 13 900 ye san 2063 ;
- Baara bennin siyaman ye sara xan joxonlan baara buluhatalu xono ani baara sugu bee siyayali ;
- Sigida laxajalibaliya ani hangantanya noxoya ta kusobe xa si keme keme sala la% 10 hake ma ;
- Baarake moxo ye Jamana menna moxolu man siya bulu x'a ye nahululu la baara
- Sigidala tonkuru na lonin xa taxa a he jamoxolu to ani duniya marakesugu to ;
- Sinnun ni kesugulu ye musulu ni sihinun bulu xa soto da hake ani xa sigida la baara ;
- Deroxonya taxabulu xotolu ni kutalu laben kupuma;
- Do bota tunjalataxalu la awa malidin mennun siginin jamana xo xan siyaman sagita xa na ;
- Sigida labaara sugu, xa sababu ke ladala jamoxolu sin dunnin ti a to, sinsinnin joxonye xan,

SIGIDA N'A LAMINI LAXANTANO KUNTAXALAJA YEREXONO SABATILI.

sigixaho, joxonkun, bunya, teben ani sariya ye dema. Nin tabiyalu ni lanbelu y'a tu a han xa a ye jataxa heerele soto ani xa deroxonya sinsin jalahu bee sin xa dun sigida tilinno, laxanpanno, numa ani yiriwano labennin to.

- Dugubalu lasaniyanin ani hutuba baaradalu jumalu y'a xono, sigida ni soto lolimahennu y'a xono ani taxama hennu. Lu numa sotoli jamanadinnu bulu sinba nte menna ye keta tupa ti Mali la ;
- Ji soto silalu lonni Mali la, alu siginin sin xan ani alu labaaranin kuntaxalajan yerexono, jalahu bee xa jima wulalu lasoto ;
- Sigida n'a lamini geleyalu jalabonin kupuma ani sigida n'a lamini ladunnin kupuma, ni keme keme sara la to dugukulu yelmanin xa ke wula laxantanin ye ani jima wula ye xa bo 14,14% hake la san 2023 xa taxa 30% hake la san 2063 ;
- Dalina ani mupun sigida n'a laminiku to sinnu ye jamanadinnu ye, sigida n'a lamini ani sigida xa nasin waxati yelma xolololu ma.

- 2.3.2. Yelma lonniya

408. Nin hagilinna in sinsinnin ye yiriwali misili kuta le xan (Mali kuta jataxasila) men lonnin ni misili kuta hitali ti :

- Jamana hangamani sariyama yiriwali n'a ye jama ye hanga to sinsin na lowula holulu ye an'a ye a la hanga ni jamoxoya to sinsin jamen a ye sin xa yiriwali heere buluhatalu mita a bulu hula la,
- Hasudinjumaya genin yiriwali ni jamoxolu, jamana moxobalu ani mara ye misaliya ti ;
- Yelmalu bee xaranku to jalahu xa jamanadin ladamuni do ye jataxa sabati, jamoxo, tabiyalu ni lanbelu laxantalibaxa ni sinnun y'a ye jalahu xa taxama nin duniya in xono ;
- Yelma dunnin jamanadinnun ye kupalu to, n'olu ye jate xan bitugun i y'a ho sababu, awa kerengerenniya la, xa sinsin sihinu lowula holo xan ;

1. Sahin hukuma

A ye yeresagoya hitali xa nasin xo xan deroxonnu ma, ani hana dugujuxoto nahululu tonolu labaarali n'alu talali jalahu x'a ye yiriwali musagalu soto.

A xa siya san tan ti, geleya siyaman ye Mali xan men ye sin xa a ye yiriwali n'a ye sininjasigi tija. O geleya in ye lon ni innu ye : Laxantali baliya ni maramahentigilu la kele : maramahentigi deekurulu ye keli, sigida xono an'a xo xan kelelu ani maramahentigilu ye boyixanninu jamanadinnu xan, jamanadinnu ye wulili xa taxa jamana han kete he ani sigida laxantali geleya ;

- Politikali basigibaliya : hanga dahiti, tematetohanga politikali mahayano, bedehanga baaradalu hanga dogoyanolu ;

- Hangantanya ni laxajalibaliya : Jamanadin hanba men ye balu xan hangantanya dakun xoto, laxajali baliya nahuluku to ani baarada hololu lasotoliku to ni lolimahennu sotoli dogoya ti...
 - **Yuruguyurugu ni marakesugu jaxu :** hutuba nahulu yuruguyuruguli, baarakesugu juma dasa men sinsinnin ye baaradalu ye baarajuma xan, jangilibaliya, tilinninbaliya ani jatebobbaliya, huntaninbajuku gelaya ani gelaya mennu ye dugukulu yiriwanolu ye sannahela ni nikutadun baara to.
 - **Jamana men ye tabiyalu, lanbelu ni losinnu ye xan x'i soto a la :** Moxoya haginlinna tipanin kusobe, tabiyalu ni lanbelu tipanin, tilinninya ni horonya, jamana kanunbaliya, sigidala tonkuru men ta nte a han ti kusobe, men ye tesiti xa dogo, ni jamandin xorsili dasa ti, men ni lowula men xa xan tanya, lonniya ni baara nte hadamadinnu ye tabiyalu ni lanbelu temate to tugun
 - **Sigida n'a lamini baaralu ani waxatiyelema : Ja, dugukululu tipali,** Yirilu doxoyali, waxati yelema xolobolu baluhennu xan.
409. Nin baara innu nasoto, nahalu ni sotolu ye kenin. Tematetohanga yenin bi i y'a ho yelema waxati. Nin yelema in, nin malidinnun tere y'a he a meta ye xa ke, kerengerenniyala , ni : (i) politikikulu to yelemabalu ; (ii) namoxoya kuta laxantaliku marasugu to ani baarabalu xa nasin lahasali ni laxantali hangalu ye sinnu sinsinnin ma ; (iii) yuruguyurugu ni woriku yuruguyurugu keleti sinsinnin ; (iv) Mali ye yeresagoya hitali kuta ti xo xan depxonnu nasoto ; (v) haginlinalu xa nasin jamana ye nahulu xorsilila ma kerengerenniyala dugujuxoto nahululu ani bilasilali ni baarabululaninnu xa nasin nin nahululu bayelemali ma (vi) Do kahuli ladamoxolu lowula xan sigida kujalu jalaboli to.

2. Yesugu losinnu

- **Hasudinjumaya misali kuta (« Malidin kuta »):** Men honin xo ye Mali kuta nali sotosila holo ti, Malidin kuta ye Mali kuta jataxasila x'a ben 2063 ma losin ye. Nin jamanadinya sugu tokutayano sinsinnin hasudinjumaya losin holo lelu xan, bee sin dunnin ani bee xa ke lowulatigi ti, men ye moxo bila jamana yelemali temate to. Malidin kuta ye labennin i y'a ho baarakela men ta y'a han ti ani hagilinma, men ye sin x'a ye hakelu ni ketalu maha n'a sindunnin ye kusobe sigida ye jataxa ni ben to.

Jamana xa politiki men jasinin tabiyalu ni lanbelu xaranni ma sigili sin xan naha ye bunya jalahu xa nin jamanadin laben. Nin xaran in sinsinnin, an'a mademanin, ni lu ni sigida ye lowulaba ti, a y'a sinsin tabiyalu ni lanbelu, jamanadinya ani lonku ni sinku xan. Baaradalu ni tilinninya bunyali sanxototali jamana nahululu jalaboliku to. A ye sihin karilu kahu i joxon ma jalahu x'alu laben x'alu ke sigida bayelemalibaxalu ti, mennu ye sin xa Mali kuta ye baarabalu ke x'alu tu Mali tabiyalu ni lanbelu xonko kusobe.

Malidin kuta, n'a ye tesiti an'a ye lowulatigiya xanma, a ye ke Mali kuta jataxasila x'a ben 2063 ma losin kuluma ti. N'a ti marasugu juma losinnun ta ani n'a ti depxoxonya jigo kutalu ta, a sin ye dun Mali jamana labennin to bee jatenin men xonko, Mali basigino ni mujuno, nin a yiriwali tanin jamanadin hagilinmalu ani mennu y'alu han dinin he.

- **Heere ni yiriwali jamana:** jamana men xa kahu a lowula hololu ma, y'a maku dun xan yiriwali kupalu la. A ye baara ke xan (i) i y'a ho baarakela men ye baarakela tolu baara nigi la wila xan ani a ye walelu ke xan mennu ye dusu dun moxo xonko, wala mennu ye latilinnin ke jalahu x'a ye sigida sotoku lapinninun sabati ani (ii) i y'a ho baarakela men ye, heerebaarada dolo marato la kerengerenniyala huntanibaju baaradalu ani dugujuxoto nahulu baaradalu wala xa kahu baarakela ketelu ma jalahu xa baara nahamalu ke. (A ye dun nin ja in ma bululaliheereba hukumu xonko, heere sugandino a ye baaralu xonko kerengerenniyala ni sotoke baaradalu lonni ye ani sinijasigi baaradalu, ni isininu loli ti jamana xonko, i y'a ho negebaara isini, bayelemali isini, wala hana masi laben isinilu ;
- **Noxoya siyamannu:** senekewula men ye xa sene n'a nte sene xan tari miliyon 43 ; Ba belebele hula (Niseri ni Senegali) an'alu buluhatalu, n'alu ye sin xa tanbi tari miliyon 2,2 sonli la ji la ; dugujuxotji nahalu ; bexanmara wula miliyon 60 (bexanmara wula folo ye UYEMOYA « UEMOA » ti ani hulannan ye SEDEYAWO « CEDEAO » ti ; wulaxonosubu siyaya noxoya ; sanu toni 50 san xonko (a ye lowula sabanan na Afiriki xonko) ; ladalaku wulalu misali la Tunbutu dugu, Bajangara kurulu, Fatima bulu, Mali jamana pariki, sigiwula dugukulu xan, a ye Afiriki Tiliboyihemahan ni Afiriki dugu siyaman ketelu bulu di i joxonma ; naha ketenu mennu nte labaara xan (petoroli bo, gasi, dugujuxoto nahululu, huntaninbaju kutayatalu misali la tili ni hoxo) ni dugujuxoto nahulu sugu 14 ye mennu la kulonnin (litiyomo, koromu, sanu, adk.). O la, xa sigida sotolu naha bo jalahu xa wori dun baarakelaku to ani x'a la toriya ye lapinin ye hanbi. **SOREMU « SOREM » dayeleli ye sila wajibiyanin ye jalahu xa do kahu jamana soto xan ni dugujuxoto nahululu soto nahamalu ladeli ti ;**
- **Jamanadinnu ye dema:** jamana tere ye sin xa naha soto ni jamanadinnu ye dema lakika ti tematelahanga xonko jalahu xa noxoya silalu labila ni jamanadinnu la wilixalo ti (ni lapinin nahama misali ye men ye xa yiriju miliyon 200 tutu tili kilin xonko Etiyopi jamana xonko) ani tupalataxalalu ni jamanadinnu ye nahuluku hanga jalahu xa hagilinnalu ta mennu ye sigida yiriwa. Jamana xan ta hana xa marakesugu genin sigi sin xan, men lonin a lowula to, men diyakuyanin, ni yuruguyurugu keleti ye jalahu xa jamanadinnu ye lannaya sinsin baaradalu la.
- **Sihin jamana:** jamanadin mennu si hake te tanbi san 15 la, ye ke kemekemesarala to % 47,2 ti (ani mennu si san 18 juxoto, olu ye sin xa ke kemekemesarala % to 53,6 ye) jamanadin bee ladenin to. Jamanadin mennu si sita baara ma, ye ke kemekemesarala % to 49,9 ye jamanadin bee ladenin to, o ye na do kahu jamana ye sin ma xa jamanadinnu ye lahalaya soto ni tesiti siyaman keta xa jasin sihinu ni musulu ye yereta ma ani xa jasin baarakelaku yiriwali ma. O la, Mali xanta xa tesiti x'a ye sihinu ke baarakelalu ti tanbi mekeno mennu na ani mennu y'alu la

sotoku, sigida ani sinkulu ni lonkulu yiriwali lategebaga ti, ni a sin dunnin ye kusobe a ye yiriwali sinnun to, a ye sigida soto, politiki ani lonku ni sinku sin dunnin ye.

- **Duguxuluku hɛɛɛ loɓwula :** xa tali ke nahalu la Mali xanta xa mɛnnu tɔɔɔ bo , o ye duguxulu bunya ti an'a sigiwula hɛɛɛma n'o ye « jamana dantɛɔɔno » a ni dahe jamana worohula bɛɛ ye dan boni hake kilin na, n'a ni alu ye dante jan bola xa bo xɔɔɔn to xa taxa tiliboyi to ani xa bo worodugu xa taxa sahili mahan. Nin duguxulu siyaman in jɔɔɔɔn kunben loɓwula in ye Mali wula xɔɔɔla mɛnnu man bayɛɛma sabatili ti i y'a ho wula basiginin mɛn ye sin xa jamanalu kilin kilin kahu i jɔɔɔɔn jamanalu ye buludijɔɔɔnma baaralu to.

3. Yɛɛma maxɔɔɔɔɔɔ

- **Jamana ye tokutayali, Ben ni laxantali kuntaxalajan :** tɛben ni dɛxasigi sabatili, maramahɛntigilu keɛli ani xa jamana ye ben ni yiriwali taxabuluba tigiya di a ma ani basigi ni laxantali sagili xa na jamana xɔɔɔ.
- **Sigida sariya, Marasugu mɛn ni bɛɛ jatenin a xɔɔɔ ani mɛn y'a loɓwula hanin :** Laxanlibaliyalu keɛli, bɛɛɛhanga baarada sinsinninu ani Jamana loɓwula tɔsinsinnin, bɛɛɛhanga mɛn ni bɛɛ sin y'a to ani ni bɛɛ jatenin a xɔɔɔ sanxɔɔɔtali, sigidalatɔnkuru mɛn jijanin kusobe ni xɔɔɔsili sin y'a ye jamanadinnu xan, buludijɔɔɔnma hɛɛɛlu yiriwali, sariya jamana bunɓali, yuruguyurugu keɛli ani tilinniya sanxɔɔɔtali ;
- **Soto ni hadamadinya yiriwali bɛɛ jate nin mɛn xɔɔɔ :** borihenku yiriwali, huntanibaju, kunnahulendi ni TIKI « TIC » jamana sotoku ladeno xanma ; sotoku yiriwano beladenin ye mɛn xɔɔɔ, kuntaxalajan ani mupuno ; soto bayɛɛmali sigisuku mɛn ye banbannin isini sɔɔɔda baaradalu xan ; Hangantanya keɛli x'a ban ; hadamadinnun makupahen holɔɔlu lasɔɔɔli bɛɛ bulu (xaran, kɛndɛya, ji, saniya) ;
- **Sigida n'a lamini jalabɔli kuntaxalajan ani x'a ben waxati yɛɛma ma :** sigida la sɔɔɔlu jalabɔli kuntaxalajan, Sigida n'a lamini laxantali, sɛnɛku walelu kuntaxalajan sabatili, bennin waxati yɛɛma xɔɔɔɔɔɔlu ma.

3. Ku mɛnnu wajibiyanin holɔɔ

- ♦ **Ben ni laxantali :** sigida n'a lamini basigino ani sumano, mɛn xanta ni yiriwali kuntaxalajan ye;
- ♦ **Namɔɔɔɔya hangatigi ani tɛsitino :** O la Mali ye sin xa nin yesugu in baara ke n'a ti namɔɔɔɔya barikama ni yɛɛma soto waxati jan xɔɔɔ jamana marasugu beladenin xɔɔɔ. O xɔɔ, xa Jamana ye soto loɓwula to sinsin ni yiriwali hɛɛɛ buluhatalu tanin ti bulu hula la.

Nin ja in ma, Jamana xanta x'a ye yeresagoya sabati ni laxantaliku, domoliku, huntanibajuku, heereharannu labaalaliku, kende'yaku ani basiku silalu ti. Men ye Jamana ke sintigi ye, sinsinno ani sotoku silategela yeresagola la. Jamana men y'a yiriwali hanba lowula ha baara, lasili xono, ani heere buluhatalu sigili sin xan kupuma duguxulu politikiku, sotoku ani sigidaku silategela. Jamana lowula to banbannin in xanta xa ke xonoto yiriwali sababu ti men ye soto dalu to banban ani xa Mali kenyereye baarada walawalali sabati soto buluhatalu la. O y'a tu a y'a ye sotoku yeresagoya sigi sin xan ani xa soto la wa ja ani xa nahulu la bo jalahu xa wori dun yiriwali lapininnu to ani Mali nataxa.

- ◆ **Tigiya baarakexoxonlu bulu:** baarakexoxonnu bee sin dunnin an'alu ye baara keli kusobe, x'a kahu goferenema, jamanadinnu, sigidalatankuru, kenyereye baarada ani tunpalataxalalu ma.
- ◆ **Hagilinnalu yelemali / Tabiyalu ni lanbelu xaranni:** X'i yili la xaran sin ani kunnahulendi silalu ma jalahu xa hagilinnalu bila sila. An xanta xa hagili soto ani xa hasu tabiyalu ni lanbelu kanu ani x'i lo i lowula to, kerekereenniya tabiyalu ni lanbelu xaranni sababula. Sinsin kenin lonku ni sinku jaabilu xan, ye hagilinnalu taxajali beladeno ku ho. O ye tabiya ni lanbe kutalu wajibiya, minasugu ani tigiya ani tabiya ni lanbe sin kutalu sigili sin xan men ni lonku ni sinku men sinsinnin jumaya xan ye tali ke i joxon na ;
- ◆ **Laxantali huntaninbajuku to:** Huntaninbaju lasotoli ye sila holo le ti o waxati kilinna wajibi le ye sotoku baarada bayelemali to ani isiniku to. A naha xa bun hana jalahu xa baaradalu yeke ani x'a ye soto naha bo. Ani hana buluhata le ye tanbi te keno men na kende'yaku, xaranku, ani hadamadinnu balusugu jumaku sabatili to ;
- ◆ **Baarada sintigi ni sinsinolu ani sayin baarada ni juma:** baarada sintigi ni juma ani GARI « GAR » to sinsinnin ani baaradala xono jamoxoya jalahu xa Mali kuta nataxasila x'a ben san 2063 ma politikilu ni porogramulu sigili sin xan xa labaara han bee he ;
- ◆ **Baarakela ni baarakenahulu bennolu:** Baarkela juma ni siyaman tali ani baarakenahulu men ye boli ke n'a ye bo xan jamana ni duniya nahulu to, kahuli i joxon ma jalahu Mali kuta nataxasila x'a ben san 2063 ma sigisinxanni musaga soto.

5. Baaraketa kunbabalu

a. Xa lowula holo di ben ni laxantali ma

- ◆ Basigi naha xa bun yiriwali kuntaxalajan to. Mali xanta x'a jasin keke ni laxantalibaliya kun nelu ma ani x'a ye laxantali baaradalu to sinsin. Ani hana, lonku ni sinku siyayali ye sin xa ke dayeleli losin ti, sigixaho ani dexoxonya ;
- ◆ Mali xanta x'a sin dun teben jonjon le to ani bee ye men xono jalahu xa joli xotomannu basi ani xa lananya sagi kuta ti jamanadinnu n'i joxon te ;
- ◆ Mali xanta hana x'a jatemita ke a han jigo la ani xa hagili soto a ye hili keninnun to keke kilin kilin nalu sin he jalahu a xa na sagi alu joxon ma lun na natalu xono.

b. X'a ye heere Jamana lowula to ben ani x'a to sinsin

- ♦ **Xa heere ni yiriwali Jamana do lo :** Jamana jamoxoya to sinsinnin heerebuluhatalu la baarali to (dugujuxoto nahululu, petoroli, huntanibaju, kendeaya, xaran... adk.) ani xa isini losinnu sigi ni wori dunni ye isini balu to;

Porose xulumalu sigili sin xan : Heere porogaramuba dolu menna ye tali ke buluhatabalu la i y'a ho sene, lolimahennu, jagu, isini, loniya ani heerexaran ; **Xa yuruguyurugu keke ani xa marasugu numa sanxotota** wula bee. Yuruguyurugu keke, tilininya sanxototali ani k'i lo i lowula to, jamana marasugu politikilu la sabatili ; **Hagilijaxabo depxonnu :** baaraxepxonyani ni xo xan depxonnu ye, i y'a ho jamana yiriwaninnu, jamanalu n'i pxonte baaradalu ani kenyeraye baarada, jalahu xa nahulu kahu i pxon ma ani xa loninyalu tala ; **Xa linpo politiki tilinni ni numa sigi sin xan ani xoncha nahulu do ketenun kahuli i pxon ma** jalahu xa wori dun soto ni sigida yiriwali to ;

- ♦ **Xa jamana baaradalu ye sinnu to sinsin** jalahu alu xa sin x'alu lowula ha kusobe yiriwali heere lu sigili la sin xan
- ♦ **Xa marawalanwalanni ni jamanadinnu sin dunni sanxotota** jalahu xa sigida marasugu numa soto ani xa jamanadinnu ye hagilinnalu n'olu ye yiriwali nahalu xan, x'olu labila.
- ♦ **Xa politikilu ke kilin ti ani x'alu ben i pxon ma** ani heere buluhatalu ni yesugu ye jalahu xa hililu bali, xa silalu xoxoya ani xa baaralu bila i pxon na jalahu xa nahululu labaarali kupuma soto. Nin taxabulu in, dunnin ye heere dahanin xon, ye he xa buluhata kilin kilin na ye walelu ni lowulalu sigi sigi i pxon xo ni jamana ye lapininbalu ti, jalahu xa dekuru sigi sin xan, xa hagilinna noya siyaya ani xa yiriwali numa ni kuntaxalajan sabati.

c. Xa soto buluhatalu yiriwa mara nikuta malu xon

- ♦ **Sene buluhata ani senehennu bayelemali a ke to** xa banban ye bayelemali xan ani sigida senehennu dunnin ye ba la ni senehennun siyayali ni katili yiriwali ye, sene buluhata dayeleli ani isini menna ye tali ke la sene yiriwali, baarake sinnun to sinsinnin kerekereennyala ji, seneke dugukulu ani sene heerexaran kutalu mantarahali
 - ♦ **Isini buluhata, a ke to la xa isinibalu yiriwa ani kenyeraye isinilu ;**
 - ♦ **Dugujuxoto nahulu buluhata, a keto** x'a banban dugujuxoto nahulu labaarali siyayali xan, dugujuxoto nahululu boli kuntaxalajan sanxototali ani sigida baarada sigili sin xan ;
 - ♦ **Nadamunyaala buluhata a ke to** x'a banban nadamunyaalan kuntaxalajan sanxototali xan, xon to nadamunyaala , baarakela numalu digili ani nadamunyaala lolimahen numalu loli ;
 - ♦ **Heerexaran buluhata a keto** xa heerexaran baju yiriwa kana porogaramulu lamini na, robotiki ani hagilitobenno.
- 4. Xa borihenku, huntanibajuku ani kunnahulenku numalu sigi sin xan jalahu xa jamana hanbee labo ani xa dahejamanalu buludili i pxon ma.**

- ◆ **Xa jamana silaku tobɛn ani x'a kɛ sahin ta ti** jalahu xa jamana maralu ni Bamaxo ani ilan ni jamana mɛnnu ye danɓonin habalu bila i joxon to jalahu xa jaguku noxoya ;
- ◆ Xa nɛgɛ sila do labɛn jalahu xa jamana dugubalu bila i joxon to ani xa wulaxonɔnalɔ bila kana da la ;
- ◆ **Xa do kahu juntanibaju sotoli ma** nin wori dunnin ye huntanibaju kuta bota to ani xa jamana huntanibaju sila jɛnsin ;
- ◆ **Xa kunnahulenku mɛn kunɓonin silalu sigi sin xan** jalahu xa enterinɛti sila lasotoli noxoya ani xa nimeriki yiriwali katɛgɛ ;
- ◆ **Xa silabalu ni nɛgesilalu yiriwa** jalahu xa an ni ilan daɛ jamanalu bila i joxon to.

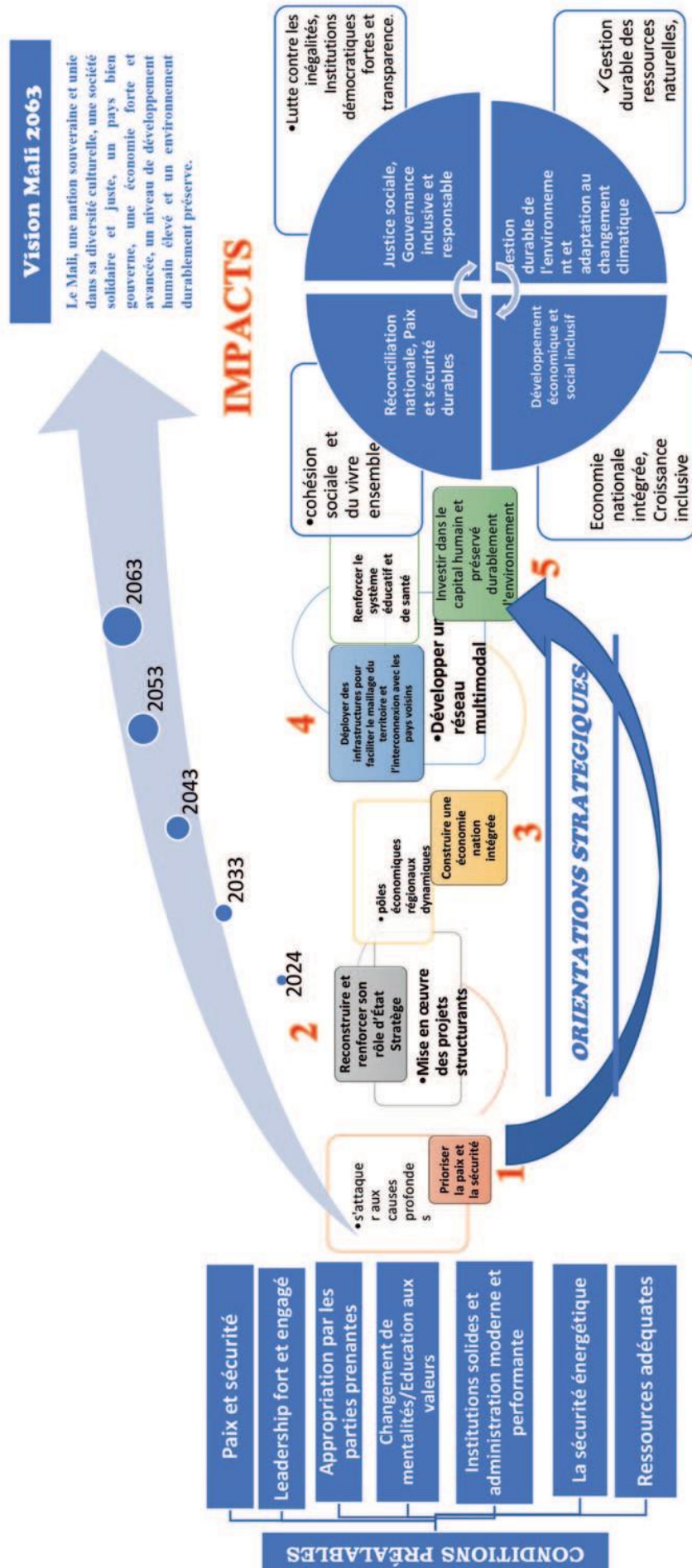
5. Xa wori dun sinnun yiriwali to, baara digi xaran ani jamanadinnu la kɛndɛya sabatili to

- ◆ **Xa jataxa sabati xaranku silatɛgɛ bɛɛ to** hutuba baarada la ; n'o ye yɛnyɛrɛye xaransulu la taxabulu holo yɛlɛmali ti n'o ye kɛ xan jamana xaransulu xo xan ;
- ◆ **Xa porogaramu dolu yiriwa/ hasuxannu xaran porogaramu** mɛnnu sinsinnin ye sigida tabiyalu ni lanbelu ani lonniyalu, hasu xannu, lonniya, hɛɛɛxaran, ɛnɛjɔrixaran ani matematiki/jatexaran (STIM) xan, xaransin hake bɛɛ to ;
- ◆ Xa hanga di sanɛxaransu, lonniya janininin ani hɛɛɛxaran, kutayali ani hagili to benno ma
- ◆ **Xa baaradigi xaran porogaramu kɛ xa ben nin lapinin kɛɛnɛɛnno ti ni soto sila baaradalu ye** ani sinijnasigi baaralu, ni baaradalu ni sigida baarakɛlalu ti ;
- ◆ **Xa xaran kudayi sabati ani digili si bɛɛ xonɔ** jalahu xa sin di baarakɛlalu ma alu xa alu ben hɛɛɛxaran ni sotoku mɛnnu ye taxa xan ja ma ;
- ◆ **Xa baarabululani dɛma** ani xa wula mɛnnu siginin xarandinnu dɛmali xan ma ani xa bɛɛxaran yiriwa jalahu xa bɛɛ sin dunnin sigida xonɔ ye noxoya ani xa kukutalu ni joxonla noxoya ;
- ◆ **Xa kɛndɛyaku sabati** ni su jumalu ni kutalu loli ye, ni baarakɛla jumalu xaranni ti, ni loli ye kɛndɛya sotoli hanɛ hɛ xoto ani jalamaya kɛsugu juman sabatili ni sigida banalu kɛlɛli ti.

6. Xa sigiwula ni sigida n'a lamini yiriwa

- ◆ **Xa sigida n'a lamini laxanta ani yɛɛbɛnnin waxati yɛlɛma ma** ni wale kuntaxalajannun ni mujuninno kɛli ye ani noxolu, yirilu doxoyali kɛlɛli ye, ni jamanadinnun ye jalamaya kɛsugu juma ni sigiwula sabatili ye.

THEORIE DU CHANGEMENT

2.4. Yesugu ye lapininnun

410. Ni yelɛmali hɛɛɛ ye, lapini dɔlu sugandili ye sinsinnin jamana yiriwanin saba ye xɔsala kunnahulennu xan mɛnnu lonni sɔto yiriwali silatɛɛ la : Afiriki di Sidi, Lili Morisi ni Marɔku. Afiriki di Sidi , BIRISI « BRICS » tɔndin dɔ, ani Lili Morisi ye jamana yiriwaninnu ti mɛnnu ye sin xa kɛ misali ye Mali ma a ye lapinin xɔnɔ mɛn ye xa kɛ jamana yiriwanin ani isini jamana ti xa bɛn san 2063 ma. Ani hana, daɛ jamana hula ku hɔ nin mɛnnu ye sahilikunku worodugumahan hɛ ni alu ye yiriwali tanbi sila ye sin xa tali kɛ Mali la.
411. Xa kahu o ma, Wiyetinamu ni Uranda ye misali ye politikiku ni hɛɛɛku tɔ mupuli kɛɛ xɔ hɛ. N'an ti jatemita kɛ tarikulu, duguxulukulu ani sɔtɔkulu la, mɛnnu bɔni ye i jɔxɔn na, Wiyetinamu ye sin xa jate misali nahama ti Mali ye sin x'i sanga mɛn ma. San 40 tanbinin xɔ, Wiyetinamu ye sɔto bayɛɛma nɔma lakulon, xa bɔ fangantan jamana yato xa kɛ sɔto yiriwanin jamana ti. Nin nataxa in sinta xa kɛ ni sɔto dahɛɛli politiki ye, wori dunnin ye xaranku ni kɛndɛyaku tɔ, ani hennu labɔli tɔ.
412. Xa kahu nin jamana innu ma, Afiriki Kilinyatɔnba ye lapinin nahamalu xa bɛn nin san tan nata ti san 2033 kɛta misali ye hana an ye yesugu nata san tan kilin in xɔnɔ tanxumanseerelalu dɔlu bulu.

SOTO: LAXANANO

a. SOTO YELɛLI ANI PEYIBE « PIB » / MɔXɔ KILIN O KILIN

413. Mali ye lapininbalu xanta xa kɛ sababu ti xa sɔtɔku nɔmalu lapinin ni PEYIBE « PIB » nataxa manxanma ye san xɔnɔ (TCAM) da hula (10 %) yesugu ye waxati xɔnɔ. O nataxa haɛ in na, jamana xanta xa sin x'a ye lapinin sabati xa kɛ jamanalu tɛma mɛnnu ye kun xɔtɔtanin sɔtɔku tɔ, ni dolari wori 13 900 ye san 2063 mɔxɔ kilin o kilin

a. NAHULULABAARATA SIYAMAN MɛN NININNIN

414. Jalahu xa lapinin mɛnnu kuhɔnin sanna sabati, jamana xɔnɔ n'a xɔxan musaga nahululu ninin n'alu kahuli i jɔxɔnma hɛɛɛlu xanta xa sigi sin xan. O xanta xa nahɔ nin nahululabaara woriba ti (PEYIBE « PIB » ye kɛmɛ kɛmɛ sara la tɔ). Sayin hake (20,29 %) xanta xa kɛ sigiyɔɔma saba ti xa bɛn ni yesugu ye hake ye (61,8%).

a. PEYIBE « PIB » BAARADA MɛN YE BAARABULUHATA HULANAN YE MARA XɔNɔ

b.

415. Mali xanta xa dɔ bɔ a ye dɛɛnnin na baarabuluhata hɔɔɔlu tɔ (sɛnɛ) ani xa baarabuluhata hulannannu yiriwa (isini) ani sabanannu (baaradalu) jalahu xa baaralu sigi sin xan nahaba ye mɛnnu na ani xa tɔnɔ siyamannu sɔto xa taxa a hɛ. Baarabuluhata hulannan xanta xa PEYIBE « PIB » ye nihula ta n'o ye si kɛmɛ kɛmɛ sara la tɔ 40 ma (40 %), a tanin kɛɛnkɛɛnniyali dugujuxɔto nahululu labaarali hɛ ani kɛnyɛɛye isinilu labaarali n'o xanta xa si kɛmɛ kɛmɛ sara la tɔ 26 ma (26 %) PEYIBE « PIB » la.

a. BULULABAARA, NADAMUNYAALAN ANI LONKU NI SINKU

416. Bululabaara baarada ye na taxa a hɛ xa dɛma dun kusɔbɛ PEYIBE « PIB » ma. Lonku ni sinku ye dɛma xa dɔxɔ sayin PEYIBE « PIB » xɔnɔ, o mɛn ntɛ na yɛɛma xa bɛn 2063 ma hali n'a y'a sɔto dɔ kahuta a ma ni kɛmɛ kɛmɛ sara la tɔ 3,6 ye (3,6 %). Nadamunyaalan sɔtɔku ta mahan, alu xanta xa yɛɛ san tan natalu xɔnɔ jalahu
xa	si	Sefa	wori	miliyari	3	ma.

a. SOTOKU MUSAGA BOTTA

HADAMADIN YIRIWANIN ANI KUNTAXALAJAN

417. Jalahu xa musaga dun a ye sigida ni soto bayelemali to, Mali xanta xa musaga nahululu lakutayali heerele tege. O na ma sotoku to juluxanta xa si keme keme sara la to 80 hake ma (80 %) PEYIBE « PIB » la, IDEYE « IDE » ye sayin hake xanta xa siyaya xa si tan ma jalahu xa si Sefa wori miliyari 3000 masutunyala ma x'a tere tunjalataxalalu la demalu xanta xa to bunya kusobe san tan hula na ta xono sann'a xa jigi xa si Sefa wori miliyari 900 masutuyala san 2063.

a. DOBOLI HANGANTANYALA ANI HADAMADINYALAXANTALI

418. Hali ni fangantanya hake ye tu jotonaku ye Mali xono keme keme sara la to 44 (44 %), a xanta xa jigi kusobe xa ben san 2063 ma ni keme keme sarala to 10 doron ma (10 %). Jalahu xa nin bana in ban, jamana nahulu tala sugu juma ye wajibi ti men nte sin xa soso jalahu xa sariyaku losinnu ni sigida laxanali sabati. Ni SINI « GINI » ye tanxunmanseere ye n'o ye 0,24, Mali ye jate jamanalu he menna laxanin kusobe duniya xono san 2063 la. Ji minta sotoli jamanadin bee he ye lapinin holo ti san 2063 la ni keme keme sarala to 100 ye (100 %).

a. XARAN NI KENDAYA

427. Nahulu dunni xaranku ni kendeyaku to xa kapa ni xaranku ni kendeyaku buluhata sabe labennolu ma naha xa bun kusobe jalahu xa Mali bululabaara sinnun ni soto yiriwa. Ani hana, Sannaxaransuku men kuhonin ani mara kilin kilinna bee n'a ye sannaxaransu waleyali i y'a ho misali la Sikaso, Gawo, Tunbutu, Bajangara, Kayi porose men ye nani, olu sin ye na dun lonnin men kunbonin lasili sabatili to, moko menna sinsinnin baara do xan xarannin ani lonniya jininnin jamana xono.

428. Sanni san 2063, dindinmesen menna toxo sabenin duguma xaransu la beladenin xanta xa si xaran hake danna nin lonniya mankan sotoli ye xarange, sabeli, jate xaran (matematiki) ani bololo sinnun la. O na kilin ma, tematetoxaransu ni sannaxarasu sabalakulonno tigilu (dipilomutigilu) xanta xa ke keme keme sara la to 60 ye (60 %) menna ti lonniyaxaran ni heerexaran ke. X'a ben ni yesugu ye, malidin kilin ye balu x'a doxoyanin ke san 76 ti, x'a sababu ke kendeyasulu yiriwali ye : dogotorisu 160 lakulonni holo, loninu ani xa miran ke alu xono ni dugudin kendeyakubaarakelalu hake sigiwulamali ye sija naani (4), n'o ye ben moko 25 ma , moko 10 000 wo 10 000 to, bari hana ni kendeyaku to deema ye AMO, RAMEDD, kendeyaku to deema ani RAMU bulu (keme keme sara la to jamanadin 62 (62 %).

429. Daniya ye Mali la a ye yesugu kuta ku to. Ni hen tanbino bee ye, a ye he xa ke IDH jamana xototanolu xono ni tanxumanseere ye men ye taxa bila 0,880 la x'a ben ni san 2063.

LOLIMAHENNU ANI HEEREEXARAN

b. BORIMAHENNU ANI HUNTANIBAJU

c.

- d. 430. Mali xanta xa sagi xa ke jaguku joxon kunben wula ti, xa ke taxa ni xa sagi wula ti, i y'a ho a tere ye na men xotonin. Jalahu o xa ke, ho borihenku xa sigi sin xan, nin silabalu labennin ti, negesilalu ani ji xannalu bori ye sin xa ke menna xan n'olu ye jamana maralu n'ilan dahe jamanalu bila i joxon to. Lolimahen hololu yiriwali, i y'a ho silalu, xoxojidalu, negesilalu ani huntanibaju, naha xa bun kusobe jalahu xa jaguku xoxoya, xa sotoku nataxa la wili ani xa jamanadinnu na balusugu juma sabati. O silatege la, sanni san 2063 te, a doxoyanin xa ke keme keme sara la to 64 ti (64 %) sila labennin mume to, negesila km 3000 masutunyala labennin, ani km 2334 ji sila labennin bori ye sin xa ke men xan.

431. Huntanibaju sotoli ye geleyaba le ti hanbi ilan ye jamana xonɔ. Buluhata bee ye delennin huntanibaju le la (isini, kendeɣa, xaran, baaradalu, lulu). San 2063, a dɔɔɔyanin ye ke malidin 9 ye malidin tan o tan tema mennu xanta xa huntanibaju lasoto ani ni jamana ye politiki ni heere kilin kilinna ti mennu nasinin huntanibaju kutalu sanxototali ma, an ye sin x'an keme keme sara la to 70 (70 %) nigi la, mennu ye bo xan ju lakutayali talu to sanni san 2063 te.

e. HEEEXARAN, TOKUTAYALI ANI HAGILI TOBENNO

432. Mali xanta xa tokutayali ni baarabululanin ta ba la jalahu xa baarada kutalu sigi sin xan, men ye sin xa do bo baaratanya la ani xa soto jataxa sanxotota. Heeexaran yiriwali ye losin ye jalahu xa soto la wa na, n'o ye soto labenno sanna bi duniya xonɔ. O lapini holo hitanin in na, keme keme sara la to malidin 95 (95 %) ye na sin xa bololo la soto sanni san 2063 te.

433. Sanna xaransu sinnun to sinsinnin yiriwali sabati ani IA sinnu, IA tokutayali bilali sanna n'o ye sene, isini ani baaradalu la lapininnu ha xan.

HUTUBA BAARADALU ANI MARASUGU

434. Politiki sigida basigino ani marasugu juma naha xa bun jalahu xa nahululabaaralu soto, xa soto jataxa yiriwa ani xa hutuba nahululu baarasugu juma sabati.

f. YURUGUYURUGU HAMUYASUGU ANI GENINYA BAARAKENAHULU KU TO

435. Ni SEPEYI (CPI) ye jaabi dɔɔɔnman do ye (28), yuruguyurugu ye geleyaba ti Mali goferenema balu hali n'a t'a tere bana in kelɛli politikilu sigita sin xan. Bari tesiti ye ke xa taxa a he ho xa si SEPEYI (CPI) ye jaabi 70 ma, o ye na jamana dun duniya jamanalu tema yuruguyurugu hanga xa dɔɔɔ wula mennu. Men ye baarakenahulu labarali ti, Mali y'a he xa ke geɣa xa ben 2063 ma ni baarakenahulu jaabi dahanin tanxunmanseeri 100/100 ye.

. HUTUBABAARADALU MAKUPININNALU NIMISIWASALI

- g. 436. Mirannu dili hutubabaarada jumalu ni mennu galabu xa kende ma, ye lanaya ani xa makupininna ni nimisiwasali hake sanxotota xa nasin baarada kuhoninnu ma. Yesugu lapininni xonɔ, keme keme sara la to makupininna 90 (90 %) ye na nitodiya hutubabaaradalu xoto x'a ben san 2063 ma.

Xatimu 5 nan : San 2023 jataxayesugu lapininu xatimu

N°	Tanxumanseeri toxo	2023 ye Hake	Hake lapininno				Segesegelikela	Baaratigi
			2033	2043	2053	2063		
1	PEYIBE "PIB" (%)TEKAMU "TCAM" yelɛli	4,9	11,9%	10	10	10	INISITATI "INSTAT"/ DEYENIPEDE "DNPd"	INISITATI "INSTAT"/ DEYENIPEDE "DNPd"
2	Nahululabaarata hake ladeno (PEYIBE "PIB" ye %)	24,6	19,7	41,2	51,3	61,8	Baaranantegeli sabe	INISITATI "INSTAT"
3	PEYIBE "PIB" ye baarada (buluhatalu niwula PEYIBE "PIB" xono)						Baaranantegeli sabe	INISITATI "INSTAT"
4	- Buluhata holo	35,6	30,8	25,8	20,8	15,8		
5	- Buluhata hulannan	19,5	25,2	30,2	35,2	40,2		
6	- Buluhata sabanan	36,7	36,2	36,2	36,2	36,2		
7	Kenyereye isinilu niwula PEYIBE "PIB" xono (%)	6,44	11,44	16,44	21,44	26,44	Baaranantegeli sabe	INISITATI "INSTAT"
8	Bululabaara niwula PEYIBE "PIB" xono	24,2	26,5	29	32	35	Baaranantegeli sabe	SEPEYESI "CPS" - SIKAYEPIPE "SICAEPIP"
9	Tunjalataxalalu ye wori bilata hake (Sefa wori miliyari)	507,6	1015,2	2030,4	1500	900	Baaranantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"-SI "CI"
10	Sotokuto julu (PEYIBE "PIB" xono)	31,7	55,6	69,2	70,4	80,5	Baaranantegeli sabe	INISITATI "INSTAT"
11	Nadamunyaala sototalu (amiliyon na ma)	-	985	1 400	2 000	3 000	San jatemitata sabe	DEYENITEHASI "DNTH"
12	Lonku ni Sinku niwula PEYIBE "PIB" xono	1,3	2	2,30	3	3,60	San jatemitata sabe	SEPEYESI "CPS"/ SESI "CI"
13	Julu tata hake	50,4	53,4/65	70	65	55	Baaranantegeli sabe	DESEDEPE "DGDP"
14	IDEYE"IDE" hake (a miliyari la)	290,1	606,4	1212,8	2425,6	3 032	Baaranantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"-SI "CI"
15	Sila gudɔɔɔnma laxanali ((%)	4,02	8,5	16	32	64	DESEYERI "DGR" ye Baaranantegeli sabe	DESEYERI "DGR"/ SEPEYESI "CPS"/ETESE "ETC"
16	Sila gudɔɔɔnmalu kahunin (km la)	40	1000	1000	1000	1000	DESEYERI "DGR" ye Baaranantegeli sabe	DESEYERI "DGR"/ SEPEYESI "CPS"/ETESE "ETC"
17	Negsila labennolu (km)	643	1200	1800	2100	3000	SOPAFERI "SOPAFER" ye Baaranantegeli sabe	SOPAFERI "SOPAFER" / ETESE "ETC"

18	Ji sila boritalu (km)	1308	1600	1800	2000	2334	KOMANAFU "COMANAF" ye Baaradantegeli sabe	COMANAF/ETC KOMANAFU "COMANAF"/ ETESE "ETC"
19	Motermasenehen ye hutu mennu xono (a waayirigalama)	69, 1	111,8	184,2	303,9	501,5	DEYENISERI "DNGR" ye Baaradantegeli sabe	DEYENISERI "DNGR"
20	Nomahe senenin hake (a miliyon toni la ma)	10,288	15,500	23,405	35,341	53,365	AYASE"EAC" ye Baaradantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"/ DEYENIYA "DNA"
21	Heerexaran ni tokutayali labaararano senekelalu bulu %	30	80	100	100	100	IYEYERI "IER" ye Baaradantegeli sabe	IYEYERI "IER"
22	Xotondi kexe seneno hake (a waayirwala ma)	690	1 570	1 670	1850	2000	DEYENISERI "DNGR" ye Baaradantegeli sabe	DEYENISERI "DNGR"
23	Subu soto (a toni waayirwala ma)	99,7	275, 3	508, 2	938,1	1 731,5	Baaradantegeli sabe	DEYENIPIYA "DNPIA"/ SEPEYESI "CPS" ESIDEYERI "SDR"

N°	Tanxumanseeri Toxo		2023 ye Hake	Hake lapininno				Segesegelikela	Baaratigi
				2033	2043	2053	2063		
24	Nono sotonno hake (a toni waayiriwala ma)		13,6	22,8				Baaradantegeli sabe	DEYENIPIYA "DNPIA"/ SEPEYESI "CPS" ESIDEYERI "SDR"
				165,6	212,1	275,2	338,7		
25	Wula labenni bexanmara xan ma	Bunya hake (a ha waayiriwala ma)	630,9	2 120	3 320	4 520 0	5 720	Baaradantegeli sabe	DEYENIPIYA "DNPIA"/ SEPEYESI "CPS" ESIDEYERI "SDR"
		Lamini hake	46	106	166	226	286		
26	Huntanibaju sotoli hake		55,8	82	90	100	100	Baaradantegeli sabe	Huntanibajuku Minisirisu
27	Huntanibaju sotonno (a MW la ma)		587	2397,1	5078,2	8271,9	13474,0	Baaradantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"/ EMUYEYE "MEE"
28	Tili huntanibaju bowula		7,2%	59,9%	59,9%	59,9%	59,9%	Baaradantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"/ EMUYEYE "MEE"
29	Huntanibaju sila (a waayiriwala ma)		10,9	12,9	14,9	16,9	20	Baaradantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"/ EMUYEYE "MEE"
30	Huntanibaju tokutayalataku dunni hake huntanibaju naxaminin xono		11,3	40	50	60	70	Baaradantegeli sabe	Huntanibajuku Minisirisu
31	Xaransu lonolu hake (a waayiriwala ma)			50	100	150	200	Baaradantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"/ ESIIYE"SE"
32	Sanna xaransu hake			5	2	2	2	Baaradantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"/ ESIIYE"SE"
33	Duguma xaransu lasili hake ni xarange, sabeli, matematikilu ani bololo xan na sinnu ye		-	80	90	100	100	Baaradantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"/ Xaran
34	Temateto xaransu ni sanna xaransu sabe namarayanolu ye moxo mennu bulu hake ESITEYEMU buluhatalu xono (%)		-	40	45	50	60	Baaradantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"/ Xaran
35	Hangantanya xololo hake (%)		43,9	32,0	25,0	16,0	10,0	Baaradantegeli sabe	INISITATI "INSTAT"
36	Soto moxo kilinna		2517	3048	5 000	8 110	13 900	Baaradantegeli sabe	INISITATI "INSTAT"
37	IDEHASI "IDH"		0.428	0.550	0.650	0.750	0.880	Baaradantegeli sabe	INISITATI "INSTAT"
38	Baaratanya hake		6,4	7,3	7,0	6,4	5,2	San jatemita sabe	OYENIYEFU "ONEF"
39	Si hake sotota bangeli waxati		58,6	62	70	73	76	EYESIDEYEMU "EDSM"	INISITATI "INSTAT"/ SEPEYESI

								"CPS"
40	Moxo sata (moxo 1000 sarala to)	9,0	5,1	4,8	4,0	3,2	EDEYESIYEM U "EDSM"	INISITATI "INSTAT"/ SEPEYESI "CPS"
41	Dindin sata hake (dindin 1000 sarala to)	54	25	15	9	5	EDEYESIYEM U "EDSM"	INISITATI "INSTAT"/ SEPEYESI "CPS"
42	Makunabasi hololu masotohake jamana xono	93	100	100	100	100	DEPEYEMU"D PM"	DEPEYEMU "DPM"/ DESESEPE "DGSP"

N°	Tanxumanseeri Tɔxo	2023 ye hake	Hake lapininno				Segesegelekela	Baaratigi
			2033	2043	2053	2063		
43	Na saya (din 100000 bangeli la)	325	194	138	98	70	EDEYESIYEM U "EDSM"	INISITATI "INSTAT"/ SEPEYESI "CPS"
44	Kundeyakuru kilin ye banabagato basita hake (moxo 10000 sara la to)	6	10				SISEYERIHASI "SIGRH"	DESEYERI "DRH"
			90	100	150	160		
45	Banabagato nasinwula kendeyasu hulanan loninno hake/ mennu lɔni kupuma ani mirannu ye men xono	-	20	20	20	20	Baaranantegeli sabe	SEPEYESI "CPS" Kendeya
46	Banabagato nasinwula kendeyasu sabanani loninno hake/ mennu lɔni kupuma ani mirannu ye men xono	10	19	28	37	46	Baaranantegeli sabe	SEPEYESI "CPS" Kendeya
47	Banabagato nasinwula kendeyasu naaninani loninno hake/ mennu lɔni kupuma ani mirannu ye men xono		2	3	4	5	Baaranantegeli sabe	SEPEYESI "CPS" Kendeya
48	Dugukulu lasotoli hake km 5 hutante xono (keme keme sara la to (%))	58,6	60	70	80	95	DEHASIYESIDI "D HISD"/ San SILISI "SLIS"	DEHASIYESIDI "DHISD"/ DESESIHEPE "DGSHP"
49	Dugujuxoto nahuluku baarada lɔli		12	3	3	3	Baaranantegeli sabe	MIC/MM
50	Siman isini lɔli		4	1	1	2	Baaranantegeli sabe	MIKI "MIC"/ EMUYEMU "MM"
51	Isinisulu lɔli		30	30	50	50	Baaranantegeli sabe	MIKI "MIC"
52	Jaabi/ Aliman ton men siginin gofereɛnema ye yuruguyuruɛ keɛli xan ma ani gofereɛnema baaradalu la ye lowula sigi yuruguyuruɛ mitasugu la	28/(136/180)	45	60	70	80	Baaranantegeli sabe	Transparency.org
53	Baarakɛnahulu tanxumanseeri dahelenin (IBP keme keme sara la to Jaabi	65	86	90	95	100	Baaranantegeli sabe	EMUYEFU "MEF"
54	Sariyatigi kuru kilin ye moxo kiitita hake/ Hadamadinnu	1/44 795	1/35000	1/30000	1/25000	1/20000	Baaranantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"
55	Duguxulu tɛnaninnu tobenni bunya hake (ha waayiriwala ma)	343, 3	343, 3	377, 6	415, 4	456, 9	SINESIYE "SNGIE"	DESEYEFU "DGEF"
56	Duguxulu men kenin duguxulu laxantano ti ani yekemawula bunya keme keme sara la to	14, 14	14, 14	20	25	30	SINESIYE "SNGIE"	DESEYEFU "DGEF"

57	Hutubabaaradalu makulajalalu nimisiwasali hake	25	55	70	80	90	Baaranantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"
58	Laxajalibaliya (GINI ye tanxumanseeni)	0.32	0.30	0,28	0,26	0,24	INSTAT/ DNP	INISITATI "INSTAT/ DEYENIPEDE"D NPD"
59	Jamanadin mennu ye ji minta lasoto keme keme sara la to ((%)	72,1	95	100	100	100	Baaranantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"

N°	Tanxumanseeri Toxo	2023 ye Hake	Hake lapininno				Segesegelikela	Baaratigi
			2033	2043	2053	2063		
60	Interineti sotoli hake ni Mo 6 ti keme keme sara la to (%)	62,81	80				Baaradantegeli sabe	SEPEYESI "CPS"
			7	5	2,5	2,5		
61	Jamanadin mennu tannin ye kende ya madema heere lu xono (AMO, RAMEDI "RAME", kende ya madema ton)/ RAMU keme keme Sarala to ((%)	21,90	32	42	52	62	San Baaradantegeli sabe	DEYENIPESESI "DNPSES"

Jantuli : Tanxumanseerikelalu ye xatimu jaabi kunbabalu jalahu xa Mali sotoku ni sigida yiriwa san 2063, yesugu jumalu y'o xoxo jamana ye sinijasigi xan ma. Lapininno sabatili ye nahululabaarata siyaman dunnin ku ho la lolimahennu, xaran, jininin ani yiriwali to. Mali xanta xa sigida ni sigida n'a lamini geleya balu keke, i y'a ho hangantanya, yirilu dxxoyali ani duguxulu tinali. Laxantali, politikiku basigi ani marasugu juma naha ye bunya jalahu xa nin yesugu in sigi sin xannin han bee he sabati.

MALI KUTA NATAXASILA

X'A BEN

SAN 2063 MA

TRIGSIEME PARTIE

TALAWULA SABANAN

BILASILALITAXABULULU

WALEYALI

III. TALAWULA SABANAN : BILASILALITAXABULU ANI YESUGU WALEYALI DAKUNNUN

3.1. Bilasilalitaxabululu

437. Yiriwali bilasilalitaxabulu kuntaxalajannun labennin ye lapinin ye xa taxabulubalu ku lalon jalahu xa Mali yiriwali yesugu kuntaxalajan sabati. Toɗa la, ni yesugu hagilinna ye waxati kuntaxalajan labennin ye, y'a ninin xan xa pininkali in jaabi « An y'a he xa taxa min to ? » Bilasilalibuluhata labennin y'a jaabi ni nin men y'a he xa lon « Xa taxa ye sugudi ? ». Bilasilali ye sila yita men ye lasili ke nin waxati ku in ma, yesugu labennin to.

438. Bilasilalibuluhata lonnin ju ye segesegeli tanbininnu jaabi ti, nin sinkun in, segesegeli heere ani sinijasigi yesugu ye laben. Bilasilalibuluhata lonnin baara sin he n'alu ketola ye xa nininxali heere dolu ke Yesugu ye wale kilin kilinna dolu waleyali xan ani xa heere jaabi bennolu dannatege.

439. Nin lapinin heere kilin kilin nalu ye duguma, nininxali kerengerennolu ni wale porogaramulu dannategeni nin ja in ma:

Lapinin heere kuntaxalajan 1 : Keressagoya jamana, kahunin a ye lonku ni sinku ani diinaku siyaya xono

Lapinin kerengerennolu	Bilasilalibuluhatalu
- Xa sorodasi sinnun siyaman soto jamana lahasaliku la - Xa sorodasi sin yiriwa miran ku to - Xa ke sorodasi ye lasilali sin ye men ye xa nasin duniya bee ma - Xa ke sayin sorodasi ye ni xa xon keke ni lasilali ma sin ye men ye xa nasin duniya bee ma	- FEDESE "FDS" ye sinnun yiriwali sorodasiku ni miran kuta ku to, laxantali numa xa jamana han bee to bo; - FEDESE "FDS" ye xonkumali ni miiri heere tomitali sin yiriwa; - Dejoxonya kutalu yiriwali ni sorodasi sintigilu ye jalahu xa sin xa Mali ye yeresagoya lahasa; - Dejoxonya yiriwalaI ani xa sinsin ni dahe jamana (AYEYESI « AES » ani jamana ketenun ye; - Laxantali sinsinni ani ilan ni jamana mennu ye danbonin ye joxonye yiriwali; - Sorodasi hanga yiriwanin sanxototali (sigida ni soto baaralu, kendeɗaku...); - Keleke mirannu labenni yiriwali, mariha dolu ani keleke miran ketelu; - Keleke miran balu isini labenni an'alu donini mirannu yiriwali; - Sanna keleke mirannu (keleke awiyon, fise men ye taxa duniya han bee, doroni, adk.) labenni yiriwali n'alu sinsinin; - Lasilali hanga yiriwali n'a sinsinnin.
Xa jatagewale ni danmatanbinijaxuyawale keke	- Lasobili sinnun sinsinnin mennu ye muritililu ni kekelu kunbeli n'alu labensugu xan ani ben sanxototali; - An ye lahasali ni laxantali hangalu ye xaran kerengerenninnu sanxototali xa ben nin keke kuta in ma;

[illegible]

Lapinin h  re kuntaxalajan 2 : Jamana maranin kupuma

Lapinin kerɛnkerɛnnolu	Bilasilalibuluhatalu
• Xa Jamana ye hanga ni Ꞇamɔɔya tɔ sinsin • Xa hɛɛɛ ni yiriwali Jamana dɔ tɔ sinsin	• Hɛɛɛ ni yiriwali Jamana dɔ labennin • Geninya ni Ꞇamɔɔya sanɔɔtɔtali Jamana xɔɔ; • bɛdɛhanga bɛɛ jatenin mɛn xɔɔ ani bɛɛ sin ye mɛn tɔ lɔsinnun sigili sin xan; • Politiki Ꞇamɔɔya tɔ sinsinnin ni sɛgɛsɛgeli baaralu ani hɛɛɛ bululanin ti; • Sigidalatɔnkuru ni ladalaku Ꞇamɔɔlu lɔwula sigili sin xan an'a tɔ sinsinin bɛdɛhanga taxasilaku tɔ ni bɛdɛyiriwali ni hagilinna ti; • Bɛnxan sigili sin xan mɛn ye jamana jininxalilubalu xan; • Hɛɛɛ buluhatalu ye marakɛsugu tɔ bennin n'alu tɔ sinsinnin n'a ni kɛnyɛɛye buluhatalu ye tali kɛ i ɔɔɔ na (dugujuxɔɔ nahuluku, pɛtɔɔli, huntanibaju, xaran...adk.).

	- Jamana dugujuxoto nahululu boli buluhatalu n'a baaradalu, silaku baaradalu, darali ani bayelemali baaradalu yiriwali heere buluhatalu xono ni baara keli ti jamana kenyerere baaradalu ye; - Segesegeli jamana han bee xono yiriwali heerebuluhatalu ye; - Soto labennin ni soto ku jabininnin labennin basigili heerele to sinsinnin; - Sigidalu huntanibaju labilali ni sigida soto hagilinnalu yiriwali ye; - Jamana ye jamoxoya yiriwali heerebuluhatalu labarali xono; - Wori dunnin labennin ni lakutayali siyayali to; - Jamana sin to sinsinnin xa xon waxati sutun ni waxati jan xono nataxa ma (soto ku hagilinna ani hagili tuli heere xaran na);
Xa baarabululali sin yiriwa ani xa soto ku ni nahuluku baarali sanxotota ani xa to sinsin	- baarabululali sinnun yiriwali - Jamana jate sin yiriwali; - Mali kuta nataxasila x'a ben san 2063 ma labarali han bee he ani Jamana Duguxululabenja (SINATI "SNAT") ni baarakenahulu politiki sigili ye xa ben nin ni baarabululanin sabe in ye lapininnu ni bayelemali baaradalu ye; - Hutuba nahulu labarali sanxototali; - Benjoxonya ni buludjoxonma jamana politiki buluhata xono an'alu n'i joxonte sanxototali. - Jamana kumalu dunnin politikiku ni yiriwali heerele to.
Xa hutuba baarada ke sayin ta ti ani men ye baaraba ke xan Xa baarada juma, nimerikima, genin di jamana ma ani men jasinin hutubabaaradalu maxupininnalu ma	- Baaralu taxasugu ani baaradalu silataxamali bee xa ke moxoya to ani x'alu dun masi xono; - Sinnun to sinsinnin ani baarada baarakelalu tala sugu kutayali - Hangalu boli i joxonto ani politiki boli hutuba mara xono; - Baarasugu men sinsinnin jaabilu ni lowulatigiya xan mara xono to sinsinnin; - Sigida kumajoxonya kudayi sanxototali ani yelma mennu ye sinna ani natalu baaraku to dunnin a xono; - Naholi heere jamana jamoxolu he sigili sin xan; - Baarakenahulu labaratalu baarasugu juma labaralike miran kutalu he; - Baara mennu ye moxo masaba sanxototali; - Lonku ni sinku ni lowulatigiya, ni geninya ani hutuba politiki kiimeni sanxototali, xaran ni lahamuyali ani ni sariyabajulu ye; - Dejoxonya ni lanaya men ye hutuba baaradalu ni hutubabaaradalu maxupininnalu te to sinsinnin.

• Sariya ni hadamadin ye hakɛlu sanxɔtɔtali • Xa dɔ kahu sariya ye tilinninya n'a ye baaraba ma	• Sariya jamana to sinsinnin ani hadamadinnun ye hakɛlu to sinsinnin; • Sariya baaradalu sutiyaɗi jamanadinnun na; • Dɛɓɔɓɔɗa sariya ni kiititɛgɛlalu ani ladala hangatigilu tɛ to sinsinnin; • Sariya baaradalu labɛnni xa xajɗa waxati in ma an'alu dunnin masi xɔɔ; • Sariya hɛɛɛ mɛn siginin yuruguyurugu, woriku yuruguyurugu, jatɛgɛwale, dɔɔɔɔɔ, kunnahulennɛgɛjulu silaxan walejaxulu ani walejaxu sugu bɛɛ kɛlɛli xan ma to sinsinnin; • Sariyaku sin dɔ sigili sin xan yiriwali ni sigida bɛn xan ma; • Xa si duniya bɛɛ ye bɛnxannu ma sariyaku ni mitaliku to; • Duniya sariya baaradalu lasɔtɔli waleyali; • Yɛɛmahɔɓɔɗa ni sariya lasɔtɔli bɛɛ bulu to sinsinnin.
• Xa xɔ xan politiki ye jumaya to sinsin • Xa Mali ye jamɔɓɔɗa hita ani x'a to sinsin duniya kana xan	• Dɔ kahuli Kumajɔɓɔɗa ni jamana ye yɛɛsagoya lahasali sinnun ma duniya kana xan; • Dɛɓɔɓɔnnun makahuli n'alu siyayali mɛn ye siginin bɛɛ x'i ye naha sɔto xan sɔtoɔ, lonku ni sinku, lonniya, diina ani sigida n'a lamini silatɛgɛ la; • Maku mɛnnu dɛlennin ye laxantali ni lahasali buluhatalu la dunnin jamana ni jamana kɛtɛlu tɛ kumajɔɓɔɗa maku holɔlu xɔɔ; • Jamana ye jamɔɓɔɗa to sinsinnin kumajɔɓɔɗalu bilasilali xɔɔ xɔ xan dɛɓɔɓɔnnu bulu; • Mali ye jamɔɓɔɗa to sinsinnin Afiriki ni duniya kana xan; • Buludijɔɓɔɗa sugu kuta sanxɔtɔtali mɛn ye tali kɛ yɛɛsagoya nahalu la ani jamana mɛnnu kuhɔnin ye nahalu lahasali; • Mali ye jamɔɓɔɗa hitali Afiriki sindunnin kɛɛ to mɛn ye kɛ nin jalahu xa duniya baaradalu to bɛn; • Jamana yeli sanxɔtɔtali duniya baaradalu xɔɔ.
• Xa yuruguyuru ni woriku yuruguyurugu kɛlɛli to sinsin • Xa kunbennin sinnun sanxɔtɔta	• Tilinninya hutuba hɛnnu labaarali xɔɔ to sinsin; • Yuruguyurugu walelu jangili bilali sariya xɔɔ, hili mɛnnu ye baara xɔɔ jangili ani hɛn mɛnnu la mitata mɔxɔlu la yuruguyurugu walelu sin hɛ; • Sɔto taxali ja ni Sɛgɛsɛgeli hɛɛɛ ani yuruguyurugu kɛlɛli bennin i jɔɓɔɓɔ ma; • Bilali masi xan, kunnahulɛnku ani hutuba nahululu baarali dunjɔɓɔɗɔtɔli sin to sinsinnin; • Kunbɛli silalu baaradalu xɔɔ to sinsinnin;

	- Tilinninya haginna dunnin mawɗu kun ma bakurubala; - Sariya jamana ni marasugu numa to sinsinnin.
Xa jamana baarada sanxotota ani marawalanwalanni Xa jamana yiriwano ani banbanno sanxotota	- Jamana marawalanwalanni ni hutubabaarada buluhata sigili sigidala kulɗonɗu xonɗo sotosila naholi kuta ti; - Jamana sigidala kulɗonɗu ni sigidalakulɗonɗu xonɗo hutubabaarakelalu ye sinnun to sinsinnin; - Mara ni sigida marasugu sanxototali; - Mara ni sigida sotalu yiriwali; - Baarakexonɗa walanwalannin yiriwali; - Baarada ni sigida baarada holɗo sigili jamana han bee to; - Porogaramu mɛnnu nasinnin ye meri lasotoli ma, sigili sin xan, kɛrenkɛrenniyala ni hɛɛɛxaran kutalu labaarali ti; - Politiki ni sariya mɛnnu tannin ye jamanadinu sindunnin la sigida marasugu to bilali sin xan; - Sigidala kulɗonɗu baarake mawɗu ni nahululu to sinsinnin - Bee sin dunnin bedehanga to jamana han bee to sinsinnin; - Bun ni sigiwula sanxototali ani dunɗonɗonɗo ni boli i nɗo sigidala kulɗonɗu n'i xonɗo te an'alu xonɗo sanxototali.
Xa duguxuluku baara tosanaya	- Duguxuluku baarali ni inforimatiki ani sabelu notobilali ni masilu ye waleyali xa tax'a hɛ; - Duguxulu mɛnnu kapanin jalu ma lapinin bunyali; - Sotoku naha ani linpo labaarali duguxuluku to; - Jamana ye namawɗa to sinsinnin duguxuluku to.

Lapinin hɛɛɛ kuntaxalajan 3 : SOTO HAGAMA MEN TAXANI JA

Lapinnin kɛrenkɛrennolu	Bilasilalibuluhatalu
X'i lo dugutaxa sinnu kilin kilinna yiriwali laxanannin xoto X'i lo jamanalu dayeleli xonɗo ani xɗ xan xoto	- Silalu ni borimahɛnnu to bennin n'alu labennin xa ben waxati in ma (dugumasila, nɛgesila, ji xanna ani sanna sila); - Jamana, mara, sigida, komininnu duguma sila yiriwali ani silabalu; - Jamana ni mara nɛgesila yiriwali - Niseri Ba ni Senɛgali Ba borili to sinsinnin; - Sanna sila naha to kutayali ani xa awiyon baarada do yiriwa; - Sigida enseɗori yiriwali nin sigida mirannu labaarali ti lolimahɛnnu darili to; - Taxama mirannu kuntaxalajan yiriwali;

	• Borihennu bilali silalu xan an'alu keli xa hen bee to bo jalahu xa sotosilalu nahamalu juxotomadun; • Borimahennu yiriwali; • Borimahen kuta mennu noyaba ye heereexaran xan yiriwali; • Awiyon noma laben isini yiriwali • Borimahennu sin to sinsinnin jalahu x'a lowula ha duniya awiyon jigi kanakuto to sinsinnin • Duniya kunnahulunku ni kunnahulendiheereku mirannu to sinsinnin.
• Xa sene baara, bexanmara ani moli sanxotota sobeyala jalahu xa lo Mali baluku yeresagoya xoto	• Seneke wulalu ni seneke mirannu, bexanmara ni moli kuntaxalajan yiriwali, n'olu laxantanin ani ni waxati yelama ye kun olu to; • Sene soto mahemaya doxoyali nin nomahennun bayelemali torima ti; • Seneke masina to warali ni seneke miran kutalu ye mennun bennin seneke wulalu la; • Seneke miran labennin an'a kahuli i joxon ma wula; • Seneke politiki tali sigida yiriwali heere hukumu xono; • Nininnin baaralu ni xaran, heereexaran ni heere mennu ye yiriwali sin he to sinsinnin, • Do kahuli senehennu ma ni silu ye mennu tono xa bun an'alu ye do kahu sugu soto xan; • Baarakenhulu dunta hake sene baaralu to yeleli; • Duguxulu laxantali, senekelalu ni senehennun laxantali; • Sene buluhata dunnin isiniku to; • Heereexarannu sigili sin xan sanxototali ani lonniya kuta mennu ben nin a ma an'alu saxototali; • Bexanmesinkuru silasa bana men ye kili xan xo "Pesiti" kelesi xa ban ani bexan banalu kelesi tobunyali hali "sonosi" banalu sin y'a to ani pingililannu labenni n'alu yirili jamana xono ani duniya bee; • Seneku to julul bilakunxoto; • Seneke baarada soto to bunyali kuxobe, men ye joxonlan to n'a ye do kahu xan senekelalu ye soto lu ma, senehennu soto li ani soto dunnin da la han bee he jalahu xa bonotalu doxoya; • joxonla bexanku to sugu bee to; • Hadamadinnu sinnu to sinsinnin ani dusudunnin ninin ni kutayali to, sene ni isini ku to;

	• Seneku yiriwali sugu kuntaxalajan to sinsinnin; • Huntanibaju labarata seneku to hanga layeleli; • Buluhata menna ye sanna n'alu hiri sonxo, balu ani joxonlan xa bun duniya sugu xono yiriwali; • Labarali kuntaxalajan ani senhennu ni bexannu xoxolu dunnin da la; • Baara sigili sin xan seneku buluhata to sanxototali an'a to sinsinnin.
• Xa jamana huntanibajuku sin sanxotota • X'i lo huntanibajuku laxantali xoto	• Huntanibaju labo sin yiriwali ani baarabululanin menna ye ye, n'o ye xa huntanibaju sila to sinsin; • Nininnin sanxototali ani yiriwali porogaramu men ye huntanibaju tokutayalita wuladinnu ani wulabalu to; sigili sin xan; • Musagaku ni yiriwali noxoyali huntanibaju labo ta wuladin to; • San tan baara bululanin men ye buluhata yiriwali xan sigili sin xan; • Huntanibaju buluhata jalaboli lagayali; • Huntanibaju kahuno to sinsinnin ni ji ye huntanibaju dinin ye to sinsinnin ani huntanibaju ketelu yiriwali menna sonxo man siya i y'a ho huntanibaju men ye labalu la duguxoto hen botala n'a weleto xo iraniyomu; • Ilan ni jamana ketelu buludili l joxon ma yiriwali • Huntanibaju tokutayalitalu sinnun yiriwali isiniku to; • Naha tolu huntanibaju nahuluku to dunnin da la.
• X'i lo sotoku isini bayelemali xoto • Xa isiniku to sinsin buluhatalu la menna nahaba ye saninkelalu xan	Sigida senhen menna ye nahaba la dunna xan bayelemali isinilu sanxototali n'alu taxajali; • Isini menna ye dugujuxoto henna labo xan ni dugujuxoto henna bayelemali ti sanxototali; • Mara sotobuluhatalu, soto wula kerengerennolu, isini mawula ani senke wulalu yiriwali n'a kenin ye x'i banban sotobuluhatalu xan menna ye nahaba la dun xan baara jataxa n'a bilali la sin xan ani x'i banban mara kilin kilin na ye nahalu xan menna lali i joxon ma ani wulaxono sotokemahennu; • Bululabaara henna bayelemali sanxototali xa dun isiniku to; • Isini balu sanxototali n'alu siyayali; • Kenereye isinilu la joxonlan baarakeninnu xoxotomadunnin; • Baarada menna ye heerele di xan jalahu xa sinijasiqi isini soto yiriwali xoxotomadunnin • Sigida ni lamini juma labennin kenereye isini buluhatalu jataxa ni yiriwali xan ma ; • Isini daxawulalu kuntaxalajanyali ni joxonlannin; • Duguxono jaxamalu tobennin yiriwali politiki labennin nalu sigili sin xan.

• Dugujuxoto nahululu boli siyayali n'alu dunnin sotoku to	• Mali duguxotola dugujuxoto nahululu naha ni duguxulu ja lonni to sinsinnin; • Nininnin dugujuxoto nahulu xan siyayali jamana duguxulu bee xan; • Xarannu dugujuxoto nahululu baara xan ani petoroli yiriwali (dugujuxoto nahuluku xaransu) • Dugujuxoto nahulu benxan numa labennin ani buluhata segesegeli men y'a yere sagoyali to sinsinnin • Baarakexonnya men ye dugujuxoto nahuluku baaradalu ni Mali kenyeeye baaradalu n'i jon te to sinsinnin • lahamuhali nininnin sabe sotoliku to, dugujuxoto nahuluku segesegeli n'alu boli; • Sigida dugujuxoto nahuluku baarada sigili sinxan ani n'a ye sigida n'a lamini bunya xan nigidunnin; • Ladala sanu bo baaradalu labennin ani sanubo wulado sigili sinxan; • Dugujuxoto nahulu heereemalu nininnin n'alu boli sanxototali; • Dugujuxoto nahulu bowulalu xorosili n'alu labaarali dugujuxoto nahulu bo xo he; • Dugujuxoto nahululu bayelemali mirannu yiriwali; • Dugujuxoto nahulu boli siyayali.
• Xa ordinatorimahennu labaarali nataxa xoxotomadun ani xa TIKI "TIC" ke nataxa losin do ye • Xa heereexaran mirannu yiriwa • Xa ke Afiriki heereexaran kunben wula do ti	• Sigida isini ye ordinatorimahennu labaarali yiriwali; • Dunxoxontoli mirannu yiriwali ani TIKI "baarada" lasotoli; • Jamana duguxulu sigisugu kunnahulunku lolimahennu niminannu (IYENIDEESE « INDG ») labennin; • Jamana kana porogaramu sigili sin xan; • Kukutalu labaarali TIKI "TIC" buluhata xono jalahu xa xaran sinnu, kendeeyaku, taxamaku, jaguku, marasuguku, ani baaradaku sanxotota; • Sotoku yelemali masi xono bilasilali; • Xa ordinatorimahennu labaarali ni heereexarannu sinnu ke joxonlan sinsinnilan holo ye, baaradalu kutayali ani baara buluhata kutalu yiriwali; • Xa heereexaran yelemali xoxoto dun atomi xaran n'a labaarali buluhata xono, robotiki, miran mennu ye duguxulu notobiliani ani x'a segesege, haginna tobenno ani buluhataba ketelu; • Buluhata xono nininni ni waleyali keli xa wa a he; • Jamana duguxulu sigisugu kunnahulunku lolimahennu niminannu IYENIDEESE « INDG » bila sinxannin nin duguxulu sigisugu ni sigisigili dunxoxontoli ti; • Jamana kana porogaramu bilali sin xan ni sateliti sigili ye sin xan; • Sanna xaransulu ye sinnun to sinsinnin jalahu xa sintigilu ni sinnun dun ba la IA ku to; Renforcement des capacités • IA kutalu bilali sanna n'olu bennin seneku, isiniku ani baaradalu ye lapininnu ma; • Nininnin ni kukuta baaradalu yiriwali ani baarada kuta men nasinin heere xaran ma taxali na he toriya to; • Joxonlan buluhatalu yiriwali jalahu xa heere xaran ni kunnahulunku sigi sin xan; • Xa kunnahulendi baarada numalu sigi sin xan jalahu xa kunnahulen lasili noxoya ani bololo sila xan jagu nataxa.

• Xa bululabaara, nadamunyaalan ani lonku ni sinku ke yiriwali sila ye ti	• Nadamunyaala hagilinnalu xoxoto madunnin n'olu ye sigida lonku ni sinku, ladalakulu ani bululabaara dunna da la; • Lonku ni sinku baaradalu ani hagilinnalu tali yiriwali; • Xa jamana ye lonku ni sinku xe sagi a ma ani x'a laxanta; • Lonku ni sinku politikiki sanxototali; • Deema wulalu yiriwali xa nasin nadamunyaala buluhata, lonku ni sinku ani bululabaara ma (bululabaarakelalu daxawula, bululabaaralalu ye su, adk.); • Bululabaara, nadamunyaala ani lonku ni sinku buluhata to bennin, nin jamana ye naniya tannin ye, baarada tobenna ani baaradalu xanta x'alu ben sariya menna ma tobennin; • Nadamunyaala baarada yiriwali; • Bululabaara baaradalu, nadamunyaala baaradalu ani lonku ni sinku baaradalu ye sotolu taxali na; • Kenyereye baaramesennu bilasilali nin lakulini lonniya xaran, nataxata ani benmanin ti xa ben baarakelalu kesugu ma; • Xa bululabaara baaradalu, nadamunyaala baaradalu ani lonku ni sinku baaradalu dunnin isini buluhatalu xono lategele; • Mali lonku ni sinku mirannu labenin siyayali menna ye labaara xan jamana xono ani duniya xono; • Sigida mirannu ye xoxonlan sanxototali (bululabaara talu, nadamunyaala talu ani lonku ni sinku talu); • Politikilu sigili sin xan menna nasinnin Kenyereye baaramesennu ye baarabululali sinnu nataxa ma, kerengerenniyala nin do kahuli ye soto ma.
• Diversifier les sources de financement de l'économie	• Xoxoto sotolu kahuli n'alu to sinsinnin (bilanxoto, impolu labaarali, impolu taxanixasagi...); • Xoxonato musaga nahulu ketelu sanxototali (Jamana ni kenyereyelu la buludjoxonma (PPP), tujalataxalalu ye wori bilinin x ana...); • Julutali heere numa sigili sin xan; • Sotoku baarakelalu xarannin sotoku to sanxototali; • Baraadolu lasotoli kupuma sigi sinxannin delennin banki musaga menna na ; • Xo xan nahulu musaga kutalu labaarali kerengerenniyala BEYENIDE "BND"/BRISESI "BRICS" (Yiriwaliworibun Kuta); • Musaga buluhata dahelali men ye Afiriki wala duniya ye lapinin ti; • Musaga sin kuta ni numa lasotoli banki ye men xono • Baarakelalu xanta x'alu ben sariya menna ma sigili sin xan ani hadamadin sinnu yiriwali jalahu xa baaralu ke soto baarakelalu joxon soto wula; • Sotodamesen basiginin politikilu labennin n'alu waleyali jalahu soto baarakelalu joxon soto wula xa taxa na ani xa basigi.

Lapinin heere kuntaxalajan 4^{nan} : hadamadinya sobe yiriwali

Lapinin kerengerennolu	Taxasilabalu
- Xa do hara jamana mɔxɔntanwulalu ni geleyakuwulalu mɔxɔmasamasin xan - Xa sɔɔyiriwawula palamalu lo i sinxan maralu xɔɔ	- Soto yiriwaliheerele latege xa i jantu duguxuluhannu la sɔɔsilalu ni nahalu la ; - Xa baarakebaxalu di mɔxɔntanyamaralu ma, alu la sɔɔsilalu baara te wa mɛnnu xɔ ; - Baaradalu yiriwali jamana mɔxɔtanwulalu ni geleyakuwulalu la nahasɔɔsilalu to ; - Demadunni jamana duguxulu hannu la losinxan ma naha yd mɛnnu la, n'alu ye sangapɔxɔnma kun an'alu yiriwali ye ke kuntaxalajan ti ; - Xa taxa hadamadinya yiriwali he maralu bee la, x'a ben hadamadinku minantigiaporogaramulu ma kuntaxalajan xɔɔ ; - Heerekutalu baarawulalu sigili sinxan jamana marabalu xɔɔ ; - Lɔlimahɛnnu ni minan xulumalu dili maralu ma ; - Yiriwali bulula to (a kuntaxala sutun n'a janbijan bee) xa jantu ke hen yelemayelematalu la i y'a ho mɔxɔlu hakesiyaya, alu talasugu kelu ni musulu te, sihakelu kilinkilinna te, waxati bee ani buluhata bee xɔɔ ; - Baarabaxa bee ni jamanadinnu yere dusudun hadamadinkuxaran, dugubaku ani duguxulu labenniku palabo to ; - Hukumulu hangadunni n'olu ye buludipɔxɔnma ni hutuba politigilu talipɔxɔnna ti baxutubaho la , ani kerengerenniya la hadamadinku, tunpalataxa ani dugubaku politigilu ti.
Xa Malidin sɔɔ mɛn, ni saxamɛya, hadamadinya ni hadamadinku taxabulubalu y'a la, ani xa hasudinɗumaya hangadun	- Jamanadinnu keɗa, alu lonniyalu ni kesugulu hangadunni jamana ye tabiyalu ni taxabululu to, demokarasi ni jamana tanxumanseerilu, an'a labaarali sabelu bunɗa to ; - Hasudinya, lamɔli ni hasudinɗumaya xaran yiriwali n'a hangadunni, mɛnnu sinsinnin tabiyalu bunɗa ni hutuba kulu palabokupuma xan ; - Hasudinyaxaran yiriwali lekɔli la ani sanhexaran to ; - Hasudinya ni hasudinɗumaya buludunnikupuma, a ɗapinninni n'a losinbaaraku hangadunni yiriwali ; - Kunnahulendisulu ni bolɔɔkibarudisilalu xɔɔku n'alu labaarali labɔrilikupuma ; - Hasudinnu sindunni hangadun ani xa hasudin bee ke kupalabola ti a ye duguxulu xan ; - Maralu ni jamanadinnu n'i ɗɔxɔn te dexabaara hukumu sigili sinxan ; - Dexatokutayali ni beehagilannapinni yiriwali ; - Demadun hasudinɗumaya wale nahamalu ma.

• Xa do bo hadamadinnu laxanabaliyalu ni haantanya la, ani xa hadamadinkusotoku yiriwa	• Hadamadinku lakantakulosin do sigili sinxan n'a ye geleyakun ni kilinya hangadun ani xa jamanadinnu la joxondema lankanamaya ; • Hantannu jigitugun porogaramulu tosinsinni an'alu lasi jamana han bee to ; • Worikubaarasugu geninnu ni hagilitotalasugu yiriwali jangu xa duguxulu hannu xapalibaliyalu kefe sobe la ; • Baaralu siyayali mennu nasinnin kenimusuxapalibaliya kefele ni hadamadinku baaradasutunnu masotoli noxoya ma ; • Hadamadinku sotokebaaradalu yiriwali ; • Hadamadinnu la keteheden kelemenannu hangadunni ; • Hadamadinnu makuhennu xomasaagitalalu hangadunni ; • Hadamadinnya tokutayalinaninni n'a yiriwalibaaradalu yiriwali .
• Xa baarasoto jumalu bila sinxan	• Baarapininnalu la xarannolu n'alu baarakesinnu xapali sotobaaradalu ni sotokubaara tolu makulu ma ; • Nahulu siyaman dunni baaramadigixaran ni dinmesennu, musulu ni moxo mahemannu la baaraku sila he ; • Baarasotsilalu ni dinmesennu, musulu ni moxomahemannu la baarasotobaaradalu yiriwali ; • Baaralonna lapali jangu xa sinnu ni lonniyalu dannatege mennu ye sotoku ni hadamadinku hukumu kuntaxalajan yiriwali noxoya ani x'a basigi ; • Kunnahulennu harajoxonxan n'alu ladun lapali, mennu nasinnin dinmesennu la baarantanya n'alu la desetobaaralu ma
• Xa xaranku taxabulu sigi sinxan men ye yiriwa lana, a han bee ye talike i joxonna, a ye bee sindun, ani xa lonniyapinin yiriwa xa ben xaranku buluhatalu kerengerennin ma	• Baaralonna ni yerelon x'olu holoholo yiriwa xa tanbi lonniyadi gansan xan ; • Iniweresite ni sanhexaransu ketelu dayeleli maralu xono ; • Iniweresitelu ni baaradalu la baarajoxoya yiriwali x'a ben xarankuntebaxalu/dipulomutigilu la baarakunapinin ma ; • Yiriwalipinin, xaran ni baaramadigi talijoxonnali ; • Lekolisulu ni sanhexaransulu loli n'alu tokuyayali porogaramulu bilali sinxan ; • Xaran mayelenin ni sinnu yiriwali kende yakuxaran sila kilinkilinna to, basi isiniku ani nimahenbayelemaxaran ; • Lonniyapinin ni heereku madigixaran yeleninnu yiriwali ani lonniyapinin ni heereku nalanise do sigili sinxan ; • Porogaramulu/kurikulalu yiriwali mennu sinsinnin jamana tabiyalu ni lonniyalu, marakexannu, lonniyalu ni heerekutalu xan, awa heereku, ensejoroku ni jatexaran hake bee to (ESITIMU-STIM) ; • Lonniyapinin ni baaramadigixaran xapali bululabaaralu ni sotsilalu ma ;

	• Karamɔɔɔlu xaran an'alu ɲalabɔ laɲali ; • Lɔnniɲanaya yiriwali hutuba ye xaranku hake n'a suguya bee to ; • Lɔnniɲaninin, bululabaaralu ni sɔɔsilalu, ani geleyakunsin madigixarannu, olu xarannmali porogaramulu yiriwali ani kerekerenniya la, ni baaramadigi benmalu ke keɛ yɔɔɔlu to, n'alu ye sin ; • Heɛɛxaran ni baaramadigixaran hangadun jalahu hadamadin lɔnnalu xa bange sɔɔkesila nahamalu, sinin bululabaaralu ni isini baarabuluhata to ; • Hake nɔɔɔta labenni baarakela kerekerenninnu (OESI-OS) ni bilasilali hakema kebaxalu to ; • Lɔnniya ni hagili tobenno sɔɔku lɔsinxan yiriwa ; • Lɔlimahen kutalu yiriwali an'alu buludinjɔɔɔmanin xaranku hake bee to ; • Lɔnniɲaninin ni waleyaliɲinin yiriwali sanhexaransulu la ; • Hutuba ni kenyeɛye baarakɛɲɔɔɔya yiriwali lɔnniɲaninin ni heɛɛkutakunɲaninin to ; • « Sɔɔku hagilinna » do yiriwali x'a sabu ke sigida hagilinnalu la buludinjɔɔɔma ti (sanhexaransulu, sigida lakulɔnnolu, sigidatɔnnu, adk.).
• Xa kɛndɛyaku kuta sigi sinxan ani xa jamana ye kɛndɛyaku yeɛya sabati	• Kɛndɛyaku sinnu ni hitakɛlibaara ɲumalu hangadunni, kɛndɛya baaradalu dayeli an'alu baarakɛminan kutalu jalahu do ye sin xa bo banabaxantɔlu la xɔɔan lataxali la ; • Hurutelibanalu kunbennisugu n'alu ɲalabɔlisugu ɲumalu sigili sinxan ; • Nahulu bunba dunni hadamadinnu xaran n'alu nahabɔli to ; • Taxali banamakantasugu waleyali he n'o ye Resimi Asiransi Malati Iniwereseli ti (ARAMU-RAMU) ; • Hatahinfuralu ɲanininni n'alu tobenni yiriwali ; • Tubabu basi xulumalu ni hatahinfura laɲanolu (EMUTEYA-MTA) sigidalatoben yiriwali ; • Beɛsindun ni baarabuluhatalu porogaramu bilali sinxan, banalu ni balukunuma kunbenni ni hamunyali xanma ; • Kɛndɛyaku hangadun porogaramulu sigili sinxan ; • Hadamadinnu la kɛndɛyaku dunni orodineri ni bɔɔɔɔsilaxan baaralu to (bɔɔɔɔxankɛndɛyaku, ERESU-RSU, ADK.) ; • Wakisen yiriwali n'a labɔli baaradalu sigili sinxan ; • Kɛndɛyaku geleyakunsugu hangadunni x'a ben lala banaku balawulu ma.

• Xa dugubalu mɔxɔmasamasin labunya ani x'an ye dugu belebelelu kutaya	• Dugubalu sanuyali n'alu xɔnɔ baluli laɲali ; • Xa sisu puma lasɔto lanɔya jamanadin sɔtɔdɔxɔntigilu ma ; • Dugubaya ɲalabɔkupuma jangu x'a ke sɔtɔkupataxa ni jamana yiriwa sababu ti ; • Sisulu laɲaporogaramulu jumitali x'a ben dugubaya lataxakupuma hukumu ma ; • Nahulubalu dunni hutubabaaralu, hadamadinku ni sɔtɔku lɔlimahɛnnu ani bɔrihɛn silalu tɔ x'a ben alu masɔtɔli n'alu ɲali ma ; • Haba kuta dɔ sigili ; • Sinindugubaya bululahɛɛɛ dɔ yiriwali mɛn xɔnɔ santɔsulu ye sin xa lɔ.
• Xa musulu la sɔtɔku yɛɛta saratilɔ sigi sinxan ani xa kɛndɛyaku ni xaranku baaradalu masɔtɔli lanɔxɔya	• Ke ni musuya keli mara kekupuma taxabulu lɔsin ti hutuba politigilu ni yɛɛmadunnu ani musagakulu tɔ, xa i hagili tu mara walanwalanni n'a tɛmabɔli hukumu la ; • Hadamadinya balannu wulili musulu la sindunni tɔ ; • Musulu ni musudɛkurulu la sinnu ni baaralɔnniyalu dunni bato xa ben hɔɲɔxɔnɔlu kunbɛnni n'alu basili ma ; • Musulu sindunni sigida labaarali tɔ, alu la baaramadigili, woriku yɛɛta, ani duguxulu ni julɔ masɔtɔli ; • Dɔ harali musulu ni musumandɔlu la kɛndɛyaku, xaranku ni baaramdigɪ baaradalu masɔtɔli xan ; • Luxɔnɔbaarakɛhɛɛɛɛlu jɛnsɛnni jangu dɔ xa bɔ wulaxɔnɔmusulu la ɲani la ; • Musulu dunni sɔtɔkɛsilalu tɔ an'alu la baarasɔto ni baarakɛhɛnnu lasɔto laxaɲali.
• Xa dinmɛsɛnnu ke jamana yɛɛmadun n'a kilinya kɛbaxalu ti	• Dinmɛsɛnnu la baaralasɔto, alu la hadamadinku ni sɔtɔku baaratɔdun, baarakɛhɛɛɛ tɔkutayali ni sɔtɔkɛbaaralu musagaworisɔto yiriwali ; • Dinmɛsɛnnu la hadamadinku ni xaranku lɔlimahɛnnu yiriwa an'alu sinnu makahuli ; • Nahala hukumulu sigili sinxan dinmɛsɛnnu la dunɲɔxɔntɔ n'alu laherɛli xanma sɔtɔsilalu ni sindunni lasiyayali tɔ ; • Hatexululabaaralu ni hatexululagalɛlu yiriwali jalahu xa jamandinnu la kɛndɛya, baaratɔdun, kilinya ani nahulusɔto dayɛɛ laɲa.

• Xa Malidin tunpalasiginolu sindun jusudun jamana yiriwa to	• Tunpalamalidinsiginolu lahamunyaliwulixalo x'a ben jamana sanhexaranku ma ani xa moxomasamalawale dolo sigili sinxan jalahu lonnikaramoxo dolo xosaagi ye noxoya ; • Tunpalamalidinsiginolu sindunni marawalanwala hukumu ni nahulunin to sangu do ye hara alu lowula xan jamanaku to ; • Tunpalamalidinsiginolu sindunni Mali politigilu dannategeli n'alu waleali to ; • Tunpalamalidinsiginolu la sotokeworilabaara yiriwali, kerengerenniya la « Tunpalamalidinsiginolu la Sotokabaaramusagabo Demadun Lanoxoyalilu (FAYIPE-FAIP) » waleyali ; • Tunpalamalidinsiginin sinkulalu masamali n'alu lasigi politigilu sigili sinxan ; • Te kerengerenno do sigili sinxan tunpalataxalalu toxola an'a benma sigisariya ni jusudun musagabosariyalu ; • Yiriwa nasinnin woriki ma Malidin tunpalasiginolu kun sila yanmariyanolu he.
---	--

Lapininba kuntaxalajan 5 : Sigida n'a laminin lakanta kuntaxalajan an'a ye geleyakun

Lapinin kerengerennolu	Taxasilabalu
• Xa sigida n'a laminin ladun kumama ani x'a lakanta • Xa waxatiyelema xolololu kelesi sinsin	• Sigida n'a laminin xaran sinsinni n'a yiriwali, n'o te sin tegela hasudinnumaya wale la (a xaran num : diman ani hagilihalinhalin ta) ; • Yiriwali xa nasin jamanadinnu la geleyakunsinnu ma, sigida n'alu laminu n'alu dahennu ani sotokutodunsugulu xanamali ni lanoxoya wale silalu he x'a ben waxatiyelema xolololu ma ; • Jilu ladunni kuntaxalajan hake bee la ; • Hasudin bee ye baluwula lakantali n'a lapali ; • Nimahensugusiyaya ni sigidalu n'alu laminin dahennu gerexantalu n'a jitolalulu ladunni lapali ; • Ja ni sahilikunkuya kelesi ; • Isininu sigili sinxan namu janolu nahadunni ani binmahennu mayelemali xanma ; • Mali ni duniya jmanalu, ani Afiriki tiliboyihejamanalu ni jamana kete buludjoxonma yiriwali, x'a ben sigida n'a lamininku an'o buludjoxonma ma ; • Baaradayiriwalisila kilinkilinnalu lawasali ji bunba n'a num la xa jantu ke jito dahennu n'alu laminin na ; • Bee sanuya masotoli yiriwali ; • Demadun yiritulu lakantali ma yiritutu ni xomasaagiyiritutu silalu he ;

- Duguxululu ni jilu ladunni walejuma kuntaxalajannu hangadunni (SEDETEYE- GDTE) ;
- Baarakheerele ni domuniheerele tali, n'alu ye sigida n'a laminin lakanta ;
- Moxokilin ani jamakuru hagilijakabolu garantili sigida n'a laminin laxaranniku to ;
- Jamana yiriwali kuntaxalajan demadun, benmaliwale ni noxoyaliwale silalu he x'a nasin waxatiyelema xolololu ma.

3.2. Mali Nataxa Yesugu waleyali dakunsigi

440. Yesugu in waleyali yena tax'a he san binaani nata xono waleyaliheerele sinhe. Baaraketa nin yena wulu dakunsigi la men kun ye xa santanwaxatilu dannatege (san 2024-2033, 2034-2043, 2044-2053 ani 2054-2063), waxati kilinkilinna lapinnu (xunbabalu ni mesemannu) ani heere waleyatalu.
441. Mali Kuta Yesugu san 2063 waleyali bento ye santanwaxiti nani le ma.
- **Dakun I^o** (2024-2033) lapinin xunbaba yena ke jamana tokutayali ti, sotoku losinnu yelemali, ladunniheerele n'alu musagabolilu yiriwali. A y'a he xa noxoyadun ke hemanmawulalu la mennu delennin sotohennu sugusiyabaliya ni sigidalasotohennu mayelemabaliya la. Baara taxasila yena ke yiriwadun ti huntanilabokutosinsinni lolimahennu ma, senekulaben ani sotokeuwulalu silabo, jalahu xa jamana isinimayali latoriya. Ani hana, hanbegeleya mataxaheere do ye dakun in bulu n'o nasinnin a kun belebelele keleli ma sangu xa noxoyasila kuta dolo sigi sinxan mennu ye sinsinnin ke ben ni basigi la, jamana sotoku xunbabalu, worjininsila ketelu toseni ani mara kekupuma hangadunni. O xanma, a y'a he xa sene ni senchenbayelema ke temaxulu ti jamana sotoku buludipoxomanin yiriwali to, jalahu xa Mali sotokulosinxan bajusaratilu sigi sinxan. O ye ke sababu ti xa jamana yereya sabati dabaluku ni balukupumaku to, sotohen yerematu jininni n'alu tonoboli, ani xa huntanibaju kuranben... Hadamadinnu yiriwaliku hana xa xan xa tere dakun in ye baaraketalu tema, kerengerenniya la, an ye xaranku to yelemadun o men xa xan xa sinsin lonniya ni baarakeheerele an'an ye jamana tabiyalu xan, ani hana kendeayaku kuta xan, men ye nobo an'a ye masoto bee kun ;
 - **Dakun II^{nan}** (2034-2043) yena nasin nahaladun baarabuluhatalu kerengerenniyali ma. Waxati in xono, wa keto ye dakun holo jabisotonolu sinsin ne he bali, kerengerenniya la, jamana x'a ye losinxan sabati sotokubajulu hangadunni sila he ani xa i banban naha masutunnu labaarali xan (sene, dugujuxoto nahulu, ...). Dakun nin yen'a ke hana a ya baara ti politigiku ni losinbaaraku yelemadunnu waleyali, isini gilimannu yiriwali ani jamana sindunni baarakeheerele janhayanninbalu napinninni to ;
 - **Dakun III^{nan}** (2044-2053) ye hadamadinnu yiriwali yeleninba le waxati ti, n'o yena ke jamanadinnu la duniyatotege lapali kuntaxalajan ti xa haantanya sugu bee silatunu. Kerengerenniya la, nataxa ni baarasoto politigilu xohu, hennu masoto n'alu jali yena sinsin ani x'alu jensen n'olu ye kendeayaku, xaranku, baaramadigiku ani lolimahennu (huntanibaju, silalu, ji juma, adk.).

- **Dakun IV^{nan}** (2054-2063) : Dakun ye keta xunbaba ye xa dakun tanbinolu la jabiya sotonolu tosin. A baarataxasila yena ke jamana isinimayali n'a ye kunhaxa isiniku baarabuluhata lawali toriya to, ani baaralu yiriwalikunuma kerekerenniya la jaagu, borihenku ni padamuyaalan, sigida n'a laminin lakantanin kuntaxalajan xono.

LE PHASAGE INDICATIF DE LA MISE EN ŒUVRE DE LA VISION MALI 2063

Baarataxatuluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ^{re} : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 nd : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 rd : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 th : 2054-2063 Tosinsinni
Baarataxatuluba kuntaxalajannu	1.1. Lapinin : Xa keleke sinnu soto mennu sin xa jamana duguxulu kunturu lakanta 1.1.1. Lahasa ni lakanta tigilamoxolu (EFIDEYESI- FDS) sinnu hangadunni hadamadinnu ni minan kutakutalu la 1.1.2. Jamana duguxulu tosili a juma la keledinnu la 1.1.3. Lahasa ni lakanta tigilamoxolu (EFIDEYESI- FDS) la sinnu hangadun kujaben ni hagilijakaboheere to 1.1.4. Keleku buludjoxonma kutalu yiriwali jamana ni kelekehangajamanalu te jangu a ye yereya lakanta ye sabati 1.1.5. Keleku buludjoxonma yiriwali Mali n'a lamininjamanalu te (AYESI ni jamana ketelu) 1.1.6. Jamana dantewulalu basigili an'alu benmalito yiriwali 1.1.7. Yiriwalike keledinnu sanxototali (hadamadinku, sotoku, kendeayaku...baaralu)	1.1. Lapinin : Xa kelekeminannu isinibaara sinnu 1.1.1. Morihakesselu ni moriha hemannu tobenni yiriwa 1.1.2. Keleku buludjoxonma yiriwali Mali n'a lamininjamanalu te (AYESI ni jamana ketelu) 1.1.3. Jamana dantewulalu basigili an'alu benmalito yiriwali 1.1.4. Lahasa ni lakanta hangalu (EFIDEYESI- FDS) la kunbenni ni hagijakaboheere sinnu marali	1.1. Lapinin : xa ke keledinnu jalonnalu ti Afiriki gun xono 1.1.1. Keleminan gilininnu isinilabaara ani kulataxaminanku yiriwali 1.1.2. Santo masutun n'a legelegeba kele maramahennu tobenni yiriwali 1.1.3. Joxulage hanga do yiriwali	1.1. Lapinin : Xa jate duniya xono keledin jalonbaxabalu to 1.1.1. Santo masutun n'a legelegeba kele maramahennu tobenni hangadunni (keleke elikopiterilu, gunhutantebori misililu, adk.) 1.1.2. Joxulagei hanga barigadunni
	1.1. Lapinin : Jategwale ni damantabiwale/dannatanbiwale joxu silatunuli 1.1.1. Kesugulu hangadunni, n'olu ye murutililu, hojoxonxolu ni ben sabati kunben ni jalabo lasobilijunna ti 1.1.2. Do harali an ye lahasali ni lakantali hangalu la kerenkerenniya baradigi xan x'a ben silanyaku lahalayalonbalilu ma 1.1.3. Sariyalu hangadunni mennu ye moriha hemannu ni wumesendinmalu jensenni konna 1.1.4. Diinaku buludjoxonma tesitinin yiriwali 1.1.5. Jamandinnu geleyakun sinnu hangadunni mennu nanin jategwalelu ni dannatanbiwalelu xolololu soto 1.1.6. Baaratodunnu ni baaradalu dayelelli kelewulalu to			
	1.3. Lapinin : Xa hadamadinnu kilinya ni dexasigi kutaya ani x'alu sinsin 1.3.1. Hasudinnumaya xaran ni lamu porogaramu do sigi sinxan 1.3.2 Laadala namoxolu lowula xomasaaginahadun hadamadinkupalabo ni hojoxonxolu noxoyali to 1.3.3. Hasuxannu xomasaaginahadun 1.3.4. Dexasigi puma /xosaagili hadamadinkurulu n'i joxon te, 1.3.5. Lahalayalu ni dexaho labennin hukumu sigili sinxan, mennu y'a tu diinalu ye sindun kubalu to bariga la ani xumajoxoya xono 1.3.6. Diinaku tuli a ye hadamadinku ni sinku ni lonku lowula la, ani xa joxonbunya sinsin diinalu kilinkilinna xono an'alu n'i joxon te	1.2. Lapinin : Xa ben ni dexasigi sinsin 1.2.1. Porogaramulu sigili sinxan ani ben meeta ni dexasigi lapa kesugulu demadun 1.2.2. Dexasigi hangadunni a lahalaya bee to 1.2.3. Geleyakun ni benxonsigijoxoya hangadunni 1.2.4. Kelexobaaralu ni yiriwali porogaramulu yiriwali	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxabuluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ¹⁰ : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 ^{nan} : 2034-2043 Baaralu kerengerenniyali	Dakun 3 ^{nan} : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 ^{nan} : 2054-2063 Tosinsinni
II. jamana maranin kujuma	1.3.7. Sinku ni lonku sugusiyaya wulixaloli x'a ke jamakurulu dayeleli, xumajoxoya ni kilinya sinsinnan ti 1.3.8. Sigidalatonna ni jamana talu, dinmesenkurulu ni musukurulu sin y'a to, olu sinnu hangadunni sango alu xa i sindun hojoxonxolu kunbenni ani ben sinsinni to 1.3.9. Xa kesugulu bila sinxan ben taxabulu sinsinni xanma yiriwali hukumu bee to			
	2.1. Lapinin : xa jamana ye hanga n'a ye kutigiya hangadun 2.1.1. Jamana heeretigi ni yiriwalikela sabatili/loli 2.1.2. Xa geya ni xomasaagi taxabulu sabati jamana kulu to 2.1.3. Xa beede ni sindunni demokarasi losinnu sigi sinxan 2.1.4. Sininlalon ni heerebululali lowulalu politigikutigiya hangadun 2.1.5. Sigidalatonna ni laadala namoxolu sindunni an'alu lowulatigiyali demokarasi hukumu to 2.1.6. Benxan do sigili jamana ye kubalu kunxan 2.1.7. Sotokebaarabuluhatabalu ladunni lapali ani kenyerere ye buludjoxonma (dugujuxotonahululu, taji, huntanibaju, kendeyaku, xaranku, adk.) 2.1.8. Yiriwali x'a nasin sotokedalu ni jamana dugujuxotonahulubo baaradalu ma, borihenku, sotolabo an'a bayelemali baarabuluhatabalu to jamana kenyerereyelu sindunno 2.1.9. Jamana ye kulon yiriwali baaralu to 2.1.10. Sotokulataxa ni sotoku xunbabaku basigi hangadunni 2.1.11. Sigida jamakurulu la sotokesinnu dayeleli x'a ben sigidalu sotossilalu yiriwali ma	2.1. Lapinin : Xa jamana heeretigi ni yiriwalikela tosinsin 2.1.1. Jamana kutigiya hangadunni baarabuluhatabalu labarali to 2.1.2. Sotoke sugusiyaya ni tokutayali musagabo 2.1.3. Jamana ye kulu kunbenni sinnu hangadunni x'a la alu losinku ni barantoku yelemadunnu xan (sotoku dibitapnininni ani baarakeheereku to jantunyerela) 2.1.4. Sigidalatonna ni laadala namoxolu lowulatigiyali hangadunni ani beede hamunyal yiriwali 2.1.5. Baarabuluhatabalu ladunni hangadun	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	2.2. Lapinin : Xa yiriwali bulusasugu ni sotoku ni woriku ladunsugu lapja 2.2.1. Bululasugu sinnu hangadunni 2.2.2. Jamana jateboku tosinsinni 2.2.3. Mali Yesugu san 2063 an'a jamana duguxulaben ja (ESINATI- SNAT) kanaxan to waleyali x'a ben musagabo politigi benni ti lapininu ma ani bululalisabe innu la yelemadun jusigilu 2.2.4. Hutubaworiladun lapali	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxubuluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ^o : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 ^{nan} : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 ^{nan} : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 ^{nan} : 2054-2063 Tosinsinni
	2.2.5. Hutubapolitigililu xonokulu an'alu n'i joxon te talikejoxonna lapali			
	2.3. Lapinin : Xa hutubamarakesugu lakutaya ani x'a ke nobola ti 2.3.1. Marakesugu n'a lawasugu bee lanoxoyali an'alu ladunni orodinerilabaar to 2.3.2. Marabaarabaxalu sinnu hangadunni an'alu ladunni lapali 2.3.3. Hangalu soboli i joxonna ani politigiku sinboli hutubamarabaara to ; 2.3.4. Jabiyapininjalabo hangadun ani mara lowulatigiyali 2.3.5. Kudayi hadamadinku xumajoxoya yiriwali Nahululadunnu mahitasugu do sigili sinxan 2.3.7. Musagbo lapali x'a ben ladunniminan kutali labaarali ma 2.3.8. Kenyereye baarasariya dusudunta yiriwali 2.3.9. Lowulatigiya, xomasaagi ani hutuba politigilu tosumanni taxabulu yiriwali xaran sila he, lahamunyali an'a ladunni sariyabaju xono	2.2. Lapinin : Xa marabara sigi sinxan jamana xono men ye nobo, dunni orodineri baara to ani bololo xan, a geyanin an'a nasinnin a ye makutigilu hajunjabo ma 2.2.1. Hutubamarabaara n'a ye makutigilu telakulu an'alu la lannaya hangadunni 2.2.2. Marabaara kesugulu lanoxoyali taxali a he, 2.2.3. Jamana ye baarakelalu ladunni kutayali 2.2.4. Taxali jabijumapinin ladunni hangadun he maraku to 2.2.5. Xa hadamadinku xumajoxoya sabati waxati bee ni xa yelemalilu dun a to, mennu ye sinna ani natalu baaraku xono	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	2.4. Lapinin : Xa kiitiku ni hadamadin hakelu sabati 2.4.1. Sariyatigi jamana tosinsin ani hadamadin hakelu hangadunni. 2.4.2. Kiitiku marabaaradalu sodunni jamanadinnu la 2.4.3. Kiititegelalu ni kadilu ani laadala jamoxolu la baarajoxoya hangadunni 2.4.4. Kiitikubaaralu kutayali an'alu orodineri baara todunni. 2.4.5. Kiitiku laben hangadunni xa nasin yuruguyurugu kelesi, worikuto mayelema, jategewale, dorogu, bolobloxan danxatili ani dantela walejoxu ke	2.3. Lapinin : Xa kiitiku lannaya n'a ye nobo lapa 2.3.1. Kiitiku ni kiitibaaralu sigi sinxan yiriwali ni hadamadinnu kilinya xanma. 2.3.2. Kiitiku ni kasolabila duniya bee saratilu sotoli. 2.3.3. Kiitiku hutubabaara n'a kenyereye talu beelasoto labenni 2.3.4. Kiitiku yeretaya an'a bee masoto hangadunni	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxabuluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ^o : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 ^{nan} : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 ^{nan} : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 ^{nan} : 2054-2063 Tosinsinni
	2.5. Lapinin : Xa jamana xoxan politigi noboli labariga 2.5.1. Sinnu lapali x'a jasin Jamana yereya naholi an'a lahasali ma duniya selege naani 2.5.2. Baarajoxoyalu siyaya an'alu sugusiyaya x'a ben bee-naha-soto taxabulu ma sotoku to, sinku ni lonku, lonniyaku, diinaku ani sigida n'a lamininku 2.5.3. Mali jamana lahasa n'a lakanta makulu dunni a ye buludijoxonma lapinin xunbabalu to 2.5.4. Jamana kutigiya hangadunni a ye xoxanbaarajoxolu la baaralu buludijoxonma to 2.5.5. Mali ye kutigiya hangadunni laminin jamanalu ni Afiriki xono 2.5.6. Buludijoxonma kutalu yiriwali x'a ben yereya n'a jamana sinnalu la nahalu lahasa tabiyalu ma	2.4. Lapinin : Xa Mali ye kutigiya ho duniya selege naani xono 2.4.1. Mali ye kutigiya hangadunni Afiriki jamanalu xono 2.4.2. Mali ye kutigiya lankama Afiriki sindunniku ma kele to xa yelemadun ke duniya tonbalu la 2.4.3. Jamana yeli lapali duniya tonbalu xono	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	Lapinin : Xa yuruguyurugu ni woriku to mayelema kelesi hangadun ani x'a 2.6.1. Geya hangadun hutubahennu landunni ; Walelu bee kelesugu kilin n'olu ye Yruguyurugu walelu kelesi ti, ladunni to joxumankelu jangili ani nahulu nanbaranolu woxotili Yuruguyurugu korosili an'a kelesi minannu tali ke joxonna an'alu hagilima labenni Baara orodinaterilakeli sabattili hutubawori ladun kilinyali to	2.6. Lapinin: Kunbennisugulu hangadunni 2.6.1. Kunbenni labennu hangadunni marakewulala la Baxutuba ho la, tilininya taxabulu do sigisinxanni Hutubaworiladun kilinyali hangadun Sariyatigi jamana ni ladunni kupuma hangadunni	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	2.7. Lapinin : Duguxulu maraku ni marawanwalanni lapali 2.7.1. Jamana marawanwalanni ni marateboli xomasaagi dannategeli, 2.7.2. Sigidalakulonno ni jamana baarada latanbinolu hangadunni 2.7.3. Maralu ni sigidalu xono ladun lapali 2.7.4. Maralu ni sigidalu xono sotokulu yiriwali 2.7.5. Sigidalu ni joxon te buludijoxonma yiriwali 2.7.6. Mara ni hadamadinku masutunna baaradalu lasili jamana duguxulu han bee to 2.7.7. Lakulonni sabelu lasotoli toriman porogaramulu waleyali, kerenkerenniya la heerekutalu labaarali to 2.7.8. Politigilu ni sariyalu waleyali x'a ben moxolu sindunni ma sigidalu ladunni to,	2.7. Lapinin : Xa duguxulu balukujumalu ni nataxalalu tosinsinxan sabati 2.7.1. Sigidalakulonno la hadamadinku n'alu woriku hangadun 2.7.2. Beesindun demokarasi hangadunni jamana duguxululu xan 2.7.3. Sisuku ni baluwula lapali ani xa kunnahulenku ni borihenku hangadun sigidalakulonno xono	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

VISION MALI KURA, NETAASIRAKA BEN SAN 2063

Baarataxabaluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ¹⁰ : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 ^{nan} : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 ^{nan} : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 ^{nan} : 2054-2063 Tosinsinni
	3.2.8. Xa seneku yelemadun politigilu n'a ladunniku dolo waleya x'a ben duguxulu, senekelalu ni senesotolu lakanta ma 3.2.9. Seneku ni bexan noxolu kuntaxalajan ladunni an'alu nahadunni 3.2.10. Sotokebaaraku hangadunni seneku to	3.2.6. Senehen sototabalu, sangalikunnalu, mennu ye do hara senekelalu la soto xan, n'alu ye masotodiya, x'alu nahadun sabati hake bee la, jangu xa boyilu doxoya, xa bariga dun olu sene to 3.2.7. Xa bexankusotolu la sangarjoxonmali sabati suxu bee xon 3.2.8. Xa hadamadinnu hangadun ani xa jininni ni tokutayali jusudun ke senehennu isinimayali to		
	3.3. Lapinin : Xa dugujuxotohenjoxo sugusiyaya ani x'a sindun sotoku to 3.3.1. Mali dugujuxotohensin ni duguhatu lonni n'a jalaben hangadunni 3.3.2. Dugujuxotohennin barigadunni jamana duguxulu bee xan ; 3.3.3. Dugujuxotohahulu ni taji baaralu digilixannu hangadunni (dugujuxotohahulu xaransu) ; 3.3.4. Dugujuxotohenku benxannu labenni kupuma ani baarabuluhata in hansagoto korosili 3.3.5. Dugujuxotohenbaaraku ni Mali kenyereyelu la buludjoxonma hangadunni ; 3.3.6. Dugujuxotohahulu jininni n'alu tonoboli yanmariyasabelu sotoli lageyali ; 3.3.7. Sigida dugujuxotohenbaaraku sigili sinxan sigida n'a laminin bunya xon, olu juxotodunni; 3.3.8. Laadala sanubo walelu labenni ani sanubobaaraku yiriwali ; 3.3.9. Dugujuxotohahulupinin yiriwali ani dugujuxotohahulu nahamabalu tonoboli ; 3.3.10. Dugujuxotohahulubowulalu korosili an'alu xomasaagibaaralu keli tonoboli xoh ; 3.3.11. Dugujuxotohahulu bayelema isinilu yiriwali ; 3.3.12. Dugujuxotohahulubo sugusiyayali	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxabuluba kuntaxalajannu	Dakun 1 st : 2024-2033 TOKUTAYALIANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 nd : 2034-2043 Baaralu kerengerenniyali	Dakun 3 rd : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 th : 2054-2063 Tosinsinni
	3.4. Lapnini : Xa jamana ye huntanibajusinnu bunya 3.4.1. Huntanibajuku baarabuluhata ladunni lageya 3.4.2. Huntanibajubuludun hangadunni ni jhuntanibaju labo ani huntanibaju sangonoxon ketelu yiriwali i y'a nikileyerikuran 3.4.3. Kuranbuludun yiriwali Mali ni jamana ketelu te 3.4.4. Kuranbominannu yiriwali ani kuranjuluku sinsinporoselu hangadunni 3.4.5. Huntanibajukuta notobilatalu yiriwali porogaramulu lapninin n'alu sigisinxan yiriwali 3.4.6. Huntanibaju doxomandinbo musagabo an'a yiriwali lanoxayali 3.4.7. Baarabuluhata nin santan yiriwalataxa heerebulula do laben an'a waleya	3.2. Lapinin: OS : Xa huntanibajuku lakanta garantili ke 3.2.1. Taxali kuranjulula he 3.2.2. Huntanibaju notobilatalu labo bunyali 3.2.3. Huntanibaju notobilatalu isinikuminannu yiriwali 3.2.4. Sotokesila tolu nahadun x'a ben alu huntanibaju labaara ma	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	3.5. Lapinin : Xa sotoku isiniku ylemadun ke 3.5.1. Buluxotosotohen sinsinnolu nahamasilalu xan, olu ylemadun isinilu yiriwali ; 3.5.2. Isiniku pataxa n'a yiriwali nahala hukumu sigili sinxan ; 3.5.3. Dugujuxotohenku isinilu yiriwali an'a nahululu ylemadunni ; 3.5.4. Hentobensugulu/henkessugulu yiriwalilapnininni labunya 3.5.5. Maralu la sotokewulalu, sotokewula kerengerennolu, isinikukanalu ni senekewulalu yiriwali xa sinsin ke sotokusila nahamalu xan, mennu pataxasin ni baarasotoku xa bun, ani xa i sinsin maralu kilinkilinna ye toxolanahalu n'a ye sotohen yeremanalu xan 3.5.6. Bululabaaralu isinikubaaralayelema sinxatodunni 3.5.7. Seeriyamanliku, paliku ni isinimahennu tigiyaliku tosinsinni ; 3.5.8. Henxotolu ni dugabanoxolu isinikupolitigilu labenni n'alu waleyali	3.4. Lapinin : Xa isinilu ke sotoku lataxalan/moteri ti 3.4.1. Barigadunni jamana xono sotohennu isiniku ylemadun na, 3.4.2. Isini gilimannu yiriwali ; 3.4.3. Maralu sotobawulalu, sotokewula kerengerennolu, isinikukanalu ni senekewulabalu hangadunni ; 3.4.4. Isinimahennu sarayatigiyali, alu suguyalu ni tigiyalu tosinsinni	3.4. Lapinin : Xa isiniku yiriwa nahabaladun baarabuluhatalu to 3.4.1. Xa lo isinisotohennu la sangaxonoma jigixoto ; 3.4.2. Isini gilimannu tosinsin n'alu sugusiyaya ; 3.4.3. Maralu la sotobawulalu, sotokewula kerengerennolu, isinikukanalu ni senekewulabalu tosinsinni ; 3.4.4. Baarakere isinilu la sangaxonmali tuli a no to 3.4.5. Isinikulabo barigadunni n'a sinsinni baarakerebuluhata nahabaladunnalu xan	3.4. Lapinin : Xa isiniku lataxalan to 3.4.1. Isinikukanalu tuli je kuday an'alu la sangaxonmasin hangadunni 3.4.2. Demadun keli sotokedalu ma mennu ye boda di sinir isiniku to
	3.6. Lapinin: OS : Xa enforomatikiku ylemadun sabati 3.6.1. Jamana xono enforomatikiku isiniku yiriwali 3.6.2. Kunnafulendi ni kunnafulenku Heerele (TIKI-TIC) tugurononna n'a masotoli lolimahennu yiriwali ; 3.6.3. Jamana duguxulu kunnafulenku lolimahan (INIDEGH-INDG) do labenni ;	3.5. Lapinin : Xa kunnafulendi ni kunnafulenku Heerele ke pataxa sinsinnan do ti 3.5.1. Xa enforomatiki ni baarakeheeresinnu ke sotokebaaradalu la sangaxonmali ni kutayali minanba ti ani baarabuluhatalu ni bululabaara kutalu yiriwalan	3.5. Lapinin : Xa ke baarakerele kunbenniwula ti Afiriki xono 3.5.1. Sanhexaransulu la sinnu hangadunni sangu xa noxyadun ke Hagilitobenku nanalu (IYA-IA) n'a sintigilu ye	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxabaluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ^{re} : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 ^{nde} : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 ^{eme} : 2044-2053 hadaminnu yiriwali	Dakun 4 ^{eme} : 2054-2063 Tosinsinni
	3.6.4. Jamana sanxulutoɗɗanininni porogaramu do sigi sinxan 3.6.5. Kunnahulendi ni Kunnahulunku Heerele (TIKI-TIC) ani Hagilitobenku (IYA-IA) tokutayalilu toɗɗoli sangu xa xaranku, kendeɗaku, boɗihenku, jaaguku, jalaboli ni maraku laɗa ; 3.6.6. Demadun keli sotoku enforomatikiku ma 3.6.7. Kunnahulunku nataxanin lolimahennu sigili sinxan jangu kunnahulendi ni bololoxan jaagu ye noɗɗoɗa. 3.6.8. Xa Hagilitobenku yiriwali ye yelemadunnu kunben hadaminku ni sotoku to	3.5.2. Xa baarakeheerele latanbili sabati henɗenexutendinɗaninin to, oroboku, duguxuluxaran enforomatikijaninin, hagilitobenɗaninin ani lonniyanɗaninin gelen ketelu to ; 3.5.3. Taxali lonniyanɗaninin ni yiriwalininnin he baarabuluhata in xono ; 3.5.4. Jamana duguxulu kunnahulunku lolimahen (INIDEGI-INDG) waleyali x'a ben duguxulu ni jateku kunnahulennu buludijonɗonmali ma ; 3.5.5. Jamana sanxulutoɗɗanininni porogaramu waleyali x'a ben satelitilu bilali ma sanmaborisilaxan	3.5.2. Hagilitobenku tokutayalilu jensenni mennu ye tali kela seneku, isiniku ani baarabuluhata tolu makulu la 3.5.3. Nininni ni tokutayali baaradalu yiriwali ani sitaritopulu latariyali 3.5.4. Sangarɗonɗonmakewulalu yiriwali x'a ben kunnahulunku heerele laboli ma	
	3.7. Lapinin : Xa bululabaara, ɗadamulan ni sinku ni lonku ke yiriwa losinnu ti 3.7.1. Demadun ke ɗadamulanku hagilinnalu ma mennu ye sinku ni lonku, laadalu ni sigidalu la bululabaaralu dun naha la 3.7.2. Sinku ni lonku ani kunnabosiyamantigi isinilu yiriwali 3.7.3. Jamana sinku ni lonku xomasaagili an'a lakantali 3.7.4. Mali ni jamana ketelu la sinku ni lonku buludijonɗonma yiriwali 3.7.5. ɗadamulan, sinku ni lonku ani bululabaara barrabuluhata demadunlolimahennu (bululabaaradugulu, bululabaarasulu, adk.) yiriwali 3.7.6. Bululabaara, ɗadamulan, sinku ni lonku baarabuluhata losinbaaradaku, labenku an'a benxanku laɗali ; 3.7.7. ɗadamulankubaaralu yiriwali 3.7.8. Bululabaara, ɗadamulan ani sinku ni lonku sotokedalu la sotolu ni sotosinmayele labunyali 3.7.9. Baara gansannulu demadunni jusudun sila he, dondin- dondin, an'a benno a baaradalu suguya ma	3.6. Xa jamana xono sotohennu la sangarɗonɗonmali sabati 3.6.1. Xa bululabaara, ɗadamulan ni sinku ni lonku baaradalu yelemo noɗɗoɗa xa taxa isinibaara ma 3.6.2. Sinku ni lonku soto ni baara labaaɗaninbalu Mali xono n'a xoxan, olu barigadunni Jamanaxono sotohennu la sangarɗonɗonmali labunyali 3.6.3. Politigilu waleyali n'alu ye baara gansannulu nataxa hangadun kerenkerenniya la, alu la sotokesinmayele	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	3.8. Lapinin : Xa sotoku musagabosilalu 3.8.1. Jamanaxono nahululupinin (worimaranolu, saganlebosilalu toɗɗoli, saganlelatanbi...) hangadun 3.8.2. Jamanaxono musagabosila ketelu sinxotodunni (jamaworiharanxan, hutuba ni kenerɗeɗe baarakeɗonɗoɗa (PEPEPE-PPP), tunɗalamoɗɗolu la worikinolu...) ; 3.8.3. Julutahere numa do waleyali ; 3.8.4. Xa sotoku baarabaxalu la woriku madigilixaran sabati ;	3.7. Lapinini: Xa worikubaara kutaya 3.7.1. Woriku suxu sigi sinxan Afiriki tiliboyihejamaanalu wala Afiriki jamana bee xanma 3.7.2. Benxan hukumu sigili sinxan ani xa hadaminku sinnu hangadun woriku suxulu to baaralu xanma	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxabaluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ^{re} : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 ^{nde} : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 ^{nde} : 2044-2053 hadaminnu yiriwali	Dakun 4 ^{nde} : 2054-2063 Tosinsinni
IV.Hadamadin nu yiriwali yelenin	3.8.5. Sotobaaradalu la bankimusagaku wori masotoli kujuma hukumu do sigili sinxan ; 3.8.6 Musagaworiku xoxan sotosisilakutalu.tonoboli, kerenkerenniya la Birikisilu (BRICS) la ENIBEDE (Yiriwali Banki Kuta)	3.7.3. Sotoku xunbabaku hagiitopolitigilu labenni n'alu waleyali woriku suxu jataxa xanma 3.7.4. Woriku taxabulu kuta ni nobola masotoli, men to jaaguku bankilu, yiriwali bankilu ani wori suxu ye je		
	4.1. Lapinin : Xa mɔxɔntanmawulalu ni geleyamawulalu la mɔxɔmasamasin bunya Yiriwaliheerelu lategele xi i jantu duguxululu la sotokesilalu n'alu la nahalu la 4.1.2. Moxolu lataxali mara mɔxɔntannu xono alu la sotohennu tonobo te taxa mennu xo 4.1.3. Baarasotosilalu yiriwali nahabasotohennu sila he mɔxɔntanmawulalu ni geleyamawulalu to 4.1.4. Nɔxɔyadun keli duguxululu la losinxan na mennu sinnu xa bun, alu ye sangarɔxɔnma kun an'alu yiriwali ye taxa kuntaxalajan na 4.1.5. Hagili tu yelemayelemahennu la i y'a ho hadamadinnu hake yeleti an'alu tokesugu, yiriwali bulula to (kuntaxala sutun n'a janbijan) hake bee to ani buluhata bee xono 4.1.6. Baarabaxalu ni jamanadin bee sindunni jusudun hadamadinhakekujapinin, dugubaku ni duguxululabenkulu to ; 4.1.7. Hutuba politigilu xunbabaho to ani kerenkerenniya la hadamadinku, tunjalataxaku ni dugubaku politigilu buludinjɔxɔnma n'alu latilinni hangadunni ; 4.1.8. Sigidalu ni duguxululu n'i jɔxɔnte buludinjɔxɔnma sinxotodun ani jamakɔɔsili dekurulu ni hasudinnu sindunni	4.1. Lapinin : Xa maralu yiriwalisotokewula sobemalu losinxan sabati 4.1.1.1. Duguxululu yiriwali sinxotodun ni marawalanwanal xannaboli, xa mara ke duguxulukulatiilin bowula ti x'a ben benxanta ma 4.1.1.2. Silalu ni lolimahennu, ani duguxululu yiriwalisugu jalamalu sigili sinxan x'a ben maraduguxululu kilinkilinna ye kesugu n'a ye sotosisilalu ma 4.1.1.3. Taxali hadamadinnu yiriwali he mara bee xono x'a ben hadamadinminanku porogaramulu tuli tu sinna kuntaxalajan na 4.1.1.4. Baarakeheeyiriwaluwulalu sigili sinxan jamana marabalu xono 4.1.1.5. Lolimahennu ni minan xulumalu sigisinxanni maralu xono 4.1.1.6. Xa dugubalu losinxan sabati mennu ye sin xa duguxululu buludun alu n'i jɔxɔnte, x'alu korosi ani xa dugubalu ni wulaxɔnɔlalu te sinsin 4.1.1.7. Tanbiwulalu yiriwali sangu buludinjɔxɔnma ye sabati kujuma Afiriki tiliboyihemahan 4.1.1.8. Dantela sotokewulalu yiriwali	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxaboluba kuntaxalajannu	Dakun 1 st : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 nd : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 rd : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 th : 2054-2063 Tosinsinni
	4.2. Lapinin : Xa Malidin lana men ye saxame, hadamadinya ni hadamadinkuru taxabulu jumalu men na 4.2.1. Jamanadinnu taxabululu, alu lonnilu n'alu kewalelu hangadunni x'a ben jamana tabiyalu ni taxabululu ma, demokarasi ni jamana tanxumanseerilu bunyali, ani sariyalu bunyali n'olu ye tali kela jamana kuja bee la 4.2.2. Sinxotodunni x'a jasin hasudinyumaxaran, lamo ni hasukanulaxaran ma, alu sinsinno tabiyalu bunya xan ani hutubakulu jalaboli kujuma 4.2.3. Hasudinyumaxaran sinxotodunni xaranku ni sanhexaranku to 4.2.4. Hasudinya ni hasudinyumaya papininni buludijoxonmali kujuma yiriwali ani hasudinya ni hasudinyumaya losinbaaradalu hangadunni 4.2.5. Kunnahulendisilalu ni bololoxan kunnahulendi xonokulu n'alu labaari lati taxali juma 4.2.6. Hasudinnu sindunni hangadun ani xa hasudin kilinkilinna ke a ye duguxulu baarabaxa do ti	4.1. Lapinin: Xa hasudinyumaya hangadun 4.2.1. Hasudinwale kunnabotalu demadunni 4.2.2. Enforomatiki hasudinya yiriwali xabarin dindinya waxati 4.2.3. Hasudinyumaxaran, lamo ni hasukanulaxaran hangadunni, alu sinsinno tabiyalu bunya xan ani hutubakulu jalaboli kujuma 4.2.4. Baarapoxoya hukumulu sigili sinxan marasulu ni hasudinnu kun 4.2.5. Buludijoxonmato tokutayali ani jamahagilinnaku sinxotodunni	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	4.3. Lapinin : Xa do bo hadamadinku laxanabaliyalu ni haantanya la 4.1.1. Hadamdinku lakanta sinsinnan do waleyali men ye geleyakun ni dunjoxonto hangadun ani xa hasudinnu la joxondema lankanamaya 4.1.2. Hadamadinkudema porogaramulu (hadamadinku jolu-jigisenbe yiri) hangadunni an'alu lasili jamana han bee to 4.1.3. Woriku geyaninnu sinxotodunni ani worikundemalu benni yorolu geleyabunya hake ma, sangu xa jamana duguxululu laxanabaliyalu keke 4.1.4. Do harali kenimusuya laxanabaliyalu ni hadamadinku baaradasutunnu masotoliku ladoxoyawalelu xan	4.3. Lapinin : OS : Xa hadamadinku sotoku losinxa sabati 4.3.1. Hadamadinku sotokebaaradaku yiriwali 4.3.2. Hadamadinku laxanabaliya kelemenannu hangadun 4.3.3. Henu xomasaagitalasugulu hangadunni 4.3.4. Nininni ni hadamadinku tokutayali nataxabaaradalu yiriwal	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	4.4. Lapinin: Xa baarapumasoto sabati OS : Créer des Emplois décents 4.4.1. Baarakelalu la digilixarannu ni sinnu benni baaradalu ni sotokubaara ketelu la lapininu ma 4.4.2. Musagabadun dimesennu, musulu ni moxo mahemannu la baaramadigixaran ni baarasotoku to 4.4.3. Baarasotsilalu dayeleli ani xa dimesennu, musulu ni moxo mahemannu la sotobaaradaku sabati 4.4.4. Baarapalonnun lapali x'a ben sinnu sigisinxan ni lonni suguyalu ma, n'olu ye sotoku ni hadamadinku yiriwali hukumulu noxoya ani x'a topoto 4.4.5. Dimesennu la baarantanya n'alu la desetobaaralu kunnahulennu harapoxonxan an'alu ladunni lapali	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxatuluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ^{re} : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 ^{nde} : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 ^{eme} : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 ^{eme} : 2054-2063 Tosinsinni
	4.1. Lapinin : Xa nataxa tilinin ni beɛsindun xaranku sigi sinxan 4.1.1. Kupalon ni yerelon sanxototali lonnatanbi gasan xan 4.1.2. Sanhexaransulu ni sotokedalu la delu yiriwali x'a ben dipulomutigilu la baaratodun ma 4.1.3. Yiriwalipininini, xaran ni baaradigixaran buludijoxonmali 4.1.4. Xa heerekuxaran ni baaradigixaran hangadun jangu baaralonnalu ye soto nahabasotosilalu to, sinin bululabaaralu ni isinikubaarabuluhata 4.1.5. Xaranku ni sanhexaranku lolimahennu loli an'alu tokutayali baxutubaho la, ani kerenkerenniya la ESITYEMU (lonniyaku, baarahereku enseporoku ni jateku) talu 4.1.6. Baaramadigixarangelen do ani kende yakusuguyalu, basilu inisitoben ni nimahennu bayelematchenlabo baaralonnunni yiriwali 4.1.7. Lonniyaku ni baarahereku xarangelenunni yiriwali ani lonniyaku ni heereku lonnananaliselu sigili sinxan 4.1.8. Porogaramulu/kurikula sinsinno an ye dugurin tabiyalu ni lonnilu xan, marakexannu, lonniyalu ni baarakheerele ESITYEMU kuru hake bee la 4.1.9. Lonniyapinin ni baaramadigixaran xajali bululabaaralu ni sotokesilalu ma 4.1.10. Karamoxolu digilixanku n'alu ladunniku lapali 4.1.11. Xa lonniyanaya sabati hutubaxaranku suguya n'a hake bee to 4.1.12. Xaranku laxajali n'a geleyakun yiriwali, ani kerenkerenniya la digilixaran benmali yanmariyali hojoxonxowulalu to	4.4. Lapinin : Xa lonniyapinin sabati xaranku sobe kerenkerenniyali xanma 4.4.1. Lonniyapinin ni baarahereku kerenkerenniyali hangadun Jamana ni sigidalu xono 4.4.2. Xa jamahake nobota soto sabati baarakebaxa kerenkerenninnu (OYESI-OS) ni bilasilalihakema tigilamoxolu la 4.4.3. Lonnisotoku losinxan sinxotodunni 4.4.4. Lolimahen kutalu ni buludijoxonmaninnu yiriwali xaranku hake bee la 4.4.5. Lonniyapinin yiriwali ni waleyalipininini sinxotodunni iniweresitelu la 4.4.6. Hutuba ni kenyerere buludijoxonma (PEPEPE-PPP) yiriwali lonniyapinin ni baaraherekupapinin to 4.4.7. « Sotoku korosi » do sinxotodunni x'a ben yorolu kilinkilinnalu yetalu buludijoxonma ma (iniweresitelu, sigidalakulonnolu, sigidalatonna, adk.)	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	4.1. Lapinin : Xa kende yaku kuta sigi sinxan 4.1.1. Kende yakuto baarakekupumalu hangadunni x'a ben kende yakusulu loli ma, ni minan palamabalu y'alu bulu mennu ye do bo banabaxantolu lataxa la jamana xoxan 4.1.2. Huruteli banalu kunbensugu n'alu ladunsugu palamalu bilali sinxan 4.1.3. Musagaba dunni hadamadinnu to an'alu nahadun	4.4. Xa jamana kende yaku yereya sabati 4.4.1. Wakisin yiriwali n'a labo baaradalu sigili sinxan 4.4.2. Basilu laboli yiriwali 4.4.3. Bololoxan kende yaku hangadunni 4.4.4. Xa taxa kende yaku porogaramulu hangadunni he	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxatuluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ^o : 2024-2033 TɔKUTAYALI ANI SɔTɔKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 ^{nan} : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 ^{nan} : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 ^{nan} : 2054-2063 Tɔsinsinni
	4.1.4. Taxali bee ye banakuto lakanta sila waleyali he (ARAMU-RAMU) ; 4.4.1. Laadala basilu najininni n'alu laboli sinxotodunni 4.4.2. Basi palamayanolu ni laadala basi lajanolu (EMUTEYA-MTA) laboli yiriwali jamana xono 4.1.5. Porogaramu dunjoxoxontonin ani baarabuluhatalu n'i xoxon te, o sigili sinxan Kendeyaku kunben ani kendeyaku ni balukunuma laxaran to 4.1.6. Kendeyaku hangadunni porogaramulu sigili sinxan 4.1.7. Digitalisation et la numérisation du système de santé et social (télémedecine, RSU, ...)	4.4.5. Taxali kendeyasulu la baaraminankulajna hangadunni he 4.4.6. Taxali basiku isinilu yiriwali he 4.4.7. Kendeyaku geleyakun silalu hangadunni x'a ben lala banakubalawulu ma	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	4.7. Xa dugubalu mawamasamasin bunya 4.7.1. Dugubalu sanuyali n'alu xono balukunuma lajali 4.7.2. Xa sisu juma soto sabati jamadin sotoxoxonnu ye 4.7.3. Xa dugubaku ladun kunuma xa ke sotoxoxonnu ni yiriwali lataxa moteri ti 4.7.4. Sisuku lajali porogaramubalu jumitali x'a ben dugubaku tuli hukumu ma bulu xono 4.7.5. Musagaba dunni hutubabaaralu masotoli n'alu jumaya da he, sotoxoxonnu ni borihensilaku to	4.4. X'an ye dugubelebelelu kutaya 4.4.1. Taxali sisuku lajali porogaramulu he x'a ben dugubaku tuli hukumu ma bulu xono 4.4.2. Taxali hutubabaaralu, sotoxoxonnu ni borihensilaku masotoli n'alu jumaya musagaba he 4.4.3. Haba kuta do tobenni 4.7.1. Sinin dugubaku do heerebulula sanmasulu ye men to	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	4.8. Xa musulu la sotoxoxonnu yereha hukumulu sabati sigi sinxan OS : 4.8.1. Kenimusuya keli ladunnikunuma taxatuluba ti hutuba politigilu ni yelemadunni ani musagabolu to x'a ben marawalanwalan ni maratebo hukumulu ma 4.8.2. Hadamadinku geleyalu wulili musulu la sindunniku to 4.8.3. Musulu ni musudekurulu la lontalu ni sinnu nahadun hoxoxoxonnu kunbenni n'alu mawayali hukumulu to	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxabuluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ^{re} : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 ^{nde} : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 ^{eme} : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 ^{eme} : 2054-2063 Tosinsinni
	4.8.4. Musulu sindunni sigida ladunni to an'alu digilixaran, alu la woriku yereta, alu la duguxulu ni julu masoto. 4.8.5. Musulu ni musumandolu la kendeyaku, xaranku ni baaramadigixanku masotoli laɗali 4.8.6. Luxoŋo baarakeheerele lajensenni sangu xa noxoya dun wulaxoŋomusulu la baaralu to 4.8.7. Musulu dunni sotokulu to ani bee laxajali baarasoto ni sotobajulu to	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	4.9. Lapinin : xa dinmesennu ke yeɓema ni jamana kilinya keɓaxalu ti 4.9.1. Xa dinmesennu la baarasotoku sabati, alu la hadamadinku ni sotokutodun, alu la baaraheeretokutayaku an'alu la sotokebaaradalu musagaworiku sabati 4.9.2. Dinmesennu la hadamadinku ni sotoku lolimahennu sinxotodunni n'alu hangadunni 4.9.3. Xa dinmesennu sindunni n'alu herasoto noxoya x'a ben sotosilalu ni sindunnikulu siyayali ma 4.9.4. Hatexululabaaralu ni jalagelu sinxotodunni sangu xa jamakurulu la kendeyaku, baaratodunku, hadamadinnu kilinyaku ni nahuludayeɓe ku laɗa	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin
	4.10. Lapinin : Xa Malidin tunɗalasigibaxalu sindun jusudun jamana yiriwali to 4.10.1. Malidin tunɗalasigilɗonnu wulixalo x'alu sindun sanhexaranku to ani xa dusudunwalelu sigi sinxan kunxulumalu xosaagi noxoya xanma 4.10.2. Malidin tunɗalasigibaxalu sindunni marawalanwalan hukumu ni nahulupinin to jalahu alu la worilabaara ye hangasoto jamana xoŋo 4.10.3. Malidin tunɗalasigibaxalu sindunni Mali politigilu dannatege n'alu lataxa to 4.10.4. Tunɗalasigibaxalu la toŋoboworilabaara sinxotodunni kerenkerenniya la xa ben « Tunɗalasigilalu la Toŋoboworilabaara Lanoxoyali Demadun » waleyali ma (EFAYIPE-FAIP) 4.10.5. Tunɗalasigilaluto ɗanalu masamali n'alu tomita politigi do sigili sinxan 4.10.6. Yoro kerenkerennin do sigili sinxan tunɗalasigibaxalu xanma an'a nahala sigisariya ni jusudun worilabaaralisariyalu 4.10.7. Sila yanmariyanolu labaara sinxotodunni Malidin tunɗalasigibaxalu la woriki to	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tosinsin

Baarataxabaluba kuntaxalajannu	Dakun 1 ^{re} : 2024-2033 TɔKUTAYALI ANI SɔTɔKU BAJUYELEMA DUN	Dakun 2 ^{nde} : 2034-2043 Baaralu keɛɛnkeɛɛnniyali	Dakun 3 ^{nde} : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 ^{nde} : 2054-2063 Tɔsinsinni
Sigida n'a laminin lakantanin	5.1. Lapinin : Xa sigida n'a laminin ladun ani x'a lakanta ani xa yiriwali kuntaxalajan sabati 5.1.1. Sigida n'a laminin laxaranni kujuma sinxotodunni 5.1.2. Xa jilu ladunni kuntaxalajan sabati 5.1.3. Jamanadin bee ye baluwula lakantali an'a lapali 5.1.4. Xa nimahennu sugusiyaya ani dahennu n'alu laminin ladunnikujuma sabati gerexan ani jixan 5.1.5. Namu janin nahadun ni binmayelema isinilu sigili sinxan 5.1.6. Buludjɔɔɔnma sinxotodunni Mali ni duniya jamanalu te, ani Afiriki tiliboyihejamanalu te wala ani jamana keɛ te, x'a ben sigida n'a lamininku ni sigida n'a laminin buludjɔɔɔnmaku ma 5.1.7. Sigida n'a laminindahennu kunxan n'adamuyalan sinxotodunni lakantawulalu to 5.1.8. Hɔɔɔ, duguxululu ni jilu kɔɔsisugu n'uma do sigili sinxan 5.1.9. Namu janolu ni kɔɔɔ jimalu ladunminannu sinxotodun 5.1.10. Sanuyali baaarabuluhata labenni n'a yiriwali x'a ben sigidalakulɔnnu ni jamakurulu hangadunni ma nahamasilalu kunxan 5.1.11. Bee ye jijnumasoto lakantanin toriyali ;	5.1. Lapinin : Xa bariga dun waxatiyelema xɔɔɔɔɔ keɛ to 5.1.1. Sigida n'a laminin laxaranni jusudunta ni beesindunta sinxotodun 5.1.2. Sigida n'a laminin dahennu, sɔtɔku ni hadamadinnu la waxatiyelema xɔɔɔɔɔ geleyakun hangadunni 5.1.3. Yiriwali buluhata suguyalu la jiku makulu nimisawasa a bunba an'a n'uma la, xa i jantu jito dahennu n'alu laminin bunyali la 5.1.4. Bee ye sanuyaku masoto kuntaxalajan yiriwali 5.1.5. Demadun yiritulu lakantali la x'a ben yiritutu ni xomasaagiyiritutu ma , 5.1.6. Duguxululu ni Jilu Ladunni Kuntaxalajan (SEDETEYE-GDTE) baaralu hangadunni 5.1.7. Laboli ni domuni baaraherele tali menna ye sigida n'a laminin lakanta	5.1. Lapinin : Xa bariga dun waxatiyelema xɔɔɔɔɔ keɛ to 5.1.1. Mɔɔɔkilin ni bee hagilijakabo garantili sigida n'a lamininku laxaranni to 5.1.2. Jamana yiriwalikuntaxalajan niwuladema x'a ben xapanma ni lanɔɔɔyali walelu ma waxatiyelema xɔɔɔɔɔ to 5.1.3. Jilu lakantali lapa x'a ben kɔɔɔ suguyalu ma . 5.1.4. Xa jamanadinnu sigiwula n'alu kendeɛ lakanta 5.1.5. Nimahensugusiyaya ni gerexan ani jito dahennu n'alu laminin ladunni kuntaxalajan walelu hangadun 5.1.6. Xa taxa Duguxululu ni Jilu Ladunni Kuntaxalajan (SEDETEYE-GDTE) waleɔumalu he	5.1. Lapinin : Xa waxatiyelema xɔɔɔɔɔ keɛ tɔsinsin 5.1.1. Sigida n'a laminin laxaranni tɔsinsinni i xɔ taxabulu men te sin harala hasudinyumaya waleyali la 5.1.2. Jamanadinnu la geleyakun garantili x'a ben waxatiyelema xɔɔɔɔɔ xapanma ni lanɔɔɔyali waleyalu ma 5.1.3. Jilu janbeɛladun tɔsinsinni hake bee la 5.1.4. Jamanadinnu sigiwula n'alu kendeɛ kuntaxalajan lakantali tɔsinsinni 5.1.5. Nimahensugusiyaya ni gerexan ani jito dahennu n'alu laminin ladunni kuntaxalajan walelu tɔsinsinni 5.1.6. SEDETEYE(GDTE) waleɔumalu tɔsinsinni
	5.2. Lapinin : Xa jamanadinnu geleyakunsinnu yiriwa x'a ben waxatiyelema hukumu ma 5.1.1. Silanyakulu ni balawulu ani waxatiyelema xapanma walelu lanɔɔɔyali, hadamadinku ni sɔtɔku yiriwali politigilu ni baarabululuheerele to ani heerebululali hukumu to jamana xono an'a duguxululu kilinkilinna Jamanadinnu geleyakunsinnu yiriwali x'a ben waxatiyelema ma	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tɔsinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tɔsinsin	Xa taxa waleyali porogaramulu he ani x'alu tɔsinsin

Baarataxubuluba kuntaxalajannu	Dakun 1 st : 2024-2033 TOKUTAYALI ANI SOTOKU BAJUYELEMADUN	Dakun 2 nd : 2034-2043 Baaralu kerenkerenniyali	Dakun 3 rd : 2044-2053 hadamadinnu yiriwali	Dakun 4 th : 2054-2063 Tosinsinni
	5.1.3. Waxatiku kunnahulekun ni silanyakulu ni balawubalu kunbenjuna kunnahullenku ketelu lapali 5.1.4. Korosili ni jatemita kuntaxalajan lolimahennu n'alu minannu hangadunni 5.1.5. Waxatiku ni waxatimusagaku baaramoxolu sinnu hangadunni ani noxoyali bululalu sindunni (kenyereyelu, sigidalatonna ni Sigidalakulonno) 5.1.6. Duguxulutija taxahannu yelemali sangu baluku ni balukunuma yereya ye sabati ani xa do bo haantanya ni mahemanya la 5.1.7. Gandi lamaraminannu sinxotodunni x'o ke notobila ti sinkuruto yirijani la 5.1.8. Kele nasinni hennu ma n'olu ye xoolu ni balu, bexandomuniwulalu ni dugumasilalu lahali ti keje la, jito lonbojoxulu ani waxatiyelemalu. 5.1.9. Ja ni sahilikunkuya keleli hangadunni			

MALI KUTA NATAXASILA

X' A BEN SAN 2063 MA

**Dakun Naaninan : Dakun Naaninan
San 2063 Yesugu Waleyalihεεrε**

I. TALAWULA NAANINAN : YESUGU WALEAYALI HƎƎRƎLU

442. Waleyali dakun xa xan xa sinnu soto xa Yesugu in tigiyaɓi noɓɓoɓa a hannu kilinkilinna ma keɓenkeɓenniya la jamanadinna, Jamana Namɓɓu, Sigidalatɓu ani Kenyereyelu. O le ye ke sababu wulibali ti Mali yesugu kanunin ye sin waleyala san 2063 waxatilu xono.

4.1. Taxabululu ni waleyali hukumumu

443. Waleyali kēsugu ye : :

- X'a ke sugu do la, yesugu xa la moxo hanba tulu xan n'o ke sababu ti a baarabaxaba bee xa sin alu hagilinna dila jaabiyalu xan. Kunnahulenbaara ni sindunnilapinin kerengerenninnu xa xan xa ke moxolu mahan, hutuba politigilu labenni ye mennu ta ti ;
- Xa demadun ke politigiku, sotoku ni hadamadinku lategelu geya n'alu kunxan kunnahulunku to ;
- Xa yesugu politigikuntilinnalu bayelema x'alu ke waleyali heerele ti.

Waleyali taxabulu ye :

- **Tɔnpaku, bɛnniku ani nataxaliku taxabululu**

444. Waleyali xa xan xa sigi hukumu hula xan : xa wale damitanolu wala damitalu ni yesugu lapininu la i
 ɲɔɲɔ na, x'a ben porogaramu sinnatalu dɔndin-dɔndin haranhasiyali ma (n'olu nɔya ye sigi wajibi la
 jamana n'a lataxa xan) an'alu ni porogaramu kutalu benɲɔɲɔnmali, o mɛnnu ye sin xa bɔ yesugu xɔɲɔ. Nin
 taxabulu in xa xan xa porose xulumalu dannateɣeli n'alu bululali bilasila.

a. **БЭE sindunniku ani loʻwulahaku taxabulu**

445. Waleyali sinsinnin hannu xan mennu ye bee sindunni ni bee lowulaha ti. A xa xan xa jate i xo xumajoxoya hukumu ani xa moxolu sindun heerele maku ye mennu la. A xa xan x'a tu jamana baarabaxa bee x'alu niwuladema ke yiriwalheerele ma. O kesugu ye wajibi ti yiriwalipolitigilu tigiyaali to an'alu tali ke kubuluhatalu bee la. Bawo, hali ni lowulaba ye jamana bulu yesugu waleyali to, a te sin delenna Gofere nama doron ta la. A xa xan xa laben sugu la men ye hadamadinku baarabaxa bee sindun, hutubatalu ni kenyeraye talu.

a. **Wulixalɔ ani baarabaxalu politigikuto sindunni**

446. Jamana sinin naneyanin an'a sabatili heereɓu ye politigiku sobema wale lelu ti. Hutuba hangalu ni politigi tonnu ye sindun wajibi la.

447. Ku giliya ni baarabaxalu kɛwalelu ye sin bunyala kusɔɔɛ, hali ni ku kuntaxalajannu sabe labɛn dɔɔɔn ye ntɛ, bali hana walekɛta kɛrɛnkɛrɛnnin dɔlu sigili tɔ sinxan, n'olu ye sin xa baaralu xunbabayahɔɔku yɛlɛmadunnu kɛ ani politigilu, walelu ni tuma dɔlu, naha kuntaxalasutunnu labɔyililu.

448. Yesugu waleyali ye politigimɔxɔlu lahumyali n'alu wulixalo le wajibiya la, mɛnnu y'alu nɔya lala jamana ye yiriwaliporogaramu xunbabalu kuntilinnalu ni lategelu xan, yɔɔɔdin kilin wala silajan hɛ. O xɔto ye kɔni, xa Jamana ye ku nata kuntaxalajannu hamunya awa hana, xa waxatiluto taxasugulu bulutala kuntaxala sutun ni janbijan tɛ ani xa hɛɛɛ ni wale kɛɛnɛkɛɛnninnu lankanamaya, xa jantu kɛ sisan geleyalu ni sinin wajibiketalu la.

449. O la, a te ja ho xa hagilihalinhalin ni xumapoxoya dɔlu sigi sixan waleyaliku to jamana politigisila he. Ni lowulaba ye Jamana ta ti nin ku in to, a te ja sugu si ma, ho hagilihalinhalin kerenkereenninnu silalu he, xa hennu haranxanni ninin ani x'a soto, n'olu ye Sigidaltonnu tokelu ti, Kenyerelu, politigitonnu, dekurulu ni dematonnu, adk.

450. A geyanin, xo Jamana ni Gofere nama kilinnu mana i sindun hukumu in to, ani x'alu k'a tigiyalalu ti politigiku xanma, silanyaba ye je, n'o le, x'a meta ja o ja ma, waleya hukumu nin yena xobila x'a ben politigiku ni hadamadinku balawulu ma.

a. **Hukumu in lōsinbaaradayali**

451. Waleyali in xa xan xa ke jamana yiriwali porogaramuku xonohen ne kudayi. O xoto ye xo kuntaxalajanku jateli yena ke baaradalu la keta ti mennu nasinin jatemitaku, haranhasili, buludijoxonmali, musagabo ani porogaramulu waleyali.

452. O xoto ye, ani kerenkereñniya, xa sin jamana baarabaxalu la politigi lategelu laben na, x'alu labalu ani x'alu korosi, sangu xa seeriy'alu labaarali kujuma ani losinku mennu ye sinna olu tilinninya ma, walasa « x'alu latilin » n'o le xa xan.

453. A τε πα ἡ :

a) Waleyali hukumu tuma bee korɔsili (a nɔtaxakulu n'a geleyakulu) dɔ xa sabati politigi hake la men y'a bee sanhe (Persidan wala Minisiri namɔɔɔ) ani xa haqilihalinhalin kende dɔ waleya Sigidalatɔnnu buluhatalu xanma ;

b) Xa baarada mennu jasinin yiriwali ma, x'olu la ketalu ni lowulalu lageya do ni dannatege tilinnin an'a nobota ke. Kerengerenniya la, jantu xa xan xa ke talikejoxonna ni joxondaha sabatili la sotoku minisirisu ni buluhata tolu misirisulu te.

c) Yiriwali baaradalu ni baaradabuluhatalu xa yamanruya genin soto kuntaxalajanku jateli ni sininku hagilijakabo to ani hana, x'alu hangadun suqu la men y'a tu, alu ye sinnu ni minannu soto x'a waleya sobe la.

- **Yiriwali hεεε kuntaxala hakεma, Mali Yesuqu san 2063 walevali hukumuba**

454. Yiriwali hēere kuntaxala hakema labenni xanma, bululalihēere mataxaugu dō xa xan xa ta, mēn ye sinin yesugu waleyalisugu bēe tō numa ti. Tōnna la, bululalihēere ye jate i xō dē sinin hagilijakabo ni waleyalihēere tē, ani kērenkērenniya la, i xō sinin yekēnatalu tōheleli labaara x'a bēn hēere labenni yesugulu ma.

4.2. Yesugu musagabo

455. Mali Kuta nataxa san 2063 Yesugu hukumu xanma ani x'a ben Jamana Tokutayali Naxanɛba ye mageleyanolu ma, Mali lapinin ye xa si 10 ma keme sara la sotoku nataxahake to, waxati in xono. Bali, Mali sotoku do ye musagawori doxoya ti, ni noxoyawula xa xan xa ninin o la, n'an y'a he nataxa hakebalu xa soto tuma bee waxatijan xono ani xa Yesugu lapinin dannatɛgenin soto. Ani hana, porose xulumalu sabatili x'a ben yesugu waleyali ma, o ye woriba lelu jininni kuhola, jamana xono an'a xoxan.
456. A xa siya san tan siyaman ti, Hutuba Yiriwali Dema (APEDE-APD) le ye Mali sotoku musagaworibo xoxanta hanba ti. Dema bunya ye Mali bila APEDE sotolabalu te la Afiriki sahilikunku woroduguyanhan. Misaliya la, jamanadin kilin kunxanku dema bota Ameriki dolariwori 22,07 la san 2002, xa taxa Ameriki dolariwori 37,06 la san 2016¹. Bali, APEDE dema bunya n'a ta bee, o m'a tu xa noya nalama ye an ye jamana hadamadinku n'a sotoku yiriwali to. Sigen, dema xa xan xa jate i xo dahalan, bali, a xa na ke minan laban ti bitugun yiriwali musagaboku to.
457. Tonja, x'a ben Yesugu san 2063 musagaboku ma, Mali xa xan xa musagabosilalu sinnu papinin, n'olu ye tere jamana, Sigidalakulonnolu, Kenyereɓu ani galu bulu :
- **Jamana mahan** : musagawori sotosilabalu ye saganleworilu ani mɛnnu ye nt'o ti, wori mɛnnu boto ye dugujuxotɛhennu tonoboli to, jamana bulumala nahululu toɓontoworilu, julu tanolu Afiriki ni duniya worisuxulu to, julu tanolu duniya yiriwali worikudekurubalu bulu, worilabaaralu tonolu, adk. ;
 - **Sigidalakulonnolu mahan** : musagawori sotosila mɛnnu xa xan xa ninin olu ye sigida saganlelu ni takisilu, tonobonahalu, worikusotolu, yorolu kunxan saganlelu, hennu kunxotoworilu ani musagawori julutanolu ;
 - **Kenyereɓu mahan** : nahulu sototalu ye sotokebaaradalu la worimarano lelu ti, bankilu la musagaworibolu, jamana, Afiriki ni duniya selegenaani suxulu worilu, galu la worimaranolu, xoxan worilabaarali ye niwuladilu jamana xono (IDEYE-IDE), Hutuba ni Kenyereɓe Buludipɔxonma (PEPEPE-PPP). ;
 - **Galu mahan** : nahulu jinintalu galu mahan, olu ye tali kɛla alu la worimaranolu haraɓɔxonxanni le la x'a ben beɓeworilabaarato sindun ma, jamanadin tunjalasiginolu la ditalu, adk.
458. X'a ben nahulu innu bee jininsugulu to puma ma, naha y'a la xa musagaworibo heere kende sigi sinxan men sinsinnin :
- a. Jamana xono nahululu papininni hangadun le renforcement de la mobilisation des ressources internes ;
 - b. Worilabaaralilu musagabosugu metalu sigili sinxan, n'olu ye sinsin dugujuxotɛnahululu xan x'a ben wori kerɛnkerennin dannatɛgeli ma dugujuxotɛhennu xanma ;

¹ Bowula : Musagabo Jatemita Dantɛgelisabe Mali xono (san 2023)

- Sotokɛbaaradalu la bankimusagawori masoto kupuma hukumulu sigili sinxan ;
- Jaaguku Bankilu ni worisxu do sigili sinxan ;
- Musagabowulalu siyayali (IDEYE, PEPEPElu, tunɗalasiginolu la worikinolu, beeyeworilabaarato sindun, waxatitoworisaralu, silameya ye musagaworibo) ;
- Xoxan musagabowula kutalu tonoboli, kerɛnkerɛnniya la ENIBEDE (NBD-Yiriwali Banki Kuta) ;
- Julutali heere kende do sigili sinxan ;
- Hutuba Dema Yiriwali xanma.

4.2.1. Jamana xono nahululu jininni hangadunni

459. Jatemita siyaman t'a hita xo Mali xono nahululu jininni doxoɗyata. O to, xa bo san 2014 la xa si san 2020 ma, saganlelu giliya bota 12,6% doron ne la xa taxa 14,5% la, n'o san nataxa hake benma ye ben 2,4% ma a waxati kuhonin xono (bowula DENITESEPE- DNTCP). Hake in xa jan Afiriki tiliboyimara ye sotoku tanxumanseerilu lasotoku saratilu la, n'o ye 20%. X'a ben jamana xono nahululu jininni ma ani xa saganlelu Latanbi lasoto, ho xa silalu ni minannu jatemita mɛnnu ye sin xa do hara saganle suguyalu xan sotoku buluhata danmalu to (elokutoroniki jaagu, sene, bululabaara gansannu), xa lanpon do sigi negejulusila kunnahulɛnku to ani xa yelemadun ke duguxuluku sagaleku to, kerɛnkerɛnniya la xa saganle do la yoro lonolu ni lɔbalilu xan.

460. San 2010, Sigidalakulɔnnolu la sagaleworilu sita Sefawori miliyari 29 miliyon 337 ma, n'o tere y'alu yeleti bee to janbijan ti, san'alu xa jigi xa wa miliyari 16 ni miliyari 12 la, san 2011 ni san 2012, x'a ben « Mali kominilu la saganleku ni musagaworibolu jatemita ma », o men keta ODEYASIDE (ODHD) kun san 2022. O boyili kun ye yerejinin geleyalu ti ni jamana y'a xono xabin san 2011 xarusaba laban.

461. Goferenama xa xan xa Sigidalakulɔnnolu madema x'alu la saganlebo sinnu tonobo kupuma x'a ben :

- Jamana ye demadun ke sigida saganlelu ni takisilu jininni kupuma la, i y'a ho Mara Sigida Yiriwali saganle (TEDERELI- TDRL) ;
- Jamana ye xoxan sotokɛbaaradalu demadunni doxoɗya, o mɛnnu siginin Sigidalakulɔnnolu xono ;
- Sotokɛbaaradalu la tonoxan saganle ani Haranxansaganle mitano jamana duguxulu xan, olu han do lasigili kominilu ma ;
- Lanpon haranxanno hangadunni, n'o ye sigida sotokɛda mesɛnnu la saganleku latilin ;
- Sigida takisi kerɛnkerɛnnolu notɔbilali waxatisiginin saganle (a ye sara hutubabaaradalu to maku napininnaɗu doron kun, o le ye danhata ti lanponku ni takisiku to) ;
- Sigidalakulɔnnolu la nahululu jininnisin heereɗu hangadunni.

462. Ani hana, saganlelu giliya doxaya Mali la, o kun do ye baarabulu gansannu wara ti, sotolabo doron ye nte, bali baarasotoku hana to. X'a ben ERI-ESI (Maralu xono kupapinin baarasotoku ni baara) jininni ma, men labenta INISITATI (INSTAT) kun, buluhata gansannu lowula te 1% bo saganle giliyaku to, x'a tere a ye worisoto bee ladeno xa sutu sefa miliyari 3000 la san xono, n'o ye baarabuluhata in niwuladema laheya mahita jamana xono woripininnaɗu to

² Maralu xono kupapinin baarasotoku ni baara. Jatemita in xono hana, lowula hake yeleti tere mana si 5% ma, saganleworu daladeno tere ye si ho sefawori miliyari 150 ma, o men xa bun kusobe san 2017 ta ti, n'o danta sefawori miliyari 4 duguma.

463. Jatemita in xono, a hitanin xo lanpon ni takisi wori (lanponnu/patantilu, takisilu, sabelilu kunxotowori ani lanpon sugu ketelu) mɛnnu saranin bululabaara buluhatalu kun san 2017, x'o jatenin xa ben sefawori 6 035 292 652 doron ne ma, n'o ye wa buluhatalu kilinkilinna sefawori 17 056 la. Nin wori hake mana la UPEYA (UPA – Bulabaarakelalu la Tonba) kuru bee ta ma, a ye wa b sefawori 11 173 406 642 la. O nte foyi ti baarabuluhata PEYIBE (PIB- Jamana xono san soto muume hake) naxoto (sefawori miliyari 2 159, 1), bawo a saganle giliya a ye benna doron 0,51%. Tonpa, wori in hake xa doxo kujoxu, bali, ilan x'an hagili lajigi xo baaratigi wala mɛnnu ye baaral'alu han ye, x'olu 82% t'a ho x'alu ye nte lanpon sara xan. Saganleku giliya mana 10% soto PEYIBE jateni xan,

baarabuluhata tere ye sin sefawori miliyari 216 nohon ladunna saganleworu to, o men xa jan sefawori miliyari 11 na. O xoto ye xo jamana ye san 2017 musagakuworu boyita sefawori miliyari 205 nohon na.

464. X'a ben bululabaara gansannu noya numa labunyaliku ma sotoke to ani haantanya ladowyaliku, wale dantalu ye ben yeke, i y'a ho (i) xa baarabuluhata in hamunya kusobe ani xa sotokubaarabaxa dolo wala hutuba dibitobaaralu la dugujuxotobaaralu wala baarajoxulu sinbo a to, (ii) xa bariga dun saganleku marabaarada sinnu hangadunni to jangu a xa bululabaara gasannu la woriboyita in hanba soto, (iii) xa do hara baaralu xan n'olu ye baaramadigixaran ni saganlekubaara kesugulu lahumunya ani hutuba suxulu masotoli ti. Wale innu bee yena dema ke xa jamana xoko nahulu siyaman jinin, n'olu yena labaara jamana sotoke nataxa an'a hadamadinku ni sotoke yiriwali to.

4.2.2. Dugujuxotolahuluku wori do bilali sinxan

465. San 2023, Mali ti sariyalu ta, n'olu ye Sariya L° 2023-040 utixaru tili 29 san 2023 n'a ye tali kela dugujuxotolahuluku Benxan na Mali Jamana xoko, ani Sariya L° 2023-041 utixaru tili 29 san 2023, n'a ye tali kela sigida xoko la dugujuxotolahuluku to. Sariya hula innu tali ye sinba di Mali Gofere nama ma xa yere ma nahuluku wori do bila sinxan x'a ben nahululu ladunni ma, mennu sotoninnu dugujuxotohenku yelemadun to.

466. Yelemadunnu yena sin d'an ye jamana ma xa wori bila sinxan yere ma nahuluku to, jangu xa dugujuxotohenku tonoboworilu harala i nohon xan n'olu man xan xa tal'a la ja si ma, ani o sila kilin he xa isiniku ni jaagu yiriwa ani hana lolimahen siyamannu jamana xoko ni sigidalu la.

467. Yere ma nahuluku wori ye wori ti men labarasilalu xa siya, ni Gofere nama ta ye an'a musagabowulaba ye saganlelu ti mennu boto ye taji hiiri to, gasi, dugujuxotohenku, adk.

468. Tonja, Benxan kuta yen'a nahulu ketelu soto noxoya san xoko, mennu daxonan ye si sefawori miliyari 500 ma (dolariworu miliyon 803). O xohé, a yen'a ke sigen Gofere nama xa sindun 10% hake la dugujuxotohenku poroselu to ani n'a xadi a ye, xa 20% hake ta san hula holo jaagula soto xoko. Hana, 5% hake sindunni ketelu ye sin dila Mali kenyereyelu ma, n'olu bee yena jamana hutuba ni kenyereye nahalu lasi 35% ma porose kutalu to, xa tere alu ye 20% ne ti Benxan xoto xoko.

469. Misaliya la, Gulamina litiyomu boli damitali yena bunba hara dugujuxotohenku la niwuladi xan sotoke to, a xa siya sefawori miliyari 100 ti men yena soto san o san, nahulu in tonoboli to san 21 xoko, a hanba ye takisilu ni lanponnu ti, waxatito worisotolu. O xohé, sanu men ye dugujuxotohen tonoboninba ti, o ye sotolu to bunba ti lo ho sefawori miliyari 764 san 2022.

³ Bululabaara sotokeda

470. O hana xohé, dugujuxotóhén Napinninni n'a Tónoboli Baarada sigili sinxan, n'a ye jamana ta ye 100% hake la an'a yena nasin dugujuxotóhénnu napin n'alu tónobó ma, ani xa sindun hakelu ta sotoabaarada ketelu la sigiworilu to, o hana yena ke sotočila ti jamana bulu.
471. O la, wori toxola o sigili sinxan, han do hé, yena ke sababu ti xa noxoya dun musagaworiku doxoya la x'a ben dugujuxotóhénnu sanjolu basigibaliya ti, ani han keté hé, xa dugujuxoto nahulu innu mara sinin jamanadinnu ja. A ye sin hana xa sotoke lapa xa ben hutubaworilabaaralu ma kendeayaku, xaranku lolimahénnu ni hadamadinkubaaralu to, wala x'a ben naha torinnu dili la jamanadinnu ma.
472. A laban, wori in ye sin xa ke basigiwori ti sotoke yele waxati, do ye sin xa ta men to sotoke jigi waxati, jangu hutubaworibo bunya n'a doxoya waxatilu ye sin kunbenna ja men.
473. O bee to, dugujuxotóhénnu ye musaga nahululu noxoya nataxa juma te sin jala mennu xo. Labaaliwori sotoke (a xa siya sefawori miliyari 500 ti san xono); musagawori ketelu soto (a xa siya sefawori miliyari 100 ti san xono); jaagukuwori bunya, n'o ye soto sigida dugujuxotóhén makulu noxoya to (a xa siya sefawori miliyari 5000 ti san xono), olu ye labaali worilu hanba noxoya, a harano hutuba ni kenyeréye buludijoxonma (PEPEPE-PPP) musaga xan, xoxan worilu labaara jamana xono ani heereku ni woriku baarakejoxolu la musagaworibolu xan.

4.2.3. Sotoabaaradalu la banki musagabo masotokupuma hukumulu sigili sinxan

474. Mali sotoke musagawori xa doxo. Julutalu bota sefawori miliyari 2 550 la san 2018 n'o ye ben PEYIBE (PIB) 26,9% hake, xa taxa sefawori miliyari 3 717 la san 2022, n'o ye PEYIBE 31,7% hake ma, olu bee ye ben 28,5% hake le ma san o san, san luulu xono. Sila keté hé, julu innu talasugu y'a hita baarabuluhatalu n'i joxon te, xo julu kuntaxalasutun nelu xa siya, a jaaguku ye ben 30% hake ma, ani 12% hake n'o bennin galu la baara kerekereennolu ma, x'a tere isiniku ta ye 7,1% hake ti. Isiniku baara innu la juluta ye jigi xan, alu bota 10,9% hake la san 2018 xa taxa 4,6% hake san 2022.
475. I mana ni SEDEYAWO jamana tolu la i joxon ma, Mali lowula doxoyaninba te tere kenyeréye ye jamana xono julutaliku to. A nato ye lowula 4^{nan} ne la, xa xapa PEYIBE 30% hake ma, Kapuwere (56%), Senegali (32%) ani Burukina Faso (31%) xohé. Bali, jatemitalu t'a hita xo hake in xa doxo jamana nataxaninnu ta ti wala mennu y'o sila xan, n'olu ta xa bun PEYIBE 50% hake ti kenyeréye ye julutaliku to jamana xono, o men ye 93% hake ti Afiriki di Sidi bulu, 86% hake Maroxu ta, 82% Tinisi ta ani 80% Ili Morisi ta. Ani jamana yiriwanolu te danhata ye kawakuba ti : 216%, Ameriki Sahiliyanhan ta, 174%, Asi Xotonmahan ani Pasifiki, 159%, OSEDEYE jamanalu, adk.

476. Xa ben jamana sotoabaaradalu la musagawori masoto noxoyali ma, wale innu xa xan xa sabati:

- Xa Kenyeréye ye Garantili Wori (FESEYESIPE-FGSP) hangadun x'a ben wori siyaman dili a ma ;
- Xa naha hakelu lapasugu do sigi sixan x'a ben isiniku minannu sanni ma ;

- Xa baarada sigi sixan x'a ben isiniku yiriwali ma (isiniku nininni sin y'a to) ;
- Xa « Kenyereye/Hutuba » ni « Kenyereye/Woriku baarabuluhata » xumajoxoyalu sigi sixan jalahu xa joxonhamaulu soto, benxannu ni xandililu korosilisugulu ye mennu to;
- Xa yelemadun ke hutuba suxulu masoto saratililu to x'a ben hutuba suxulu sariyalu tokutayali ma ;
- Xa sotobaaradalu musagaworiku heere xuluma do waleya Hutuba ni Kenyereye baarajoxoya xono, ani waleyalisugulu i y'a ho xo misaliya la, labaarali Wori do nasinni Sotobaarada Nenexutendolu ma, Doxomandolu ani Hakemalu (EMUPEMUYElu-MPME) ani woriharanxan lakantaninnu, beesinduntalu ani metalu.

4.2.4. Xa musagawori bowulalu siyaya

477. **Xoxanwori labaaralilu jamana xono (IDEYE)** : IDEYElu noya bunyata Mali xono san 2005 ni san 2020. Alu bota sefawori miliyari 49 la san 2005 xa wa sefawori miliyari 503 la san 2019. Bali, x'a ben kowidi-19 hurute bana ma ani politigiku basigibaliya san 2020, IDEYElu doxoyata xa na jigi sefawori miliyari 309 la.
478. Xa bo san 2012 ho san 2021, IDEYElu dunni hake lategenolu bota PEYIBE 3,2% hake la xa na si PEYIBE 3,4% hake Mali xono, n'o jataxa hake ye 0,8% ti san xono ; xa tere, alu bota PEYIBE 2,7% hake la xa na 3,8% hake la o waxati kilin na Afiriki sahilikunku woroduguyanhan mume bulu, n'o sanxono jataxa hake ye ben 4,1% ma. IDEYE duntalu doxoyata, hali n'a tere alu nahala sotoku ni sariyaku yelema sobema dolo keta xabin san siyaman. Xoxanwori labaarali doxoya Mali sotoku to, o kunnu delennin sotoku ni politigiku lelu la.
479. X'a ben xoxanwori labaarala siyaman masama ma jamana xono, a te ja ho xa sinnu bila sinxan sangajoxonma kuntaxalajan sababulu yiriwali xanma, bajulolimahennu (borihenku, negejukunnahulunku, hutaniboku), xaranku ni baaramadigixaranku, adk., n'olu ye worilabaaralalu kunla bunya Mali xan. Duniya xono, yeremahennu tereli ani baarakemoxolu siyaman n'alu sanjo xoxoya, olu doron ye nte tugun sangajoxonma sababulu ni kenereye worilabaara masamalihen ti.
480. Xa noyasigi nahamalu lolimahen jumalu ni hadamadinnu yiriwali to, ani xa sotoku xunbabalu ni losinku hukumu masamalita sigi sinxan, olu ye wajibi ketalu ti x'a ben kenereye worilabaara bunya ma sotoku nimawulalu to i y'a ho dugujuxotonahululu, isiniku ani telakujoxoya baaralu.
481. Hali xoxanworilabaara masamali hukumu mana sigi sinxan, Mali jamana xa xan xa bo worimitagasan sila xan, xa poroselu sigi sinxan dugujuxotonenwori innu labaara xanma hutuba borihenku lolimahennu to, hutaniboku, negejulukunnahulunku, adk.
482. Taxabulu do ye sin xa ke dugujuxotonen xoxanworilabaaralu harali ti isiniku worilabaaralu xan wala lolimahennu talu. Dugujuxotonenbo dili xumajoxoya to Mali ni xoxan sotobaaradalu te, holoholoya xa xan xa di dugujuxotonenbo sotobaarada ma men ye hara negejulukunnahulunku baarada xan, borihenku ni hutuba baaraku ta, wala isiniku baarada ta.

483. **Hutuba ni Kenyereye Buludijonoma (PEPEPE-PPP)** : X'a ben Mali Yesugu san 2063 ma, lolimahenba dolu xa xan xa laben kerengerenniya la borimahenku to, huntaniboku, TIKilu to, seneku, adk. Hali ni lolimahen innu siyaman musaga xa xan xa bo jamana xono nahulu lelu to, a te ja ho xa kenyerere baarajoxolu har'a xan lolimahen innu dolu laben to. Tonja, nahalu ye Hutuba ni Kenyerere Buludijonoma la x'a ben baaralon ma, jataxasin, nahala musagaworininin wala porose dolu ladunni kupuma.
484. X'a ben Hutuba ni Kenyerere Buludijonoma waleyali ma, Gofenama ti jamana heere do ta n'o keta a sariya n'a masutun sabelu labenni hukumu ti, o menna yena a labaara. Gofenama ye lapinin ye (i) xa noxoyawula pinin lolimahen xulumalu doxoya la, (ii) xa lolimahennu ja ni meli lapa n'o ye ke kenyerere ye baarajoxoya ti ani hutubawori labaatali benma ni kekupuma ani (iii) xa Mali ye kesugu ni UYEMUYOWA (UEMOA).
485. Sangu PEPEPElu xa ke Mali yiriwali kuntaxalajan sinsinnan do ti, hagilijakabo xa xan xa taxa PEPEPE suguya do han na men ye sin xa demadun ke sobe la sotoku losinxan kuntaxala hakema ma. Olu ye jamana sotoku tosinsin n'a geleyakun PEPEPE lelu ti, PEPEPE xulumalu ani PEPEPE tokutayalikelalu.
486. Poroselu waleyali PEPEPE hukumu xono, o naha xa siya jamana bulu, i y'a ho silanyakulu latanbili ani musagaku geleyalu doxoyali. Bali, silanyalu ye PEPEPEku to, kerengerenniya la yuruguyurugu bunya jamana baaradalu la, benxannu bunyabaliya x'a ben alu jabaliya n'alu korosiliku ma, silanyakulu talakujoxuya n'o ye sin xa jate i xo porose ni benxan labenkujoxuya, minan benbalilu dili wala alu man ji adk.
487. **Bessigiworikutodun** : Bee ye sigiworikutodun ye hagilinna ti men kun ye xa jamana xono wori made x'a ben jamana worilabaaralalu ni galu lasuli ma alu xa i sindun hutuba worilabaaralu musagabo to, ani x'a lowulalu ta hutuba baaradalu sigiworilu to. A y'a tu, jamana worilabaaralu ni moko gansan woritigibalu x'alu la wori dun jamana sotobaaradalu to.
488. Bali, worilabaara sugu in jali ye sinsinna jamanadinnu la worikumadigixaran ne xan. A naha xa bun xa jamanadinnu ni worilabaaralalu lahamunya musagabo sugu in na x'a ben alu la lannaya hangadunni ma kesugu to.
489. Duniya xono, kerengerenniya la Afiriki xono, jamana siyaman ye kesugu in jatemita waleya ke xan (wasa xono) x'a ben hutuba naha poroselu musagabo ma (Etiyopi ye erenesansi barasi) wala x'a ben jamana sotobaaradalu sigiwori dayeleli ma jamanadinnu ye (Burukina-Faso jamana ye sotobaaradalu).
490. **Tunjalasiginolu la worikilu** : Tunjalataxa ye Mali ye yiriwali to kuba ti x'a ben Malidin tunjalasiginolu la niwuladi siyaman ma, n'olu lankanama ye wori ni baarajalon ki belebelu ti. X'a ben Duniya Worikutonba ye worisara basakili ye kunnahulennu ma Malidin tunjalasiginolu la worikilu benta Ameriki dolariwori miliyari 1 hake le ma, n'o ye taxa sefawori miliyari 538 la. A xa xan xa hita xo worikilu 95% hake wato ye hadamadinku makulu la ani xo 5% hake le ye wa xan worilabaara tonobota la.
491. Xa duniya tu nin hukumu gelen in xono, Mali ye sin xa ye din tunjalasiginolu ke yiriwali losinba ti x'a ben kuntilinnalu ni bilasilali dahaninnu sigili ma sinxan.

Ho x'a si bi ma, tunjalasiginolu la worilabaara sindun xa dɔɔɔ x'a la ku siyaman xan kɛɛnkɛɛnniya la, porosetigilu bilasilibaliya an'alu la worilabaaralu sariyalakantaliku.

492. Xunbaba ho la, geleyaba siyaman ne ye tunjalasiginolu la worikupapinin to: baarabaxalu la buludjɔɔɔnɔmabaliya, worikubaaradalu masotoli dɔɔɔya, woirilu labaarali lannayaku, marakukɛsugulu nadunjoɔu, poroselu nahabaliya, worihulululu basigibaliya, sigidalu worilabaarasin dɔɔɔya ani dinmesɛndin tunjalasiginolu la geleyalu.
493. X'a ben geleya innu nɔɔɔyaliku ma, Mali ye sin xa politigilu ni kɛsugulu sigi sinxan mɛnnu kun ye nɔɔɔyadun ti tunjalasiginolu la worilabaaralu to, xa dɔ hara geya xan worilu labaarali to, xa maraku kɛsugulu lanɔɔɔya ani xa labaarali nahatalu sabti. Gofɛrenama ni tunjalasiginolu la buludjɔɔɔnɔma sobema ani xumajɔɔɔya genin, o lelu ye sila juma ti xa tunjalasiginolu la musagaworilu siyaman soto.
494. **Silameya woriku** : Mali la, jamanadinu siyamanba le ye nin diinaku geleya y'alu xan x'a ben musagaworiku kɛsugu xɔɔmannu ma. A ye sutuya 90% hake la Mali jamanadin mɛnnu ye silame ti, n'o ye nahalakuba ti silameya woriku to. Bali, silameya worikutɔdun xa dɔɔɔ x'a ben a gansili dɔɔɔya ma ani worilabaaralu terebaliya woriku baaradalu bulu. Baarakɛta ye xa jamanadinu laxaran silameya woriku to, ani xa woriku baaradalu digi nin woriku suguya in ma jalahu xa worikulabaaralu yiriwa mɛnnu ye tali ke silameya taxabulu la.
495. **Waxatikuto musagabo** : waxatiku musagabo ye nahulu jininnu ti x'a ben walelu musagabo ma waxatiyelema xɔɔɔɔɔ lanɔɔɔya an'alu benmali ke to. Duniya waxitiku xumajɔɔɔya hukumu xɔɔɔ, hagilinna ye woriku hululu lelu kuhola xa bo jamana yiriwanolu la xa taxa jamana yiriwatalu to, x'a ben waxatiku walelu ma an'alu xa xan xa ke kuta ti ani xa dema hulululu mɛnnu ye je x'olu daha.
496. Duniya waxatiku musagabo labensugu nadunnin an'a ye yelema xan tuma bɛɛ. Worilu ye kila duniya sila lelu he musagaworibɔsugulu xɔɔɔ an'alu xɔɔɔ, n'olu ye Duniyatɔnba Benxan x'a nasin waxatiyelema ma (SESENUSESE-CCNUCC) ani Pari Benxan talu, ani mɛn ye siyaya xan, jamanalu n'i jɔɔɔɔn te ani duniya gunnu ni jamanalu waxatikumusagabo silalu he. Waxatiku musagabo te dahela janxa, x'a ben yiriwali ma n'o ye waxatiyelema geleyalu kun an'a nte kariboni siyaman he.
497. Latege mɛn ti Pari Benxan ta, o ye dolariwori miliyari 100 nanɛya ta waxatiku xanma jamana yiriwatalu nahala xa bo san 2020 xa bila san 2025. Duniya ni jamanalu n'i jɔɔɔɔn te buludjɔɔɔnɔma hukumu xɔɔɔ, yiriwaliku baarakejɔɔɔɔɔ ni duniya dematɔnnu sindunnin sahilikunkuya keke ni sigida n'a laminin lakanta walelu musagabo to.
498. Ani hana, duniya benxannu hukumu xɔɔɔ, ani x'a ben kɛɛnkɛɛnniya la Iriyo duniya Kunben ma san1992, wori siyamannu ni kɛsugulu bilata sinxan mɛnnu musagalu bota jamana dililalu ni duniya dekurulu kun. Nahuluba innu ye nte tɔɔɔɔɔ xan Mali kun xunbaba ho la, x'a sabu ke kunnahulenbaliya ti tuma siyaman wala x'a ben kɛsugulu ni masotɔsila taxabululu lonbaliya ti.

4.2.5. Jaaguku bankilu ni worisuxu sigili sinxan

499. Worilabaarali Banki : Men y'a ni jaaguku bankilu danhata ti, o ye xo labaarali banki wala kupalabo banki ye sotobaaradalu doron nelu la bila to, n'a y'o bilasila alu la musagaku n'alu la yiriwaliku hɛɛrelu to. A ye sin xa i sindun sotobaarada ye jalaboku yere to ni lowula y'a bulu, jalahu xa tono do soto. A ye baara ye xa juluta kuntaxalajan sarati jumalu soto sotobaaradalu ye, xa worilabaarawula nahamabalu soto ani xa lanoxoyali lowula ta worisuxulu to x'a ben a ye makutiqilu la lanininna ma.

500. **Wori suxu** : Worisuxu ye holo soto labennolu dili n'alu lapinin joxonterewula le ti x'a ben alu sanjɔ yeli ma kudayi wala tili waxati dɔlu la (sanjɔsigi waxatilu-fixing). A ye sɔtoku musagabɔɔwula dɔ lelu sabati (wala worilabaarawula jɔnin, worige labaarata ye mennu bulu), silanyakulu kunbenworiku n'alu ladunniku, ani tigiyalu worigeku. Worisulu ye tigiya kutalu hiiri (mennu labonin kuta ye) wala tigiya xotomannu (mennu labonin xa ban, n'alu ye worilabaarala dɔ ta ti). Nahulu innu sin xa hiiri suxu sariyasigininnu tɔ (alu weleto ye burusulu tuma dɔlu) wala paquin-paquin: sɔtɔbaaradalu worilabaara, worimarano kuntilinnali, silanyaku palabɔ, tigiyalu hiiri, adk.

4.2.6. Worilabaara xaxan bawula kutalu tontobu

501. A namoxo xurunboxatinin suliexaru tili 15 san 2014, x'a ben BIRIKISllu (BRICS) la joxontere 6^{nan} hukumuma n'a keta Forotalesa Beresili, Yiriwali Banki Kuta (angilexan to : Niyu Divilopimante Benki, BIRIKISI, ENIDEBE-BIRIKISI)), n'a lonnin xotonin xo BIRIKISllu la Yiwali Banki, ye Duniya Yiriwali Banki ti n'a sigisinxan naneya tata BIRIKISI jamanalu kun (Beresili, Iri, Indi, Sini jamana ani Afiriki di Sidi) i y'a ho notobila sugya do Duniya Bankiba ni Duniya Worikubaara Tonba la. Banki in, n'a namoxoxu ye Sangayi Sini jamana xan, a labenin xa woriku buludinoxonmaba ni yiriwali lanoxoya jamana nataxanolu n'i xoxon te.

502. A ye lapinin ye xa nahululu jinin x'a ben lolimahen poroselu ni yiriwali kuntaxalajan ma, jamana nataxanolu ni jamana yiriwatalu la sotokulu to, jalahu xa sin kela duniya ni gunnu la woriku baarada ti duniya nataxa n'a yiriwali xanma.

503. X'a xɔsinnin tu Duniya Worikubaara Tɔnba (EFEMI-FMI) ni Duniya Bankiba (BEYEMU-BM) la, Yiriwali Banki Kuta (ENIDEBE-NDB) ye nt'a ye jululu delenna deguli saratilu la, i y'a hɔ bajuyeleɗadun diyaxuyalilu, n'olu ye jatela tuma dɔlu jamana dɛmanolu kun i xɔ walikɛtɛ sindunni alu la suxɔnɔkulu tɔ.

504. Sila kete he, jamana innu t'a nanɛya xa « nahulukuxɔya bilanbuluxɔto » do sigi sinxan men ye wa dolariwori miliyari 100 boɓɓoɓɓonku la (Sini jamana : miliyari 41, Beresili, Irisi ni Indi kilinkilinna : miliyari 18, ani Afiriki di Sidi : dolariwori miliyari 5), x'a ben a kuru jamanalu demaku ma xa woriku geleyalu kunben. A ye demadun ke hana jamanalu ma n'olu ye soɓoku basiqibaliya xɔɓɔ.

505. Xa hukumu tu sinna, men xɔɔ duniya sɔtɔku yeɛmadunnu ye bunya xan lun o lun, Mali xa xan x'a sindun laɲinin banki kuta in tɔ, n'o ye sin x'a tu a x'a ye worilabaaratalu bɔwulalu siyaya ani xa porose xulumalu musaga sɔtɔ, a y'a hɛ xa mɛnnu waleya Mali 2063 Yesugu hukumu xɔɔ. Hagililajigi la, Afiriki jamana dɔlu i y'a Misira jamana, t'alu dunni damita banki in na.

4.2.7. Xa juluta heere numa do waleya

506. Woriba in joxonnuu nininni ye kugelenba le ti an ye jamana bulu x'a ben musagawori makulu bunya ma, Mali 2063 Yesugu waleya te na men xo. Hali ni jamana xonowori siyaman ninin tere xa xan xa ke lapinin holo ti jangu makulu xa xoxoya, ho xa lon xo nahulu innu yere tena laboli ke, x'a sabu ke Yesugu lapininu bunya ti. O le xanma, a xa xan toriyato, xa worininin heere dolo dannatege, mennu to, juluta heere numa do, n'a ye sin xa dema ke Yesugu musagasotoku la. O ku to, haminaku hanba xa xan xa men ti, o ye sinni ti julu sarali xoto ani jamana ye woribo sin xa tu a no la.
507. Tonja, juluta xa xan xa ke politigi kende hukumu xono men ye tali ke sotoku xunbaba lapinin kuntaxalasutunnu, a kuntaxala hakemalu n'a janbijannu la, n'olu ye sotoku to nataxa sigi sinxan n'a ye bee munahan, a bariganin an'a ye me, jangu xa sin kujuma julu xot.
508. Julu ladun lapinin bunba, n'o ye xa jamana ye musaganahuluku n'a ye nahulusara natalu sabati joxoya to kuntaxalasutun, hakema n'a janbijan na, xa haratilu ladoxoya, an'o bee xo, xa yiriwali kuntaxalajan lapinin tolu sabati ani xa haantanya ladoxoya, san 2023 ani san 2063 te waxati juluta heere xa xan xa nasin xoxan nahulu xoxomannu n'a lanoxoyanolu ninin ma, ani jamana xono julu mennu ye hutuba tigiya kuntaxalajannu kanu (Hutubawaxande ye nahulusaralu x'a damita san 5 ma) ani xa i sinsin nahulu ninintalu saratilu lapa xan.
509. Ani hana, x'a ben holo heerele ni nahuluku lademabaxa dolo la buludjoxonmato geleyalu xan, xa sabu ke Mali ye taxabulu tanolu ti n'olu ye helaxan nahulupinin na baarakejoxolu mahan, ani sila kete he, geleya mennu delennin nahulupinin na Afiriki worisuxulu to, Mali xa xan xa i sinsin politigiku ni sotoku yelemadunnu waleya xan, o mennu ye sin x'a ye duniya worisuxu masoto sabati jalahu xa nahulu siyaman soto.
510. O to, Mali san 2063 Yesugu n'a ye porose xulumalu waleyali ye jamana wajibiya tesitili la xa xonoto nahululu ni xoxantalu ninin. Bali, nahulu innu nininni ni hutuba nahulu ladunni kujuma xa xan xa taxa joxon he x'a ben nahululu hagilima buluhata ma ani xa sin xandilu ni laadalaworibolu keli la, n'olu garantili ke xo nahululu labaara ye no bo ani xa ke kujuma.

4.2.8. Hutuba ye dema yiriwali xanma

511. Hutuba ye yiriwalikuto dema keta tuma bee politigilu musagabo minan ne ti Mali la. Bali, socoli ye dema in noyaku to Mali hadamadinku n'a sotoku yiriwali xan.
512. O to, Mali xa xan xa APEDE (APD- Hutuba ye dema yiriwali xanma) lapinin ke, x'a la delenni doxoya kusobe ani x'a jate hendahalan ti, men nasinnin yiriwali to keta holohololu ma, xa ke waxatitoku ti bali a xa na ke musagabominan ti kudayi.
513. O xanma, Mali xa xan x'a ye kutigiya hita dema ladunsugu, a buludjoxonmasugu, a heereku n'a waleyali lataxasugulu to jangu yiriwali kuntaxalajan Lapininu ye sin xa soto, x'a ben PONAGA ye lapininu ma.

4.3. Yeɓema ɓosinnu

- **Gɔfɛɛnama ɓowula hangadunni**

514. Jamana kuta yelikela, heereku ni yiriwaliku taxabulutigi, o xa xan xa hamunyali ɓowula tu a han bulu xa nahasɔɔsilalu ni sininnata nahasilalu lakulon ani x'a ye ɓotoƙu politigi waleya x'a ben ani worilabaaralalu te sutuya ma.

515. A ye yiriwali kuntilinna xunbabalu dannatege sangu xa isinku nataxalu hamunya bululalihereba kuntaxalajan hukumu to jamana isiniku isinigiliman xulumalu dɔlu sigili ti sinxan.

516. A xa xan xa nahulu siyaman dun hadamadinnu yiriwali to, jininni ani baarahereku tokutayali, jalahu sene ɓotoɓinyele ye laɓa ani xa haatanya keɓe x'a ben kunnahulendi ni kunnahulunku heerebuluhata ye bariga ma.

- a. **Xa ɓosinbaaradalu to lannaya sinsin ani xa beɛsindun sinnu labila**

517. Jamanadin beɛ sindun ye hadamadinku porose beɛ nali garanti ti taxa te sin kela men xo. A bima xa tanbi lun tolu la, ho xa jamanadinnu sindun hutuba kulu nalabo to, ate mennu y'i mujaxan halisa jamana ye ɓotoƙu ni woriku geleyalu xono, jangu xa garanti ke walelu tigiya n'alu buludijononma la beɛ ye yiriwali sila xan.

518. Laadala namoxolu hana xa xan xa sidun sigidalu la hagilinnalu yiriwali hukumu to ani beɛ ye wulixalo hadamadinya ni kilinya ɓotoƙu yiriwali xanma. Hadamadinku baarada sutunnu musagabo sigidala nahululu to, o hana sila ti men xa xan xa tohele, kerekenrenniya la beɛ sindu musagabo wala jama ye ɓotoɓaaradalu sigiworitobululata.

- a. **Sininkupapinin ni bululalibalu ɓowulalu hangagadun**

519. Sininkupapinin Lun men labenta sanwuyexaru la san 2014 Heereku ni Sininkupapinin Minisirisu kun, o t'a hita xo Mali san 2025 Yesugu bulula kupuma tere ye sin xa jamana kisi hanbegeleya ma, a men to, wala x'a do bo a xolololu la.

520. Kutigiya heya n'o lankanama ye tigiya doxoya ti ani bunba to, Yesugu politigi tali, o lalonta i xo waleya doxoya kunba do.

521. Dakun in dunni musagaku jusigi jononje to, o ye tanxumanseerba ti an'a ye moko jusudun. Tonja, waleya xodon, xo jamana musagakuworibo kilinkilinna ye Yesugu te do le kuhoxan.

- a. **Kenyeɛyelu ɓowula hangadunni ɓotoƙu yiriwa to**

Kenyeɛ ɓowula ye xuluma ti ɓotoƙu yiriwa to x'a ben ɓotohennu ɓoto barigali ma, baarasoto metalu bilali sinxan ani tokutayali noxoya, an'o beɛ xo, a ye worilabaara moteri ni ɓotoƙu bayelema kupin nelu ti. O to, hukumu xa xan xa sigi sinxan men ye nahululabaara sabati, xa ɓotoɓaaradaku jusudun, ani xa hutuba ni kenyeɛ buludijononmalu sabati, x'a ben ɓotohensoto ma, baarasotolu ni jamana ye sangarjononma tolu ma.

Bululalisugu hangadun

522. Hæerebululali dɔ jumitali ye bululali sinnu tɔkutayali hana le kuho, waleyali tɛ na mɛnnu xo
523. Baaradakun in lapinin ye xa sinnu hangadunmakulu lalon, bululali kunbalu hamunya tɛ na mɛnnu xo, jangu, jamana yesugu yiriwali waleya bæɛ bulu, o kuntilinna xunbaba lalonnolu xa sin tala porogaramu kuntaxalasutunnu ni hakɛmalu tɔ.
524. A xa xan xa tɛɛ o sinnu hangadunni xono, yiriwali jalabo losinbaaradaku labɛnsugu, baara kɛsugulu n'a minannu, ani hadamadinnu.

a. Jatebɔku hangadun

525. Sotoku, hadamadinku, sinku ni lonku, ani politigiku kunnahulɛnnu lowula xa bun Mali Kuta san 2063 Yesugu waleyali tɔ. A waleya kɔɔsili xanma, kunnahulɛnnu xa xan xa soto Mali duniyatotege han bæɛ xan. Olu xa xan xa kɛ kunnahulɛn siyamannu ti i y'a ho mɛnnu ye jateku ni hæereku xan, ani hana kunnahulɛnsuguyalu lahalayalu xan, misaliya la, i xo baarakela digixarannolu lahalaya, ladunni sinnu, yuruguyurugu wala kiitiku lahalayalu, adk. O xanma, jamana jatebɔku jalama dɔ xa xan xa waleya.

a. Yesugu ni porose xulumalu waleyali an'alu kɔɔsili-tɔsumanni bɛnma labɛn dɔ sigi sinxan

526. Sinin nata lalakulu tɔsenni t'a hita, xo lahalayanata bisiginin siyamannu tɔ, yesugu saba ye sin xa kɛ. O lalaja sabalu tɔ, dɔlu nali kanunin bali tɔlu ta ye moxo silan. Lahalaya innu kilinkilinna lala nali kɔɔsili ye wajibi ti xa kulategelalu n'a baarabaxalu lasobi silanyalahalayalu la yekɛnali la, ani xa walelu sabati, a tɛ na mɛnnu xo, xa yesugu jumalu nali diyaxuya.
527. Sila kete hæ, Mali ye losinbaaradaku, politigiku ni lakantaku geleyalu gulubali, ani kɛndɛyaku geleya kunbɔli ni xoxanpolitigi yeɛma, olu hana ye kunnu ti mɛnnu ye jaholi kɛ yiriwali yeɛmadunnu tɔdunsugu la, alu kunxan hagilisigibaliyalu an'alu toriyali.
528. O tɔ, xa xon xa yeɛma saratilu mahita, mɛnnu ye sin xa jamana taxasila dannatege, o ye baaraba ti yiriwali jalabo tɔ. A noxoyasila dɔ ye xa Mali san 2063 Yesugu Namoxo Konsayi ni jamana Waleyalibaarada dɔlu sigi sinxan n'olu la baara ye kɛ:
- Xa Jamana Sininkunjaninin Jatemitalu waleya ;
 - Xa demadun kɛ hutuba wale lahamunyali la, silanyakulu ni yeɛma tanxumanseerilu kunbɛnni tɔ ;
 - Xa yiriwaliku kuntaxalasutunnu, a hakɛmalu n'a janbijannu tɔ hagilisigibaliyalu dɔxoya ;
 - Xa dema kɛ walebalu lankanamayali la jangu xa haratilu lalon ani xa nahasilalu hamunya junna, n'o ye kɛ sabu ti xa jamana taxasila lawasugulu latilin ;
 - Xa porose xulumalu ni bæesinduntalu waleyali kɔɔsi.

4.4. Yesugu waleyali porose xulumalu

529. Yesugu waleyali xanma, Mali Gofɛɛnama nanin porose xulumaba sinduntalu ni haranɔoxonxantalu bila sinxan, n'olu xa xan xa jamana yiriwali hæereɛlu kilinkilinnalu sinxotodun.

530. X'a ben porose xulumalu ke ma yesugu waleyali sinsinnan ti, a keta wajibi ti xa sininkunapinin hagilijakabo k'alu xan jangu xa kesugu yelemadun waleya baarabuluhata taxabulu to n'o ye sinna tuma bee, ani xa xonoku kutalu di a poroselu ma, men ye tali ke yesugu baarata la.

531. O y'a tu, yelemaba dunni hagilinnalu ni taxabululu to, o keta wajibi ti xa mume yiriwa ni bee sindunta mawasugu lawusaya, o menna xodunnin buluhataku yesugu sinsinnolu la moxokilin poroselu xan. A kun ye xa baarabuluhatalu kilinkilinna ye lapininbalu taxahan dannatege x'a ben yesugu ma ani x'alu lankanamaya porogaramubalu wala porose xulumalu la.

532. A Porose toxolu ye tan ni kilin ti (11) :

POROSE L° 1 : HATAHINNA JIGINE : XA MALI NI AFIRIKI TILIBOYIHE MARA BALU

533. Hatahinna porose « Xa Mali ni Afiriki Tiliboyihe Mara Balu » ye lapinin ye :

- a. Xa seneku sotohen nu baarasugulu bee yiriwa sabati x'a ben Senewula 12 sigili ma sinxan yorolu senehen nahamabalu to ;
- b. Xa Mali ye baluku yereya sabati ;
- c. Xa Mali ke balu labola dahanin ti xoxan, Mali san 2063 Yesugu waleyali san tan holo laban na.

POROSE L° 2 : XA MALI LAYERENXU « YELEN KUTA »

534. Porose in hukumu xono, huntanibaju sotocila bunbalu ye te menna to, alu xa xan xa labaara o wulalu to jangu xa huntanilabo ke danoxonman do la ani xa naha soto a sotobajulu kilinkilinnalu lanjoxonma to.

POROSE L° 3 : XA MALI KE ISINIMA JAMANA TI

535. Nin porose in to, Mali ye isinimayakuhere sinsinnin hensuguya isinimayatalu sugandi le xan. O hukumu xono, Goferenama yena i sinsin isinikuwulalu ni yoro kerengerenninu waleya xan, jalahu xa isini kutalu sigi sinxan hensuguya nahamabalu to x'a ben sotoku jataxa ni hadamadinkuhere marawulalu bilasinxan n'alu yiriwali ma. Labaarali porose kutalu sigisinxan yena ke hensuguya to n'alu jatenin nahamabalu ti.

POROSE L° 4 : « KANKU MUSA SAGITA » KANKU MUSA YE WAXATI DIMAN XOSAAGI

536. Dugujuxotohenbaara ye kexan sigen hadamadinku, sotoku ni sigida n'a lamininku yiriwali porose kuntaxalajan hukumu to Mali duguxulu bee xan ani dano lano a xan kerengerenniya la, sigidalu ni maralu xono sotohen innu baarawulalu ye te menna.

POROSE L° 5 : XA MALI NI DUNIYA DUN I NOXON TO

537. Porose in to, lolimahenku ni borihenku sugusiyaman, bulundunnin, dahanin, danoxon, lannata ani hagilisigita taxabulu lelu xa xan xa yiriwa, xa tonobo ani xa tooto, menna ye tali ke Goferenama ye politigi xunbabalu la. A kun ye xa noxoyasila soto duguxulu laben makulu la kuntaxalajan xono hadamadinku, sotoku ni sigida n'a lamininku silalu he.

POROSE L° 6 : XA DUNIYATOTEGENUMA SOTO BANBAXO ANI MARA HABALU XONO : « SIGIDA YIRIWA »

538. Mara ni dugubayaku yiriwalihεεrelu xa xan xa bila sinxan jangu xa duguxulu-maralu ke soto ku yiriwawula
palamalu ti, xa i jantuno tu yoro lu kilinkilinna dunduxuma soto silalu ni nahalu la.

**POROSE L^o7 : BAARADALU TɔKUTAYALILU, ALU DUNNI ELEKITORONIKIKU NI ENFOROMATIKIKU
BAARASUGULU Tɔ**

539. Jangu xa enforomatikiku yeľmadun jalama sabati Mali la, sinsin xa xan xa ke sigidalu la enforomatiki isiniku yiriwali xan, buludunni ľlimalihennu yiriwa ani kunnahulendi ni kunnahulenko hęęębaaradalu masotoli, jamana duguxulu Sigisugu kunnahulenko ľlimalihen (IYENIDESE) do laben, jamana sanxulumala kujapinin porogaramu do bilali sinxan, kunnahulendi ni kunnahulenko hęęęelu tokutayalilu tonobo x'a ben hennu lapali ma, n'olu ye xarankulu, kendeyaku, borihenko, jaaguku, marasuguku ni maraku ani demadun sotoku enforomatikiku ma.

**POROSE L⁰8 : SANKORE POROGARAMU : HADAMADIN KENDEMANNU, XARANNIN NUMALU NI
BAARAKESIN LAKULONNIN TIGILU**

540. Hadamadinlaben kun ye holo, xa jamanadinnu la kende yakujuma sabati, alu la xaranku, lonniyaku, baarakesinku n'alu la lonniyaninku, n'olu ye sinsin an ye tabiyalu xan ; ani hulanen, xa sinnu dayele x'a ben sotsoilalu sigili ma sinxan, mennu ye baaratadunnu noxoya ani xa xunxulutigilu la tunjalataxa lalo. A kun ye hana xa jamanadinnu han dolo sindunni hangadun (kerenkerenniya musulu ni dimesennu) xa ben geleyalu wuli ma, mennu ye sin xa kankan alu na, ani x'alu sindunsila sabati.

POROSE L⁰9 : MALI NUGUJIMA AN'A KENDEMAN

541. Lapinin ye xa yeremahennu jalabo tɔdunnin n'a kuntaxalajan sabati, baluwula ni jijnuma masoto lapali, xa jantu keno tu nimahennu sugusiyaya lakanta la, yirisotɔhennu nahaboli mennu nte yirisubuma talu ti, waxatiyelema lanɔɔya ani ben keli a ma, duguxulu ladunni kuntaxalajan, haratilu ni balawulu ladunni, kulu kunbensugu, iisotɔhennu, sanuyali ni jijnuma masotoli kuntaxalajan.

POROSE L^o 10 : WAJIBI YELEMADUNNU, TOKUTAYALILU, ENFOROMATIKIKU BAARA SABATILI

542. X'a bɛn porose xulumalu waleyali ma, yɛlɛmadunba dɔlu waleyanin ani x'alu kɛ hɛnnu lanɔxɔyalannu ti sila dɔ hɛ, n'olu ye hutuba woriku bululasugu n'a ladunni ti, nahululabaaraku suguya, bɛnxanku, hadamadinku, kunnahulɛndi ni kunnahulɛnku hɛɛɛɛlu, sɔtɔku musagaku, o mɛnnu lalɔnnin sinsinnannu ti mɛnnu tɛ sin xa bila pa si ma.

**POROSE L^o 11 : KUNNAHULEN TAXASILA : JAMANA DUGUXULU SIGISUGU KUNNAHULENKU L^o LIMAHEN
DO YIRIWALI POROGARAMU**

543. Jamana Duguxulu Sigisugu Kunnahulunku Lolimahen dɔ yiriwali yen'a tu xa jamalahen ni kunnahulen lakikalu soto x'a ben hennu waleyali ma n'olu ye yiriwali poroselu, labennibaaralu, duguxulu jatemita minannu ni jaku sabebajulu laben ti. Nin ku in tɔ, Mali jamoxolu la yeta ye xa duguxulu kana kunnahulunku bila nahe lategelu tali tɔ x'a ben sotoku, hadamadinku, sigida n'a lamininku, sinku ni lonku ani jamana lakantaku yiriwa ladunni ma.

4.5. Jaku ni kunnahulenku minannu

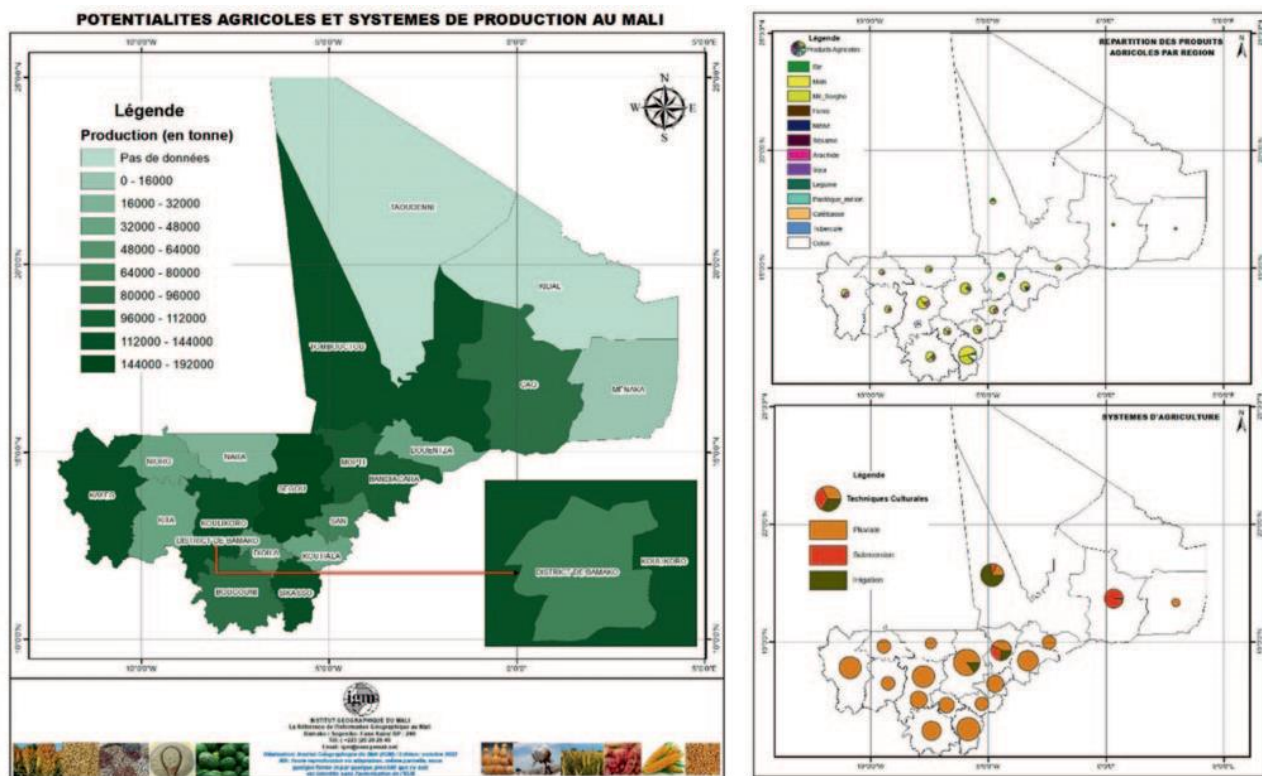
544. Mali ye yiriwaliheere kuntaxalahakema jatemita hukumu xɔɔɔ, x'a ben jamana yiriwaliku buluhatabalu kunnahulennu hamunyalikunuma ma, Sɔtɔku ni Nahuluku Minisirisu t'a lapinin Mali Duguxulu Jaku (ISEYEMU - IGM) baarada he xa san 2063 yesugu nɔninjatemita jaabilu ni sɔtɔku jalu laben.

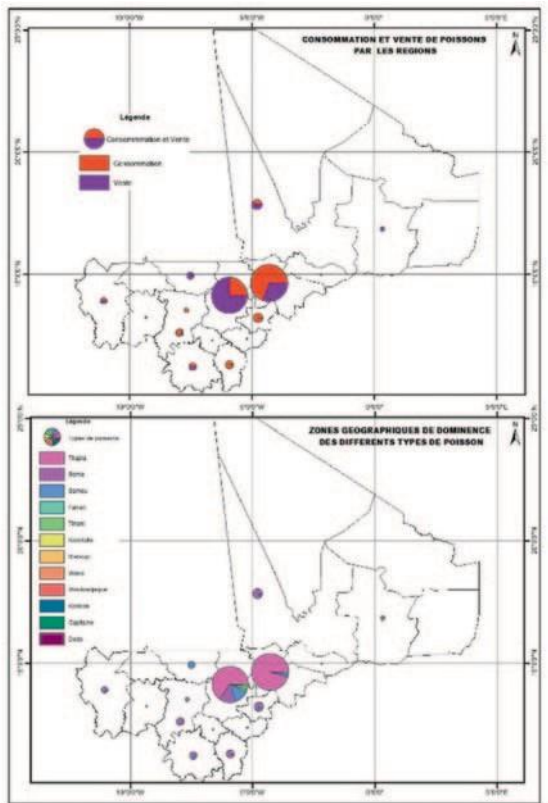
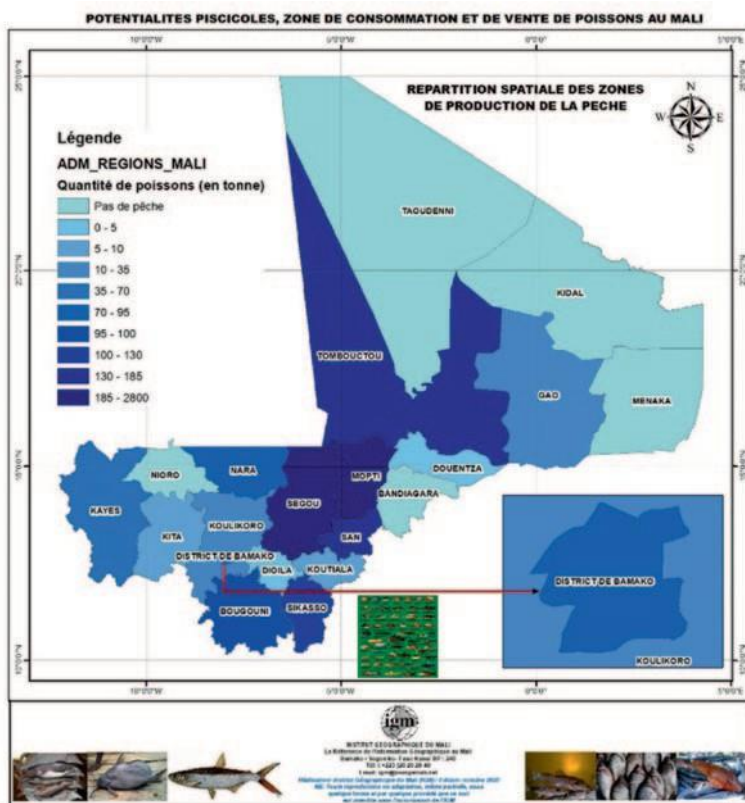
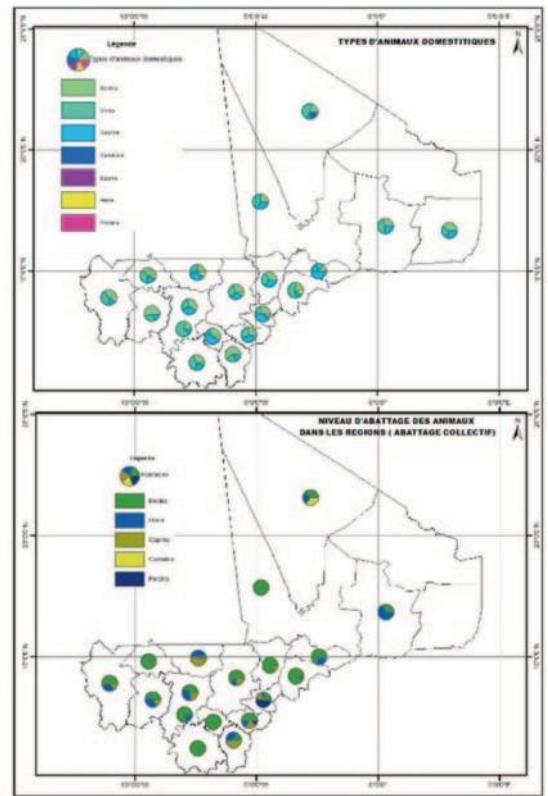
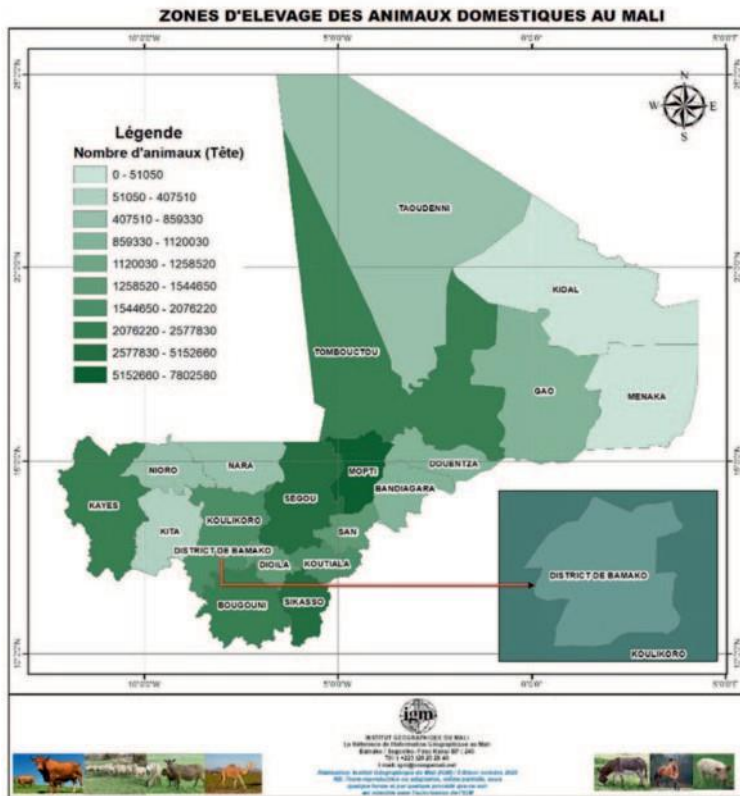
4.5.1. Jaku minannu

4.5.1.1. Lahalayaku jalu

545. X'a ben jatemita keno ni jateku kunnahulen sɔtɔnolu ma baarabuluhatalu bulu, ku suguyalu kilinkilinna lahalayaku jalu labenta : Sɔtɔku ; Jamanadinnu ; Jamana Xaranku ; Sanhe Xaranku ; Seneku ; Bexanmara ; Mooli ; Huntanibajuku ; Jiku ni sanuyaku ; Dugujuxɔtɔhenku ; Kendeyaku ni basiku lɔlimahennu, Borihenku lɔlimahennu, jikubaara lɔlimahennu, Marabaarasulu, Dugubaku, Sisuku, Hadamadinnu ; Heerekunnahulenku ; Lotelisulu.

Jantuli: Ja mɛnnu hɛɛ in ti duguma, olu ye jatemita xɔɔɔku misaliya dɔlu ti. Jaku minan labennolu ye sɔtɔ A3 ni A0 bunyahakɛlu la. Sabe enforomatikilamalu hana ye sɔtɔ ESIASPE (SHP), SIPESE (JPG) ni PEDEYEFU (PDF) bunyahakɛlu la, x'a ben alu marali ma Sɔtɔku ni Nahuluku Minisirisu la.

4.5.1.2. Sininkupapinin jalu

546. Sininkunapinin ja dantalu, n'alu ye lapinin kerɛnkerenninnu kuxan x'a ben santanwaxati naani (4) dakunnu ma, olu labennin. Sininkunapinin jalaben in sinsinnin talasugu innu xan:

- Jamana tokutayali ni yeɓemadunba sotoƙu to;
- Sinsinni sotoɓuluhata nahamabalu labaara xan ;

- Hadamadinku yiriwa hake yelenin;
- Tosinsinni.

4.5.1.3. Sotoku ja

547. Mali sotoku ja ye ja kilinkilinnalu ni fotolu ni misaliyalilu haranin ne t'i joxon xan, menna ye sin xa tu hamunyali ye soto sotohennu xan, sotokesilalu ni Mali maralu kilinkilinna ye moxomasama kulu.

- Talawula holo ye Mali mara kutalu ni Banbaxo Disitiriki naholisabe lelu ti;
- Talawula hulanan ye Mali sotoku sotohennu ni sotosilalu lahalaya jalu harano t'i joxon xan;
- Talawula sabanan ye maralu sininkupapinin ja lelu hitaxan dakun naani xoxo (Banbaxo Disitiriki ni mara 19).

4.5.1.4. Mali sinin yiriwalibaara bululanolu

548. Taxanin jaha, xa ben sotonolu labaara ma ani xa sinin kunnahulunku tosinsin, laben innu xa xan xa sabati:

a. Kuntaxalasutun xoxo:

549. Sotoku ni Nahuluku Minisirisu ye Duguxulu Sigisugu Kunnahulunku Lolimahen do sigili sinxan (IDEE-EMUYEFU « IDG-MEF »). A yena ke Jamana Duguxulu Sigisugu Kunnahulunku Lolimahen te xuluma do ti.

550. Bololoxan laben (pilatiforomu) do ye sabati, men to, serewere do ani minan suguyalu yena kunnahulennu ke i joxon xan, x'alu mara ani x'alu kutaya, o menna daladenin ani buludunnin x'a ben san 2023-2024 baaralu hukumu ma.

a. Hakema kuntaxala xoxo :

551. Sanxulukupapinin porogaramu sigili sinxan x'a ben sateliti kunnahulennu ni sotolu dalade ma, o menna ye sin xa jaku minannu lapa.

a. Kuntaxalajan xoxo:

552. Mali Sanxulukupapinin Baarada sigili sinxan, ani heerekunnahulunku sateliti ni duguxulu korosili sateliti dolo hilili san ma.

4.5.2. Kunnahulunku heere

553. Jamana yiriwali kunnahulunkuheere do labenni kun ye xa geleya bo yiriwali baarabaxalu wulixaloku to x'a ben Mali kuta san 2063 Yesugu waleya ma.

555. Yiriwali to kunnahulunku ye heereku hukumu ti, a tokelu siyaman an'a bululanin pininnisila geninnu xan, n'olu kun ye xa hadamadinku ni taxabulu juma sumanta yelemadun sabati.

556. A xa xan xa ke yiriwali porogaramulu bee han xuluma do ti ani xa buludijoxonmalu sabati hake bee to (hutubabaaralalu, kenyereyelu ni Sigidalatonna), x'a ben hadamadinku kunnahulensila laadalatalu ni kutalu hanga bunya ma, jangu xa yelemadun ke jamanadinnu la duniya totege to.

557. Politigilu, porogaramulu ni heerebuluhatalu jatemita, n'o keta nabilabaara ti PEYENISEDE (PNCD) kutaya to, o ti lahalaya innu hita:

- Jamana yiriwali politigi hanbalu man PEYENISEDE jate x'a ke jamala ni waleya hukum diya xuyanin ti;
- Politigilu, heerele ni porogaramulu sabelu hanba, n'olu lapinin xodan ye hadamadinnu sindun n'alu taxabulu yelamadun ke ti, o y'a tu ho kunnahulunku baaralu nanin lowula bee to dodoxoman na ;
- N'alu ye je, kunnahulenkubaaralu geleyalu ye tilinnibaliya ni buludunnibaliya ti jamana xono ;
- Sotohen suguyalu (hadamadinnu, nahululu, minannu ni heerele) olu mana sin xa bila Yiriwali Kunnahulunku dahe, i y'a tere x'alu xa dodoxo wala x'alu te fosi ja, awa hana alu delento ye yiriwaliku baarakejoxo lelu la, n'o xoto ye xo ku basigininnu nte ;
- Kunnahulenkubaara mennu bululanin wala xa waleya porogaramulu ni heerele innu kun, olu ye nasinna palamaya sesiyyonnu, kunnahulen labo n'a dili, x'a tere PEYENISEDE hagilinna ye xo jantuliba xa ke hadamadinku kunnahulen sindunta la, jninni yiriwali, baarabaxalu laxaranni, buludijoxonma ni korosili-tosumanni.

4.5.2.1. Lapininnu

558. Mali Kuta san 2063 Yesugu, jangu x'a ye lapininnu soto, a maku ye a baarabaxa bee sindun na.

559. Jangu xa wulixalo sabati Yesugu mahan, jamana kunnahulunku Heerele ye lapinin mume ye xa baarabaxa bee sindu hake lapa ani xa hangadun, jangu xa yiriwali hake makanunin lasoto.

560. Kerengerenniya la, a xa xan :

- Xa jamanadinnu dunjoxonto n'alu sindu sabati jamana yiriwali kuntilinnabalu dannatege n'alu waleya to, Malidin tunpalasiginolu sin y'a to ;
- Xa dema ke hadamadinku xumajoxoya hangadun na yiriwali hukum xono ani Yesugu ye yiriwali lapinbalu, ani xa basigi ni hadamadinnu kilinyali taxabulu jusudun ;
- Xa lahasali ni buludijoxonma sabati jangu nahululu ye soto ;
- Xa sigidalu la hagilinna tanolu demadun yiriwali buluhata kilinkilinnalu to, mennu ye tali ke san 2063 Yesugu la ani x'a tu jamakurulu xumaxan xa lame politigiku hagilihalinnalu to ;
- X'a tu lowula ye mennu bee bulu xa kunnahulen di wala xa tokutayalilu dun yiriwali buluhata kilinkilinnalu to, olu xa yiriwali kunnahulunku lonnilu ni heerele soto ;
- Xa demadun ke ODEDE (ODD) lapininnu soto la.

4.5.2.2. Baara taxabulubalu

561. Taxabuluba men yena heerele in waleya dannatege, o kuhonin Mali Sariyabaju sariyasin 34^{nan} kun, n'o ye xo « Hutubaku lataxa ye sinsinna hennu xan, n'olu ye xa jamana ye yereya bunya, jamanadinnu sagonna lategele an'a ye nahalu lakantali ».

562. Nin taxabuluba innu dahanin dokelu kun, i y'a ho xo Yiriwali Kunnahulunku xa xan :

- Xa dusuxotodun ke kunnahulendiheerele dexalabaarasugunuma la, bee y'i yere ye men xono ani bee ye lowula ha men to, jalahu xa yiriwali porogaramulu munahannu bunya, xa lapininnu ni jaabiyalu soto toriya, ani xa i sinsin lulu ni sigidalamoxolu la sinnu xan alu la kendeeyaku jaabilu soto to ;
- Xa masutunma jalu laboli n'alu jensenni sabati. O hukumu xono, a xan xa ke buludijoxonmasugu juma to:
- Xa do hara xaranku labennu ja xan, n'olu labennin Yiriwali Kunnahulunku hukumu xono;
- Xa minannu ni jalu ben i joxon ma baarabaxalu kilinkilinna kun ;
- Xa yiriwali kunnahulenbaaralu jabilasegesegeli an'alu tanbixu ta ke laadala ku ti ;
- Xa lo kunnahulenbaaralu tigiya xoto xa ben hutubakunnahulendi baaradalu la buludijoxonmabenxan jumalu ma ;
- Xa hadamadinku ni xaranku kunnahulendiminan, ani lahasali laben baaralu n'alu jensenni lataxakunuma ke baarabaxa kilinkilinna mahan ;
- Xa baarakenhululu labarakunuma ke.

4.5.2.3. Baara buluhatabalu

563. Heere in ye nasinnin Mali Kuta san 2063 Yesugu le ma, a xan x'o men waleyali noxoya. A sinsinnin nin Yesugu buluhataba lelu xan :

Buluhata 1^{ho} : Lahasali

564. X'a ben porose xuluma kuhonolu hanga ma, Mali san 2063 Yesugu waleya ye jamana xono n'a xoxan nahulu nininxasoto wajibiya.

565. Musagalu sotoli delennin jamana ye kunnahulendi juma la ani tuma bee. A jatemitano, xo jamana yesugu ye heereladomalalu ni nahuladomalalu masamali sababu do ti ani nahulabaaralu, heere in y'a he xa demadun ke jamana yesugu jali to jamana yere xono, lamininmara, Afiriki ani duniya xono, x'o ben manxanxutuheerele ni yiriwaliheerele buludunni ma.

566. Kunnahulendisilalu bono ye je, heere in nasila do ye hana xa kunnahulendikuto moxolasulalu, n'olu ye tere han siyaman to (singu ni lonku, diinaku, politigiku, jamanalutekupalabo, adk.).

Buluhata 2^{nan} : porose xulumalu yeli

567. Xa porose xuluma waleyanolu yeli n'alu hamunyali sabati xa ben : wido filimulu labo ma porose kilinkilinna waleyali to jangu x'a lataxasugu n'a noya korosi ; « Mali Kuta san 2063 Yesugu » sabelu ni gahendolu laboli, ani kunnahulendisila kuta doketelu.

Buluhata 3^{nan} : Hadamadinku wulixalo ni taxabuluyelema kunnahulunku

568. Buluhata in labenin x'a ben taxabuluyelema kunnahulunku le ma, hadamadinnu yelemali ani hadamadinnu la wulixalo. Jangu sindun xa daha, a naha xa bun waleyabaxalu xa Mali san 2063 Yesugu hamunya, kunnahulunkuware doli yiriwali xanma, n'olu yena alu lontalu hangadun, alu kesugulu an'alu kulataxasugulu, x'a ben demadun ma lapininnu sabati to.

Buluhata^{nan} : Sinnu hangadunni

569. Nin buluhata y'a he xa waleyabaxalu kilinkilinna hangadun x'a ben kunnahulendi Heere waleyakunuma sabati ma jangu xa dema ke Mali Kuta san 2063 Yesugu lapininnu soto to, xa bee sindun noxo ya lapininnu to.

570. O tɔ, a tɛ na h'a waleyali xa bilasila sigida kunnahulɛndila ɲalɔnbaxalu kun (sinnu hangadun) x'a bɛn sigidalamɔxɔlu wulixalɔhɛɛɛɛlu ma.

Buluhata^{nan} : Korosili ni waleyalitsumanni

571. Hēere yena i sinsin han waleyata lelu xan an'a hamunyali hukumu baarakēbaxalu kun. Ani hana, hagililajatelu ni haratili xa xan xa kunben, o mēnnu ye sin xa hēere jali keli bunya ni jantu kē'alu ku. Kunnahulēndiwalelu hana kōrpsi ni waleyatōsuman xa xan xa sabati.

572. Silanyaku ni faratilu

573. Gɛɛyabalɔ, silanyakubalu, faratibalu ni mahɛmaniyaba lelu nasinnin Mali ma, jamana xɔɔ o, a xɔɔan o, n'olu ye sin xa hɛba la a ye yiriwali la, a ye bɛn lapinin, hadamadinya kilinya ani politigiku basiqi.

Jamana хэнтэ

- **Lakantabaliya**

574. Silanyakulu siyaman an'alu sugu hana xa siya, i y'a ho giyategewale ni danmatanbinijoxuyawale, dantelanijoxuyawale labennolu, balankutolu, jamakurulu sigili i kula xa ben hagilinna do ma, diinaku hoxoxoxoxolu ani lakantabaliya bololo xan.

- **Huntanibajuku gɛlɛya ye banbaliya**

575. Huntanibajuku geleya banni ye saratiba ti hadamadinku, sotoku ani moxoya yiriwaliku to. Tonja la, xa bee ye huntanibajuku genin, meta ani kuta masoto garanti sanjjo noxon na, o ye nte baaraba ti balusotoku kilin to, bali sotokuwale, baarasotoku. nahuluku ani haantanva kele hana to.

- Jamana hangadɔɔɔn ani yiriwalibululusuqu mɛn man tilin

576. Jamana tɛrɛ banxa hɛya xa bɛn a ye sindɔɔya ma a ye lowulabalu ha tɔ, n'olu ye jamanadinnu n'a ye duguxulu mara ti, an'a tɔ beleble, n'o le ye xa yiriwali taxabulubalu dannatɛgɛ o ni bululasugu tilinin n'a numa.

577. Tɔŋna la, bululasugu men ye Mali la, o xɔŋ geɣɣalu xa siya, i y'a hɔ bululali baaradalu la ɔwulalu ni ketalu yeɣeɣɔxɔnxan, bululaliminannu la haranhasibaliya ni talikebaliya ɔɔxɔn na ani hana, ani waxatiku ni labensugu hɔxɔxɔɔlu namalagahe ni baarabuluhatalu ni dakun politigilu n'i ɔɔxɔn tɛ.

- **Yelmadun politiqi kutiqiya to**

578. Harati wala kuntilinnaye lema ye sin xa na politigiku ni soto ku marakesugu to, men ye sin xa danxati sotonolu la x'a ben basigibaliya ma marakesugu to n'o ye sinna temantohanga bulu. N'o lahalaya nata, a ye waxatiba qelen ti Yesuqu yiriwali n'a waleyali ti.

- **Worikugειγα**

579. Worikugeleya ni mara xoxo jamanalu hararjoxonxan kulu ye xan xa sefawori ye sininku bila geba xan. Bee de sefawori man sin jaagukuto joxontodun hakeba sabatila Mali ni jamana tolu te, bawo, a ye sotolabo SEDEYAWO jamana tolu mahan, o ye sutuyala doron jaaguhen mume 8% hake la, x'a tere Afiriki bee ta ye 48%hake ti, ani duniya to 52% hake.

580. Worikugeleya jatemita xa xan xa bori hana yelemalu xan xa ben Sahilijamanalu la Buludijoxonmaton (AYESI- AES) sigili ma sinxan ani duniya worikuyelema naku xa ben dolariwori (ni ero) ye hangatigiya mundin mundin banni ma, kerengerenniya la BIRIKISllu la halinni wori kuta, n'a senbennin alu la jamanalu worilu la.

- **Waxatiyelemalu ni sigida n'a lamininku silanyakulu**

581. Jatemitanin mennu keta waxatiyelema xan Mali la, olu t'a hita xo ye waxatikuyelema geleyabalu ye : jalu, jiwalangatalu, hojobalu, sahilikunku madunni, huntanihakelu yelemaliba et hojoxobalu.

582. O l'a tu, Mali sanjiku waja ye yelemalu ni watiyelemalu ti ani sanji doxoyali, x'o hara sannu n'i joxon te ani waxatilu n'i joxon te sanjina yelemalibalu xan.

583. Waxatiyelema xololo mennu lakorcsinin, olu ye xaban hadamadinku ni sotoku baara hanbalu xan. Moxo sign'a xan xo do ye hara xololo innu xan sinin, ani x'alu yena ke yiriwali doxoyakun ti mara gelen innu to, sanjiku ye hanba ti o mennu bulu, ni galu hanba ye alu soto 70% hake bola sene to, bexanmara ani yiritulu to. O to, ate lelu ye mahemanbalu ti waxatiyelema xololoku to.

Duniya xono

584. Mali ye duniya hukumu xono men lategeli kurulu xa siya an'a basigibaliya xa bun, men ye xan xa yelemadun ke hangalawabululu ni duniya lowulaku to, ani men xono soto losinxannin dolo, waxitiyelema ni hurutelibanalu ye na xan.

585. Jamana xa xan xa jatemitaliheresin do yiriwa ani xa duniya ni Afiriki sotoku hukumu ye lawasugu labaara sugu la ma, a ta ye soto men to ; o hukumu yena taxa duniya kilinyabulu xoto, Afiriki kelelu yena tax'a he, Hagililitoben yena yiriwa junna, dekuruba dolo ye laben ani xa hangadu, jaaguhennu sanjolu yena yele xa jigili ani xa halin saratilu taxa totina he (soto bayelemabalilu sanjolu yena taxa jigili he x'a tere bayelemanolu talu ye taxa yeleti he), jamana losinxannolu la sangarjoxonma ye tu sinna duniya suxulu xono.

HARANXANNU**Haraxan 1° : Sigisugujatemitā yelēmayelēmatalu****Haraxan 2^{nan} : Nininxali xulumalu****Haraxan 3^{nan} : Lataxadεkuru mαxαlu**Haraxan 1° : Sigisugujatemitā yelēmayelēmatalu

Yelēmayelēmata 63 lelu tata, mēnnu bulutalanin dakun 5 ti, n'olu ye : hadamadinnu xaran ni hadamadinnu yiriwāli (yelēmayelēmata 16) ; sōtoku ni yiriwāli musagaku (yelēmayelēmata 22) ; marakesugu (yelēmayelēmata 14) ; sigida n'a laminin ni waxatiyelēmalu (yelēmayelēmata 5) ; buludjαxαnma ni jamanalu lαwulasinsinkujαnjnin « sewopolitigi » (yelēmayelēmata 6).

Dakun 1° : Hadamadinnu xaran ni hadamadinnu yiriwāli (yelēmayelēmata 16)	
Hadamadinnu hake jataxa	Haantanya ni xαjalibaliyalu Pauvreté et inégalités
Tunjalaaxa	Sinku ni lonku tabiyalu
Dugubaku	Hasuxannu
Xaranni hake	Diina
Xaranku jumayahake	Musulu yiriwāli
Recherche & développement et innovations	Dinmesennu, Hatexulunalage ni jalagelu
Kendeyaku lahalaya	Baarasoto
Nαxαndema ni hadamadinku lakanta	
Baluku lakanta ni balukujuma	
Dakun 2^{nan} : sōtoku ni yiriwāli musagaku (yelēmayelēmata 22)	
Duguxulaben	Jamana sōtolu yiriwāli
Sōtoku jataxa	Sōtoku ye sangαjαxαnmasin
Seneku soto	Isiniku
Nadamulan ni loteliku	Borihenku ni borihenku lαlimahennu
Bululabaara	Dugujuxαtαhennu
Worimara ni worilabaara	Huntanibaju
Juluta	Sōtαhennu sanjαkulaahalaya
Yiriwaliku dema	Worikupolitigi
Saganleku	Baarahεεreku ni bαlαlαxan sōtoku
Sōtolakanta dema	Yiriwāli bululali
Kenyereye lαwula	
Bululabaaragasannu lαwula	
Dakun 3^{nan} : Marakesugu (yelēmayelēmata 14)	
Lahasali ni lakantali	Sigidalatαnnu lαwula
Jamana kilinya ni hadamadinnu la kilinya	Laadala jamαxαlu lαwula
Kiitiku	Kunnahulendisilalu ni bαlαlαxan kunnahulendisilalu lαwula
Mara kutayali	Hasudinya ni hasudinjumaya
Mara walanwalan ni mara hangatigiya	Jaagukubaaralu lahalaya
Yuruguyurugu	Duguxuluku
Jamana lαwula	
Bεεdehanga	
Dakun 4^{nan} : Sigida n'a laminin ni waxatiyelēmalu (yelēmayelēmata 5)	
Jilu	Haratilu ni yerema balawulu
Baluwula (jamulu, nαxαlu ni baluwula degulu)	
Nimahennu sugusiyaya	
Ja, yiritege ni sahikunkuya	
Dakun 5^{nan} : Buludjαxαnma ni jamanalu lαwulasinsinkujαnjnin « sewopolitigi » (yelēmayelēmata 6)	
Mara ni Afiriki ye kilinyali	Duniyatαnba lαwula

Duniya kilinyali	Malidin tunpalasiginolu lowula
Xoxan politigi	
Duniya woridekurubalu lowula	

aranxan 2^{nan} : Nininxali xulumalu

Hadamadinxaran ani hadamadinnu

- 1) Duguxulu mɔxɔmayaku ye lahalaya jon to ?
- 2) Xaranku jali yena si ho men ?
- 3) Haatanya ni xapabaliyalu sugu jonnu ye je an'alu yena dan ho men ?
- 4) Sinku ni lonku ye sin ba x'an ye tabiyalu lakanta ani x'an ye sotoku ni hadamadinku yiriwa sabati ?
- 5) Diinalu yena lowula jonnu ha politigiku to, hadamadinku, sotoku ani sinku ni lonku to ?
- 6) Nɔxɔndema laadala ta an'a kuta yena wa bulu jon xoto ?

Marakesugu

- 7) Jamana yena sindunsugu jonnu ke, an'a ye n'alu ke ja jonnu ma ?
- 8) Taxabulu hagilinna jon ani lahasa ni lakanta minan jon ?
- 9) Yuruguyurugu suguya an'a hake jonnu yena ke ?
- 10) Lannaya jon ye kiitiku xan?
- 11) Baarajumake jon ye marabaarada la ?
- 12) Taxabulu hagilinna ni kesugu jonnu ye duniya buludijɔxɔnmaku to ?
- 13) Hasudinya ni hasudinjumaya sugu jonnu xa xan jamandinu bulu ?
- 14) Sin jonnu ye bululali ni yiriwali jalabo bulu ?
- 15) Marawalanwalan ni maralu hangatigiya yena bori bulu jonnu xoto ?
- 16) Duguxulupalabo yena wa bulu jon xoto ?

Sotoku

- 17) Labaarali politigi jon xa xan ?
- 18) Huntanibajuku yena taxa bulu jon xoto ?
- 19) Sinin isiniku yena ke ja di?
- 20) Lahalaya jon yena ke duguxulu hannubilaɔxɔnma la ?
- 21) Tonɔɔsugu ni labaarasugu jonnu yena ke dugujuxɔtohenne la ?
- 22) Yiriwalisugu ni labaarasugu jonnu yena ke kunnahulenku ni kunnahylendi heerele la
- 23) Kenyerere sindunnu yena si ho te jon an'alu sugu yena ke mun ti ?
- 24) Bululabaaragasannu yena taxa bulu jon xoto ?
- 25) Seneku kutayali an'a ye sangarɔxɔnmasin yena dan te jon ?
- 26) Sotoku musagabo yena si hake jon ma, ani kesugu jonnu yena k'a la ?

Haranxan 3^{nan} : Lataxadɛkuru mɔxɔlu (Hɛɛɛku lataxa ta)

L°	Tɔxɔ ni Jamu	Baarada	Lɔwula	Talifɔn	Bɔlɔlɔsɔtɔsila
Kɔrɔsili/Bilasilali					
1	Aluseni SANU	Sɔtɔku ni Nahuluku Minirisu	Minisiri		
2	Abudulayi TARAWORE	Sɔtɔku ni Nahuluku Minirisu	Sabɛnalabola	66 97 36 09	abtraore74@yahoo.fr
3	Jakarija DAMBELE	Sɔtɔku ni Nahuluku Minirisu	Hɛɛɛkonsayi	75 14 29 51	diak28@yahoo.fr
Buludunni Waleyali ni baaralu kɔrɔsili					
1	Mahamadu Sibo MAYIGA	SETE-SESIPE	Buludjɔxɔnmala	66 74 23 24	mahamadouzibo@yahoo.fr
2	Bamussa KONE	DENEPEDE	Namɔxɔ	66 72 10 61	bamoussakone@yahoo.fr
3	Aruna SUGANE	INSITATI	Namɔxɔ	76 13 89 98	sougane_arouna@yahoo.fr
4	Amadu Tijani HAYIDARA	DESEBE	Namɔxɔ	66 76 72 98	haidara_ahmadout@yahoo.fr
5	Eli Porosiperi ARAMA	DESEDEPE	Namɔxɔ	65 77 68 63	arama2008@gmail.com
6	Yehiya Buya TANDINA	DEFEMU	Namɔxɔ	94 49 00 99	yahiatandina99@yahoo.fr
7	Seyidu JIMIDE	KARIFIPE	Buludjɔxɔnmala	76 42 07 32	sdjimide@gmail.com
8	Bubakari Beni Buye	DENETESPE	Namɔxɔ		
9	Faransuwa KONE	SERIKAPU	Namɔxɔ	78 77 98 37	francois.kone@cercap-mali.org
10	Abubakari MAYIGA	SETE-SESIPE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	76 10 95 62	maigaaboubacar83@gmail.com
11	Bubu Umaru NAXATE	SETE-SESIPE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	76 44 88 85	niakabou@yahoo.fr
12	Sajo Koli KEYITA	SETE-SESIPE	Jatemitakɛla	74 72 50 32	sadiokoly@yahoo.fr
13	Mohamedi KEMESO	SETE-SESIPE	Jatemitakɛla	76 60 96 97	mkemesso@gmail.com
14	Mohamedi A.I. TURE	DENEPEDE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	66 68 22 00	salinet2012@yahoo.com
15	Sɛki Umari GINDO	DENEPEDE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	76 28 02 55	cheickoguindo@yahoo.fr
16	Usumani SISE	DENEPEDE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	76 49 14 00	ousoucisse@yahoo.fr
17	Ibrahima KONE	DENEPEDE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	76 30 82 79	koibrahima@yahoo.fr
18	Madamu MAYIGA Masitan TARAWORE	DENEPEDE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	66 69 51 67	massitan_t@yahoo.fr
19	Yehiya ABUDU	DENEPEDE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	66 25 66 29	yehiabdou@yahoo.fr
20	Bubakari KULIBALI	DESEBE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	76 36 43 30	boubabaya99@yahoo.fr
21	Aluseni T. JALO	DESEBE	Baarabuluhatɔnamɔxɔ	66 56 84 14	diallo.alhousseini@gmail.com
22	Siyaka SISE	INSITATI	Baaradahunnamɔxɔ	76 61 42 81	siakacisse79@gmail.com
23	Seyidina Umaru MENTA	INSITATI	Baaradahunnamɔxɔ	76 01 37 86	mintaseidinaoumar@yahoo.fr

24	Umaru SISE	DESEDEPE	Kidin	73 11 14 96	ociss21@yahoo.fr
25	Madamu SUMAWORO Ma- riyamu TUNKARA	KARIFIPE	Baarabuluhataɗamɔɔb a	76 39 40 77	mariatounk8@yahoo.fr
26	Jakarija KAMATE	ODEHASIDE	Baarabuluhataɗamɔɔɔ	66 79 78 69	dikamate@yhoo.fr
27	Aminata Ali TARAWORE	ODEHASIDE	Economiste	79 40 00 55	traoreaminataali@gmail.com
28	Mahamadu Seku KEYITA	ISEYEMU	ɗamɔɔɔ	66 73 56 45	mskeita2002@gmail.com
29	Modibo KAMARA	ISEYEMU	ɗamɔɔɔlanxan	76 43 09 08	cmodibo59@yahoo.fr

30	Isiyaka DANBELE	ISEYEMU	Soto Namoxo	76 31 54 23	issiakadembele2010@gmail.com
31	Mariki DANBELE	ISEYEMU	Jatemitali Namoxo	66 71 07 64	dembelemerc20@gmail.com
32	Salifu DANBELE	ISEYEMU	DAFU	76 39 63 44	salifsinadembele@gmail.com
33	Mahamadi S TURE	ISEYEMU	Baaranamoxo	97 30 39 96	mahamanestoure@yahoo.fr
34	Ginba KAMISOXO	ANISEDE	Soto Namoxo	77 23 19 63	guimbakamissoko609@gmail.Com
35	Mohamed A KANTE	ANISEDE	Namoxolanxan	66 43 71 26	kantetrois@yahoo.fr
36	Musa JARA	AYEDEDE	Baarakunjamoxo	72 14 29 41	moussadiar2006@yahoo.fr
37	Laji KAMARA	AYEDEDE	Baarabuluhatajamoxoba	66 78 16 38	camaraladji@hotmail.com
38	Berehima KANTE	SEPESI SEYEUDE	Namoxolanxan	76 50 16 32	brehikant@gmail.com
39	Mamadu SOGODOGO	DESMU	Namoxolanxan	79 99 03 03	mamadou.sogodogo@outlook.fr
40	Alihaji Ali Gariba KUNTA	SEYESI-MAYESI	Lonbaxajana	76 18 74 32	garbahadialy@gmail.com
41	Mohamed JILA	SEPESI – SI	Namoxolanxan	73 38 71 49	djillam@yahoo.fr
42	Daramani Kulibali	ONIDEDE	Namoxolanxan	76 10 29 98	coulibly_dramane48@yahoo.fr
43	Sibiri TARAWARE	DENEPE	Baarabulujamoxo	76 01 42 99	sibirytraore@gmail.com
44	Laminl SUNTURA	USESESEB E	Metiri de konferansi	93 91 22 59	sountoural@gmail.com
45	Colonell-masore Abduraha- mani SISE	SERESSE	Birojamoxo	66 79 78 52	cisseabdourahamane5@gmail.com
46	Mamadu BERETE	SEPESI SESEJI	Kadiri	67 28 04 75	berthemsb@yahoo.fr
47	Musa KONE	SEPESI	Xaranku kadiri	79 19 60 70	Asmoisekone@yahoo.fr
Labenku, Minanku ani Kunnahulenku Demadun					
1	Mahame TARAWARE	MEF	Kunnahulenkela	83 78 13 64	
2	Aminata Umaru TURE	CT-CSLP	Kunnahulendibiro Namoxo	66 72 43 72	bamtourette@hotmail.com
3	Fayisali Mohamedi JALO	CT-CSLP	Maraku ni Nalabokubiro Namoxo	76 03 03 99	faicalmdiallo@yahoo.fr
4	Fuseyini TURE	SETE-SESELEPE	Maraku ni Nalaboku Biro	78 45 93 74	tourefous@yahoo.fr

5	MadamU JALO Sane DIKO	SETE-SESELEPE	Ladunnikela	66 76 23 86	diallodicko2007@yahoo.fr
6	Berehima DANBE	SETE-SESELEPE	Maraku ni Jalaboku Biro	76 37 05 75	dembe2001@gmail.com
7	Alasani Agi HAMADA	DEFEMU	Nahulukubaarabulu Namoxo	76 37 63 60	alhassanehamada@gmail.com
Lombaxanana ni Demalilalu					
1	Mohamedi JALO		Lombaxanana	73 48 32 79	mohamed_diallo@hotmail.com
2	Masa KULIBALI	SEREYATI	Lombaxanana	66 74 22 20	massa@greatmali.net
Minisirisulu lowulahalalu					
1. Mara ni Marawalanwala Minisirisu					
1	Musa BILANE	EMUYATED E	Heerékonsayi	79 69 85 90	bilane0809@gmail.com
2	Madamu SIDIBE Kajatu diti Jitu	SEPESI ATEFEP ESI	Namoxomusu	74 10 46 77	djitou70@yahoo.fr
3	Abudu Salamu JIYEPIKILE	DESEYATI	Namoxo	70 11 37 93	
4	Abudarahamani SISE	DESESETE	Namoxo	72 72 26 26	abdra_cisse@yahoo.fr
2. Kunnahulenku, Heerékutasotoku ani Mara Kutayali Minisirisu					
1	Suhahebu KULIBALI	EMUSEYENI MA	Heerékonsayi	66 01 50 90	soulibaly@numerique.gouv.ml
					souhacoul3@yahoo.fr
2	Abudulu Kaderi KI	DENENI	Namoxo	70 49 75 69	aky@den.gouv.ml
					kelmeron@yahoo.fr
3	N golo KULIBALI	SEPESSI ETESE	Namoxo	66 89 18 10/ 76 90 88 43	ngolocoulibaly2007@yahoo.fr
3. Kendeyaku ni Hadamadinku Yiriwali Minisirisu					
1	Adama JAMUTENE	EMUSEDESE	Heerékonsayi	76 78 99 44	diamoutadama@yahoo.fr
2	Doxotoko Isa TARAWORE	SEPESI ESEDESEPEFE	Namoxolanxan	76 18 17 70	issatraore1962@gmail.com
4. Wulaxonola Yiriwali Minisirisu					
1	Bala KEYITA	SEPESI ESIDERI	Namoxo	76 12 25 56	ballakoman@yahoo.fr
2	Mohamedini ASAGAYIDU	SEPESI ESIDERI	Porogaramu Tigilamoxo	76 08 62 44	zamaiga@gmail.com
5. Sanhexaransu ni Lonniyapinin Minisirisu					
1	Aliberi MALE	AMAKASUPE	Namoxolanxan	71 38 75 54	mallalbert70@gmail.com

2	Hamidou NAPARE	Xaranku SEPESI	ᐃᐃᐃᐃᐃᐃᐃᐃᐃ	76 63 24 05	naparehamidou@yahoo.fr
---	----------------	-------------------	-----------	-------------	------------------------

6. Jamana Xaranku Minisirisu

1	Jakarija KONE	Xaranku SEPESI	Namoxo	76 28 97 90	diakone1962@gmail.com
2	Bubakari DANBELE	Xaranku SEPESI	Baarabuluhatajamoxo	76 11 06 68	ddembeleboubacar@gmail.com

7. Bululabaara, Sinku ni lonku ani Loteliku ni Nadamuyalan Minisirisu

1	Madamu SISOKO Siri-maha H JAWARA	EMUYASIAS ITE	Heerekonsayi	7641 38 75	d_habibatou2001@yahoo.fr
2	Madamu Yayide Jeneba DOLO	SEPESI SESEJI	Namoxomusu	76 42 23 27	yaidedolo2006@yahoo.fr
3	Birino SANOGO	SEPESI SEYI-KAYEPIPE	Namoxolanxan	76 30 50 99	brunosanogo@gmail.com
4	Musutafa SISOKO	DEFEMU	Namoxolanxan	79 41 58 64	sissoko_moustapha@yahoo.fr

8. Sigida n'a laminin, Sanuyaku ni Yiriwali kuntaxalajan Minisirisu

1	Amadu JALO	EMUYEYADE	Heerekonsayi	76 31 78 20	diallo55amadou@gmail.com
2	Santigi Bua KONE	SEPESI SEYEUDEYE	Namoxo	66 62 60 72	zantiguibkone@yahoo.fr

9. Dugujuxotokenku, Huntanibajuku ni Jiku Minisirisu

1	Musa OMBOTINBE	EMUMUYEYE	Heerekonsayi	76 31 66 36	mombotimbe2@yahoo.fr
2	Isa KULIBALI	EMUMUYEYE	Heerekonsayi	78 80 24 56	coulilyyissa2009@gmail.com
3	Damasa BUWARE	EMUMUYEYE	Heerekonsayi	76 16 25 46	bouaredamassa@yahoo.fr

10. Borihenku ni Lolimahenku Minsirisu

1	Mamadu Seku KEYITA	ISEMU	Namoxo	76 13 89 50	mskeita2002@gmail.com
2	N golo KULIBALI	SEPESI ETESE	Namoxo	66 89 18 10/ 76 90 88 43	ngolocoulilyy2007@yahoo.fr

11. Jamana Sotakebaaraku, Baarasotoku ni Baaramadigixaranku Minisirisu

1	Madamu DIKO Fatumata ABUDURAHAMANI	EMUYENEFE UPE	Heerekonsayi	66 76 06 48	facidick@yahoo.fr
2	Aseku AMADU	SEPESI ESI-KAYEPIPE	Namoxo	76 48 77 22	ahassek@yahoo.fr

12. Dugubaku ni Sisuku, Duguxulutigiya, Duguxulu Labenku ani Jamanadinnu Minisirisu

1	Birama TANGARA	EMUASDEYA TEPE	Hεεεεkonsayi	76 32 51 45	biramat@yahoo.fr
---	----------------	-------------------	--------------	-------------	------------------